

*Сучасний стан та актуальні
завдання у сфері попередження
ґендерного насильства
Рівні права та рівні
можливості в Україні:
реалії та перспективи*

*Матеріали парламентських слухань
21 листопада 2006 року*

**Верховна Рада України
Комітет Верховної Ради України з питань прав людини,
національних меншин і міжнаціональних відносин**

**Програма розвитку ООН в Україні
Програма рівних можливостей ПРООН**

“Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства”

“Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи”

**Матеріали парламентських слухань
21 листопада 2006 року**

Київ – 2007

Це видання підготовлено в межах виконання “Програми рівних можливостей”, проекту, який впроваджується Програмою розвитку ООН (ПРООН) в Україні. Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов’язково відображають погляди ПРООН чи інших організацій та закладів системи ООН.

21 листопада 2006р. Верховною Радою України за підтримки Програми розвитку ООН в Україні були проведені парламентські слухання за темами: “Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства” та “Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи”.

Пропоноване видання містить не лише стенографічний звіт власне парламентських слухань, що відбулися під час роботи другої сесії Верховної Ради України п’ятого скликання, а й відповідні офіційні документи, які прийняті Верховною Радою та Урядом України у зв’язку з цією подією.

Редактори:

Алла Чигрин, заступник завідувача Секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

Лариса Кобелянська, керівник Програми рівних можливостей ПРООН в Україні

Упорядник

Ольга Лепушинська, спеціаліст з питань інформації та комунікації Програми рівних можливостей ПРООН в Україні

Робоча група Програми рівних можливостей ПРООН в Україні

Ірина Ігнатова, експерт з питань громадянського суспільства та ЗМІ

Ольга Аксьонова, експерт з питань захисту ґендерних прав

Михайло Корюкалов, спеціаліст з питань документації

Лариса Карашук, спеціаліст з фінансових операцій

Програма розвитку ООН є глобальною мережею Організації Об’єднаних Націй в галузі розвитку, яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям в усьому світі будувати краще життя. Ми співпрацюємо з 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв’язання глобальних та національних проблем в галузі розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола наших партнерів.

Світові лідери зобов’язалися виконати Цілі Тисячоліття в галузі розвитку, включно із такою всеохоплюючою ціллю як скорочення бідності вдвічі до 2015 року. Мережа ПРООН координує та допомагає країнам об’єднувати глобальні та національні зусилля, які спрямовуються задля досягнення означених Цілей. Ми зосереджуємося на допомозі країнам спільно виробити та поділитися рішеннями щодо проблем в таких сферах діяльності:

- Демократичне врядування
- Подолання бідності
- Запобігання кризи та її подолання
- Енергія та навколишнє середовище
- ВІЛ/СНІД

ПРООН допомагає країнам, що розвиваються, отримувати та використовувати технічну допомогу ефективно. У всіх видах діяльності ПРООН виступає на захист прав людини та створення рівних соціальних можливостей для жінок та чоловіків.

З М І С Т

ВСТУПНЕ СЛОВО	7
----------------------------	---

ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ “СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА” від 21.11.2006р.	11
---	----

Постанова Верховної Ради України

“Про проведення Парламентських слухань з нагоди міжнародного дня проти насильства щодо жінок” від 14.09.2006 р. №147-V	13
--	----

Інформаційно-аналітичні матеріали щодо вирішення проблем подолання ґендерного насильства,

лист Кабінету Міністрів України від 20.11.2006р. №8245/0/2-06	15
---	----

Стенографічний звіт про парламентські слухання

“Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства” від 21.11.2006р.	22
--	----

Вступне слово Першого заступника Голови Верховної Ради України

<i>А.І.МАРТИНЮКА</i>	22
----------------------------	----

Доповідь Міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту

<i>Ю.О.ПАВЛЕНКА</i>	23
---------------------------	----

Співдоповідь Голови Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

<i>Л.І.ГРАЧА</i>	28
------------------------	----

Виступ Голови підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

<i>О.Ф.БОНДАРЕНКО</i>	30
-----------------------------	----

Виступи в обговоренні

Уповноваженого з рівних можливостей Сейму Литовської Республіки

<i>А.БУРНЕЙКЕНЕ</i>	31
---------------------------	----

Заступника Міністра внутрішніх справ України – начальника міліції громадської безпеки

<i>В.М.РУДІКА</i>	32
-------------------------	----

Члену Комітету внутрішніх справ Палати громад Парламенту Великобританії

<i>М.МОРАНА</i>	33
-----------------------	----

Члена Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

<i>В.В.ТАРАНА (ТЕРЕНА)</i>	35
----------------------------------	----

Міністра у справах молоді, сім'ї та ґендерної політики Автономної Республіки Крим

<i>Т.С.ЄЖОВОЇ</i>	40
-------------------------	----

Члена Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності К.Б.ЛЕВЧЕНКО	41
Голови Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму М.В.ТОМЕНКА	42
Виконавчого директора Української асоціації Міжнародної амністії ТАРАНОВСЬКОЇ А.Ю.	44
Директора Міжнародного гуманітарного центру "Розрада" В.М.БОНДАРОВСЬКОЇ	46
Директора центру "Чоловіки проти насильства" м.Вінниця В.В.КОЗЛОВА	47
Координатора з гендерних питань Програми сприяння парламенту України О.І.СУСЛОВОЇ	49
Завідувача Центрального науково-методичного кабінету з питань надання медико-соціальної допомоги жертвам насильства в сім'ї Ю.В.ОНИШКА	51
Віце-президента Міжнародного жіночого правозахисного центру "Ла Страда-Україна" Л.Г.КОВАЛЬЧУК	53
Заклучне слово Першого заступника Голови Верховної Ради України А.І.МАРТИНЮКА	55
Матеріали, передані до Секретаріату Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин	
ЛЕВЧЕНКО К.Б., народний депутат України, президент Міжнародного жіночого правозахисного центру "Ла Страда – Україна" "Проблеми вдосконалення законодавства у сфері протидії та попередження насильства в сім'ї"	56
ХАНАС В., Голова Адаптаційного чоловічого центру м.Тернопіль, "Насильники і жертви насильства"	57
ОНИШКО Ю.В. кандидат медичних наук, Президент Всеукраїнського благодійного фонду допомоги жертвам насилля, "Сучасний стан та проблеми медико-соціальної допомоги жертвам гендерного насильства в Україні"	61
СОРОКОПУД Я.В., Координатора програми тренінгів Міжнародної благодійної фундації Heifer Project International в Україні "Проблеми сільських жінок в Україні"	74
Постанова Верховної Ради України	
"Про рекомендації Парламентських слухань на тему: "Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства" від 22.03.2007р. №817- V	78
Рекомендації Парламентських слухань	
"Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства", схвалено постановою Верховної Ради України від 22.03.2007р. №817- V	79

ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ “РІВНІ ПРАВА ТА РІВНІ МОЖЛИВОСТІ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ” від 21.11.2006р.	85
---	-----------

Постанова Верховної Ради України

“Про проведення Парламентських слухань “Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи” від 14.09.2006 р. №148-V	87
--	----

Інформаційно-аналітичні матеріали до Парламентських слухань

“Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи”, лист Кабінету Міністрів України від 20.11.2006р. №8245/0/2-06	88
---	----

Стенографічний звіт про парламентські слухання

“Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи” від 21.11.2006р.	138
---	-----

<i>Вступне слово Першого заступника Голови Верховної Ради України</i> <i>А.І.МАРТИНЮКА</i>	138
---	-----

<i>Доповідь заступника Міністра України у справах сім’ї, молоді та спорту</i> <i>Т.В. КОНДРАТЮК</i>	139
--	-----

<i>Співдоповідь Голови Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин</i> <i>Л.І.ГРАЧА</i>	144
---	-----

<i>Виступ ініціатора проведення Парламентських слухань, Народного депутата України</i> <i>О.В.БІЛОЗІР</i>	147
--	-----

Виступи в обговоренні:

<i>Першого заступника Голови Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров’я</i> <i>Л.С.ГРИГОРОВИЧ</i>	150
---	-----

<i>Голови Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та праці</i> <i>І.М.БОНДАРЧУКА</i>	152
--	-----

<i>Заступника Міністра юстиції України</i> <i>Л.М.ГОРБУНОВОЇ</i>	155
---	-----

<i>Старшого Програмного менеджера ПРООН в Україні</i> <i>П.Г.ПАВЛИЧЕНКА</i>	157
--	-----

<i>Голови підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин</i> <i>О.Ф.БОНДАРЕНКО</i>	159
---	-----

<i>Професора Київського національного лінгвістичного університету</i> <i>О.В.МАТВІЄНКО</i>	160
---	-----

<i>Почесного Голови Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олеси Теліги</i> <i>О.С.КОБЕЦЬ</i>	162
---	-----

<i>Директора ресурсного гендерного центру м. Луганськ</i> <i>С.В.ТУНТУЄВОЇ</i>	163
---	-----

<i>Члена Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України</i> <i>Г.Ф.ГАРМАША</i>	164
--	-----

<i>Першого заступника Голови Спілки жінок України, Головного редактора журналу “Жінка”</i> <i>Л.Ю.МАЗУР</i>	165
--	-----

Керівника Програми рівних можливостей Програми розвитку ООН в Україні Л.С.КОБЕЛЯНСЬКОЇ	167
Голови Всеукраїнської громадської організації “Всеукраїнський жіночий центр інформації та соціально-економічної адаптації” Л.С.ЛОБАНОВОЇ	168
Координатора програми тренінгів Міжнародної благодійної фундації Heifer Project International в Україні Я.В.СОРОКОПУД	170
Радника Міністра України у справах сім’ї, молоді та спорту Т.М.МЕЛЬНИК	171
Виконавчого директора Українського жіночого фонду Н.А.КРАВЧЕНКО	173
Директора Науково-дослідного інституту “Проблеми людини” А.І.КОМАРОВА	174
Заклучне слово Першого заступника Голови Верховної Ради України А.І.МАРТИНЮКА	175

**Матеріали, передані до Секретаріату Комітету з питань прав людини,
національних меншин і міжнаціональних відносин**

АНТИПОВ О. М., народний депутат України, “Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”	177
ЛЕВЧЕНКО К.Б., народний депутат України, президент Міжнародного жіночого правозахисного центру “Ла Страда – Україна” , “Проблеми імплементації Закону України “Про забезпечення рівних прав та рівних можливостей чоловіків та жінок”	184
МАТВІЄНКО О.В., д. пед. н, професор Київського національного лінгвістичного університету, “Теоретико – педагогічні аспекти гендерної рівності”	188
ОНИЩЕНКО Н.М., доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, заслужений юрист України, “Сучасні гендерні виміри в українському суспільстві”	189

Постанова Верховної Ради України

“Про рекомендації Парламентських слухань на тему: “Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи” від 27.06.2007р. №1241- V	191
--	-----

Рекомендації Парламентських слухань на тему:

“Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи” від 27.06.2007р. №1241- V, схвалено постановою Верховної Ради України від 27.06.2007р. №1241- V	192
--	-----

Вступне слово

21 листопада 2006 року у Верховній Раді України відбулись два Парламентських слухання, які стали помітною подією в суспільстві.

Слухання “Сучасний стан та актуальні завдання у сфері подолання гендерного насильства” були ініційовані Комітетом Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин з нагоди Міжнародного дня проти насильства щодо жінок.

Гендерне насильство та, зокрема, насильство щодо жінок досить поширене явище у нашій державі. З огляду на потребу вжиття превентивних заходів щодо його подолання у 2001 році Верховна Рада України прийняла Закон “Про попередження насильства в сім’ї”. Україна була однією з перших країн в Європі, яка законодавчо закріпила механізми подолання сімейного насильства.

Слухання як один з найважливіших інструментів парламентського контролю дозволили проаналізувати хід виконання цього закону, означити проблеми, що гальмують його ефективне застосування, обговорити шляхи вдосконалення нормативно-правової бази у сфері подолання гендерного насильства, долучити до цієї важливої дискусії широку громадськість. Врешті, почути статистику сімейного насильства та намітити завдання для його викорінення.

Не менш важливим стало те, що парламентські слухання засвідчили приєднання Верховної Ради України до пан-європейської кампанії Ради Європи проти насильства щодо жінок.

За підсумками Парламентських слухань “Сучасний стан та актуальні завдання у сфері подолання гендерного насильства” Верховна Рада України ухвалила Рекомендації, в основу яких лягли ключові пропозиції їх учасників, зокрема, щодо необхідності вдосконалення законодавства про попередження насильства в сім’ї; посилення парламентського контролю у цій сфері; активізації державної політики у сфері попередження гендерного насильства (мова йде про фінансування державних програм, мережі кризових центрів та центрів медико-соціальної реабілітації для жертв насильства в сім’ї, вдосконалення роботи МВС щодо розгляду звернень жертв насильства, проведення інформаційно-просвітницької роботи з попередження гендерного насильства, залучення громадськості до участі в реалізації заходів у цій сфері тощо).

Тема інших слухань, які відбулись в цей же день “Рівні права та рівні можливості в Україні: реальність та перспективи”.

Перш за все потрібно наголосити, що це перші парламентські слухання, присвячені рівним правам та можливостям жінок та чоловіків в Україні. До цього Парламент проводив слухання щодо дотримання Україною Конвенції ООН

про ліквідацію дискримінації щодо жінок, у 1995 році та у 2004 році слухання “Становище жінок в Україні: реалії та перспективи”.

Якщо раніше вся гострота цієї проблематики зосереджувалась на статусі жінки в українському суспільстві, потребі його підвищення через поліпшення становища жінок. То сьогодні в Україні є розуміння, що до питання рівноправності слід підходити відповідно до загальносвітових тенденцій, а саме з позиції захисту прав людини, що вимагає політичних рішень не лише в інтересах жінок, але і в інтересах чоловіків.

В Україні актуалізація гендерної проблематики передбачає, насамперед, розвінчання міфу “жіночого питання”, тобто формування гендерної політики держави вже не як розв’язання окремо визначеного кола проблем жінок, а як необхідної складової національних процесів розвитку у всіх сферах життя суспільства.

Вищезазначені Парламентські слухання стали ще одним впевненим кроком до усвідомлення необхідності здійснення гендерних перетворень та визначення напрямів утвердження гендерної демократії. Є всі підстави говорити, що вони призвели до низки позитивних наслідків. По-перше, Урядом були подані реальні інформаційно-аналітичні матеріали, представлена доповідь Міністерства у справах сім’ї, молоді та спорту в якій міститься звіт про виконання Закону “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. По-друге, Парламентські слухання стали каталізатором законотворчих ініціатив у сфері гендерної рівності – було зареєстровано законопроекти про внесення змін та доповнень до деяких законів України (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі), про внесення змін до Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” (щодо права жінок у представницьких органах). По третє, майже одразу після слухань Кабінетом Міністрів України було схвалено Державні програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року, підтримки сім’ї до 2010 року, “Репродуктивне здоров’я нації на період до 2015 року”.

Разом з тим, справедливо буде зазначити, що, на жаль, дуже тривалим був процес опрацювання і схвалення Рекомендацій Парламентських слухань “Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи”. І однією з головних причин не підтримки Рекомендацій у сесійній залі стало положення щодо забезпечення паритетного представництва у виборчих списках жінок і чоловіків (або 30 відсоткової гендерної квоти). І це в той час, коли майже у кожному виступі учасників слухань звучала ця вимога. Але негативний досвід, це теж досвід. Маємо розуміти, що швидкими гендерні перетворення не будуть.

Ми всі повинні докладати зусиль, щоб гендерна рівність стала таким самим пріоритетним напрямком політики, як економічна чи соціальна; щоб вона була інтегрована у всі напрями діяльності органів влади та посилила позиції України як соціальної правової держави.

Запропоноване видання покликане виконати інформаційну та просвітницьку роль, воно може стати посібником у щоденній роботі для тих, хто працює у сфері попередження гендерного насильства та забезпечення гендерної рівності. Надруковані в ньому офіційні документи, прийняті Верховною Радою України, дозволять кожному читачеві проаналізувати їх виконання. Кожен зможе побачити, що і як зроблено, які завдання намічені, і найголовніше – стати учасником процесу творення паритетної демократії.

А.ЧИГРИН

Заступник завідувача секретаріату Комітету
Верховної Ради України
з питань прав людини, національних меншин
і міжнаціональних відносин

Парламентські слухання

**СУЧАСНИЙ СТАН
ТА АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ
У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНОГО
НАСИЛЬСТВА**

від 21 листопада 2006р.

**П О С Т А Н О В А
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

Про проведення парламентських слухань з нагоди Міжнародного дня
проти насильства щодо жінок

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 42, ст.407)

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

1. Провести 21 листопада 2006 року о 12 годині в залі засідань Верховної Ради України парламентські слухання "Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства".

2. Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин здійснити організаційне забезпечення проведення парламентських слухань.

3. Запропонувати Прем'єр-міністру України взяти участь у парламентських слуханнях та виступити на них.

4. Запропонувати Кабінету Міністрів України до 10 листопада 2006 року підготувати і передати до Верховної Ради України інформаційно-аналітичні матеріали щодо вирішення проблем подолання ґендерного насильства.

5. Запросити для участі в парламентських слуханнях членів Уряду України, представників центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, спеціалістів наукових установ.

6. Управлінню забезпечення міжпарламентських зв'язків апарату Верховної Ради України запросити для участі в парламентських слуханнях делегації парламентів держав - членів Ради Європи.

7. Рекомендувати Національній телекомпанії України та Національній радіокомпанії України за участю відповідних підрозділів апарату Верховної Ради України забезпечити в установленому порядку трансляцію парламентських слухань на Першому загальнонаціональному каналі Національної телекомпанії України та на Першому загальнонаціональному каналі Національної радіокомпанії України.

8. Управлінню справами апарату Верховної Ради України забезпечити фінансування витрат, необхідних для організації і проведення зазначених парламентських слухань, прийому закордонних делегацій, видання матеріалів парламентських слухань видавництвом Верховної Ради України.

Голова Верховної Ради України
О.МОРОЗ

м. Київ, 14 вересня 2006 року
N 147-V

Інформаційно-аналітичні матеріали щодо вирішення проблем подолання гендерного насильства

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

м. Київ

8246/0/2-06

20 листопада 2006 р.

Голові
Верховної Ради України

О. О. МОРОЗУ

Шановний Олександр Олександровичу !

Відповідно до постанови Верховної Ради України від 14 вересня 2006 р. № 148-V щодо проведення 21 листопада ц. р. парламентських слухань на тему "Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи" Кабінет Міністрів подає інформаційно-аналітичні матеріали та пропозиції до списку запрошених.

Доповідачем від Кабінету Міністрів визначено Міністра у справах сім'ї, молоді та спорту Павленка Юрія Олексійовича.

- Додаток: 1. Інформаційно-аналітичні матеріали на 39 арк.
2. Пропозиції до списку запрошених на 3 арк. у 1 прим.

З повагою

Прем'єр-міністр України

Віктор ЯНУКОВИЧ

К - 061048 *

Адреса
Верховної Ради України
20 11 2006 14 11
169167

Світовою громадськістю насильство визнано однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини у світі. Без подолання цього згубного явища не можливо створити умови для самореалізації людини, розвитку паритетної демократії, реалізації принципів рівних прав, свобод і можливостей кожного громадянина країни.

Оскільки законодавством України поняття “гендерного насильства” не визначено, а близько 90% злочинів, пов’язаних з насильством в сім’ї, стосується жінок, проведення комплексу організаційних та практичних заходів, спрямованих на протидію насильства та профілактичного впливу відносно осіб, що скоюють насильство в сім’ї та правопорушення в побуті, здійснюється відповідно до Закону України “Про попередження насильства в сім’ї”.

В умовах сьогодення, коли Українська держава знаходиться на шляху побудови демократичного, громадянського, правового суспільства, у якому найвищими соціальними цінностями визнаються людина, її життя і здоров’я, честь, гідність, недоторканість, в українському законодавстві відбувається поступова адаптація до існуючих міжнародних стандартів з прав людини та прав жінок зокрема. Нажаль, можна констатувати, що в більшості випадків сімейного насилля жертвами стають жінки. Саме жінка в Україні є найменш захищеною від проявів насилля в сім’ї.

Причинами прояву насильства в сім’ї є:

- психологічні чинники (психічні розлади, високий рівень агресії, власний негативний досвід дитинства, низька самооцінка осіб);
- соціальні чинники (стереотипність уявлень про ролі в сім’ї та виховання дітей);
- високий рівень алкоголізації населення;
- поширення наркоманії та економічні чинники (зниження рівня життя частини населення, безробіття, соціально-побутова невлаштованість).

Водночас, саме проблема насильства в сім’ї є причиною таких глобальних явищ, як:

- бездоглядність та безпритульність дітей;
- зростання кількості розлучень;
- формування насильницького менталітету нації;
- жебраківання;
- втрата загальнолюдських цінностей, любові та взаєморозуміння, а також виступає однією з передумов скоєння злочинів у суспільстві.

Держава забезпечує захист жінок, особливо неповнолітніх, від сексуального насильства. Кримінальний кодекс України містить низку статей, що передбачають кримінальну відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Зокрема, це стаття 152, яка передбачає відповідальність за зґвалтування; стаття 153 – насильницьке задоволення статевої пристрасті

неприродним способом; стаття 154 – примушення вступу в статевий зв'язок; стаття 155 – статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості; стаття 156 – розбещення неповнолітніх.

Статтею 161 Кримінального кодексу України, зокрема, встановлено відповідальність за умисні дії, спрямовані на пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознакою раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного походження.

Оскільки насильство в сім'ї є найбільш прихованою формою насильства, немає достовірної статистики про реальні його прояви. За узагальненою інформацією за I півріччя 2006 р. в Україні офіційно зареєстровано близько 90 тис. звернень громадян з питань насильства в сім'ї. За даними МВС на сьогоднішній день на обліку ОВС знаходиться понад 85,7 тис. осіб (з них понад 73,5 тис. – чоловіки) які вчинили насильство в сім'ї. Цього року поставлено на облік майже 65 тис. осіб (за фізичне насильство – 29,8 тис, психологічне – 16,5 тис, економічне – 1,7 тис). З метою попередження насильства в сім'ї винесено 60,9 тис. офіційних попереджень та 4,8 тис. захисних приписів. В той же час у 2006 році на 19,6% зменшилася кількість умисних вбивств та тяжких ушкоджень, скоєних в сімейному середовищі (їх питома вага зменшилася відповідно з 20,8% до 16,9%).

В той же час, необхідно зазначити, що зростання кількості осіб, поставлених на профілактичний облік, свідчить про зростання поінформованості населення про можливості вирішення проблеми, а також збільшення уваги до даного явища з боку правоохоронних органів. Але поряд з цим більшість громадян продовжують приховувати проблему через особисті мотиви та недовіру до правоохоронців, які в свою чергу подекуди відмовляють у реєстрації звернень з приводу насильства в сім'ї.

Прийняття відповідної законодавчої бази у сфері попередження насильства в сім'ї свідчить про винесення цієї проблеми з розряду приватної проблеми родини на державний рівень.

Важливими кроками в напрямку протидії явищу насильства в сім'ї стало прийняття Закону України “Про попередження насильства в сім'ї”, що набрав чинності у березні 2002 року. Закон спрямований на подолання цього негативного явища на основі координації зусиль органів і установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї.

Спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї:

- бере участь у розробленні та реалізує державну політику щодо попередження насильства в сім'ї;
- координує діяльність служби дільничних інспекторів, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, органів опіки і піклування у питаннях попередження насильства в сім'ї;

- визначає потребу регіонів у створенні спеціалізованих установ для жертв насильства;
- здійснює контроль за організацією і діяльністю установ для жертв насильства в сім'ї;
- відповідно до законодавства здійснює збір та узагальнення даних про насильство в сім'ї;
- організовує і проводить соціологічні, психолого-педагогічні та кримінологічні дослідження насильства в сім'ї;
- надає органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам і організаціям незалежно від форми власності, об'єднанням громадян, окремим громадянам методичну і практичну допомогу, консультації з питань попередження насильства в сім'ї;
- організовує і проводить просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;
- звертається до центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування за наданням відповідної допомоги жертвам насильства в сім'ї;
- приймає і розглядає заяви та повідомлення про вчинення насильства в сім'ї і реальну загрозу його вчинення;
- направляє жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї.

Служба дільничних інспекторів міліції та кримінальна міліція у справах неповнолітніх органів внутрішніх справ:

- виявляють причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходи щодо їх усунення;
- беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проводять виховно-попереджувальну роботу з ними;
- відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання і проводять з ними профілактичну роботу;
- виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї та про неприпустимість віктимної поведінки;
- приймають та розглядають у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;
- вживають відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї;

- повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;
- направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;
- виносять захисні приписи у випадках, передбачених Законом;
- контролюють виконання вимог захисних приписів;
- взаємодіють із спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для жертв насильства в сім'ї у питаннях попередження насильства в сім'ї;
- надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;
- здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

Органи опіки та піклування:

- надають допомогу у відновленні порушених прав та захисті законних інтересів неповнолітнім, які мають батьків і проживають у сім'ях, дітям-сиротам, які залишилися без піклування батьків і виховуються в сім'ях опікунів (піклувальників), прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, а також членам сім'ї, визнаним в судовому порядку недієздатними, у випадках, коли стосовно них вчинено або існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї;
- представляють у суді інтереси неповнолітніх та недієздатних членів сім'ї, які стали жертвами насильства в сім'ї;
- здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

Координацію діяльності служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді, служб дільничних інспекторів, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, органів опіки і піклування у питаннях попередження насильства в сім'ї (тобто функції спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї) Указом Президента України від 9 січня 2003 р. №7 покладено на Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту.

З метою розроблення механізму практичної реалізації Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" Міністерством разом із зацікавленими міністерствами та відомствами було розпочато роботу щодо розроблення відповідної нормативно-правової бази.

На сьогодні, з ініціативи МВС прийнятий Закон України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису", яким зако-

нодавчо закріплено правові і організаційні основи попередження насильства в сім'ї. Відповідно до цього Закону, вчинення насильства в сім'ї, а також невиконання захисного припису тягнуть за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням 20 % заробітку. Ті ж самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за вчинення насильства в сім'ї, тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням 20 % заробітку, а у разі, якщо застосування цих заходів буде визнано недостатнім, – адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб. У разі наявності в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину (нанесення тілесних ушкоджень тощо) законодавством передбачено кримінальну відповідальність.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. затверджено Порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу.

Для вдосконалення механізму взаємодії органів і структур, на які покладено здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї Мінсім'я-молодьспортом разом з МВС розроблено і затверджено “Інструкцію про порядок взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї” (спільний наказ від 09.03.2004 №3/235). МВС разом з Мінсім'ямолодьспортом, МОН, МОЗ затверджено “Порядок розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення” (спільний наказ від 16.01.2004 №5/34/24/11). МВС розроблено і введено в дію “Інструкцію про порядок узяття на профілактичний облік та порядок зняття з профілактичного обліку осіб, які вчинили насильство в сім'ї” (наказ МВС від 09.04.2002 №329).

Практичну реалізацію Закону України “Про попередження насильства в сім'ї” здійснюють управління та відділи у справах сім'ї та молоді місцевих державних адміністрацій, які координують діяльність служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді. Саме вони ініціюють створення та забезпечують роботу при місцевих органах виконавчої влади й органах місцевого самоврядування постійно діючих робочих комісій з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї. До складу комісій входять представники управління (відділу) у справах сім'ї та молоді, кримінальної міліції, служби у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді, а також можуть залучатися представники органів освіти, охорони здоров'я, праці та соціального захисту населення, громадських організацій (за їх згодою).

Структурними підрозділами Міністерства проводиться робота по створенню банку даних сімей, у яких коїться насильство, та дітей, які зазнали насильства в родині (див. додаток). В кожній області управліннями у справах сім'ї та молоді

створена програма комп'ютерного обліку сімей, яка дозволяє ефективно і вчасно надавати адресну допомогу сім'ям, які впинились у кризовій ситуації, в тому числі у випадках насильства в сім'ї.

Для надання правової, інформаційно-консультативної та медико-пси-хологічної допомоги різним категорія сімей, в тому числі неблагополучним сім'ям, при центрах соціальних служб для молоді створені та функціонують служби соціальної підтримки сімей "Родинний дім".

З огляду на те, що Закон України "Про попередження насильства в сім'ї" передбачає створення мережі спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї, зокрема кризових центрів, розпочато роботу щодо створення таких закладів у всіх регіонах України. На сьогодні створено 22 кризових центри соціально-психологічної допомоги: Обласний спеціалізований центр кризових станів (м. Вінниця), Кризово-реабілітаційний жіночий центр (м. Луцьк), Кризовий центр соціально-психологічної допомоги (м. Дніпропетровськ), Центр реабілітації жінок, які стали жертвами насильства (м. Луцьк), Кризово-консультаційний центр для жінок та дітей, які постраждали від насильства в сім'ї (м. Одеса), Харківський кризовий центр та притулок для жінок, які потерпіли від домашнього насильства та інші. Метою діяльності цих закладів є надання комплексної психологічної, юридичної, інформаційно-консультативної, соціально-медичної та іншої допомоги, а також, у разі потреби, надають тимчасовий притулок (на термін до 3 місяців) жінкам і дітям, які потерпіли від насильства в сім'ї, стали жертвами торгівлі або опинилися в кризовій ситуації.

Водночас, на сьогодні в Україні не створено жодного центру медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї (створення таких закладів передбачено ст. 9 Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" і покладено на МОЗ).

Мінсім'ямолодьспортом разом з МВС на базі Міжнародного правоза-хисного Центру "Ла Страда-Україна" започатковано роботу Національної "гарячої лінії". Майже в усіх регіонах України при центрах соціальних служб діють такі гарячі лінії та цілодобові телефони довіри.

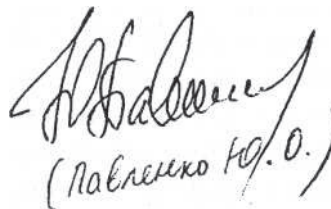
Починаючи з 25 листопада по 10 грудня 2001 року управліннями у справах сім'ї та молоді, центрами соціальних служб для молоді проводиться акція "16 днів проти насильства", мета якої – привернення уваги громадськості до проблем насильства в сім'ї, формування ненасильницької ідеології в суспільстві, здійснення конкретних заходів щодо запобігання будь-яким формам насильства в сім'ї. В рамках акції організовуються круглі столи, конференції, навчальні семінари, працюють консультативні пункти та "гарячі лінії". У навчальних закладах проводяться лекції та виховні години щодо формування вміння протистояти домашньому насильству, під час яких розповсюджуються інформаційні матеріали з питань попередження і подолання насильства в сім'ї. За ініціативою МВС в рамках цього заходу проводиться загальнодержавна оперативно-профілактична

операція “Побут”. Основні зусилля працівників ОВС спрямовані на своєчасне виявлення родин, у яких виникають конфлікти, здійснення профілактичних заходів, надання інформаційної допомоги та юридичних консультацій.

Доводиться констатувати, що на сьогодні робота з попередження насильства в сім’ї спрямована переважно на організацію надання допомоги потерпілим та застосування санкцій відносно агресора, тобто на подолання наслідків насильства, що є недостатньо ефективним. Сьогодні вимагає створення національної (як державної так і недержавної) служби допомоги жертвам насильства. Враховуючи, що насильство в сім’ях, у більшості випадків, учиняється в стані алкогольного сп’яніння, є потреба у внесенні змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення у частині застосування до правопорушників додаткового адміністративного стягнення у вигляді зобов’язання проходження курсу лікування від алкоголізму.

Незважаючи на певні позитивні зрушення у вирішенні проблеми насильства, на жаль доводиться констатувати недосконалість механізму правового та соціального захисту потерпілих від насильства: не вистачає відповідних закладів для надання допомоги потерпілим та спеціально підготовлених фахівців у сфері запобігання насильству, неефективною є система раннього виявлення випадків насильства в родині. Недостатньо ефективною також є система санкцій, що застосовуються до осіб, які вчиняють насильство в сім’ї (застосування переважно штрафних санкцій, що важким тягарем лягають на сім’ю і спричиняють подальше погіршення родинних взаємовідносин).

Тому система протидії насильству в сім’ї потребує суттєвого вдосконалення, зокрема, вдосконалення законодавства у сфері попередження насильства в сім’ї (в тому числі вдосконалення системи санкцій до осіб, які вчиняють насильство в сім’ї, та запровадження нових засобів впливу на агресорів).

(Павленко Н.О.)

ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА

Сесійний зал Верховної Ради України

21 листопада 2006 року, 12 година

Веде засідання Перший заступник Голови
Верховної Ради України МАРТИНЮК А.І.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Доброго дня! Сьогодні в українському парламенті – справжній матриархат. Матріархат передусім у тому, що ми, як ніколи, проводимо аж двоє парламентських слухань з ґендерних питань. Це вперше в історії українського парламентаризму жіноцтво добилося такої переваги.

День матриархату ще й тому, що в цій сесійній залі мені приємно, не тільки є на кому око зупинити, очі просто розбігаються від ваших милих усміхнених облич. Звичайно, рано чи пізно ми доб'ємося того, що в цій залі, у цих стінах переважатимуть жінки, і тоді, сподіваюся, ми будемо приймати мудріші, зрозуміліші закони. Але одразу хотів би вас повернути на грішну землю: це буде не завтра і не післязавтра. Поки у нас чоловіки переважають, і дуже суттєво переважають, добитися зміни законів буде дуже важко. Але я знаю, що жіноцтво надзвичайно наполегливе, і перемога все одно буде за вами.

Шановні учасниці, передусім учасниці, парламентських слухань! Проблема, яку ми будемо розглядати в ході цих парламентських слухань: “Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства”, зумовлена й викликана не тільки її актуальністю і для нашого українського суспільства, і, зрештою, для інших держав світу. Проведення таких парламентських слухань саме в ці дні зумовлене ще двома надзвичайно важливими причинами.

Одна з них полягає в тому, що вже 15 років поспіль майже у ста державах світу саме цими листопадovими днями проводиться акція “16 днів проти ґендерного насильства”. Наша держава приєдналася до цієї всесвітньої кампанії з 2000 року. Уже в 2001 році ми одними з перших у Європі прийняли спеціальний закон, який діє й сьогодні і вважається законом європейського зразка. Проте,

звичайно, одного закону мало, треба, щоб були створені відповідні реалії. Саме сьогодні в цій залі зібралося чимало активістів цього руху, активних учасників гендерної політики, і чимало з вас матимуть можливість висловити свої думки.

Ще одна причина, якою зумовлено проведення таких парламентських слухань, полягає в тому, що 28 червня цього року Парламентська асамблея Ради Європи прийняла Резолюцію №1512 “Парламенти, об’єднані для подолання побутового насильства над жінками”. У цій Резолюції Парламентська асамблея Ради Європи закликає парламенти держав – членів Ради Європи долучитися до пан-європейської кампанії проти насильства над жінками, яка розпочнеться 24 листопада 2006 року і триватиме аж до березня 2008 року.

У парламентських слуханнях беруть участь, окрім тих, про кого я вже сказав, народні депутати, які виявили зацікавленість цією проблемою, представники Кабінету Міністрів, інших державних і місцевих органів виконавчої влади, представники судів, включаючи Конституційний Суд, тобто широкий загал осіб, які безпосередньо зацікавлені в розв’язанні і обговоренні цієї проблеми. Також ми із задоволенням констатуємо, що на запрошення керівництва Верховної Ради України до нас прибуло чимало закордонних гостей, які виявили бажання бути активними учасниками наших парламентських слухань.

Сьогодні ми побудуємо роботу таким чином: спочатку заслухаємо доповідь з цього питання міністра у справах сім’ї, молоді та спорту Юрія Олексійовича Павленка (20 хвилин), співдоповідь голови профільного Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин Леоніда Івановича Грача (15 хвилин), потім з приводу організації пан-європейської кампанії Ради Європи виступить народний депутат Бондаренко Олена Федорівна (10 хвилин), а затим обговоримо цю проблему (кожна з виступаючих матиме 5 хвилин).

Чимало з вас вже брали участь у парламентських слуханнях. Для тих, хто виступатиме вперше, пояснюю, що в нас працює автоматичний таймер відліку часу. За 30 секунд до завершення вашого виступу таймер повідомить про це, і в 5 хвилин 5 секунд ваш мікрофон буде вимкнено. Тому, будь ласка, орієнтуйтеся на це. Мікрофон вимикає не головуючий, а автомат. Розпочинайте виступ з головного, а потім, якщо залишиться час, скажете і про все інше. Зазвичай, завжди на кінець виступу залишають найцікавіше, то ви почніть з кінця.

Вам роздано проект рекомендацій парламентських слухань, прочитайте його уважно. Всі свої зауваження і пропозиції, будь ласка, передавайте до секретаріату комітету, представники якого сидять справа від мене.

Дуже багато учасників записалися на виступ, але час обмежений – на перші і другі парламентські слухання відведено дві години. Тому якщо ви не зможете реалізувати свого бажання виступити – здайте доповіді до секретаріату, вони обов’язково побачать світ у вигляді друкованої продукції.

Отже, переходимо до реалізації порядку денного парламентських слухань: “Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного

наси́льства”. Запрошую до доповіді міністра у справах сім’ї, молоді та спорту Юрія Олексійовича Павленка. Будь ласка, 20 хвилин. Підготуватися Леоніду Івановичу Грачу.

ПАВЛЕНКО Ю.О., *міністр України у справах сім’ї, молоді та спорту*. Доброго дня, шановний Адаме Івановичу! Шановні учасниці та учасники парламентських слухань! Сьогодні ми зібралися напередодні Міжнародного дня боротьби з насильством щодо жінок, яким 25 листопада розпочинається Всеукраїнська акція “16 днів проти гендерного насильства”. Ми зібралися, щоб на повний голос сказати рішуче “ні” всім формам насильства, дискримінації, приниження людської гідності, оскільки визнано, що від насильства в першу чергу страждають жінки і діти.

Враховуючи світові масштаби цього явища, ще в грудні 1993 року Генеральна Асамблея Організації Об’єднаних Націй прийняла Декларацію про викорінення насилля щодо жінок. З того часу фактично розпочався всесвітній громадський рух проти гендерного насильства, який примушує уряди країн світу приймати відповідні закони, розробляти державні програми, вживати спеціальних заходів, спрямованих на протидію тим формам насильства, які донедавна вважалися приватною справою сім’ї або окремої людини.

Проведені дослідження свідчать, що насильство є серйозною загрозою для життя частіше жінок, рідше – чоловіків. Якщо чоловікам небезпека загрожує з боку інших чоловіків, і це найчастіше відбувається поза сім’єю та домом, то жінки зазнають насильства від близьких їм чоловіків у власній родині або від своїх колег та керівників на роботі. Не можна ігнорувати й випадки, коли чоловіки стають жертвами насильства з боку жінок. Проте ці факти – рідкість порівняно з випадками насильства, здійсненого чоловіками щодо жінок.

Причинами насильницьких дій щодо жінок, об’єднаних поняттям “гендерне насильство” є насамперед відмінність у суспільному становищі чоловіків і жінок. Це поняття включає в себе насильство щодо жінок у сім’ї, сексуальне насильство, примусову проституцію, торгівлю жінками, сексуальні домагання на роботі та інше. Водночас чинним законодавством України поняття “гендерне насильство” досі не визначено. Аналіз статистичних даних свідчить, що майже всі види насильства – економічне, фізичне, сексуальне, психологічне – здійснюються в сім’ї. Прийнятий 2001 року Закон України “Про попередження насильства в сім’ї” визначає, що домашнє насильство – не приватна справа. Прояви насильства і жорстокості в сім’ї не лише руйнують родину, а й стають передумовою поширення злочинності в суспільстві. Отже, насильство в сім’ї становить серйозну соціальну проблему, яка має вирішуватися на рівні держави. Запобігання всім формам насильства, збереження цілісної сім’ї, захист прав її членів, створення умов для нормального розвитку та виховання дітей – запорука збереження української нації.

Закон України визначає основні поняття стосовно насильства в сім'ї, форми насильства, органи та установи, на які покладається здійснення заходів із запобігання насильству, відповідальність осіб, а також спеціальні заходи в цьому напрямі. Так, відповідно до закону координація заходів з попередження насильства в сім'ї покладається на Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту. Реалізація спеціальних заходів здійснюється службою дільничних інспекторів міліції спільно з кримінальною міліцією у справах неповнолітніх органів внутрішніх справ, органами опіки та піклування, спеціалізованими установами для жертв насильства в сім'ї. При місцевих органах виконавчої влади і органах місцевого самоврядування функціонують постійно діючі робочі комісії з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї. Запобігання насильству належить до пріоритетних напрямів діяльності міністерства та його місцевих структурних підрозділів.

Україна прийняла низку нормативно-правових актів щодо практичної реалізації відповідного закону України. Насамперед це порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу, механізм взяття на облік місцевими органами у справах сім'ї та молоді, органами внутрішніх справ, порядок розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення. Закон визначає механізми взаємодії на міжвідомчому рівні служб у справах неповнолітніх, органів внутрішніх справ, закладів освіти, охорони здоров'я та служб і установ, причетних до здійснення соціального захисту дітей від жорстокого поводження. Розроблена відповідна Інструкція щодо порядку взаємодії управління у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів щодо попередження насильства в сім'ї.

Система здійснення заходів щодо попередження насильства в сім'ї передбачає також притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства відповідно до закону України. Насильство в сім'ї, а також невиконання захисного припису карається штрафом, виправними роботами або адміністративним арештом. Насильство в сім'ї з ознаками злочину карається відповідно до вимог Кримінально-процесуального кодексу.

Шановні учасники та учасниці парламентських слухань! Здійснення впродовж останніх років комплексу заходів, спрямованих на протидію та запобігання насильству, дало певні позитивні результати. Зокрема, превентивна робота зумовила зменшення кількості злочинів у сім'ї. Так, за даними Міністерства внутрішніх справ України, за станом на 1 листопада 2006 року, на обліку в органах внутрішніх справ перебувають близько 86 тисяч осіб (з них більш як 73 тисячі – чоловіки, які вчинили насильство в родині). У цьому році взято на облік майже 65 тисяч осіб (за фізичне насильство – 30 тисяч осіб, психологічне – близько 17 тисяч осіб, економічне – близько 2 тисяч осіб). З метою запобігання насильству в сім'ї винесено 66 тисяч офіційних попереджень, близько 5 тисяч захисних

приписів. Водночас 2006 року зменшилася кількість умисних вбивств та тяжких ушкоджень, скоєних у сім'ї, їх питома вага зменшилася з 21 до 17 відсотків.

Необхідно зазначити, що збільшення кількості осіб, взятих на профілактичний облік, свідчить про зростання поінформованості громадян щодо можливості вирішення проблеми та про довіру до правоохоронних органів. Разом з тим правоохоронці подекуди відмовляють у реєстрації звернень з приводу насильства в сім'ї, а деякі громадяни продовжують приховувати проблему через особисті мотиви – вплив гендерних стереотипів, відчуття провини за скоєні на роботі чи в родині вчинки, сором за оприлюднення фактів насильства тощо.

Формування комплексного підходу до запобігання насильству в сім'ї не можливе без виявлення його основних причин та розкриття проблем, що заважають подоланню цього явища. Найчастіше причинами прояву насильства в українських сім'ях стають такі чинники:

- економічні – безробіття, соціально-побутова невлаштованість, низький рівень життя;
- соціальні – втрата морально-психологічних орієнтирів, алкоголізм та наркоманія;
- психологічні – психічні розлади, високий рівень агресії.

Житлова проблема, відсутність житла не дає можливості багатьом жінкам змінити ситуацію і наражає їх на постійне насильство, змушуючи проживати в одному помешканні з кривдником навіть після розлучення. Водночас насильство існує і в благополучних родинях.

На сьогодні в Україні вже діє мережа спеціалізованих закладів, служб та установ, які надають допомогу потерпілим від насильства. Серед них створені у 2005–2006 роках перші 6 притулків для жертв насильства в сім'ї, 18 кризових центрів, 24 центри соціально-психологічної допомоги, а також служби медико-соціальної реабілітації. Основним завданням таких закладів є надання невідкладної допомоги особам, які опинилися в кризовій ситуації. Тут постраждалим надають тимчасовий притулок та забезпечують харчуванням, здійснюють лікувально-оздоровчі заходи, надають методичні поради, проводять діагностику з метою реабілітації та адаптації, тут можна отримати у разі необхідності соціально-побутові, юридичні, психологічні, інформаційні послуги, а також послуги з працевлаштування. Центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді створені кризові центри соціально-психологічної допомоги у 24 регіонах України. Два тижні тому перший такий центр почав працювати в місті Києві.

Міністерство сім'ї, молоді та спорту спільно з Міністерством освіти і науки, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством праці та соціальної політики, Міністерством транспорту та зв'язку, Міністерством внутрішніх справ та Державним департаментом з питань виконання покарань затвердило наказ "Про Порядок взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах". Цим наказом передбачається спільне здійснення

діагностики таких сімей, соціальне інспектування, забезпечення їх системного обліку шляхом формування відповідного банку даних, здійснення соціального супроводу сімей, а в разі необхідності – представлення їх інтересів у суді.

Дуже важливе значення в цьому питанні громадських організацій, які надають значну підтримку жертвам домашнього насильства. Переконали, що представники цих організацій зможуть сьогодні виступити та надати свої рекомендації щодо посилення дій влади в цьому напрямі. Також важливо запобігати насильству через просвітницько-профілактичну роботу, спрямовану на донесення до всіх верств населення думки про неприпустимість будь-яких форм насильства з моральної та правової точок зору. Ця робота також передбачає підвищення правової обізнаності громадян з питань протидії насильству та поширення інформації про надання допомоги людям, які стали жертвами насильства.

Шановні учасники парламентських слухань! На сьогодні механізм правового та соціального захисту потерпілих від насильства ще недосконалий: бракує відповідних закладів для надання допомоги потерпілим та спеціально підготовлених фахівців у сфері запобігання насильству; не створено системи раннього виявлення випадків насильства в родинах; недостатньо ефективною є система санкцій, що застосовуються до осіб, які вчиняють насильство в сім'ї (переважно це штрафні санкції, що важким фінансовим тягарем лягають на сім'ю і спричиняють подальше погіршення родинних взаємин). Тому ми розуміємо, що головне завдання на сьогодні – не подолання наслідків насильства, а запобігання насильству в сім'ї. Система протидії насильству потребує суттєвого вдосконалення, і саме на цьому зосереджує свою діяльність Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту спільно з іншими органами центральної виконавчої влади.

Міністерство внутрішніх справ України спільно з Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту визначило такі основні напрями вдосконалення механізму попередження насильства:

- вдосконалення чинного законодавства;
- забезпечення раннього виявлення сімей, в яких відбувається насильство або є реальна загроза його вчинення, та організація їх соціального супроводу;
- вдосконалення системи санкцій щодо осіб, які вчиняють насильство в сім'ї, та запровадження нових засобів впливу на агресорів;
- запровадження державної статистичної звітності з питань попередження насильства;
- запровадження широкомасштабної інформаційно-просвітницької та роз'яснювальної роботи з метою підвищення рівня поінформованості та правової культури населення.

Важливим засобом вдосконалення чинного механізму є підвищення фахового рівня спеціалістів. Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту спільно з відповідними центральними органами виконавчої влади розробило

Державну програму підтримки сім'ї у 2006–2010 роках, що включає розділ “Попередження насильства в сім'ї”, який визначає основні шляхи вдосконалення чинної системи попередження насильства в сім'ї. Програма передбачає заходи щодо вдосконалення системи санкцій до кривдників, запровадження нових засобів впливу на них, забезпечення ефективної системи раннього виявлення сімей, в яких вчинюється насильство, організація їх соціального супроводу. Програма спрямована не лише на надання допомоги потерпілим та подолання наслідків насильства, а й на роботу з особами, які вчиняють насильство. Звісно, до здійснення комплексу заходів з подолання насильства, жорстокого поводження з жінками та дітьми, агресії між членами родини широко залучатимуться і представники громадських організацій.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що держава зробила певні кроки для викорінення явища насильства в сім'ї, однак ця проблема залишається на сьогодні дуже гострою. Тому необхідно вдосконалити законодавство з питань запобігання насильству в сім'ї шляхом внесення відповідних змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, законів України “Про попередження насильства в сім'ї”, “Про рекламу”, зокрема щодо посилення санкцій стосовно осіб, які вчиняють насильство в сім'ї, та встановлення строків їх адміністративного затримання; продовження терміну дії обмежень, встановлених захисним приписом від 30 діб до трьох місяців; встановлення адміністративної відповідальності за пропаганду насильства та жорстокості; створення дієвої системи надання допомоги потерпілим від насильства в сім'ї та посилення їх захисту шляхом відкриття спеціальної телефонної лінії для надання консультацій у разі насильства; забезпечення функціонування в кожному регіоні України закладів для жертв насильства в сім'ї, кризових центрів, центрів соціально-психологічної допомоги, притулків, служб медико-соціальної реабілітації.

Необхідно підвищувати фаховий рівень спеціалістів, які працюють у сфері запобігання насильству шляхом започаткування проведення постійних навчальних семінарів і тренінгів для фахівців органів та установ, що працюють у сфері попередження насильства в сім'ї. Вводити до навчальних програм вузів, що готують психологів, педагогів, юристів, правоохоронців, соціальних та медичних працівників, курси з питань попередження насильства та допомоги його жертвам. Забезпечити фахівців необхідною методичною літературою щодо форм та методів роботи з жертвою і з особами, які вчиняють насильство. Вдосконалити систему санкцій щодо осіб, які вчиняють насильство та запровадити нові засоби впливу на агресорів через реалізацію реабілітаційних психолого-корекційних програм для агресорів як альтернативи покарання через застосування штрафів.

Ми розглядаємо ці питання як першочергові завдання і сподіваємося, що з боку Верховної Ради України отримаємо підтримку в їх реалізації. Переконалий, що важливим кроком до подолання насильства в родині має стати усвідомлення цієї проблеми як суспільством у цілому, так і кожним окремим членом родини. Сподіваюся, що сьогоднішні парламентські слухання та рекомендації,

які будуть напрацьовані за їх результатами і прийняті Верховною Радою, об'єднають зусилля урядовців, депутатів всіх рівнів, представників місцевої влади, громадськості у подоланні та запобіганні цьому явищу.

Шановні учасниці та учасники парламентських слухань! Дозвольте висловити щиру подяку за нашу спільну роботу протягом цих двох років у питаннях досягнення гендерної рівності в українському суспільстві, подолання насильства в сім'ї, з чим стикаються жінки, діти, чоловіки. Це справді була унікальна й дуже успішна робота, результатом якої є сьогоднішні парламентські слухання і привернення до цієї проблеми уваги всього суспільства. Не може одна влада – чи депутатський корпус, чи місцеві органи виконавчої влади вирішити цю проблему. Лише розуміння кожним українцем, що насильства не має бути, що насильство – це злочин (часто кримінальний злочин) дасть нам можливість цю проблему вирішити.

Ще раз дякую за увагу. Сподіваюся, що ми й надалі будемо продовжувати успішну роботу. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Юрію Олексійовичу, за економію часу і за слова, які зачепили жіноцтво.

Запрошую до слова голову Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин Леоніда Івановича Грача. Будь ласка, 15 хвилин. Підготуватися Олені Бондаренко.

ГРАЧ Л.І., голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин (Комуністична партія України). Шановний Адаме Івановичу, а також найрозумніші, найкращі учасниці парламентських слухань, вітаю всіх! Якщо розпочинати з кінця, я можу для себе уявити ситуацію у Верховній Раді, коли розглядається законопроект про збільшення кількості жінок в українському парламенті. Отже, зараз я розпочну свою доповідь.

Перше. Міжнародний центр толерантності нещодавно провів опитування, за результатами якого виявилось, що на запитання “З якими видами дискримінації вам доводиться стикатися?” 49 відсотків назвали дискримінацію фізичну, 44 відсотки – щодо права на безоплатну медичну допомогу, потім – щодо права на працю і далі – щодо соціального захисту. На запитання “Хто винен у порушенні прав людини?” 53 відсотки назвали правоохоронні органи, 38,5 відсотка – органи місцевого самоврядування.

Отже, як бачимо, більш як 80 відсотків громадян не вважають діяльність держави задовільною. Наведені цифри безпосередньо стосуються сьогоднішньої теми парламентських слухань, тому що вони відбивають наше життя. Лише враховуючи всі ці реалії – безпритульність, бідність, безперспективність, – ми зможемо зрозуміти такий феномен, як гендерне насильство.

Отже, гендерне насильство – це насильство за ознакою статі. Воно характерне і для країн з досить високим рівнем економічного розвитку. Рада Європи проводить пан-європейську кампанію проти насильства щодо жінок, але ми знаємо, що проблема залишається. І ми знаємо, що в нашій країні ситуація погана, отже, мали б вже давно провести такі парламентські слухання.

Гендерне насильство – це насамперед насильство в родині або між рідними людьми, це насильство, що припускається урядовцями, а також таке ганебне явище, як торгівля людьми. Сьогодні ми маємо говорити передовсім про побутове насильство, про насильство в родині. Саме в цій сфері насильство є найбільш поширеним, і його негативні наслідки відбиваються на всіх сферах життя. Це впливає на ситуацію щодо досягнення гендерної рівності і завдає шкоди дітям.

Отже, це явище поширилося в суспільстві. Проблема протидії побутовому насильству сьогодні має особливий характер. Працюють органи, покликані запобігати проявам насильства в родині. Однак прийняття законів – це лише перший крок, другий крок – це їх виконання.

Аналізуючи ситуацію, можемо сказати, що закон є неефективним. Також можемо констатувати, що міністерство як спеціально уповноважений орган щодо запобігання насильству в родині не робить всього, що могло б зробити, і я особисто вважаю, що для міністерства ця робота має бути дуже важливою.

Низький рівень соціальної реклами. Ми маємо проводити роз'яснювальну роботу. Важко пояснити відсутність закладів для допомоги жертвам насильства. Ми не маємо жодного центру для жертв насильства! Отже, потрібно працювати над розв'язанням цих проблем. Є проблема щодо ізоляції осіб, які вчиняють насильство. Треба застосовувати до них санкції, притягати до адміністративної відповідальності. Ми значною мірою нівелювали закон, тому що штраф б'є насамперед по родині. Не може не хвилювати й те, що немає статистики щодо осіб, які отримали попередження. Низька поінформованість населення, погана підготовка персоналу і багато іншого засвідчують, що ми бачимо лише верхівку айсберга. Це з одного боку.

З другого боку, наша держава однією з перших прийняла такий закон. Більше того, в Україні було прийнято багато нормативно-правових актів, зокрема 2001 року прийнято Постанову Кабінету Міністрів України “Про Програму “Українська родина”. На жаль, проблема насильства в родині не стала менш актуальною, навпаки, стає центральною соціальною проблемою. Це передовсім проблема забезпечення прав людини. Тільки розглядаючи її в комплексі, ми можемо виробити адекватні підходи для ефективної протидії цьому явищу.

Офіційна статистика про насильство в родині не є достатньою, за нею важко оцінити масштаби цього явища. Згідно з нею такі форми насильства, як згвалтування, є більш поширеними, ніж побиття жінок у сім'ї. Це також серйозна проблема. Отже, проблема запобігання насильству надзвичайно гостра, і лише разом ми можемо протидіяти цьому лиху.

Як можна позбавитися від насильства в суспільстві, де існує дискримінація? Яким чином можна позбавитися від насильства в суспільстві, де людина не може реалізувати своє право на безоплатну медичну допомогу? Жертви гендерного насильства можуть звернутися до міліції або до органів місцевого самоврядування, але нагадаю, що багато жертв вважають ці установи насильницькими.

Зменшуються потоки державної допомоги, працівники сфери культури, освіти, охорони здоров'я опинилися у скрутній економічній ситуації. Треба додати, що жінки погано представлені в органах влади. Вони повинні мати можливість здійснювати свої проекти і впливати на ситуацію. Отже, на сьогодні в державі з'явилася нова соціальна проблема, я назвав би її проблемою фемінізації бідності. Жінки розплачуються за помилки, яких вони не робили.

Ми маємо зробити багато. Ми повинні реалізувати державні програми розвитку галузей, де зможуть працювати жінки.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Слово має Бондаренко Олена Федорівна, народний депутат, координатор між Верховною Радою України та Парламентською асамблеєю Ради Європи щодо організації проведення пан-європейської кампанії Ради Європи проти насильства щодо жінок.

Будь ласка, Олено Федорівно, 10 хвилин.

БОНДАРЕНКО О.Ф., голова підкомітету з питань гендерної політики Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин (Блок Юлії Тимошенко). Дякую. Шановний пане головуєчий! Шановні колеги народні депутати, урядовці, учасниці та учасники парламентських слухань, запрошені! Сьогоднішніми парламентськими слуханнями Верховна Рада України першою серед парламентів країн Європи оголошує про свою активну участь у пан-європейській кампанії боротьби проти гендерного насильства. Цей факт як і кількість присутніх на парламентських слуханнях з України та з-за кордону свідчать про розуміння важливості проблеми, яка стосується всіх країн і суспільств.

Декларація про викорінювання насилля щодо жінок, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 20 грудня 1993 року однозначно встановлює, що насильство, спрямоване проти жінки, – один з ключових соціальних механізмів, який ставить жінок у залежність від чоловіків. У квітні 2002 року Комітет міністрів Ради Європи ухвалив рекомендації, спрямовані на об'єднання зусиль країн – членів Ради Європи у боротьбі проти насильства щодо жінок. Ці рекомендації розглядають поняття “насильство проти жінок” як акт гендерного насильства і передбачають відповідні зобов'язання урядів країн – членів Ради Європи та необхідність інформування Ради Європи про виконання цих рекомендацій.

Парламентська асамблея Ради Європи у травні цього року ухвалила Резолюцію “Парламенти, об’єднані для подолання побутового насильства над жінками”, ініціювавши залучення національних парламентів до пан-європейської кампанії Ради Європи по боротьбі з насильством над жінками, яка розпочинається в листопаді 2006 року і триватиме до березня 2008 року. Президент Парламентської асамблеї Ради Європи пан Рене Вандерлінден у своєму зверненні зазначає: “Домашнє насильство, спрямоване проти жінок, є наслідком такого стану речей, коли жінки мають менше влади, ніж чоловіки, що веде до значної дискримінації жінок та дівчат у громадах і сім’ях. Ця проблема в Європі дедалі більше загострюється і стосується всіх країн – членів Ради Європи. Цифри переконливо свідчать, що домашнє насильство, спрямоване проти жінок (фізичне, сексуальне, психологічне або насильство на основі економічної залежності), не знає географічних меж, не залежить від вікових, етнічних чи соціальних обмежень і вражає будь-який вид сімейних стосунків та соціальні прошарки”.

Український парламент гаряче підтримав заклик президента ПАРЄ пана Рене Вандерліндена: наш персональний і колективний обов’язок – припинити мовчазне потурання і почати діяти на основі цінностей, які захищає Рада Європи. Україна перебуває серед тих шести європейських країн, глави парламентів яких оприлюднять заяви про підтримку й активну участь парламентів під час старту пан-європейської кампанії подолання насильства щодо жінок.

Гендерне насильство стосується не лише безпосередньо жертв, а й усього суспільства. Ця проблема з другорядної побутової давно перетворилася на суспільну і соціальну, яка вимагає якнайшвидшого вирішення. Якщо держава не притягує до відповідальності винних у насильстві, якщо суспільство мовчанням потурає йому, безкарність не лише сприяє подальшим злочинам, а й слугить сигналом – насильство щодо жінок нормальне або припустиме явище. Наслідок такої безкарності – жертвам не лише відмовляють у можливості домогтися справедливості, а й закріплюють гендерну нерівність. Для вирішення проблеми побутового насильства ми – влада і суспільство – маємо дійти консенсусу щодо загальних понять, без чого не можливо рухатися вперед. Зокрема, визначення насильства над жінками як форми гендерної дискримінації, пов’язаної з порушенням прав людини.

Наступним кроком після цих парламентських слухань буде ініціювання парламентської заяви, в якій ми підтвердимо свою рішучість у боротьбі з домашнім насильством. Переконана, що для подолання гендерного насильства потрібна насамперед політична воля української влади, неурядових організацій, всіх громадян задля пропагування запобігання цьому явищу, надання допомоги потерпілим і жертвам, відповідних дій щодо підвищення обізнаності громадськості про посягання на людську гідність.

Що можуть зробити українські парламентарії? Верховна Рада може і повинна запропонувати ефективні заходи попередження та боротьби з насильством, спрямованим проти жінок. Зокрема, на часі – ухвалення Національної програми

подолання побутового насильства та відповідні законодавчі ініціативи, що ґрунтуються на рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи, а також регулярне оцінювання ефективності цих заходів.

Верховна Рада має ухвалити план заходів для реалізації парламентського виміру пан-європейської кампанії. З метою розробки нових ініціатив і моніторингу впроваджуваних програм доцільно створити Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України з представників депутатських фракцій. У листопаді 2001 року був ухвалений Закон “Про попередження насильства в сім’ї”. Гармонізація вітчизняного законодавства в цій сфері потребує подальшої імплементації норм цього закону в чинне законодавство. Зокрема, адміністративне покарання у вигляді штрафу не витримує критики, адже воно влучає насамперед у добробут родини, і спонукає жертву до приховування фактів насильства. Ми сьогодні почули від шановного міністра, що зменшилася кількість випадків вчинення насильства. Можливо, вона не зменшилася, можливо, вона загнана вглиб, тому що жертви замовчують такі факти. Доцільним було б застосування обмежувальних судових постанов, які забороняють особам – суб’єктам насильницьких дій наближатися до помешкання жертви або інших встановлених місць. Вочевидь, покарання за вчинення насильства має бути більш жорстким. У деяких країнах, наприклад в Іспанії чи на Кіпрі, насильство, вчинене в сім’ї, вважається злочином за обставин, що обтяжують відповідальність, і карається значно жорсткіше, ніж інші форми насильства, обумовлені кримінальним кодексом.

Верховна Рада домагатиметься від виконавчої влади більш уважного ставлення до проблеми подолання домашнього насильства. На жаль, сьогодні ми не можемо сказати, що Міністерство у справах сім’ї, молоді та спорту як спеціально уповноважений орган виконавчої влади зробило достатньо для запобігання насильству в сім’ї. Верховна Рада, керуючись своїми контрольними повноваженнями, може і повинна розглядати звіти уряду про його діяльність щодо подолання гендерного насильства. На жаль, донині в багатьох регіонах України відсутні кризові центри та центри медико-соціальної реабілітації, хоча є й позитивні приклади – перший жіночий центр у Києві, про який згадав у доповіді Генеральний секретар Організації Об’єднаних Націй на 61-й сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Безумовно, системна й постійна робота вимагає значних асигнувань. Однак подолання правових, фінансових наслідків насильства (у сфері охорони здоров’я, втрати робочого часу, термінового забезпечення жертв помешканням, надання юридичної і психологічної допомоги жертвам насильства) коштує значно більше, адже кошти, вкладені у запобігання домашньому насильству, зменшують його фінансові наслідки і збільшують гендерну рівність.

Закони встановлюють стандарти справедливості та несправедливості, утримують порушників від вчинення діянь можливістю застосування запобіжних заходів, забезпечують захист жертвам. Закони забезпечують доступ до правосуддя і сприяють створенню служб допомоги. Однак лише законів недостатньо. Вони повинні бути частиною значно ширших заходів, які охоплюють державну

політику, державну освіту, послуги із запобігання насильству і передбачають тісну, системну та постійну співпрацю всіх урядових чинників, неурядових організацій, всіх гілок влади і небайдужих громадян.

Засуджуючи домашнє насильство, ми боремося за гендерну рівність, проти стереотипів, за допомогою яких консервуються стосунки, в яких чоловіки переважають над жінками і контролюють їхнє життя.

16-річний син убив власного батька, бо не міг довше терпіти, як батько щодня знущується з мами. Півторарічна дівчинка потрапила до реанімації в районну лікарню зі струсом мозку та іншими численними травмами. З неї знущалася молоденька мати, чиє психічне здоров'я зазнало змін внаслідок постійних побоїв батьком і братом. Щодня засоби масової інформації повідомляють про нові й нові домашні трагедії, які, можливо, комусь здаються незначними на тлі інших проблем. Насправді це зовсім не так, адже з трагедії окремих людей рано чи пізно складається велика трагедія нездорового суспільства.

Ми сьогодні одягли білі стрічки, які свідчать про нашу солідарність у боротьбі проти побутового насильства. Ми не можемо, не повинні і не будемо миритися з ситуацією, з якою не мириться жодна з країн, де панує верховенство права.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олено Федорівно.

Переходимо до виступів учасниць в обговоренні проблеми. Ще раз нагадую: регламент – 5 хвилин.

Запрошую до слова Уповноваженого з рівних можливостей Сейму Литовської Республіки пані Аушріне Бурнейкене. Підготуватися Володимире Рудіку.

БУРНЕЙКЕНЕ А., *Уповноважений з рівних можливостей Сейму Литовської Республіки.* Добрий день, шановні народні депутати України, гості та колеги! Дякую за надану можливість взяти участь у цьому заході. Турбота про права людини, їх пріоритетність проголошені в преамбулі до Конституції Литовської Республіки, де записано, що Литва прагне побудувати відкрите і гармонійне суспільство у правовій державі. У статті 25 Конституції йдеться про недопустимість надання привілеїв за національністю, мовою, походженням, віросповіданням та політичними уподобаннями.

Права людини в царині демографії не можуть бути визнані лише для половини суспільства. Лише жінка разом з чоловіком об'єктивно можуть створити оптимальні передумови для демократії, економічної та соціальної рівності. Принцип рівності ґрунтується на рівних правах і можливостях чоловіків і жінок в усіх сферах життя, у здійсненні демократії, у прагненні до демократично-соціального прогресу, забезпечення прав людини, культурного і професійного вдосконалення і прямо залежить від того, чи беруть участь у цих процесах представники обох статей.

Поліпшення становища жінки та забезпечення рівності жінок і чоловіків є складовою забезпечення прав людини та однією з умов соціальної справедливості. Це питання не можна розглядати окремо, лише як одну з проблем жіноцтва. Це єдино можливий шлях до створення міцного, справедливого і розвинутого суспільства, розширення прав і можливостей жінок, а також забезпечення рівності між чоловіками та жінками, що створює передумови для політичної, соціальної, культурної захищеності громадян.

Насилля проти жінок – одна з перепон для розвитку світу. Насилля проти жінок – це порушення прав людини і основних свобод жінок. Нездатність протягом тривалого часу забезпечити права і свободи жінок у разі застосування насилля проти них має викликати особливу занепокоєність в усіх державних органах. Ця проблема має бути розв'язана!

Жінки, дівчата стають жертвами фізичного, статевого, психологічного насилля незалежно від рівня їх доходів, соціального статусу. Соціальний статус жінки може стати причиною і наслідком насилля проти жінки, актом насилля або загрози здійснення такого акту незалежно від того, здійснюються вони в сім'ї чи в суспільстві, здійснює їх держава чи вони здійснюються при потуранні з боку держави. Вони наповнюють жінок страхом, почуттям незахищеності і стають перепорою для реалізації їхнього прагнення до рівності, миру.

Насилля проти жінки – один з вагомих соціальних механізмів, що змушує жінку займати більш низьке становище в суспільстві порівняно з чоловіком. У багатьох випадках насилля щодо жінок і дівчат здійснюється в сім'ї, і з такими формами насилля часто змиряються. Факти фізичного і статевого насилля щодо жінок або дівчат з боку членів сім'ї, жорстокого поводження з боку подружжя або чоловіка, не пов'язаного шлюбними стосунками, дуже важко виявити.

На мою думку, проблема, яку ви сьогодні розглядаєте на парламентських слуханнях, пов'язана з рівноправ'ям у суспільстві. Вона надзвичайно важлива.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую й вам.

Слово має Володимир Михайлович Рудік, заступник міністра внутрішніх справ – начальник міліції громадської безпеки. Підготуватися Маргарет Моран.

РУДІК В.М., заступник міністра внутрішніх справ України – начальник міліції громадської безпеки. Добрий день! Шановний головуючий! Шановні учасники парламентських слухань! В Україні таке негативне явище, як насилля в сім'ї, на жаль, є однією з найбільш типових і поширених форм насильства стосовно жінок з усіх соціальних верст населення і, на жаль, у всіх регіонах нашої держави.

Кожен третій дзвінок до чергової частини органу внутрішніх справ пов'язаний з повідомленням про правопорушення на побутовому ґрунті. Кількість громадян, на яких надходять скарги щодо систематичного прояву насильства, постійно зростає. Від третини до половини жінок, які перебували у травматологічних відділеннях лікарень, потрапили туди внаслідок побоїв, нанесених їм удома.

На виконання Закону України “Про попередження насильства в сім’ї” Міністерство внутрішніх справ здійснило ряд організаційних та практичних заходів щодо посилення профілактичного впливу на осіб, які скоюють насильство в сім’ї. Так, працівниками міліції за вчинені насильства в сім’ї та невиконання захисного припису (стаття 173 Кодексу про адміністративні правопорушення) складено 73 тисячі адміністративних протоколів. Однак вирішити цю проблему лише адміністративно-правовими заходами і тільки силами міліції неможливо. У більшості випадків до правопорушників застосовується покарання у вигляді штрафу, про це вже сьогодні йшла мова. Враховуючи той факт, що потерпілі від актів сімейного насильства є переважно матеріально залежними від насильників, накладення штрафів негативно позначається на бюджеті родини, що шкодить насамперед самому потерпілому.

Основні зусилля працівників органів внутрішніх справ у подоланні насильства спрямовані на своєчасне виявлення родин, в яких виникають конфлікти, здійснення профілактичних заходів, надання інформаційної допомоги, юридичних консультацій жертвам насильства в сім’ї, а також на співпрацю з місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування, соціальними службами, медичними закладами, кризовими центрами та центрами реабілітації жертв насильства в сім’ї. При цьому особлива увага приділяється найбільш соціально незахищеним верствам населення – особам з обмеженими можливостями, громадянам похилого віку, без певного місця проживання, неповнолітнім.

Практика засвідчує, що наявність недоліків у системі запобігання насильству в сім’ї обумовлена:

- відсутністю національної програми запобігання насильству в сім’ї, а також подолання його наслідків, що має здійснюватися як комплекс заходів на загальнонаціональному рівні за рахунок державної підтримки;
- відсутністю спеціально підготовлених фахівців (психологів, юристів та інших) і недостатністю теоретичного висвітлення технології роботи з жертвами й агресорами;
- відсутністю кваліфікованих кадрів дільничних інспекторів міліції та працівників кримінальної міліції у справах неповнолітніх, які стикаються з наслідками сімейних конфліктів;
- відсутністю системи роботи щодо раннього виявлення насильства в сім’ї або реальної його загрози та запобігання проявам насильства;
- недостатністю спеціалізованих закладів для жертв насильства, зокрема кризових центрів та притулків (про це сьогодні вже говорили);

- недосконалою системою надання допомоги потерпілим від насильства та низькою ефективністю методів впливу на осіб, які вчиняють насильство в сім'ї.

Сьогодення вимагає створення національної державної і недержавної служб допомоги жертвам насильства, а також розроблення спеціальних психокорекційних програм для осіб, які вчиняють насильство в сім'ї.

Враховуючи той факт, що насильство в побуті вчинюється переважно у стані алкогольного сп'яніння, необхідно внести зміни до адміністративного законодавства в частині застосування до правопорушників додаткового адміністративного впливу у вигляді зобов'язання проходження курсу лікування від алкоголізму.

На жаль, хотів би... (*Шум у залі*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. Жінки, не нападайте на чоловіків. Ми трохи іншу проблему зараз розглядаємо, мова йде про жінок, а не про чоловіків.

Дякую вам, Володимире Михайловичу. Сідайте будь ласка.

Шановні жінки, не збуджуйтеся. Я розумію, що чоловік на трибуні викликає у вас певні емоції, але спокійніше. Нагадую: ми розглядаємо проблему насильства не жінок над чоловіками, а навпаки – чоловіків над жінками.

Запрошую до слова Маргарет Моран, члена Комітету внутрішніх справ Палати громад парламенту Великобританії. Підготуватися Терену.

МОРАН М., *член Комітету внутрішніх справ Палати громад парламенту Великобританії.* Дуже дякую за запрошення. Вітаю всіх учасників парламентських слухань! Це перші слухання, я теж дуже збуджена. Вважаю, що питання гендерного насильства повинно викликати в нас несприйняття, це явище, з яким ми всі знайомі, від якого страждають всі верстви суспільства, включаючи політиків і парламентаріїв.

У Великобританії кожна п'ята жінка стає жертвою насильства. За статистикою, жінка заявляє про вчинене насильство приблизно на 20-й раз. Для того щоб жінки почувалися безпечно і були готові подавати заяви на осіб, які вчиняють насильство, необхідно, щоб була створена система довіри. Ця система має охоплювати суд, поліцію й органи соціальної реабілітації. Дуже важливо, щоб політики розуміли, що це пріоритетне завдання держави. Тому необхідно, щоб жінки приходили у владу і боролися за вдосконалення законодавства.

Вітаю українське жіноцтво з новим законом, який працює і захищає їхні права. У нас поки що такого закону немає. Ми розуміємо, що до закону має бути інфраструктура, щоб суди були готові розглядати справи, щоб діяли притулки й центри соціальної реабілітації, щоб суспільство загалом сприймало цю проблему серйозно.

Наше законодавство вимагає, щоб поліція уважно ставилася до кожної заяви про насильство, незалежно від того, якою буде подальша поведінка жінки. Ми розуміємо, що жінки перебувають під страшенним тиском з боку осіб, які вчиняють насильство. Тому ці справи повинні бути під пильним наглядом поліції.

Ми свідомі того, що чинну законодавчу базу не можна вважати досконалою. У 1999 році була створена перша група, яка вивчала питання насильства в сім'ї, вона почала працювати як неурядова організація. Ми проводили консультації, обговорення з парламентаріями, застосовували інформаційні технології, щоб зібрати дані, спілкувалися з жінками в лікарнях. На сьогодні жіночі неурядові організації спільно з парламентаріями вивчають ці питання, намагаються донести проблеми жінок, які постраждали від насильства. Ми розуміємо, що нам необхідно прийняти закон, який врегулював би цю проблему, це буде наш наступний крок.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Слово має Таран (Терен) Віктор Васильович, народний депутат, фракція “Блок Юлії Тимошенко”. Підготуватися Єжовій Тетяні.

ТАРАН (ТЕРЕН) В.В., *член Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин (Блок Юлії Тимошенко).* Дорогі пані! Шановні панове! Пан міністр лише торкнувся соціальних причин насильства. Підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги в 3–4 рази є груповим насильством уряду Януковича над усією Україною. Хочу сказати, що це болісно відіб'ється на сімейному кліматі, бо де злидні – там і сварка, це незаперечно.

Однак сьогодні я говоритиму трохи про інше, хочу торкнутися духовного аспекту. “Духовна бездуховність”, я запровадив би такий термін. Бездуховність нашого суспільства – причина насильства в сім'ї. У традиціях і глибинній пам'яті мого українського народу повага до жінки була найвищою моральною чеснотою. Саме так, і це вирізняло нас серед інших народів і націй.

Даруйте, що почну ще з Геродота, який колись писав: “На берегах Дніпра живе плем'я хоробре, яке відрізняється тим, що ці люди дуже шанують своїх жінок і прислухаються до їхніх порад”. Ще київський князь Володимир Мономах у повчанні своїм синам писав: “Жінку свою бережіть”. Французький інженер Боплан, який залишив нам опис козаччини, писав: “Ніколи український козак не підніме руку на жінку і не скривдить дівчину”.

Тепер я процитую відомого російського історика Костомарова про ставлення до жінки в патріархальному російському суспільстві: “Обращение мужей с женами было таково: по обыкновению у мужа висела плеть, исключительно назначенная для жены и называемая дураком; за ничтожную вину муж таскал жену за волосы, раздевал донага, привязывал веревками и сек дураком до крови – это называлось учить жену”.

Це той “домострой”, який століттями втрамбовувався в нашу українську душу. Цей “домострой” лише зовні змінився за роки радянського режиму, суть його залишилася тою самою – другорядність жінки. Жінку посадили за трактор, їй на 8 Березня дарували букет лісових пролісків, але жінок не було серед правлячої еліти. Не було! Зневагою до жінки, її другорядністю позначалися навіть знамениті “кремлевские попойки” у Сталіна, де гомосексуаліст Єжов, якого грайливо називали “Ежевикой”, увеселяв членів Політбюро, а Мікоян танцював лезгинку замість жінки.

Дорогі мої, маємо на сьогодні реалії. Ми зараз говоримо про голодомор. Реальне ставлення до жінки за роки Радянського Союзу можна вимірювати тривалістю життя жінки. В Україні у 1933 році середня тривалість життя жінки становила 10 років. І не кажіть мені, будь ласка, про цей комуністичний рай!

Сьогодні маємо нашу понівечену українську душу, маємо сплюндровану мораль. І тому треба кардинально змінювати духовну атмосферу суспільства, визначати і втілювати в життя зовсім інші чесноти. Одразу постає запитання: де урядова програма відродження духовної сутності нашого роду і народу? Доки триватиме тотальна американізація з теле- та кіноекрана, пропаганда культу вседозволеності і насильства? Чому при представленні бюджету у Верховній Раді пан Азаров навіть не згадав слова “культура”? Цей унікальний знавець української мови не знає цього слова? Чому не вирішено питання про справедливу квоту для жінок у партійних списках? Чому такі дивні закони? Є закон про депутатську недоторканність, я вважаю, що має бути один-єдиний закон – про недоторканність жінки (*Оплески*).

Дякую. Проблема насильства в сім’ї не вирішать парламентські заклики, треба змінити в суспільстві саме ставлення до жінки, і починати треба зі школи. Пригадую уроки свого вчителя Сухомлинського, в якого мені пощастило навчатися. Ці уроки так і називалися “Урок любові до матері”, “Урок пошани до твоєї вчительки”, врешті-решт, до дівчинки, яка сидить з тобою за однією партою. Ці уроки Сухомлинського, за якими навчають дітей в японських школах, забуті в Україні.

Сьогодні в Україні видається менше однієї книжки на душу населення, тоді як у Франції – 20, у Німеччині – 12. А коли немає книги, то немає й культури. Безкультур’я міністрів вражаюче, навіть заяву на півсторінки вони не можуть написати без помилок. У країні тотальна безграмотність і безкультур’я! Якщо згадати, що депутати спочатку прийняли Закон “Про захист тварин від жорстокого поводження”, а тепер проводимо парламентські слухання з проблем насилля над жінками, стає зрозумілим, чому в нас таке суспільство. Це суспільство треба лікувати економічно, треба лікувати від бездуховності і від уряду, в якому немає жодної жінки.

Адаме Івановичу, ви мене любите, дайте мені 10 секунд. Бачите – це шана до жінок. Я хочу сказати...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Не зараховуйте себе до жінок, бо ми можемо підозріло до цього поставитися. Дякую. Сідайте, будь ласка.

Я хотів би застерегти вас від лозунгів. Нагадаю, нас було 52 мільйони, залишилося 47. Якщо ви будете закликати жінок, щоб вони були недоторканими, хто народжуватиме?

Слово надається Єжовій Тетяні Семенівні, міністру у справах молоді, сім'ї та гендерної політики Автономної Республіки Крим. Підготуватися Катерині Левченко.

ЄЖОВА Т.С., міністр у справах молоді, сім'ї та гендерної політики Автономної Республіки Крим. Шановні колеги! Хочеться вірити, що сьогодні ми з вами починаємо новий етап реалізації гендерної політики – вирішення реальних проблем, пов'язаних зі становленням гендерного паритету в нашій державі. Чому я так кажу? Ми покладали великі надії на закони України “Про попередження насильства в сім'ї”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, але сьогодні бачимо, що вони досі не інтегровані у плани економічного розвитку держави. Вважаю, що в основі соціальної політики держави має лежати саме розв'язання цих проблем.

Відома теза стверджує: жінка – берегиня сім'ї. Якої сім'ї? У 2005 році на 12 тисяч шлюбів – 8 тисяч розлучень, і це в сім'ях, які мають дітей. Це відбувається внаслідок економічних проблем (жінки отримують 70 відсотків середнього заробітку чоловіків), ще додається прихований характер нерівності в сім'ї.

Сьогодні незалежна Україна стала одним з провідних постачальників “живого товару”. Це не тільки сімейна трагедія. Скільки ми не говорили б на всіх рівнях про ризики, пов'язані з виїздом за кордон, скільки не вели б роз'яснювальної роботи, але поки українська жінка і її родина не отримають нормальну, гідну роботу у своїй державі, ми будемо боротися з рабством і його наслідками. Тому необхідно на державному рівні впроваджувати тимчасові заходи для працюючої жінки: квотування робочих місць, цільове створення нових робочих місць, особливо в сільській місцевості, яка гине, і це ні для кого не таємниця.

Деякі наші державотворці як найвище досягнення гендерної політики репрезентують підвищення пенсійного віку для жінок. Ну, ще б пак: вирівняли віковий ценз, даємо можливість жінці заробити. А що з цього? Вихід у 55 років на пенсію – це турбота про її здоров'я? Сьогодні держава може забезпечити сімейний відпочинок? Чи надає матері, яка народила дітей, таку допомогу, щоб можна було їх прогодувати, взути, вдягти? Жінка ще має заробити трудовий стаж, і не менший, ніж у чоловіка. А за прогнозами, через 15–20 років ми матимемо таку пенсію, яка не досягатиме й половини чоловічої. Тому має пройти жорстка гендерна експертиза пенсійної реформи.

Далі, проблеми збереження чоловічого здоров'я. Я не можу не сказати про це, оскільки в Україні смертність чоловіків у віці 29–45 років у 4 рази вища, ніж

жінок. Минулого року в Криму внаслідок самогубства померло більше чоловіків, ніж від інфаркту. Це не тільки чоловіча трагедія – це жіноча самотність, сирітство. Настав час переглянути пріоритети держави і виявити чинники, які зумовлюють чоловічу смертність.

Міністерство, яке я очолюю, саме так розуміє гендерну політику держави. Ми спробували здійснити аналіз сфер життя чоловіків і жінок, але не змогли провести гендерний аналіз бюджету, а там – здоров'я, сім'я, молодь і все, що вкладається сюди. Тому...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, передайте доповідь до секретаріату.

Слово має Катерина Борисівна Левченко, народний депутат, фракція “Наша Україна”. Підготуватися Томенку.

ЛЕВЧЕНКО К.Б., *член Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (Блок “Наша Україна”).* Доброго дня. Шановні колеги! Шановні подруги! Шановні друзі! Мені дуже приємно виступати перед вами з цієї трибуни вже не тільки як керівник міжнародної громадської організації, а й як народний депутат України, яка вирішила спрямувати свої зусилля на запобігання всім видам насильства, на просування ідей гендерної рівності та прав людини.

Сьогодні ми обговорюємо дуже важливі питання, в тому числі питання поліпшення законотворчої роботи у сфері протидії насильству в сім'ї. Хочу доповісти, що 14 листопада цього року Верховна Рада зареєструвала законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства України стосовно протидії насильству в сім'ї (№2539). Цей законопроект підготували члени нашого комітету, які представляють усі фракції, щоб можна було працювати з усією Верховною Радою для реалізації тих ідей, які ми обговорювали протягом багатьох років, а точніше, впродовж п'яти років з часу прийняття Закону “Про попередження насильства в сім'ї”.

Цим законопроектом пропонується внести зміни до статті 173² Кодексу України про адміністративні правопорушення стосовно ліквідації такого виду адміністративного стягнення, як штрафи (нам всім добре відомо, скільки біди роблять штрафи); вилучити із Закону “Про попередження насильства в сім'ї” статтю 11 щодо офіційного попередження про неприпустимість віктимної поведінки щодо насильства в сім'ї. Цей законопроект вже тиждень як висвітлений на сайті Верховної Ради України, і під час підготовки до парламентських слухань було б дуже добре ознайомитися з ним. Ми хотіли винести цей законопроект на громадське обговорення, щоб почути пропозиції, критику, зауваження. Сподіваюся, що він буде прийнятий Верховною Радою, принаймні в першому читанні. Профільним є Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, п'ять депутатів з якого є авторами цього законопроекту.

Законопроектом також пропонується внести зміни до статей 262 та 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення, щоб можна було вилучати насильника з сім'ї, а не лише працювати з тими, хто потерпів. У законопроекті є певні новації: пропонується запровадити корекційну роботу, корекційні програми, покласти відповідальність на кризові центри, які мають працювати, знову-таки, не тільки з тими, хто постраждав від насильства, а й з тими, хто вчиняє таке насильство. Притулки для потерпілих від насильства в сім'ї мають надавати широкий спектр соціально-медичних послуг.

Також ми пропонуємо ввести такий вид адміністративного стягнення, як зобов'язання пройти курс лікування від алкоголізму. Це питання може не пройти в цьому залі, тому що є багато противників примусового лікування людей від алкоголізму, але запитайте будь-якого дільничного, будь-кого, хто працює у сфері попередження насильства в сім'ї, і вам скажуть, що абсолютна більшість випадків насильства здійснюється у стані сильного алкогольного сп'яніння.

Якщо ми хочемо зробити певні кроки для поліпшення ситуації тих людей, які потребують захисту, думаю, що такий законопроект треба приймати. Готовність всіх фракцій до боротьби з насильством у сім'ї покаже голосування в цьому залі, а підтверджена вона буде тоді, коли в Державному бюджеті України будуть виділені кошти на запобігання насильства в сім'ї. На 2007 рік таких коштів у бюджеті не передбачено.

Думаю, що рекомендації, внесені учасницями та учасниками нинішніх парламентських слухань, допоможуть нам розвивати не тільки...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Томенко Микола Володимирович, голова Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму. За ним виступатиме Тарановська.

ТОМЕНКО М.В., голова Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму (Блок Юлії Тимошенко). Шановні колеги! Думаю, що парламент вчинив абсолютно правильно, що сьогодні виніс на парламентські слухання дві дуже близькі проблеми, оскільки абсолютно очевидно, що теперішня тема дискусії прямо пов'язана з наступною темою рівних можливостей. Тому що не тільки акцентація на тих проблемах, які ми на сьогодні маємо, а передовсім розуміння того, що держава, влада і суспільство мали б гарантувати рівні можливості у суспільстві для жінки і чоловіка, буде передумовою зниження рівня насильства, що я називаю проблемою побутової складової української масової культури, щоб ця українська масова культура змінювалася.

Якщо ви час від часу слухаєте трансляції наших пленарних засідань, то інколи чули жарти, анекдоти українських парламентаріїв, які, м'яко кажучи,

хибують на стереотип побутового розуміння статусу жінки в українському суспільстві. Це народні депутати, деякі з них навіть були міністрами. Якщо вони так думають, можна тільки розуміти, в якому стані перебуває українське суспільство щодо цієї проблеми.

Тому я бачу тут три надзвичайно серйозні складові, які можна вирішувати, щоб просуватися до традицій і стандартів демократії, про які ми говоримо.

Перша складова – світоглядна, про яку я вже почав говорити. Звичайно, це мусить бути інформаційно-рекламна, телевізійно доведена робота, щоб ми не бачили на екранах телебачення рекламних роликів, які доводять, що заробити на автомобіль жінка може двома шляхами – або активно “співпрацею” зі своїм директором, або участю в лотереї. Якщо такі шляхи для успішної жінки вибирає українське телебачення, то про що можна говорити далі?

Є друга складова – соціально-економічна. Гадаю, ми мусимо бути реалістами і говорити про те, що без певного соціального й економічного статусу, без добробуту важко говорити про статусні речі в сім’ї, бо це створює часом проблеми. І я з сумом констатую, що, судячи з першого читання бюджету, немає в уряді розуміння того, як забезпечити соціально-економічну самостійність і успішність жінки. Наприклад, у нас велика кількість жінок працює в бюджетній сфері – це вчителі, медики, працівники культури. І якщо ви подивитеся рівень зростання заробітних плат, який планується, то він, як модно зараз уряд каже, на рівні інфляції. Тому якщо думання є на рівні інфляції, то, звичайно, тоді дуже складно говорити про те, що жінка впевнено почуватиметься на роботі. А якщо вона впевнено, успішно почувається на роботі, тоді вона впевнена і в сім’ї.

Є третя складова – правова, яка не менш важлива, і тут про неї мої колеги народні депутати говорили. Так само скажу, що з тими депутатами, особливо жінками, які активно в нашому парламенті працюють над цією темою, ми розробили низку законопроектів, про які не сказали ні Олена Бондаренко, ні Катерина Левченко чи Оксана Білозір, яка над цим працює.

Ми ще зареєстрували законопроект, щоб переглянути систему аліментної роботи. Ви знаєте, що в нас є дуже велика проблема, пов’язана з тим, що ті чоловіки, які переносять систему конфлікту в судовий процес, вдало користуються нормою про не більш як 30 відсотків прожиткового мінімуму. Вони декларують мінімальну заробітну плату і таким чином уникають обов’язку брати фінансову участь у вихованні дітей. Ми відповідно зафіксували момент, що мінімальна виплата на дитину не може бути меншою, ніж прожитковий мінімум. Який сенс нам встановлювати прожитковий мінімум, якщо дитину, виявляється, можна виховати за 30 відсотків прожиткового мінімуму? І низку інших законопроектів, про які ми говоримо, так само треба активно просувати, і я бачу сьогодні, що розуміння є в багатьох фракціях парламенту, що це треба робити.

Звичайно, ми не обійдемося без політичної складової. І ми тут по-новому реєструємо спільний законопроект від усіх фракцій, про який багато говорено.

Напевно, історична місія цього парламенту – його прийняти, особливо якщо проаналізувати наш депутатський корпус, всіх партій, і на місцевому, і на парламентському рівні. Маю на увазі хоча б мінімальну квоту – кожне п'яте місце для депутатів Верховної Ради і органів місцевого самоврядування. Такий законопроект є, і я переконаний, що ми його в цьому сесійному залі приймемо.

І насамкінець хотів би сказати, що я солідаризуюся і підтримую цю кампанію, але хотів би, щоб ми боролися 16 днів не лише проти насильства в сім'ї, а 365 днів – за успішні українські сім'ї, родини і успішну жінку в Україні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні жінки, ті, хто пише обурливі записки! Я такий самий учасник парламентських слухань, як і ви. Це по-перше. По-друге, я просив би не політизувати нашу розмову. У нас парламент, а не Майдан, хоча у нас вільна трибуна.

Тарановська Антоніна Юріївна, виконавчий директор Української асоціації Міжнародної амністії. Будь ласка. Підготуватися Бондаровській Валентині.

ТАРАНОВСЬКА А.Ю., виконавчий директор Української асоціації Міжнародної амністії. Шановні учасники парламентських слухань! Шановні народні депутати! Шановний пане голову! Вітаю вас усіх у цьому залі і хочу представити у своєму короткому виступі позицію Всесвітньої правозахисної організації *Amnesty International* стосовно ситуації з проблемою насильства в сім'ї щодо жінок.

Міжнародна амністія констатує, що ця проблема є глобальною, вона притаманна не лише Україні, Росії або Британії, це світова проблема. І тому ще 2004 року Міжнародна амністія розпочала глобальну кампанію “Stop насильству щодо жінок”. Мета цієї компанії – щоб кожна жінка, кожен чоловік взяли права людини і принесли їх до себе в ліжко.

Ми вважаємо, що насильство щодо жінок – це фундаментальне порушення прав людини. І ми звинувачуємо уряди країн, у тому числі й уряд України, в тому, що держава не спроможна захистити жінок у їхніх власних оселях, на робочому місці.

Сьогодні Міжнародна амністія презентує світовій спільноті спеціальну доповідь по Україні “Насильство щодо жінок в Україні: звинувачуючи жертву”. Міжнародна амністія протягом трьох останніх років проводила моніторинг дотримання прав людини, зокрема прав жінок, в Україні і мала два дослідницьких візити у 2005–2006 роках. Предметом нашої уваги була проблема насильства в сім'ї щодо жінок, і сьогодні, на жаль, ми маємо констатувати, що попри всі зусилля органів законодавчої і виконавчої влади, Україна ще не здатна в повній мірі захистити права жінок, які перебувають у стані насильства в родині, винуватці цього насильства залишаються безкарними.

На сьогодні ми вітаємо, що Україна однією з перших країн колишнього Радянського Союзу має закон про запобігання домашньому насильству. На жаль, він не працює так, як мав би працювати. Тому я хочу зупинитися на кількох рекомендаціях Міжнародної амністії стосовно України задля того, щоб Закон “Про попередження насильства в сім’ї” і державні програми, спрямовані на це, працювали, щоб жінка-жертва мала адекватний і доступний захист, а винуватці були покарані, щоб справедливість була відновлена, а жінка мала право на компенсацію.

Сьогодні всі говорили про те, що Міністерство у справах сім’ї, молоді та спорту, яке є ключовим у виконанні Закону “Про попередження насильства в сім’ї”, вживає певних заходів, зокрема, створює центри для надання допомоги жінкам-жертвам. Маємо сказати, що, на щастя, щось робиться, але, на жаль, центри, які діють (соціально-психологічної і медичної підтримки, кризові центри), не призначені для жінок – жертв домашнього насильства. Предметом роботи цих центрів не є такі жінки, і це найбільша проблема. Для жінок-жертв треба створювати спеціальні центри, вони мають бути в кожному місті й районі. Нас дуже турбує те, що діючі центри недоступні для жертв, оскільки є ціла низка перешкод, а саме реєстрація, необхідність надання великої кількості довідок для того, щоб потрапити до кризового центру. Нас турбує той факт, що доступ до послуг центру, який створюється Міністерством у справах сім’ї, молоді та спорту, має вікові обмеження, до 35 років, або наявність родини, дитини до 18 років. Це також проблема.

Тому ми рекомендуємо законодавчому органу влади України внести відповідні зміни до Закону України “Про попередження насильства в сім’ї”, щоб були створені спеціальні центри для жінок-жертв. Ці центри мають фінансуватися з державного, а не з місцевих бюджетів, оскільки місцеві бюджети не спроможні забезпечити їх щоденне фінансування.

Ми рекомендуємо Верховній Раді України також вилучити статтю 11 названого закону щодо офіційного попередження про неприпустимість віктимної поведінки, пов’язаної з насильством у сім’ї. Сьогодні Катерина Борисівна зазначила, що ця стаття буде вилучена. Проблема віктимної поведінки – це стигматизація жінки в тому, що вона сама винна в такому насильстві.

Ми рекомендуємо також уряду України проводити спеціальні навчання для працівників міліції, для того щоб дільничний інспектор знав, як працювати з жертвою домашнього насильства. Ми рекомендуємо розробити загальнонаціональну інформаційну кампанію для того, щоб суспільство не сприймало насильство як норму.

Ми маємо ще цілу низку рекомендацій, але я не буду вас ними перевантажувати, ви зможете з ними ознайомитися. Вважаю, що для запобігання...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Валентина Матвіївна Бондаровська, директор Міжнародного гуманітарного центру “Розрада”. За нею виступатиме Володимир Козлов.

БОНДАРОВСЬКА В.М., директор Міжнародного гуманітарного центру “Розрада”. Шановний головуєчий! Шановні учасники парламентських слухань! Я представляю недержавну організацію – центр практичної психології, який впродовж 12 років надає реальну допомогу жертвам насильства – жінкам і дітям. Тому хотіла б, виходячи з нашого досвіду, зупинитися на дуже важливих питаннях, без яких нам не вдасться розв’язати проблему, яку ми сьогодні обговорюємо.

Я щойно повернулася з Міжнародної конференції “Насильство проти жінок: диверсифікація соціальних відповідей”. Соціальні відповіді – це, напевно, нині найважливіше. У конференції взяли участь представники 42-х країн. Мене справді вразило те, що в Канаді, яка за населенням майже вдвічі менша, ніж Україна, діють 547 притулків. А в Україні (2, 6, 30?) я не знаю точно, скільки, але дуже мало.

І ще дуже важлива річ, на якій я хотіла б зупинитися: немає у світі жодної багатой країни (США, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії), яка може з бюджету фінансувати всі організації, потрібні для того, щоб подолати насильство. Ми з Катериною Борисівною були в Італії, в Турині, в дуже потужній організації, яка не є державною. І от саме це питання нам треба дуже серйозно обговорити: як співпрацювати з державою, і що держава може зробити для тих, хто залучає кошти і реально допомагає.

На жаль, реальна допомога жертві насильства в Україні залишається досить обмеженою. Суспільство, зважаючи на назву Закону “Про попередження насильства в сім’ї”, залишається суспільством катастроф. Мова йде не про профілактику домашнього насильства, а про припинення. От сьогодні про це “stop” ніхто не говорив – про припинення дії жахливого, загрозливого для життя жертви акту насильства. На цьому шляху, як свідчить досвід реальної роботи з жертвами насильства, у реальному житті виникають труднощі, які неможливо, я підкреслюю це, здолати.

До речі, за даними дослідження, яке ми проводили для Міжнародної організації міграції, до 80 жертв торгівлі людьми є жертвами домашнього насильства.

За браком часу я зупиню перелік того, чого в нас немає, скажу тільки про те, що треба.

Нам негайно треба розробити і реалізувати програму “Stop насильству”, якою, не чекаючи вступу в дію вищезазначеної програми уряду, невідкладно зробити таке:

- ввести в дію (це можна зробити і на місцевому рівні) так званий охоронний ордер, що забороняє насильнику наблизитися до жертви на певну

визначену законом відстань;

- запровадити (це дуже важливо) інститут соціальної адвокатури. На сьогодні жертва насильства є беззахисною;
- підготувати суддів (про це ніхто не говорив) до ведення процесів щодо захисту прав жертв насильства;
- визначити обмеження прав насильників на виконання своїх батьківських обов'язків;
- провести навчання членів опікунських рад щодо ситуації в сім'ях, де має місце насильство;
- законодавчо та імплементаційно визначити статус соціального працівника. Ми дуже багато говоримо про соціальний супровід, а він реально не може працювати, тому що немає визначення, як увійти в сім'ю, яке право зупинити насильство, це все не робиться;
- удосконалити інститут прийомної сім'ї, визначивши не тільки її права та обов'язки, а й обов'язковий кваліфікаційний статус як соціальних педагогів. Відсутність такої норми дуже небезпечна для України;
- запровадити інститут соціального житла для жертв насильства, які потребують негайного переселення. У нас жертви насильства – на вулиці або повертаються до насильників;
- передбачити примусові та ефективні форми реабілітації для насильників.

І терміново визначити систему відносин влади з недержавними організаціями, які добровільно взяли на себе роботу з жертвами насильства та щодо запобігання насильству в сім'ї. У зв'язку з цим хочу зупинитися на необхідності активізувати залучення громадських організацій до реалізації гендерної політики. Доки ми не підтримаємо ці організації шляхом надання приміщень, оплати комунальних послуг, щоб вони могли...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Володимир Володимирович Козлов, директор центру “Чоловіки проти насильства”, місто Вінниця. За ним виступатиме Олена Суслова.

КОЗЛОВ В.В., директор центру “Чоловіки проти насильства” (м. Вінниця). Шановні народні депутати! Шановні учасники парламентських слухань! Ми зібралися сьогодні, щоб розглянути проблему насильства в Україні. Я не кажу “в сім'ї” і не кажу “проти жінок”. Це позиція нашої громадської організації.

Справді, як свідчать опитування, фізичне насильство в сім'ях є масовим і безкарним. Раніше про це не раз говорили представниці жіночих організацій, тепер про це кажемо й ми, чоловіки. Сподіваюся, що представники нашої державної

влади, які переважно є чоловіками, це почують і зроблять певні висновки, тобто поглянуть на проблему системно.

На наш погляд, проблема полягає в тому, що в Україні насильство як таке є припустимим. Страждання від насильницьких дій не є прерогативою тільки жінок. Жінки, так само як і чоловіки, коли є можливість, використовують насильницькі дії для того, щоб вирішувати свої проблеми. А чоловіки, будучи фізично сильнішими, використовують фізичне насильство як найпростіший метод вирішення своїх проблем. На жаль, іноді й жінки, коли є можливість, також застосовують фізичне насильство, зокрема щодо дітей та інвалідів. Але проблема не в цьому, а в тому, що взагалі побиття людини з метою вихання для нас є нормальним. Вибачте, якщо жінка може вдарити дитину з метою вихання, то чоловік вважає, що він може вдарити жінку з метою вихання, бо є такі чоловіки, які вважають, що жінка стоїть за своїм рівнем розвитку між дитиною і ним, дорослим чоловіком. І, на жаль, досить багато чоловіків, які є представниками державної влади, думають саме так. І в цьому проблема України.

Це не моя вигадка, це свідчення жертв, які звертаються до нас. А куди їм ще звертатися? Часто буває так, що побита жінка, приходячи в міліцію, чує з боку міліціонерів глузування, а то й взагалі прозорі натяки на те, що вона повинна надати сексуальні послуги, щоб її заява була розглянута. Ну, це зовсім жах.

Ми зрозуміємо цю ситуацію краще, коли дамо відповідь на таке запитання. З точки зору працівника міліції, який щодня стикається з насильством, застосовує його у своїй безпосередній діяльності і не має спеціальної підготовки з гендерних проблем, чи є побиття жінки насильством? Ні, з його точки зору, це просто елемент сімейного конфлікту, який є припустимим і іноді навіть потрібним. Бо, як вони кажуть, жінка на це заслужила. А що тоді робити чоловікам, у яких є проблеми? Вони можуть звернутися до міліції? Ні, тому що їх засміють. Тому що справжній чоловік не може мати таких проблем, навіть якщо він інвалід.

Взагалі, мене дуже дивує існування термінів “справжній чоловік” і “справжня жінка”. Якщо вона не справжня жінка, її можна побити. Якщо він справжній чоловік, то має бути жорстким, сильним і може вдарити жінку. Від таких термінів недалеко до термінів “справжній українець”, “справжній росіянин”, “справжня людина”. А це вже, вибачте, основа для фашизму. Всі скінхеди вважають себе справжніми чоловіками, які виховують інших, несправжніх, чоловіків.

Ми як організація ставимо запитання: що з усім цим робити? Наші пропозиції такі.

Перше – створити в МВС департамент боротьби з сімейним насильством, як це зробили щодо проблем торгівлі людьми. У департаменті мають працювати фахівці зі спеціальною підготовкою в галузі психології, сімейного права, гендерної рівності та прав людини.

У Законі “Про попередження насильства в сім’ї” є термін “психологічне насильство”, яке дуже вдало використовують жінки. Чоловіки, не вміючи спра-

витися з цими проблемами, відповідають бійкою. Хто має розглядати цю ситуацію? Працівник міліції, який зник займатися крадіжками автомобілів? Він на цьому знається? Ні, це має бути психолог, причому мають бути психолог-жінка і психолог-чоловік. І коли звертається із заявою потерпіла жінка, цю заяву має приймати жінка – працівник цього департаменту.

Друге – визнати, що коли жертва змушена проживати з членом сім'ї, який визнаний судом як насильник, то це порушення її, жертви, права на житло (бо фактично їй ніде жити) і права на безпечне існування. Це має розглянути Конституційний Суд, і тоді до цих людей можуть бути застосовані певні заходи.

Ми підтримуємо необхідність роботи з кривдниками, і ми це робимо. Але давайте не прив'язувати це до центрів допомоги жертвам сімейного насильства. Це різні методи роботи, різні об'єкти докладання зусиль. Не треба зводити всю різноманітність методів роботи з чоловіками й жінками до однієї міністерської інструкції. І давайте казати не про одностороннє гендерне насильство щодо жінок з боку чоловіків...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Олена Іванівна Суслова, координатор з гендерних питань Програми сприяння парламенту України. За нею виступатиме Юрій Онишко.

СУСЛОВА О.І., *координатор з гендерних питань Програми сприяння парламенту України.* Шановний пане головуєчий! Шановні учасниці та учасники парламентських слухань! Насильство – одне з найбрутальніших породжень патріархатної культури. На це звертають увагу і рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи, підготовлені до згаданої кампанії. Тому й протистояти насильству можна лише за умови трансформації всіх структур, які підтримують існування насильства. Поруч із спеціальними заходами проти насильства, повинні діяти й загальні, спрямовані на трансформацію всіх патріархатних структур загалом. Важлива роль у цій трансформації належить Верховній Раді. І я сподіваюся, що той факт, що Україна однією з перших відгукнулася на заклик до парламентів включитися в кампанію Ради Європи боротьби з насильством щодо жінок, включаючи насильство в сім'ї, буде не єдиним, а лише першим і потужним кроком.

Програма сприяння парламенту України Університету Індіани за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку вже більш як десять років співпрацює з Верховною Радою щодо ефективного та демократичного внутрішнього порядку роботи Верховної Ради, поліпшення співпраці між законодавчою та виконавчою гілками влади, підвищення рівня доступу громадян до законодавчого процесу та забезпечення зворотного зв'язку між громадянами і парламентом.

Гендерний компонент є однією із складових нашої діяльності. Головною метою цього компонента є сприяння дотриманню принципів гендерної рівності в усіх

аспектах законодавчої роботи. Це стосується як аспектів подолання дискримінації, так і просування політики рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, з огляду на важливість впливу на всі структури, які продукують нерівність.

Спільними зусиллями на сьогодні напрацьована сфокусована стратегія інтеграції політики рівних прав і можливостей у парламенті України. Вона складається з різноманітних видів діяльності: це і розробка гендерночутливого законодавства, і підвищення гендерної обізнаності народних депутатів, працівників апарату Верховної Ради, комітетів і фракцій, інтернів Програми сприяння, створення інституційних механізмів впровадження гендерної політики, сприяння доступу до законодавчого процесу організацій громадянського суспільства, які опікуються питаннями забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків.

Те, що зроблено в цьому напрямі, важливо, але досягнутий рівень слід закріпити інституційно. Це допоможе зміцнити політичну волю, стане добрим прикладом для інших складових суспільства, сприятиме парламенту в ефективній реалізації своїх функцій – як законодавчої, так і контрольної.

Одним з інституційних кроків може стати створення Спеціальної тимчасової комісії Верховної Ради з питань боротьби з насильством щодо жінок, включаючи насильство в сім'ї. Така можливість передбачена і рекомендаціями ПАРЄ, і Регламентом Верховної Ради. Цей орган дасть можливість комплексно підійти до розв'язання проблеми і зробити багато в практичній царині за півтора роки кампанії і після неї.

Зважаючи на важливість та актуальність гендерної проблеми загалом і проблеми насильства зокрема, вважаємо за необхідне залучити працівників секретаріатів комітетів, які вже працюють у сфері гендерної проблематики, до здійснення експертизи відповідної діяльності, а також до заходів, спрямованих на підвищення їх кваліфікації у цій сфері. Було б доцільно віднести до кола посадових обов'язків, визначених посадовими інструкціями, одного з відповідальних працівників у кожному секретаріаті комітету вимоги надавати консультативну й методичну допомогу з питань забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків у сфері відання комітету.

Дані про реальну інформацію щодо стану справ необхідні для вироблення ефективних стратегій подолання проблеми насильства. Тому ще однією рекомендацією наших парламентських слухань могло б бути звернення до Державного комітету статистики стосовно забезпечення систематичного збору статистичних даних, розукрупнених за категорією статі, про типи насильства, а також про відносини злочинців та жертв в усіх сферах.

Важливе також проведення і комплексних, і вузькотематичних досліджень, а саме: аналізу довго- та короткострокових наслідків насильства для жертви та осіб, які стали його свідками, серед іншого і в сім'ї, розміру медико-санітарних, соціальних та економічних витрат і суспільних втрат внаслідок насильства проти жінок, оцінювання ефективності судових і правових систем боротьби з

насильством щодо жінок, розроблення критеріїв для збору статистичних показників у сфері насильства.

Такий комплекс заходів, на нашу думку, допоможе наповнити український вимір пан-європейської кампанії реальним змістом і дасть реальні результати, щоб її гасло “Зупинимо насильство в сім’ї” став принципом кожного з нас.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Юрій Вікторович Онишко, завідувач Центрального науково-методичного кабінету з питань надання медико-соціальної допомоги жертвам насильства в сім’ї. І, напевно, підготуватися Ковальчук, щоб не чоловіком закінчувати.

ОНИШКО Ю.В., завідувач Центрального науково-методичного кабінету з питань надання медико-соціальної допомоги жертвам насильства в сім’ї. Вельмишановний головуючий, учасниці та учасники парламентських слухань! Хотів би привернути вашу увагу до медичного аспекту проблеми, яку ми розглядаємо.

Діючі в Україні соціальні служби, громадські організації не надають жертвам гендерного насильства медичної допомоги, тільки психологічну, юридичну і соціальну. Між тим, дослідження доводять, що більшість жертв насильства мають клінічні ознаки порушення психічного здоров’я, адже вони неодмінно пережили тяжку психічну травму. Тому створення системи спеціалізованої медичної допомоги жертвам насильства є винятково актуальним.

І перший крок до цього зробив Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України, який наприкінці 2001 року створив відповідний науковий підрозділ – сектор проблем агресології та віктемології (від латинського “віктема” – жертва). На даний час науковцями розроблено організаційну модель відповідної системи і відпрацьовуються оптимальні шляхи її втілення. Наприкінці 2003 року ми подали відповідні рекомендації і пропозиції до Міністерства охорони здоров’я, в результаті яких видано наказ №38 від 23 січня 2004 року “Про затвердження заходів щодо виконання Закону України “Про попередження насильства в сім’ї” та Примірного положення про Центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї”. На виконання цього наказу створено Центральний науково-методичний кабінет з цих питань, яким я керую. На жаль, тільки шляхом надання додаткових функцій нашому науковому підрозділу без виділення додаткового фінансування або впровадження штатних посад і дані функції після закінчення науково-дослідної теми ми виконуємо на громадських засадах. У нас немає ніяких підстав продовжувати цю роботу.

Для отримання інформації стосовно виконання наступного пункту наказу, а саме про організацію центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства,

Міністерство охорони здоров'я України 28 липня поточного року надіслало листа в усі регіони України. І ось які відомості ми отримали з 23 регіонів (решта не відповіли). В Україні на сьогодні створено тільки два центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї – у містах Чернігові та Севастополі, на базі психоневрологічних і наркологічних закладів. Також у п'ятих регіонах діють 10 медичних установ, в яких надається спеціалізована допомога жертвам насильства, ще у двох областях працюють кабінети даного профілю, ще у двох областях планується щось відкрити. Таким чином, загальна кількість таких установ в Україні на кінець року становитиме лише 16.

Даний факт ще раз підтверджує низьку виконавську дисципліну в регіонах щодо виконання нормативних документів центральних органів виконавчої влади, але, на нашу думку, цьому є пояснення.

І перше – саме формулювання Закону України “Про попередження насильства в сім'ї”, зокрема статті 16 “Джерела фінансування органів, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, і спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї”, якою передбачено, що фінансування здійснюється “за рахунок коштів бюджету відповідного рівня”. А у статті 5 зазначається, що кількість таких установ визначається потребами регіону. Таким чином, на перший план виходить розуміння або нерозуміння проблем жертв насильства тими особами, які повинні приймати відповідні рішення. І відповідно наслідок – прийняття або неприйняття таких рішень.

Держава повинна захищати своїх громадян – це аксіома. Але допомога жертвам насильства може фінансуватися тільки з бюджету, її комерціалізація, самофінансування неможливі навіть з морально-етичних причин. Фактор економічного тягаря даного виду допомоги перешкоджає створенню відповідних установ. Керівникам медичної служби в сучасних умовах важко побачити перспективу, що на державному рівні може бути отримано суттєву економію коштів за рахунок скорочення днів непрацездатності, запобігання інвалідності як по соматичних, так і по психічних хворобах.

Ще одна причина – нестача підготовлених кадрів. Наші дослідження показали вкрай низьку обізнаність фахівців-медиків з проблемами жертв насильства. У проаналізованих нами програмах підготовки лікарів у вузах і закладах післядипломної освіти немає розділів, які надавали б теоретичні знання і практичні навички в цій галузі. Таким чином, потрібно спеціально навчати як працівників центрів, що створюються, так і лікарів будь-яких медичних спеціальностей саме засадам допомоги жертвам насильства.

Важливим також є той факт, що більшість жертв насильства не вважають себе...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Людмила Григорівна Ковальчук, віце-президент Міжнародного жіночого правозахисного центру “Ла Страда – Україна”.

КОВАЛЬЧУК Л.І., *віце-президент Міжнародного жіночого правозахисного центру “Ла Страда – Україна”*. Шановний пане головуєчий! Шановні народні депутати! Шановні учасники та учасниці парламентських слухань! Сьогодні не раз наголошувалося на взаємозв’язку проблеми насильства з проблемою торгівлі людьми. Проблемою торгівлі людьми Міжнародний жіночий правозахисний центр “Ла Страда – Україна” переймається і активно протидіє їй вже близько десяти років. На сьогодні наш центр напрацював систему роботи громадської організації, яку наслідують інші неурядові організації України.

Практичний та науково-теоретичний досвід роботи центру дає підстави говорити про необхідність подальшої розробки національної законодавчої бази для протидії цьому злочину. На сьогодні можемо констатувати, що національне законодавство в цій сфері є достатньо розвинутим. З іншого боку, є нагальна необхідність його подальшого вдосконалення.

Останнє досягнення міжнародної спільноти – Конвенція Ради Європи протидії торгівлі людьми. Україна підписала цю конвенцію минулого року в листопаді, і ми вважаємо, що на сьогодні є гостра необхідність ратифікації цього документа. Чому важливо ратифікувати конвенцію Ради Європи? Конвенція строго дотримується правозахисного підходу. Це означає, що всі заходи протидії базуються на основних принципах дотримання прав людини, гендерної рівності та дотримання інтересів дитини. Сфера застосування конвенції розширена порівняно з Палермським протоколом, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Дуже важливо, що ця конвенція має механізм моніторингу, який надасть можливість відслідковувати хід реалізації заходів і вносити корективи. Ми добре знаємо, що надзвичайно важливо мати такий механізм, оскільки є дуже багато положень чудових законодавчих і нормативних актів, реальне впровадження яких, на жаль, вимагає вдосконалення.

Значна увага приділяється міжнародному і міждержавному співробітництву, співпраці різних держав, які підписали конвенцію. Її ратифікація спростить роботу, зокрема, правоохоронних органів у цьому напрямі.

Вперше в міжнародному документі дії з протидії торгівлі людьми спрямовуються не лише на пропозицію, а й на попит. Попит породжує пропозицію, і дуже важливо спрямовувати протидію також і на попит. Більше уваги приділяється захисту прав потерпілих, можливості надання реінтеграційної та реабілітаційної допомоги. Особлива увага приділяється дітям, потерпілим від торгівлі людьми. Конвенцією передбачена криміналізація користування послугами жертви торгівлі людьми.

Конвенція передбачає активну відповідальність за торгівлю людьми та пов’язані злочини. Така позиція тягне за собою необхідність внесення суттєвих змін до національного законодавства, насамперед їх треба буде вносити до Кримінального кодексу та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Навела перелік аргументів за ратифікацію конвенції. Можу їх ще наводити, але всі вони підтверджують, що є гостра необхідність ратифікації цього документа.

Вважаю також за необхідне підкреслити важливість співпраці народних депутатів України з представниками наукових кіл та громадських організацій, які мають науковий потенціал для роботи над підготовкою до ратифікації міжнародних документів.

Міжнародний жіночий правозахисний центр “Ла Страда – Україна” вже передав свої пропозиції щодо ратифікації конвенції народним депутатам України. Ми просимо підтримати цю ініціативу. Центр “Ла Страда – Україна” готовий і надалі співпрацювати з питань підготовки документів до ратифікації конвенції.

Прошу врахувати в проєкті рекомендацій парламентських слухань пропозиції центру “Ла Страда – Україна” щодо ратифікації конвенції Ради Європи.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні учасники парламентських слухань! Ми вичерпали час, відведений на обговорення цієї проблеми. Із 19 осіб, які бажали взяти участь в обговоренні питання, скористалися такою можливістю 14 учасників. Звертаюся до тих, хто записався на виступ, але не зміг виступити: будь ласка, подайте свої пропозиції до секретаріату комітету, вони будуть обнародовані.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Шановний ведучий...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я ще раз повторюю. Шановна жіночко, будь ласка, ви прийшли не на вулицю, ви знаходитесь в парламенті.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Ми знаємо, що таке парламент.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, поговоріть, будь ласка, я послухаю (*Шум у залі*).

Ми якраз дві години говорили про це. Ви не одержите слова, тому що не були записані (*Шум у залі*). Шановна колего, присядьте, будь ласка (*Шум у залі*).

Ви пропонуєте, щоб я зараз закрити парламентські слухання, і на цьому ми розійшлися? Будь ласка, я можу це зробити, але не думаю, що буде користь від того, що ви вдовольните свою амбіцію і висловитеся. Я не думаю, що це буде корисно для тих, хто... (*Шум у залі*). Будь ласка, ведіть себе достойно.

Отже, перші парламентські слухання, присвячені проблемі насильства над жінками, ми завершили. Зараз будемо переходити до другої проблеми, винесеної на порядок денний (*Шум у залі*).

Шановні учасники парламентських слухань! Ще раз вам серйозно заявляю: якщо ви не хочете дотримуватися порядку, я зараз закрию парламентські слухання, і ви втратите можливість обговорити іншу актуальну тему (*Шум у залі*). Вибачте, бедламу в парламенті не буде, тим більше на парламентських слуханнях (*Шум у залі*).

Оголошується перерва на 10 хвилин.

(Після перерви)

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це можна кваліфікувати як насильство над головуємим. Шановні, повірте: я готовий кожному з вас надати слово, але є час, терміни і таке інше. Тому давайте з повагою ставитися один до одного.

Ми знайдемо можливість, як вийти з цієї ситуації: після завершення других парламентських слухань, як виявиться у нас хвилинка часу, ми надамо можливість Комаровій висловитися з обох питань, а тоді вона ще захоче висловлюватися. Так, з двох питань вона скаже те, що в неї наболіло, хоча вона постійно висловлює ці думки на парламентських слуханнях.

Матеріали, передані до Секретаріату Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

“Проблеми вдосконалення законодавства у сфері протидії та попередження насильства в сім’ї”

ЛЕВЧЕНКО К.Б.,

народний депутат України, член комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, доктор юридичних наук, президент Міжнародного жіночого правозахисного центру “Ла Страда – Україна”

Проблема насильства в сім’ї має комплексний характер. Це означає, що воно потребує і комплексних заходів протидії. Але у своєму виступі я планую зупинитися на питаннях правової протидії та попередження насильства в сім’ї.

З метою вдосконалення національного законодавства у цій сфері мною, та депутатами ще чотирьох фракцій Верховної Ради України був внесений законопроект 2539 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо вдосконалення законодавства України щодо протидії насильству в сім’ї)”. Він є міжфракційним, і сподіваюсь, буде підтриманим усіма фракціями Верховної Ради.

Проект закону розроблено спільно з фахівцями Департаменту громадської безпеки МВС України та Міжнародного жіночого правозахисного центру “Ла Страда-Україна”. Він пройшов громадські обговорення під час “круглих столів” з питань попередження насильства в сім’ї в Києві та Львові (листопад, 2006 р.).

Ми поспішали зареєструвати його до Парламентських слухань і 15 листопада 2006 р. він вже був розміщений на сайті Верховної Ради України. Ми хотіли отримати пропозиції та зауваження, конструктивну критику на нашу адресу. Але нажаль, цього не сталося сьогодні.

Більшість з запропонованих в ньому змін назріли вже давно, і про них йшла мова під час різних “круглих столів”, семінарів з самого початку прийняття Закону “Про попередження насильства в сім’ї” в листопаді 2001 р. – це й відмова від такої санкції, як штраф, яка наказує не тільки насильника, але й всю родину (стаття 173-2 Кодексу України про адміністративні порушення), і вилучення статті 11 “Офіційне попередження про неприпустимість віктимної поведінки щодо насильства в сім’ї” з Закону України “Про попередження насильства в сім’ї”, і введення адміністративного арешту у якості санкції припинення насильства. Накладанням санкції у вигляді адміністративного арешту, відбувається вилучення насильника з сім’ї, а не жертви. Таким чином не жертва вилучається з сім’ї, а правопорушник.

Є й певні новели. Головна – спроба включити в систему попередження насильства в сім'ї не тільки потерпілих осіб, але й осіб, які вчинили насильство в сім'ї.

Для цього вводяться поняття “корекційні програми” та “корекційна робота” та описується їх зміст. Корекційна робота – це робота з особою, яка вчинила насильство в сім'ї, з метою зміни поведінки та формування ненасильницької моделі поведінки. Корекційна програма – це програма спрямована на формування цінностей та ненасильницької моделі поведінки в сім'ї особи, яка вчинила насильство в сім'ї.

Для здійснення цих програм пропонується переорієнтувати роботу кризових центрів з роботи лише з потерпілими від насильства в сім'ї на роботу з сім'ями в цілому та з особами, які вчиняють насильство в сім'ї, що також відображено в запропонованому законопроекті.

Дискусійним питанням може стати введена в законопроекті додаткова санкція для осіб, які вчиняють насильство в сім'ї, така як зобов'язання проходження курсу лікування від алкоголізму (статті 24 та 32 Кодексу України про адміністративні порушення), оскільки в абсолютній більшості випадків насильство здійснюється в стані алкогольного сп'яніння. Про це свідчать і численні телефонні дзвінки, які консультанти центру “Ла Страда – Україна” отримують на загальнонаціональну гарячу лінію по попередженню насильства, яка є безкоштовною для телефонуючих з усієї території України.

Наскільки депутати готові до боротьби із насильством покаже голосування в цьому залі “за” чи “проти” законопроект. Сподіваюсь, що чекати недовго.

“Насильники і жертви насильства”

ХАНАС В.,

Голова Адаптаційного чоловічого центру м. Тернопіль,
“Насильники і жертви насильства”

Шановний головуєчий, шановні депутати, колежанки та колеги!

Насильство трапляється не з іншими, а з нами, нашими друзями і нашою родиною, врешті – решт, панове депутати, з Вашими виборцями. Тут уже говорилося, що принаймні одна з трьох жінок у світі стає жертвою серйозного насильства. У мирні чи воєнні часи жінки страждають від жорстокості просто тому, що вони жінки. Жінок б'ють, гвалтують, вбивають, принижують, калічать і навіть намагаються позбавити їх права на існування. Сьогоднішні слухання мають загострити увагу на проблемі і знайти шляхи розв'язання.

Користуючись унікальною нагодою я би хотів звернути увагу на дві проблеми.

Перша: “Чи є насильство над жінками в Україні?”

По Україні на жаль немає узагальненої статистики. Те, що просто гинуть жінки, відбувається насильство, це, дійсно, так. І це відомий факт у суспільстві хоча домашнє насильство старанно приховують статистичні міліцейські звіти. Опитування НДО, котрі проводились як у рамках міжнародних проектів, так і з ініціативи окремих гендерних організацій, дають підстави зробити такий попередній висновок: Закон України “Про попередження насильства в сім’ї” не працює, попри те, що говорив тут пан міністр Павленко.

Адаптаційним чоловічим центром проводилось опитування сільських голів в Тернопільській області. 76 відсотків опитаних нами сільських голів не вважають домашнє насильство злочином!. При цьому наводили приклади, що їм знайома від 10 до 50 випадків насильства у кожному населеному пункті. Ми не мали можливості провести повномасштабне дослідження – це дані тільки по 110 населених пунктах Тернопільської області. Знаємо по зверненнях в наш центр, що в інших населених пунктах ситуація не краща. Чому жінки терплять, не протистоять насильству чоловіків? Відповіді були такі: нема, куди іти; діти, матеріальне забезпечення або, і це найстрашніше, панує стереотип “б’є – отже, любить.” Це свідчить про тотальне невігластво і нерозуміння проблеми.

У суспільній думці не відбулося зламу, що насильство в сім’ї – це загроза національній безпеці країни. Поки не зміниться ставлення відповідальних осіб, в першу чергу депутатського корпусу різних рівнів, змін на краще чекати марно.

Труднощами у подоланні проблеми насильства в сім’ї на погляд представників адаптаційного чоловічого центру і наших колег по мережі “Участь жінок в громадсько-політичному житті” є недосконале законодавство, бездіяльність або неспроможність належного реагування соціально-уповноважених органів; порушення законів; відсутність належної системи взаємозв’язків між установами, які працюють в даному напрямку; суспільні та гендерні стереотипи, відсутня можливість ізолювати потерпілу від кривдника; необізнаність жертви, куди звертатись, крім міліції; недостатня поінформованість про права та механізми їх відстоювання.

З приводу насильства в сім’ї в державні інституції звертаються по допомогу лише одиниці покривджених. Бояться та не довіряють. Стосовно сексуального або фізичного насильства звертаються як правило в НДО, але у тих обмежені ресурси. Не відкрию вам секрету, що преса рідко іде назустріч жертвам насильства, або ж навпаки смакує подробиці, що знову ж таки не обмежується Законодавством.

Сьогодні в Україні немає жодного військового конфлікту. Але для чого нам такі величезний військовий бюджет, за котрий ви всі тут присутні голосуєте?

Чи є сенс тратити такі кошти, коли армія спільно з правоохоронними органами, з органами влади неспроможні захистити жінок у власних домівках? Саме за закритими дверима, у таємниці, жінки стають жертвами насильства. Кривдниками є в першу чергу їхні партнери чи найближчі родичі, жінки соромляться і бояться жалітися на це, тим більше, що коли вони це роблять, до їхніх скарг рідко ставляться серйозно.

Україні терміново потрібні зміни на міжнародному, національному та місцевому рівнях як законодавчі, так і зрушення в плані свідомості. Вони повинні відбуватися як у керівництва державних структур та місцевого самоврядування, так і в неурядовому секторі, так і в окремих осіб. В цьому ніхто не хоче признаватися, але Україна на сьогодні є країною тотального домашнього насильства.

Проблема друга... А що чоловіки? Де ті, хто декларує себе захисниками правди, моралі, держави, та мало не всього людства?

Одні чоловіки приймають рішення (варто поррахувати гендерний баланс, хоча у Верховній Раді і про це сьогодні говорилося). Інші ці рішення ігнорують. Але чому дивуватися, коли шановні народні обранці політичні і міжфракційні проблемами намагаються вирішувати не шляхом переговорів, а кулаком.

Сьогодні ж я хочу сказати про тотальну меншість чоловічої половини нашого суспільства. Про чоловіків, котрі об'єднуються в організації та центри, неформальні групи, щоб виправити дану ситуацію. Ми не опозиція і не влада. Але сьогодні наших однодумців більше, ніж депутатів Верховної ради. Ми не будемо терпіти і не потерпимо чоловічого насильства над дітьми, жінками, іншими чоловіками. Мої однодумці не мають жодної причетності до насильницької поведінки, але ми категоричні противники того, щоб насильницька поведінка частини чоловіків створювала негативну репутацію чоловікам взагалі.

Що відбувається насправді в чоловічому соціумі?

Трирічна робота нашого центру засвідчила, що впливових факторів на гендерне мислення чоловіків досить багато, а відсутність критичного сприйняття власної поведінки є головною причиною повільного прогресу у вирішенні соціальних проблем і, в першу чергу, проблем гендерних, які можна розділити на два блоки.

- проблеми, що створюють труднощі, чи приносять шкоду іншим категоріям людей і гендерним групам (членам сім'ї, підлеглим на виробництві, оточуючим);
- проблеми, що створюють труднощі самим чоловікам.

Сьогодні суспільство звертає увагу на першу групу проблем і про це сьогодні говорили і говоритимуть учасники слухань.

Я хочу сказати про те, що в суспільстві набагато менш відома група гендерних проблем, від якої страждають самі чоловіки.

Узагальнивши доступну інформацію з різних джерел і досвід роботи Адаптаційного чоловічого центру до так званої групи ризику для чоловіків відносяться наступні проблеми:

- постійна “мілітаризація” мислення чоловіка
- зневажливе ставлення до власного здоров’я і репродуктивної функції;
- менша (порівняно з жінками) тривалість життя
- підвищений порівняно з жінками травматизм; В Тернопільській області сьогодні на 1000 жінок – 846 чоловіків.
- підвищена відповідальність за матеріальне забезпечення сім’ї та на основному місці роботи ;
- підвищені вимоги з боку жінки до кар’єрного росту чоловіка;
- більш жорстке (порівняно з жінками) покарання чоловіків за порушення законів чи невиконання обов’язків;
- зневажливе і агресивне ставлення до чоловіків, що намагаються виконувати в житті нестереотипні гендерні ролі;
- неприпустимість демонстрації своїх слабкостей і, як наслідок, підвищений стресовий фон, який впливає на репродуктивну функцію і посилює психологічні проблеми;
- підвищена агресивність до чоловіків, що зовнішністю, манерою поведінки чи способом життя відрізняється від стереотипного “справжнього чоловіка”;
- дискримінація чоловіка при вирішенні матеріальних питань і подальшої долі дитини під час розпаду сім’ї

Цей перелік можна продовжувати.

Для вирішення своїх проблем чоловік мав би звернутись до консультанта-психолога, але це буває дуже рідко, оскільки таке звертання сприймається як ознака психічної хвороби. Та й де ти в селі знайдеш кваліфікованого спеціаліста? Проблеми вирішує чарка. Крім того, слід відзначити, що професійні психологи практично не володіють методами аналізу та вирішення саме гендерних проблем чоловіків. В цьому році в Тернопільському експериментальному інституті педагогічної освіти ввели спецкурс, однак виявилось, що науково-методичних розробок заснованих на реальних матеріалах просто нема. Тим часом анкетування проведене АЧЦ за підтримки Благодійного фонду “Захист” показало що 95 (!) відсотків чоловіків зазнавали психологічного насильства з них 43% у сім’ї.

Тому приходимо до висновку, що сучасний чоловік залишається зі своїми гендерними проблемами наодинці, що призводить до виникнення фобії, постійного стресу, неадекватних реакцій на життєві ситуації і, в кінцевому випадку, до насильства і злочину. “Нормалізація” злочину стає основою для відтворення такої поведінки новим поколінням і, таким чином, замикається “коло насильства”, носієм якого в більшості випадків є чоловік.

Сьогодні говорили про українські традиції домашнього насильства. Це абсурд повний!!!! Чи багато вам доводилось чути про те, що чоловік розпускає руки на співробітниць по роботі?

В Україні сьогодні відсутня цілісна система ґендерної освіти і система допомоги у вирішенні ґендерних проблем. Практично існує тільки система покарання. Чоловіка карає держава, начальство чи інший чоловік, а жінку – найчастіше сам чоловік. В цьому випадку чоловік виступає і як джерело насильства, і як її жертва. Жертвою чоловік стає вже тоді, коли на нього в дитинстві накладають “клеймо” ґендерно-стереотипного, “мілітаризованого”, одностороннього “МАЧО”, яке зовсім не вписується в сучасну модель демократичної держави і гнучкої економіки.

Проблеми насильства в сім’ї є вже навіть не епідемією, а пандемією у державі. І лише ми самі можемо стати вакциною від неї.

“Сучасний стан та проблеми медико-соціальної допомоги жертвам ґендерного насильства в Україні”

ОНИШКО Ю.В.,

кандидат медичних наук, Президент Всеукраїнського благодійного фонду допомоги жертвам насилля

В Україні на даний час існує низка як державних, так і громадських організацій, що надають допомогу особам, які зазнали насильства. Оскільки переважна кількість проявів насильства має ґендерне підґрунтя, більшість з них надають допомогу жінкам – жертвам насильства. Передусім, це центри соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, установи, що підпорядковані управлінням у справах сім’ї та молоді, а також низка державних та громадських організацій.

Однак, зазначені організації та установи не надають спеціалізованої медичної допомоги, постраждалі особи можуть отримати там тільки психологічну, юридичну та соціальну допомогу. На рівні владних структур існує проблема неоцінки потреби надання жертвам насильства спеціалізованої кваліфікованої психотерапевтичної та психіатричної допомоги. Між тим, наші дослідження доводять, що більшість жертв насильства мають ознаки порушення психічного здоров’я (гостра реакція на стрес, посттравматичний стресовий розлад, розлади адаптації, тривожно-фобічні та депресивні розлади тощо), адже вони неодмінно перенесли тяжку психічну травму. Дані розлади віднесені за Міжнародною класифікацією хвороб 10-го перегляду до розділу V “Психічні розлади та розлади поведінки”, тому створювати систему медичної та психологічної допомоги жертвам насильства повинні лікарі – психіатри та медичні психологи. Апеляція до досвіду інших країн, де дані розлади лікують психологи, у данному випадку недоречна, адже існують істотні розбіжності у навчальній підготовці психологів:

вітчизняні психологи готуються у ВУЗах гуманітарного спрямування (не медичних) і не мають права проводити заходи медичної практики. Підготовка медичних психологів (на базі медичних ВУЗів) у нашій країні почалася нещодавно, їх кількість не покриває потреб країни.

Проблеми надання спеціалізованої медичної допомоги жертвам насильства, поки що залишаються – це “змова мовчання”(коли жертва уникає звернення по допомогу, оскільки зустрічає нерозуміння своїх проблем у оточуючих), необізнаність та упереджене ставлення населення до психіатричної служби, недостатність правової бази, декларативний характер багатьох правничих позицій (наприклад, захист потерпілих та свідків). Однак, певні зрушення все ж є – 15 листопада 2001 року у прийнято Закон України “Про попередження насильства в сім’ї”, розробляється Концепція захисту прав потерпілих, у нових редакціях Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів з’явилися заходи на протидію торгівлю людьми та відшкодування моральної шкоди тощо.

Закон України “Про попередження насильства в сім’ї” Україна прийняла першою серед країн пострадянського простору. Він не є вільним від низки недоліків, але все ж позитивним вважається те, що вперше проблему насильства винесено на державний законодавчий рівень, закладені підвалини для створення структури допомоги жертвам насильства, формується широка програма соціальної допомоги, втручання правоохоронних органів у випадки насильства в сім’ї.

Потрібно зауважити, що на сьогодні поки що немає вітчизняних клініко–епідеміологічних даних про психічні розлади у жертв насильства в сім’ї у масштабі країни, лише започатковано створення державної служби медико-соціальної допомоги їм.

Отже, для вирішення зазначеного вище, нагальною потребою сьогодення є розвиток державної служби медико-соціальної допомоги жертвам насильства. Міністерство охорони здоров’я України зробило крок назустріч потребі суспільства у попередженні гендерного насильства та ліквідації його наслідків і, рішенням апаратної наради “Науково-практичні проблеми соціальної психіатрії” від 21.05.2001 р., одним з пріоритетних напрямів науково-практичних досліджень з соціальної психіатрії задекларувало “Психіатричну віктимологію”.

Виконуючи рішення даної апаратної наради, Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології наприкінці 2001 року створив науковий підрозділ, що займається дослідженням психологічних та психіатричних проблем, що виникають у жертв насильства. Даний підрозділ було створено як сектор проблем агресології та віктимології відділу соціальної та екстремальної психіатрії. На засіданні Вченої медичної ради інституту 7 листопада 2001 року було затверджено до виконання тему науково-дослідної роботи даного підрозділу “Розробити систему організаційних, діагностичних, лікувально-реабілітаційних та профілактичних заходів щодо надання спеціалізованої психіатричної, психотерапевтичної та психологічної допомоги жертвам насильства”.

У минулому, 2005 році дану тему НДР закінчено. На даний час складено доктрину медико-соціальної допомоги жертвам насильства, розроблено організаційну модель відповідної служби, відпрацьовуються оптимальні шляхи її втілення. Наприкінці 2003 р. до МОЗ України було подано пропозиції, в результаті яких Міністерством було видано наказ № 38 від 23 січня 2004 року “Про затвердження заходів щодо виконання Закону України “Про попередження насильства в сім’ї” та Примірного положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї”.

Першим пунктом “заходів...” даного наказу було “... організувати Центральний науково-методичний кабінет МОЗ України з питань надання медико-соціальної допомоги жертвам насильства в сім’ї на базі Українського НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України”. Такий Центральний науково-методичний кабінет було створено шляхом надання додаткових функцій науковому підрозділу УНДІССПН без виділення додаткового фінансування або впровадження додаткових штатних посад –дані функції здійснювалися на громадських засадах (в рамках теми НДР, в умовах щорічного дефіциту фінансування у 40-50%).

Другим пунктом “заходів” передбачено “... здійснювати науково-методичне забезпечення центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї”, з терміном “постійно”. У рамках виконання НДР (останній рік виконання – 2005), розроблено методичну базу, створено відповідні навчальні програми, але після виконання наукової теми подальша діяльність є проблематичною, оскільки не забезпечена фінансово та кадрово.

Третім пунктом “заходів” було “... організувати центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї згідно зі ст.9 Закону України “Про попередження насильства в сім’ї”, терміном I-III квартали 2004 року, виконавцями якого зазначені Міністр охорони здоров’я Автономної республіки Крим, начальники управлінь охорони здоров’я обласних, Севастопольської міської державної адміністрації та Головного управління охорони здоров’я та медичного забезпечення Київської міської державної адміністрації.

Департамент організації та розвитку медичної допомоги населенню МОЗ України розіслав лист за № 3.49 від 28.07.2006р. в усі регіони України з пропозицією надати відомості щодо виконання цього пункту наказу МОЗ України № 38 від 23 січня 2004 року “Про затвердження заходів щодо виконання Закону України “Про попередження насильства в сім’ї” та Примірного положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї”.

У відповідь на даного листа на адресу МОЗ України прийшли відповіді із 23 регіонів України: з Автономної республіки Крим, 20 областей України: Вінницької, Волинської, Донецької, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Чернівецької, Чернігівської, міст Києва та Севастополя. Із 4 регі-

онів України – Дніпропетровської, Житомирської, Одеської та Черкаської областей відповіді не надійшло.

На зазначений лист МОЗ України відповіли місцеві обласні та міські (міста Київ та Севастополь) органи охорони здоров'я, тільки в одному випадку – із Запорізької області відповідь надало обласне управління молоді та спорту. Цей факт свідчить про те, що у Запорізькій області питання участі органів охорони здоров'я в реабілітації жертв насильства в сім'ї взагалі не розглядалось, а надана у листі за № 01-17/407м від 11.08.2006 р. інформація про діяльність центру, що підпорядкований соціальним службам, у кращому разі є неадресною. Також є незрозумілим, чому відповідь підготувало саме управління у справах молоді і спорту, коли листа МОЗ України було адресовано обласному управлінню охорони здоров'я.

У всіх інших випадках відповіді надійшли від регіональних органів охорони здоров'я і їх можна розділити на три категорії:

- відповіді загального плану, що не несуть конкретної інформації щодо виконання наказу МОЗ України, або наводять інформацію про діяльність органів і установ, що не належать до системи охорони здоров'я;
- відповіді, де наведено інформацію про діяльність соціальних служб з питань допомоги жертвам насильства в сім'ї та зазначено участь у такій діяльності окремих медичних установ;
- і, нарешті, відповіді, що містять конкретну інформацію про створення та діяльність медичних установ з питань медико-соціальної допомоги жертвам насильства.

До відповідей першої категорії можна віднести інформацію, що надійшла у листах з Автономної Республіки Крим, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької областей, а саме:

Лист з Міністерства охорони здоров'я АР Крим за № 01/2371-1.02 від 15.08.2006 р., в якому повідомляється, що Міністерством проводиться робота "... по соблюдению законодательных актов по охране прав детей, в том числе законодательства по предупреждению насилия в семье" (чому тільки дітей? Не вказано, якого саме змісту проводиться така робота). Далі у листі йдеться про те, що керівниками лікувально-профілактичних заходів забезпечено інформування органів внутрішніх справ про всі випадки звернень за медичною допомогою осіб, які постраждали від фізичного, психологічного та сексуального насильства в сім'ї, зазначено, що таким особам надається медична допомога та здійснюється реєстрація у приймальних відділеннях лікувально-профілактичних установ. За цими загальними фразами залишається незрозумілим, яким чином, у якому обсязі та у яких медичних установах надається така допомога, очевидно йдеться про поточну роботу з надання первинної медичної допомоги у відділеннях швидкої та невідкладної допомоги у випадках фізичного насильства щодо осіб з явними ушкодженнями. Також ми можемо відзначити нерозуміння Міністерством змісту

наказу МОЗ України № 38 від 23.01.2004 р. та загалом ст.9 Закону України “Про попередження насильства в сім’ї”, оскільки створення центру медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї є прямим обов’язком Міністерства охорони здоров’я АР Крим, за даним наказом воно є виконавцем, а у своєму листі Міністерство запевняє лише про “сприяння” роботі Міністерству у справах молоді, сім’ї та гендерної політики зі створення такого центру. Зазначене міністерство за ст.8 Закону України “Про попередження насильства в сім’ї” дійсно повинно створити реабілітаційний центр для жертв насильства в сім’ї, але суто соціального спрямування. Закон розділяє обов’язки даних відомств окремими статтями – 8 та 9, ці заклади мають різні функції.

Інформація, що наведена у листі Рівненського обласного управління охорони здоров’я за № 01-1299 від 15.08.2006 р. розповідає про створення в регіоні “обласної комісії з питань координації зусиль щодо попередження насильства в сім’ї”, існування громадської організації “Чайка”, а також, без пояснень причин, констатує, що центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї в області не створювалися.

Лист Сумського обласного управління охорони здоров’я за № 1004/3 від 15.08.2006 р. докладно інформує про діяльність закладів соціальної служби та громадських організацій, а щодо створення центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї повідомляє, що вони в області не створювалися у зв’язку з відсутністю приміщень та обмеженням фінансуванням.

Тернопільське обласне управління охорони здоров’я у своєму листі за № 1856/1 від 15.08.2006 р. функціонування установи соціальної служби – центру соціально-психологічної допомоги “Родина” представляє як реалізацію надання медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї. Наведений у листі штатний розклад центру не передбачає жодної посади медичного працівника, зазначено тільки, що “... Центром складені угоди з міськими та обласними лікувально-профілактичними закладами”.

З Хмельницької області надійшов лист обласного управління охорони здоров’я за № 2/1027 від 14.08.2006 р., з якого видно, що під центром медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї також розуміється установа соціальної служби – державний заклад “Центр соціально-психологічної допомоги”, далі йде перелік інших закладів соціального спрямування, що не надають спеціалізованої медичної допомоги жертвам насильства в сім’ї. Також без конкретних посилань зазначено, що “в разі потреби для надання медичної та психологічної допомоги залучаються медичні працівники галузі охорони здоров’я”.

Про діяльність установ саме соціальної служби також звітує управління охорони здоров’я Чернівецької області, у листі якого за № 1561 від 14.08.2006 р. наводиться виключно така інформація, лише наостанок констатується, що “... за 6 місяців поточного року випадків поступлення хворих внаслідок фізичного, сексуального та психологічного насильства в сім’ї в лікувальні заклади області не зареєстровано”.

До другої категорії належать відповіді з Івано-Франківської, Кіровоградської, Полтавської, Херсонської областей, а саме:

Лист Івано-Франківського управління охорони здоров'я за № 1270/01-19/05 від 11.08.2006р. інформує, що в області утворено обласний центр соціально-психологічної допомоги (соціальної служби), до діяльності якого інколи залучаються медичні працівники Верховинської ЦРЛ. Інших даних лист не містить.

Кіровоградське обласне управління охорони здоров'я у своєму листі за № 29/2-07 від 02.08.2006р. повідомляє, що в області центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї не створено, в даний час "...проводиться підготовча робота спільно з управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації щодо створення центрів у 4-х регіонах області". З листа не зрозуміло, якого профілю центри планується створити, якщо спільно зі згаданим управлінням, то скоріше мова йде про створення реабілітаційних центрів соціального спрямування.

У листі Херсонського обласного управління охорони здоров'я за № 02-03-1747 від 10.08.2006 р. відомостей про створення центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї не міститься, лише зазначено, що в області активно працює громадська організація "Успішна жінка", з якою співпрацюють співробітники обласного центру планування сім'ї та репродукції людини. Дана громадська організація створила кризовий центр для жінок, які зазнали насильницьких дій і притулок для них. Внеску медичних працівників у діяльність цих установ у листі не зазначено, він лише містить інформацію занадто загального плану, що "... у лікувально-профілактичних установах області забезпечено надання первинної медико-санітарної та спеціалізованої медичної допомоги дорослому та дитячому населенню, які постраждали від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства в сім'ї".

До третьої категорії відповідей з регіонів належать листи з Вінницької, Волинської, Донецької, Закарпатської, Київської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Полтавської, Харківської, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя а саме:

Лист Вінницького обласного управління охорони здоров'я та курортів за № 01-13-947-3001 від 25.08.2006р., в якому повідомляється, що наказом обласного управління охорони здоров'я Вінницької облдержадміністрації ще 2002 року в структурі Вінницької обласної психоневрологічної лікарні ім. акад. Ющенка було створено обласний Центр кризових станів (для осіб з саморуйнівною поведінкою та для жертв всіх форм насилля, постраждалих та учасників ліквідації техногенних аварій та природних катастроф). В даному Центрі надається спеціалізована медична, психотерапевтична, психологічна допомога зазначеним контингентам хворих. Центр має стаціонарні ліжка у кількох відділеннях лікарні, за час роботи надано допомогу близько 500 жертвам насильства, щорічно проводяться науково-практичні конференції "Сім'я без насильства", відбувається тісна співпраця з обласним управлінням у справах сім'ї та молоді.

Лист Волинського обласного управління охорони здоров'я за № 3701/1.5 від 16.08.2006р., в якому повідомляється, що на даний час центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї в області не створювалися у зв'язку з невизначенністю джерел їх фінансування. Далі зазначається, що започатковано створення такого центру на громадських засадах за рахунок розширення функцій Центру психотерапії Волинської обласної психіатричної лікарні № 1 м. Луцька, що знаходиться у відокремленому від лікарні приміщенні і зможе надавати амбулаторну допомогу жертвам насильства в сім'ї. Надання стаціонарної допомоги планується у відділенні неврозів обласної психіатричної лікарні № 1.

Лист Донецького обласного управління охорони здоров'я за № 01/19-1144 від 14.08.2006р. повідомляє, що відділення "Кризовий центр для жінок" створено у 1999 р. наказом обласного управління охорони здоров'я як структурний підрозділ Донецького регіонального центру охорони материнства та дитинства. На даний час у ньому надається амбулаторна спеціалізована медико-соціальна допомога жінкам, які постраждали від сімейного насильства. Окремого центру медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї в області не створено, а зазначений кризовий центр за своєю сутністю, виконує його функції. Зазначено, що при необхідності стаціонарного лікування пацієнтки скеровуються в інші відділення базової установи та в спеціалізовані психіатричні лікувально-профілактичні установи міста і області, забезпечено взаємодію із соціальними структурами для реабілітації потерпілих внаслідок насильства.

Закарпатське обласне управління охорони здоров'я у своєму листі за № 722/05-2 від 14.08.2006р. повідомляє, що на базі Ужгородської центральної міської клінічної лікарні функціонує кабінет медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, створений відповідно до наказу управління охорони здоров'я у 2004 році. Відповідальним за роботу кабінету визначений обласний позаштатний психотерапевт. Отже, у ньому забезпечено амбулаторну медико-соціальну допомогу жертвам насильства в сім'ї. Також у листі зазначено, що у лікувально-профілактичних закладах області забезпечено надання первинної медико-санітарної допомоги даній категорії, управлінням охорони здоров'я спільно з управлінням у справах молоді та спорту здійснюється постійний моніторинг випадків звернень за медичною допомогою осіб, які зазнали насильства в сім'ї (результатів моніторингу не наведено).

У листі Київського обласного управління охорони здоров'я за № 1-06-1601 від 10.08.2006р. міститься наступна інформація: спочатку повідомляється, що "... згідно відомостей, отриманих від головних лікарів центральних районних лікарень, встановлено, що центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї при медичних закладах області не створені. Далі повідомляється про існування центру психологічної реабілітації соціальної служби у Бородянському районі та постійнодіючої комісії з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї при Києво-Святошинській районній держадміністрації (що також не є органом медичної допомоги). Наступна інформація

стосується створення центру медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, що функціонує на базі Київського обласного спеціалізованого психіатрично-наркологічного об'єднання (сmt Глеваха) з 2004 р. У листі зазначається, що "...до штатного розкладу внесені посади лікарів психотерапевтів, психолога, юрисконсульта, середніх медичних працівників, але посади не укомплектовані фізичними особами через їх відсутність, тому при необхідності до роботи залучаються лікарі, психологи та юрисконсульт об'єднання". Наступний текст листа дає нам розуміти, що даний центр опікується проблемами тих жертв насильства, які мають тяжкі психічні розлади, здебільше хронічного перебігу.

Луганське обласне управління охорони здоров'я у своєму листі за № 3/п – 2176 повідомляє, що у 2004 р. в обласній клінічній лікарні на базі Центра планування сім'ї та репродукції людини створено Центр реабілітації жінок, які зазнали насильства. Зазначається, що "... основним напрямком роботи Центру є надання медико-психологічної допомоги жінкам, які зазнали фізичного, сексуального та домашнього насильства". Також при управлінні у справах неповнолітніх з 2001 року функціонує Кризовий Центр для дітей та підлітків, що надає медико-психологічну допомогу дітям та підліткам, в тому числі й тим, що стали жертвами насильства в сім'ї. У листі наголошується на тісноті співпраці з соціальними службами, првоохоронними органами та громадськими організаціями.

У листі Львівського обласного управління охорони здоров'я за № 3010/06 від 16.08.2006 р. повідомляється, що в області у 2002 р. створено Львівський обласний центр дитячої психотерапії та сімейного консультування на базі поліклінічного відділення Державного Львівського обласного дитячого психоневрологічного диспансеру, як його структурний підрозділ. Одним із завдань Центру зазначено: "... надання кваліфікованої психотерапевтичної допомоги скривдженим дітям (які потрапили в стресові ситуації, що пов'язані з насильством в сім'ї... та їх сім'ям)". Центр надає психотерапевтичну допомогу в амбулаторних умовах. Також Центр надає невідкладні психологічні, соціально-побутові, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні, інформаційні та юридичні послуги, тимчасовий притулок та забезпечує харчуванням. У м. Дрогобич функціонує Соціальний центр матері та дитини, що у переліці послуг також передбачає надання соціально-медичної допомоги вагітним жінкам та породіллям, у тому числі тим, які зазнають насильства в сім'ї.

Миколаївське обласне управління охорони здоров'я у своєму листі за № 19-2229-2 від 19.08.2006 р. надає інформацію щодо функціонування з 2004 р. кабінету психології центру планування сім'ї при обласному центрі здоров'я, котрим "... проводиться медико-соціальна реабілітація кризових сімей та насильства у сім'ї". Зазначається, що психолог кабінету співпрацює з лікарем сексологом-андрологом та психологами обласного центру соціальних служб для молоді обласного управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації. Центр планування сім'ї не має свого ліжкового фонду, веде виключно амбула-

торний прийом, розташований в орендованих приміщеннях міського пологового будинку № 3.

Інформацію з Полтавської області, яку містить лист обласного управління охорони здоров'я за № 27-4595 від 15.08.2006р. слід розцінювати як суперечливу, оскільки в ній зазначається, що єдиний в області центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї – Полтавський центр сім'ї “Родинний дім” функціонує “на суспільних засадах”, розташований у трикімнатній квартирі, тому навряд чи він відноситься до лікувально-профілактичних установ Міністерства охорони здоров'я України, скоріше цей центр утворила неурядова організація. Однак, у листі зазначено, що серед керівників центру є головний лікар, надається медико-соціальна допомога постраждалим.

Лист Головного управління охорони здоров'я Харківської обласної держадміністрації за № 03-289 від 15.08.2006 р. інформує, що в обласному центрі в рамках виконання мікропроекту “Разом з тобою” поточного року тільки планується відкриття кризового центру медико-соціальної реабілітації для осіб, які постраждали від сексуального насильства. Отже, поки залишається невідомим, чи буде надаватися у ньому спеціалізована допомога жертвам насильства в сім'ї, яке окрім сексуального, має також види фізичного, психологічного та економічного характеру. Контингенти постраждалих від згвалтувань і сімейного насильства досить різні, потребують специфічних підходів, надання їм допомоги в одному закладі нам здається проблематичним.

Докладну, систематизовану та найбільш повну інформацію щодо створення та функціонування центру медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї надіслало у своєму листі за № 07/1-24/1853 від 14.08.2006 р. Чернігівське обласне управління охорони здоров'я, в якому повідомляється, що даний центр було створено у 2004 році, створений він на базі поліклінічного відділення Чернігівського обласного наркологічного диспансеру. До листа додано Положення про центр, Посадову інструкцію завідувача, наказ про його створення та докладні звіти про його діяльність за весь період існування, з яких видно, що при його створенні максимально враховані положення наказу № 38 МОЗ України від 23.01.2004 р. та Примірного положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

Лист Головного управління охорони здоров'я та медичного забезпечення Київської міської держадміністрації за № 5319/6 від 15.08.2006 р. інформує, що “... в місті Києві створені та працюють спеціалізовані підрозділи, що надають необхідну спеціалізовану медичну та психолого-психотерапевтичну допомогу населенню, у тому числі у випадках, пов'язаних з насильством в сім'ї”. Наведено перелік установ, де надається така допомога: Центр психолого-психіатричної допомоги при станах душевної кризи, що працює у структурі Київського міського психоневрологічного диспансеру №5; Спеціалізоване психоневрологічне відділення межових станів та психосоматичних розладів у структурі Київської міської клінічної лікарні № 8; Міська кризова психіатрична служба на базі

Київської міської клінічної психоневрологічної лікарні № 1; Центр медико-соціальної допомоги дітям на базі Київської міської шкірно-венерологічної лікарні. З відповіді управління видно, що саме центру медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї у м. Києві не створено, статусу такого центру не надано також і зазначеним лікувально-профілактичним закладам у жодному нормативному документі.

Управління охорони здоров'я Севастопольської міської держадміністрації у листі за № 01-05/1614 від 11.08.2006 р. повідомляє, що у місті у 2004 р. створено центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї в структурі Севастопольської міської психіатричної лікарні, з відповідним Положенням про Центр та виділенням штатних посад. У Центрі передбачено надання медико-соціальної допомоги жертвам насильства як в амбулаторному, так і в стаціонарному порядку на базі відділень психіатричної лікарні. Зазначається, що з моменту організації Центру жодних контактів з іншими лікувальними установами та соціальної служби, органами МВС працівники Центру не мали.

Таким чином, можна зазначити, що на час проведення даного аналізу в Україні створено тільки 2 центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, які можна беззастережно вважати повноцінними медичними установами, що створені у відповідності до наказу МОЗ України за № 38 від 23.01.2004 р. “Про затвердження заходів виконання Закону України “Про попередження насильства в сім'ї” та Примірного положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї” – це центри з відповідної назвою у Чернігівській області (м. Чернігів) та у м. Севастополь. Однак, потрібно зауважити, що навіть ці центри створені на територіях психіатричної та наркологічної установ, тому принципу дестигматизації, про який наголошено у Примірному положенні про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, не дотримано, чим суттєво скорочується число потенційних відвідувачів. Також не розгорнуто у даних центрах і стаціонарних відділень, чим унеможливується термінове дистанціювання жертв насильства від агресорів та не в повному обсязі надається пацієнтам спеціалізована медична допомога.

Низка медичних установ, в яких надається медико-соціальна допомога жертвам насильства в сім'ї, але вони не зазначені як сталі центри медико-соціальної допомоги даному контингентові, функціонує у Вінницькій (1 установа), Донецькій (1 установа), Луганській (1 установа), Львівській (2 установи), Київській (4 установи), ще у 2 областях працюють кабінети даного профілю – у Закарпатській та Миколаївській. У Волинській та Харківській областях ще тільки планується відкриття подібних установ. Таким чином, загальна кількість всіх медичних установ, де надається медико-соціальна допомога жертвам насильства в сім'ї до кінця 2006 року буде становити 16, що вкрай мало для забезпечення потреб населення України.

Аналіз стану виконання наказу МОЗ України за № 38 від 23.01.2004 р. “Про затвердження заходів виконання Закону України “Про попередження насиль-

ства в сім'ї" та Примірного положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї" ще раз підтверджує низьку виконавчу дисципліну щодо виконання нормативних документів центральних органів виконавчої влади, нестачу коштів, а також виявляє нерозуміння важливості створення даних медичних установ, намагання представити досягнення соціальних служб у питанні подолання насильства в сім'ї, як досягнення медичної служби, доводить упереджене ставлення населення до установ психіатричної служби.

На нашу думку, пояснень цьому є декілька.

Перше – саме формулювання Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" у частині статті 16 "Джерела фінансування органів, на які покладается здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, і спеціальних установ для жертв насильства в сім'ї", а саме – "фінансування органів та установ з попередження насильства в сім'ї, які належать до системи органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, здійснюється за рахунок коштів бюджету відповідного рівня", а у статті 5 зазначається, що кількість таких установ визначається потребами регіону. Таким чином, на перший план постає розуміння або нерозуміння проблем жертв насильства тими особами, котрі повинні приймати відповідні рішення і, як наслідок, – прийняття або неприйняття ними рішення щодо створення центрів медико-соціальної реабілітації та виділення на це коштів з місцевих бюджетів.

Допомога жертвам насильства може фінансуватися тільки з бюджету або позабюджетних програм неурядових організацій, її комерціалізація або самофінансування неможливі навіть з морально-етичних причин. Фактор "економічного тягаря" даного виду допомоги перешкоджає створенню відповідних установ, адже навіть приміщення, яке займе такий центр, не буде приносити прибутку, на відміну надання його в оренду. Керівникам медичної служби в сучасних умовах важко побачити перспективу того, що на державному рівні може бути отримано суттєву економію коштів за рахунок скорочення днів непрацездатності, попередження інвалідності та хроніфікації як психічних, так і соматичних захворювань, що виникають внаслідок насильства.

З опублікованих видатків місцевих бюджетів нам відомо, що коштів на медицину виділяється вкрай мало, галузь охорони психічного здоров'я не є пріоритетною ані в центрі, ані в регіонах, про створення будь-яких нових структурних одиниць, які до того ж не можуть самостійно себе забезпечити – "... просто мови немає"!.

Наступна причина – нестача підготовлених кадрів для надання спеціалізованої кваліфікованої медико-соціальної допомоги зазначеному контингентові. Наші дослідження показали вкрай низьку обізнаність фахівців з проблемами жертв насильства, для багатьох з них жертви постають як нова, раніше невідома група пацієнтів. В існуючих програмах підготовки лікарів у ВУЗах та закладах післядипломної освіти немає програм, що надавали б знання та практичні навички у галузі віктимології, хоча за кордоном такі навчальні програми існують.

Таким чином, потрібно спеціально навчати як працівників центрів, що створюються, так і лікарів первинної ланки медико-санітарної допомоги (лікарі швидкої допомоги, сімейні лікарі), а також лікарів і середній медичний персонал будь якої медичної спеціальності.

Важливим також є й такий факт, що більшість жертв насильства не вважають себе психічно хворими і не звертаються по допомогу у психоневрологічні заклади. Допомога жертвам насильства не повинна нести ознаки стигматизації (тавра “психічно хворого”), тому ще раз наголошуємо – заклади медико-соціальної допомоги жертвам насильства повинні створюватися поза межами психіатричних установ, але це складає серйозні організаційні труднощі (особливо це стосується надання приміщень місцевими органами влади).

Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України також надавав свої пропозиції та зауваження стосовно проєктів Державної програми протидії торгівлі людьми на 2006-2010 роки та відповідної постанови Кабінету Міністрів України у відповідь на листа МОЗ України за № 3.49-16/1112 від 31.06.2006 р.

У даному листі ми зазначали, що, подібно ситуації щодо проблеми насильства в сім'ї, на сьогодні поки що немає вітчизняних клініко–епідеміологічних даних про психічні розлади у жертв торгівлі людьми у масштабі країни, відсутня державна служба медико-соціальної допомоги жертвам злочинів (у т.ч. й жертвам торгівлі людьми).

Ми вбачали своєчасним та нагальним розгляд питання щодо створення державної служби медико-соціальної допомоги жертвам насильства будь-яких його видів, у тому числі – потерпілим від торгівлі людьми, про щр наголосили у своєму листі.

Відповідно до власних наукових напрацювань, ми проаналізували проєкти Державної програми протидії торгівлі людьми на 2006-2010 роки та відповідної постанови Кабінету Міністрів України.

До проєкту постанови Кабінету Міністрів України зауважень та пропозицій у нас не було.

Стосовно проєкту Державної програми протидії торгівлі людьми на 2006-2010 роки (у частині Додатку до неї – “Плану заходів щодо протидії торгівлі людьми на 2006 – 2010 роки”) ми подали низку зауважень та пропозицій:

1. У частині 1 “Попередження торгівлі людьми та боротьба з нею”, до складу виконавців Заходу 1.3 “Вивчити питання щодо створення Національного бюро з протидії торгівлі людьми та надати пропозиції Кабінету Міністрів України” було запропоновано додати “МОЗ України”, оскільки МОЗ України є стороною, що задіяна в протидії торгівлі людьми, та має бути представлена у даному Національному бюро;
2. На нашу думку, у частині 2 “Захист та допомога потерпілим від торгівлі людьми” недостатньо висвітлено роль медичної складової реабілітації та

реінтеграції жертв торгівлі людьми. Центри, які передбачає розгорнути Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, – це центри соціальної служби, вони не надаватимуть спеціалізованої медичної допомоги, – тільки психологічну, юридичну та соціальну допомогу. Як ми вже зазначали, специфіка роботи з реабілітації жертв торгівлі людьми показує, що існує проблема неоцінки потреби надання жертвам насильства спеціалізованої кваліфікованої психотерапевтичної та психіатричної допомоги. Міжнародна організація з міграції (МОМ) визнала зазначений факт і минулого року, за участі співробітників нашого інституту, провела цикли семінарів-тренінгів “Психічне здоров’я потерпілих від торгівлі людьми” для неурядових організацій – партнерів та залучених фахівців.

Одним з можливих шляхів вирішення медичної частини проблеми реабілітації та реінтеграції жертв насильства нам вбачається:

- Створення у м. Києві науково-практичного та організаційно-методичного Центру з питань медико-соціальної допомоги жертвам насильства (всіх його видів). Таким чином, відпаде потреба створення окремих центрів з питань медико-соціальної допомоги жертвам торгівлі людьми, жертвам насильницьких злочинів, жертвам гендерного насильства, насильства в сім'ї, зґвалтувань тощо. Даний центр повинен мати окреме бюджетне фінансування та можливість позабюджетного фінансування (державне замовлення на виконання НДР та програм, гранти і програми неурядових організацій, спонсорська допомога). До функцій даного центру повинно входити: проведення наукових досліджень у галузі медичної віктимології; наукове обґрунтування організаційних заходів та методичне забезпечення мережі регіональних центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства; практична медико-соціальна допомога жертвам будь-якого насильства; функціонування як клінічної бази для навчальних закладів.
- Створення регіональної мережі центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства (будь-яких його форм) на засадах дестигматизації, анонімності та безпеки за умов цільового бюджетного фінансування.
- Створення спеціальних циклів та програм з агресології та віктимології для навчання усіх медичних працівників у закладах середньої та вищої медичної освіти, закладах післядипломної освіти, уведення їх до навчальних планів та програм підготовки зазначених закладів медичної освіти.
- Вивчення питання щодо можливості створення кафедри медичної психології з курсом агресології та віктимології у складі Київської медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, для якої Київський науково-практичний та організаційно-методичний Центр з питань медико-соціальної допомоги жертвам насильства став би клінічною базою.

Запропонована структура має ознаки мобільності, може надавати медичну допомогу жертвам будь-якого виду насильства, тому при виникненні особливих

потреб не потрібно буде знову створювати окрему службу для надання кваліфікованої спеціалізованої медико-соціальної допомоги.

Стосовно окремих пунктів частини 2 “Захист та допомога потерпілим від торгівлі людьми”, ми пропонували увести наступні:

- Забезпечити здійснення медико-соціальної реабілітації особам, які потерпіли від торгівлі людьми через мережу центрів медико-соціальної реабілітації осіб, які постраждали від торгівлі людьми.
- Включити в навчальні програми підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації медичних працівників закладів медичної післядипломної освіти навчальні курси, лекції та тренінгові заняття із проблем торгівлі людьми та медичних аспектів допомоги постраждалим.

“Проблеми сільських жінок в Україні”

СОРОКОПУД Я.В.,

Координатор програми тренінгів Міжнародної благодійної фундації Heifer Project International в Україні

Шановні учасниці та учасники Парламентських слухань!

Шановні колеги та колежанки!

Розглядаючи питання сільських жінок, визначаємо, що вони виробляють більше половини продуктів харчування, що споживаються на території України. Але саме вони страждають від принизливого ставлення. Дуже часто жінкам відмовляють в повазі в родині, не надають владних повноважень на роботі та можливості долучитися до справ територіальної громади.

Обмежені урядовими програмами, сільські жінки попадають у замкнуте коло злиденності та відчаю. Пряме, культурне та структурне насильство – це трикутник в якому систематично мають ризик вони опинитись. Без допомоги сільські жінки змушені залишати рідні села та їхати в інші місця або країни, де їх очікує тяжка праця і повне безправ'я. Рівність прав членів родини – це концепція, яку поки що не сприймає значна частина населення України, в наслідок чого виникають чисельні сімейні та соціальні проблеми. Підвищення статусу жінки пов'язане із визнанням їх творчого потенціалу та надання можливості для вибору стилю життя у сільській місцевості є одним із завдань, над якими працюють громадські організації з місією подолання бідності. Досвід реалізації таких програм довів, що боротьба зі злиденністю може бути виграна тільки за умови повної участі жінок та чоловіків

Саме рівність прав членів родини та повага до родинних цінностей є одним з 12 Ключових Принципів Сталого та Гідного Розвитку, які відображають погляд міжнародної організації Хайфер Інтернешнл.

Від початку своєї діяльності в світі організація Хайфер Інтернешнл разом з партнерами допомогли близько 5 мільйонам селянським родинам у 128 країнах світу покращити добробут і здобути навички ефективного господарювання, що потім вплинуло на життя інших мільйонів сімей, включаючи жінок, завдяки передачі в дар тварин іншим родинам, отриманих безпосередньо від “Хайфер”. За 12 років в нашій державі Міжнародною благодійною фундацією Хайфер Прожект Інтернешинел в Україні, було започатковано 30 проєктів, зокрема в АР Крим, Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській, Тернопільській, Волинській, Рівненській, Вінницькій, Черкаській, Хмельницькій, Київській, Чернігівській, Кіровоградській та Дніпропетровській областях. На стадіях розробки та затвердження знаходиться ряд проєктів для громад інших областей. У планах – поширення допомоги потребуючим громадам на всій території України. Організація працює над розв’язанням різноманітних завдань, спрямованих на підвищення життєвого рівня сільського населення і підвищення ефективності та прибутковості їх господарств, шляхом надання продуктивної худоби і поширення її в громаді завдяки передачі дару (першого потомства жіночої статі) від сім’ї до сім’ї; покращення племінних та продуктивних якостей великої рогатої худоби; відродження молочного козівництва; розвитку вівчарства, а також пасічництва.

Члени сім’ї мають рівні можливості для реалізації особистих здібностей та прагнень. Хайфер підтримує концепцію рівних можливостей та наголошує на рівному розподілі обов’язків, рівній участі чоловіків та жінок у процесі прийняття рішень, користуванні ресурсами родини та громади.

Важливими компонентами кожного проєкту є навчання ефективним методам господарювання, навичкам підприємництва, сприяння розвитку сільського зеленого туризму. В проєктах створені або обладнані ветеринарні пункти і пункти штучного осіменіння. Надана допомога громадам в окультуренні пасовищ та заготівлі кормів. Закуплене сільськогосподарське обладнання. Створені молокоприймальні пункти та надане високоефективне обладнання для охолодження та визначення якості молока. На базі проєктів створені та успішно працюють 24 сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, у 8-ми з них головами є жінки. Надане сільськогосподарське обладнання використовується громадами на основі розроблених бізнес-планів. Таким чином, ми допомагаємо сільським родинам задовольняти свої практичні потреби, випрацьовувати механізми само зайнятості та формувати стратегічні інтереси сільської громади. Враховуючи, що закупівельна ціна на молоко становить 60-70 коп. за один літр, що є втричі менше за один літр води, сформований сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, який забезпечений танкером для охолодження молока та мілко сканером для визначення основних показників допомагає отримувати сільській родині вдвічі більше за здане молоко. Саме даний підхід формує сталий розвиток та самозабезпечення сільської родини, з рівними правами та рівними можливостями формувати економічний потенціал.

Поряд з практично-прикладними навчаннями, сільські родини, і чоловіки, і жінки, і діти проходять навчання з питань рівності прав членів родини,

і ставлення сільських родин до розподілу праці та відповідальності поступово змінюється.

Практична допомога та комплекс навчання, які провадяться Фондацією з питань рівних прав та рівних можливостей родини допомагають як жінкам так і чоловікам оволодіти навиками співпраці у напрямку подолання соціальних та культурних бар'єрів, сприяють розвитку лідерських навичок та впевненості у своїх силах. Для визначення бачення та більш раціонального формування операційного планування розвитку Гендерної програми МБФ ХПІ в 2006р. через залучення експертів Інформаційно-консультаційного жіночого центру провело Соціо-економічне Гендерне дослідження по питанню впровадження рівних прав та рівних можливостей на діючих проектах.

Не зважаючи на ряд заходів, які проведені нашою організацією, отримані дані дослідження підтвердили загальні тенденції щодо гендерних ролей та гендерного розподілу праці, визначивши загальні тенденції з доступом і контролем за ресурсами в сільській місцевості в Україні.

Зібрані дані підтвердили, що жінки відіграють провідну роль у здійсненні домашніх обов'язків. Жінки відповідальні за харчування, утримання будинку, догляд за дітьми, догляд за старшими людьми в родині, роботу в підсобному господарстві. Участь чоловіків в домашніх справах більше звернена на облаштування і догляд подвір'я, будівництво і ремонт будівель, догляд за худобою, діяльність для господарства поза територією господарства. "Перетин" або "накладання" сфер жіночої і чоловічої діяльності незначний, і він переважно відбувається у випадках, коли чоловіки ідуть на заробітки в інші місця або країни (в нашому дослідженні це був лише 1 випадок) або жінки хворіють.

Низька участь чоловіків у домашніх справах лише частково пояснюється їх діяльністю в колективних сільськогосподарських об'єднаннях, іншій роботі поза домом (продуктивній діяльності). Як показали зібрані дані, різниця у кількості жінок і чоловіків, які працюють поза домом, незначна (48% господинь і 54% господарів).

Громадська активність в опитаній аудиторії переважно мала циклічний характер і стосувалася переважно виборчої кампанії, яка мала місце саме під час проведення опитування. Розподіл ролей і прийняття рішення в цій сфері також переважно носили традиційний характер.

Доступ до ресурсів і їх контроль загалом має традиційно патріархатний характер. Особливо помітно це на прикладі володіння технікою, землею, будинками, які, за невеликим виключенням, належить чоловікам. Єдина власність, яка є в рівних умовах – тварина надана ХПІ в Україні, враховуючи, що Договір на право утримання підписують, як чоловік так і жінка.

Важливий соціальний аспект, згадуваний (або не згадуваний, але такий, що ми мали можливість спостерігати) під час опитування, відноситься до побічних наслідків або причин бідності і стосується пияцтва. Це, в свою чергу, породжує насильство в сім'ях і погіршує загальну соціальну атмосферу в селі.

Враховуючи отриману систему дослідження з яким можна додатково ознайомитись в повному об'ємі, випрацьовано ряд рекомендацій, які можуть бути застосовані в різних формах діяльності ряду організацій, а саме:

Питання Гендерної просвіти. Проведення просвітницьких гендерних тренінгів для громади з одночасним залученням жінок і чоловіків є важливим компонентом участі в розвитку сільської громади. Водночас одноразова участь в подібному тренінгу не може змінити стереотипного ставлення до життя, а тому не може значно вплинути на участь і активність жінок як в економічному, так і суспільному житті громади. Наявність гендерних стереотипів в досі залишається впливовим фактором життя в сільській місцевості. Проведення регулярної просвітницької роботи з питань важливості реальних рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків є необхідним елементом напрямку роботи громадських організацій. .

Питання успішних комунікай, трансформацій конфліктів та формування громади. Для формування операційних планів розвитку сільських громад необхідно на місцях, з залученням громадських організацій виробити адекватну стратегію комунікації та питання планового розвитку громад. Зворотній зв'язок з громадою допомагає робити її більш активною та ініціативною. До формування даних планів необхідно залучати і жінок, і чоловіків.

Питання розвитку соціально-спрямованого бізнесу. На прикладі проектів ХПІ можна побачити, що є можливість пробудити в селянських сім'ях надію і віру в позитивні зміни, проте цього недостатньо, щоби зробити зміни незворотними. Брак роботи для жінок в селі може бути подоланий за допомогою створення розгалуженої структури кооперативів з включенням таких закладів, як дитячі садочки, підприємства побуто тощо. Це дало би можливість жінкам, які мають малих дітей, також шукати роботу поза домом, підвищуючи загальний дохід сім'ї. Тому заохочення створення жінками малих підприємств (сільськогосподарських, громадського харчування, побутових послуг, відпочинку) є також доцільним перспективним напрямом розвитку, за наявності відповідних умов розвитку .

Дякую за увагу та надіюсь на спільні наші зусилля по розвитку напрямку впровадження в дію Закону про рівні права та рівні можливості чоловіків та жінок.

П О С Т А Н О В А
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Про Рекомендації парламентських слухань "Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства"
(Відомості Верховної Ради України
(ВВР), 2007, N 18-19, ст.273)

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

1. Схвалити Рекомендації парламентських слухань "Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства" (додаються).

2. Кабінету Міністрів України до 1 січня 2008 року проінформувати Верховну Раду України про стан виконання Рекомендацій за підсумками парламентських слухань "Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства".

3. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.

Голова Верховної Ради України О.МОРОЗ

м. Київ, 22 березня 2007 року N 817-V

Схвалено Постановою Верховної Ради України від 22 березня 2007 року N 817-V

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ СЛУХАНЬ “Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства”

Учасниці та учасники парламентських слухань “Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження ґендерного насильства” (далі – учасниці та учасники парламентських слухань), які відбулися 21 листопада 2006 року, констатували, що на шляху забезпечення прав та основних свобод людини суттєвою перешкодою є насильство. Як правило, найбільше потерпають від насильства жінки.

Найпоширенішим і найбільш складним для протидії є насильство в сім’ї. Насильство в сім’ї або родині притаманне для багатьох держав, незважаючи на їх позитивні здобутки у законодавчій, політичній та практичній сферах.

Проблема подолання насильства над жінками з 1990-х років постійно перебуває в полі зору світової громадськості: було ухвалено Декларацію Організації Об’єднаних Націй про викорінення насильства щодо жінок (995_506) (1993 рік), Конвенцію ООН про боротьбу з міжнародною організованою злочинністю (995_789) та Протокол до неї про запобігання, припинення і покарання торгівлі людьми, зокрема жінками і дітьми (995_791) (2000 рік), Пекінську декларацію і Платформу дій, прийняту в ході 4-ї Всесвітньої конференції з питань жінок (995_507) (Пекін, 1995 рік) і Резолюцію про нові заходи й ініціативи, направлені на втілення в життя Декларації і Пекінської платформи дій, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН в рамках 23-го надзвичайного засідання (Нью-Йорк, 5-9 червня 2000 року).

Докладає багато зусиль у питанні боротьби з насильством над жінками і Рада Європи. Про це свідчить прийняття Комітетом міністрів низки рекомендацій державам – учасницям Ради Європи: Рекомендація N R(85) 4 про насильство в сім’ї (994_264), Рекомендація N R(91) 11 про сексуальну експлуатацію, порнографію і проституцію, а також про торгівлю дітьми і підлітками (994_046), Рекомендація N R(93) 2 про медико-соціальні аспекти поганого поведіння з дітьми, Рекомендація N R(2000) 11 про боротьбу з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації.

За останні роки протидія насильству з боку європейського співтовариства вийшла на новий рівень. 30 квітня 2002 року Комітетом міністрів була прийнята Рекомендація (2002)5 щодо захисту жінок від насильства. Вона спрямована на мобілізацію зусиль країн – членів Ради Європи проти насильства щодо

жінок. Зазначена Рекомендація тлумачить термін “наси́льство проти жінок” як акт гендерного насильства, який призводить або може призвести до фізичної, сексуальної або психологічної шкоди або страждання жінок, включаючи загрозу таких дій, залякування, безпідставне позбавлення свободи, що виникають у приватному або публічному житті.

Прийнявши у травні 2006 року Резолюцію 1512 (2006) щодо об’єднання парламентів для подолання побутового насильства над жінками, Парламентська асамблея Ради Європи ініціювала проведення пан-європейської кампанії Ради Європи по боротьбі з насильством над жінками на рівні національних парламентів країн – учасниць. Парламентський вимір кампанії розпочався в листопаді 2006 року і триватиме до березня 2008 року.

Учасниці та учасники парламентських слухань підтримали ініціативу ПАРЄ та відзначили, що проведення цих слухань стало практичним кроком, який засвідчив приєднання нашої держави до пан-європейської кампанії Ради Європи проти насильства щодо жінок.

Україна, виконуючи взяті на себе міжнародні зобов’язання, послідовно вживає заходів у напрямі подолання насильства над жінками. Останнє десятиріччя позначене суттєвими здобутками у формуванні законодавчої бази та інституційного механізму в цій сфері. Зокрема, 12 липня 1995 року було прийнято Постанову Верховної Ради України “Про рекомендації учасників парламентських слухань щодо реалізації в Україні Конвенції ООН “Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок” (298/95-ВР), в якій прямо вказувалося на необхідність створення державних структур з надання кваліфікованої психолого-консультативної допомоги жінкам, які постраждали від насильства і зневаги в сім’ї. Зазначена Постанова (298/95-ВР) активізувала процес виконання нашою державою Конвенції ООН “Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок” (995_207). Національний план дій на 1997-2000 роки щодо поліпшення становища жінок і підвищення їх ролі у суспільстві (993-97-п) та Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001-2005 роки (479-2001-п) передбачали значну кількість заходів щодо подолання насильства в сім’ї та боротьби з торгівлею людьми. 5 березня 1999 року було прийнято Постанову Верховної Ради України “Про Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім’ї та жінок” (475-14), 14 березня 2001 року Постановою Кабінету Міністрів України затверджено програму “Українська родина” (243-2001-п), які спрямовувалися на зміцнення інституту сім’ї, формування партнерських відносин в родині, рівного розподілу обов’язків між подружжям.

Зусилля влади були зосереджені і в напрямі боротьби з торгівлею людьми, яка почала набувати загрозливих масштабів. Продаж жінок та примусова проституція є характерними проявами насильства і являють собою серйозні порушення основних прав людини. За останні роки наша держава вжила помітних заходів щодо боротьби з торгівлею людьми. У 1999 році Кабінетом Міністрів України

було прийнято першу національну Програму запобігання торгівлі жінками і дітьми (1768-99-п), у 2002 році затверджено нову Комплексну програму протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки (766-2002-п). Ці програми (1768-99-п, 766-2002-п) передбачили фінансові, управлінські та організаційні ресурси для адекватної протидії торгівлі людьми. Верховна Рада України в 2004 році ратифікувала (1433-15) Конвенцію ООН по боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю (995_789) (Палермську Конвенцію) та додаткові протоколи до неї, зокрема Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї (995_791). У січні 2006 року були ухвалені зміни (3316-15) до статті 149 Кримінального кодексу України (2341-14) (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини), якими покарання за торгівлю людьми приведено у відповідність із Палермською Конвенцією (995_789).

На думку учасниць та учасників парламентських слухань, знаковою подією стало ухвалення у 2001 році Закону України “Про попередження насильства в сім’ї” (2789-14), який став першим серед країн Центральної і Східної Європи та СНД спеціальним законом у сфері боротьби з насильством над жінками. Прийняття цього Закону (2789-14) засвідчило, що протидія гендерному насильству стала частиною державної політики.

Разом з тим учасники та учасниці парламентських слухань наголосили, що діяльність з боку органів виконавчої влади у сфері попередження насильства в сім’ї потребує суттєвого вдосконалення.

У значній частині регіонів України відсутні заклади для жертв насильства в сім’ї, зокрема кризові центри та центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім’ї; рівень соціальної реклами у сфері попередження насильства в сім’ї є низьким; потребує покращення інформаційно-просвітницька діяльність та роз’яснювальна робота; міжвідомча координація у питаннях попередження насильства в сім’ї є недостатньою; відсутня статистична звітність у цій сфері. Трапляються непоодинокі випадки відмов відповідних органів приймати заяви про вчинення насильства в сім’ї.

Практика застосування Закону України “Про попередження насильства в сім’ї” (2789-14) засвідчила, що він потребує вдосконалення. Існують проблеми ізолювання осіб, які вчинили насильство в сім’ї, від жертв цього насильства. Вимагають доопрацювання з урахуванням диференційованого підходу питання застосування санкцій за вчинення насильства в сім’ї та порушення вимог захисного припису.

Стверджуючи, що насильство проти жінок у будь-яких його проявах є порушенням прав людини та основних свобод жінок, а також перешкоджає їх реалізації та призводить до дискримінації жіночої статі як в рамках суспільства, так і в сім’ї, висловлюючи занепокоєність, що насильство по відношенню до жінок у сім’ї та суспільстві, незалежно від його форми, продовжує зростати; вважаючи, що боротьба з насильством щодо жінок повинна супроводжуватися терміновими та ефективними заходами з попередження, розслідування та

покарання за усі форми насильства щодо жінок, включаючи насильство в сім'ї або родині, учасниці та учасники парламентських слухань "Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства" звертаються до всіх посадових осіб, наділених владними повноваженнями,

- демонструвати на власному прикладі повагу до прав жінок, не допускати самим, засуджувати і вживати всіх необхідних заходів щодо викорінення насильства проти жінок, надавати допомогу жертвам насильства;

- гарантувати жінкам можливість повноцінного здійснення їх прав шляхом формування суспільства, яке поважає жінку, а також шляхом прийняття дієвих заходів з притягнення до відповідальності правопорушників і злочинців, які вчинили насильство щодо жінок;

- забезпечити захист прав жінок з боку членів сім'ї, оскільки найбільш поширеним видом насильства над жінками є домашнє насильство, і закликають всі органи державної влади України в рамках своєї компетенції долучитися до пан-європейської кампанії Ради Європи проти насильства щодо жінок та рекомендують:

1. Верховній Раді України:

- 1) вдосконалити законодавство з питань попередження насильства в сім'ї, зокрема щодо видів санкцій (запровадження альтернативних видів покарань, в тому числі громадських робіт) по відношенню до осіб, які вчиняють насильство в сім'ї;

- 2) організувати розміщення інформації щодо проведення парламентських заходів з питань попередження гендерного насильства на веб-сайті Верховної Ради України та в газеті "Голос України";

- 3) посилити парламентський контроль за дотриманням законодавства у сфері попередження гендерного насильства.

2. Кабінету Міністрів України:

- 1) під час розробки проектів законів про Державний бюджет України на 2008 рік та на наступні роки передбачати фінансування програм стосовно попередження насильства в сім'ї, протидії торгівлі людьми, збереження репродуктивного здоров'я нації, створення і функціонування мережі кризових центрів для жертв насильства в сім'ї, центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї та діяльності відповідних органів, які здійснюють заходи щодо попередження насильства в сім'ї;

- 2) спрямувати діяльність відповідних органів виконавчої влади на виконання заходів з попередження гендерного насильства, зокрема:

Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту – розробити комплекс заходів щодо реалізації на національному рівні кампанії Ради Європи по боротьбі з насильством проти жінок;

- організувати видання державною мовою Рекомендації Rec(2002) 5

Комітету міністрів Ради Європи та Пояснювальної записки до неї;

- створити базу даних органів, установ та організацій, діяльність яких спрямована на попередження гендерного насильства;
- забезпечити раннє виявлення сімей, в яких відбувається насильство або є реальна загроза його вчинення, та організувати соціальний супровід таких сімей;
- розробити методiku раннього виявлення дітей, які потерпають від насильства в сім'ї та поза сім'єю, здійснювати поетапне впровадження електронного банку даних щодо дітей, які потрапили у складні життєві ситуації;
- залучати громадські організації до реалізації заходів з протидії насильству в сім'ї, підтримувати їх діяльність;
- залучати чоловіків до активної участі у боротьбі зі всіма формами насильства проти жінок, включаючи насильство в сім'ї або родині;
- узагальнювати практику застосування законодавства у сфері попередження насильства в сім'ї;
- розробити та розповсюдити методичні рекомендації щодо організації роботи з попередження насильства в сім'ї;
- підвищувати фаховий рівень спеціалістів, які працюють у сфері попередження насильства в сім'ї;
- збирати та регулярно публікувати статистичну інформацію щодо поширеності насильства в сім'ї, а також про заходи, які вживаються щодо його попередження;
- запровадити широкомасштабну інформаційну та роз'яснювальну роботу з метою підвищення рівня правової культури населення щодо проблем насильства в сім'ї;

Міністерства внутрішніх справ України –

- надати пріоритетного значення профілактиці та боротьбі з гендерним насильством, включаючи торгівлю людьми та насильство у сім'ї або родині;
- для збільшення дієвості заходів з попередження насильства в сім'ї, посилення захисту жертв такого насильства внести пропозиції щодо підвищення правового статусу дільничних інспекторів міліції;
- забезпечувати оперативний розгляд звернень і повідомлень про вчинення насильства в сім'ї та вжити заходів щодо недопущення випадків відмови від реєстрації звернень про насильство в сім'ї;
- підвищити рівень розслідування актів насильства щодо жінок;
- забезпечити особливу увагу до жертв насильства в сім'ї, які потерпають від його повторних проявів;

Міністерства охорони здоров'я України –

- забезпечити створення мережі центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї;
- ввести до навчальних програм у закладах базової середньої та вищої медичної освіти, післядипломної освіти курси з питань попередження насильства в сім'ї та допомоги його жертвам для медичних працівників усіх спеціальностей;

Міністерства освіти і науки України –

- ввести до навчальних програм усіх закладів, що готують медичних, педагогічних працівників, психологів, юристів, правоохоронців, курси з питань попередження насильства в сім'ї та допомоги його жертвам;
- запровадити проведення тренінгів та семінарів з питань запобігання та протидії насильству в сім'ї у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах;
- Державного комітету статистики України – удосконалити систему державної статистичної звітності з питань попередження насильства в сім'ї;

Державного комітету телебачення і радіомовлення України –

- у межах державного замовлення на виробництво та розповсюдження телерадіопрограм для державних потреб забезпечити систематичне висвітлення електронними засобами масової інформації питань попередження насильства в сім'ї та торгівлі людьми;
- забезпечити на умовах державного замовлення виробництво і розміщення соціальної реклами щодо попередження гендерного насильства;
- передбачити видання на умовах державного замовлення літератури, яка сприятиме попередженню гендерного насильства;
- сприяти висвітленню у друкованих засобах масової інформації актуальних завдань держави у сфері попередження гендерного насильства;

Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій –

- вживати відповідних заходів щодо попередження всіх форм насильства щодо жінок, зокрема насильства в сім'ї;
- забезпечувати виконання регіональних програм, спрямованих на реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї.

Парламентські слухання

**РІВНІ ПРАВА ТА РІВНІ
МОЖЛИВОСТІ В УКРАЇНІ:
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

від 21 листопада 2006р.

**ПОСТАНОВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

Про проведення парламентських слухань "Рівні права та рівні
можливості в Україні: реалії та перспективи"

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 42, ст.408)

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

1. Провести 21 листопада 2006 року о 14 годині в залі пленарних засідань Верховної Ради України парламентські слухання "Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи".

2. Кабінету Міністрів України до 7 листопада 2006 року підготувати та подати до Верховної Ради України необхідні інформаційно-аналітичні матеріали щодо тематики парламентських слухань і конкретні пропозиції до рекомендацій парламентських слухань, а також визначити доповідачів із зазначених питань.

3. Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин разом з іншими заінтересованими комітетами Верховної Ради України внести пропозиції до рекомендацій парламентських слухань, здійснити необхідні заходи щодо організаційного та методологічного забезпечення слухань.

4. Запросити для участі в парламентських слуханнях Президента України, членів Уряду України, керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій, підприємств, наукових та консультативних установ.

5. Національній радіокомпанії України та Національній телекомпанії України за участю Інформаційного управління апарату Верховної Ради України забезпечити пряму трансляцію парламентських слухань на Першому загальнонаціональному каналі Національної радіокомпанії України та на Першому загальнонаціональному каналі Національної телекомпанії України.

6. Управлінню справами апарату Верховної Ради України здійснити матеріально-технічне забезпечення проведення парламентських слухань.

Голова Верховної Ради України
О.МОРОЗ

м. Київ, 14 вересня 2006 року
N 148-V

Інформаційно-аналітичні матеріали щодо вирішення проблем подолання гендерного насильства

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

м. Київ

8246/0/2-06

20 листопада 2006 р.

Голові
Верховної Ради України

О. О. МОРОЗУ

Шановний Олександр Олександровичу !

Відповідно до постанови Верховної Ради України від 14 вересня 2006 р. № 148-V щодо проведення 21 листопада ц. р. парламентських слухань на тему "Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи" Кабінет Міністрів подає інформаційно-аналітичні матеріали та пропозиції до списку запрошених.

Доповідачем від Кабінету Міністрів визначено Міністра у справах сім'ї, молоді та спорту Павленка Юрія Олексійовича.

- Додаток: 1. Інформаційно-аналітичні матеріали на 39 арк.
2. Пропозиції до списку запрошених на 3 арк. у 1 прим.

З повагою

Прем'єр-міністр України

Віктор ЯНУКОВИЧ

К - 061048 *

Адреса
Верховної Ради України
20 11 2006 14 11
169167

I. Законодавча та нормативно-правова база

1. Конституція України.
2. Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV.
3. Указ Президента України “Про вдосконалення роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 26 липня 2005 р. № 1135.
4. Указ Президента України “Про підвищення соціального статусу жінок в Україні” від 25 квітня 2001 р. № 283.
5. Постанова Кабінету Міністрів України “Про проведення гендерно-правової експертизи” від 12 квітня 2006 р. № 504.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції Державної програми з утвердження Гендерної рівності в українському суспільстві на 2006-2010 роки” від 5 липня 2006 р. № 384.
7. Наказ Міністерства юстиції “Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи” від 12 травня 2006 р. № 42/5.

II. Організаційна робота

Кабінетом Міністрів опрацьовується проект постанови “Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року”.

Міністрами, керівниками інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначено заступників, на яких покладено виконання обов’язків щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків та внесено відповідні зміни до їх посадових інструкцій.

При обласних державних адміністраціях закінчується формування консультативно-дорадчих органів з гендерних питань. В стані підготовки проект постанови Кабінету Міністрів України щодо створення Гендерної ради при Кабінетові Міністрів України.

У регіонах розширюється мережа гендерних ресурсних центрів, громадських організацій “Чоловіки проти насильства”, “Тато-шкіл”.

Проведено низку семінарів, круглих столів, конференцій, навчання різних категорій державних службовців з гендерної проблематики.

Видано друком збірник “Нормативно-методичні основи гендерних перетворень”, навчальний посібник “Основи теорії гендеру”, матеріали міжнародних науково-практичних конференцій “Національна безпека та оборона: гендерний аспект”, “Гендерний компонент у структурі вищої технічної освіти і природничих наук”, “Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє” тощо.

Спільно з Державним інститутом проблем сім'ї та молоді підготовлено проєкт Державної доповіді про виконання Україною “Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок”.

Проведено наукові дослідження: “Залучення чоловіків до збереження здоров'я” та “Зміцнення потенціалу громадських організацій, що працюють у гендерному напрямі”.

Створено базу неурядових громадських організацій, що працюють у гендерному напрямі, та підготовлено до видання довідник зазначених організацій українською та англійською мовами.

Продовжується співпраця з міжнародними організаціями: ОБСЄ, Програмою розвитку ООН, Канадським агентством міжнародного розвитку (5ГООА), Шведським агентством міжнародного розвитку (SIDA).

III. Гендерно-правова експертиза

Прийнято постанову Кабінету Міністрів України “Про проведення гендерно-правової експертизи” від 12 квітня 2006 р. № 504, згідно якої функції щодо здійснення гендерно-правової експертизи покладено на Міністерство юстиції.

Видано наказ Міністерства юстиції “Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи” від 12 травня 2006 р. № 42/5, відповідно до якого гендерно-правова експертиза проєктів нормативно-правових актів здійснюється з 1 червня 2006 року, а чинного законодавства – з 1 січня 2007 року. Наразі за пропозиціями центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян. Мін'юстом формується проєкт Плану проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства на 2007 рік.

IV. Гендерна статистика

Держкомстатом один раз на два роки видається статистичний збірник “Жінки і чоловіки в Україні”. Крім того, показники становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства знаходять своє відображення в таких виданнях: демографічному щорічнику “Населення України”, статичних збірниках “Міграція населення України”, “Розподіл постійного населення за статтю та віком”, “Ретроспективні перерахунки чисельності населення за 1990-2001 роки на базі даних Всеукраїнського перепису населення 2001 року”, “Праця в Україні”, “Витрати і ресурси домогосподарств України”, “Соціально-демографічні характеристики домогосподарств”, “Економічна активність населення України”, “Соціальні індикатори рівня життя населення”, “Діти, жінки та сім'я в Україні”.

V. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі, сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування

В Україні, незважаючи на високий освітній та професійний потенціал жінок та відсутність прямих суперечностей Конвенції ООН “Про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок” у законодавстві країни, кількісне представництво жінок у складі Верховної Ради залишається низьким. Серед депутатів п’ятого скликання жінки становлять 8,5 % (четвертого скликання – 5,1 %).

У 2006 році жодної жінки немає серед членів Уряду.

Серед голів обласних державних адміністрацій лише 3 жінки (що разом з тим, є великим прогресом, адже це перші призначення такого рівня за 15 років незалежності України).

За даними Держкомстату, станом на 31 грудня 2005 р. в Україні нараховувалось 247 124 державних службовців, з них чисельність жінок становила 186 393 особи, чоловіків – 60 731, або відповідно 75,4 % і 24,6 %.

Серед загальної кількості державних службовців частка жінок зменшується у відповідності з підвищенням службових посад (частка жінок – спеціалістів складає 79,9 %. Частка жінок серед вищих державних службовців (1-2 посадова категорія) становить лише 18,9 %, що свідчить про низький рівень залучення жінок до процесу прийняття відповідальних рішень.

Посадових осіб в органах місцевого самоврядування нараховувалось 91 925 осіб, в тому числі жінок – 69 237, чоловіків – 22 688, або відповідно 75 і 25 %. Разом з тим, найбільша чисельність жінок у віці від 36 до 45 років – 49 274, або 26,4 % та до 27 років – 48 559 осіб, або 26,1 %. Молоді від 28 до 35 років – 42 226, або 22,7 %.

Кількість складу керівних працівників по Україні становить 66 265 осіб, серед яких чисельність жінок становить 41 778 осіб або 63,05 %.

Аналіз даних вказує на збільшення чисельності жінок серед молоді та наявності вже досвідчених фахівців (віком від 36 до 45 років).

Продовжує зростати кількість жінок, зарахованих до кадрового резерву на керівні посади. У 2005 році на посади керівників місцевих державних адміністрацій запропоновано 213 жінок, проти 184 у 2004 та 153 у 2003 році. Проте зменшилась кількість жінок, зарахованих до кадрового резерву на керівні посади у центральних органах виконавчої влади. До цього резерву включено 131 жінку, що становить 16,6 %.

Не включено жодної жінки до кадрового резерву Міністерством охорони здоров’я, Міністерством закордонних справ, Міністерством промислової політики, Міністерством транспорту та зв’язку, Міністерством фінансів, Державним комітетом по водному господарству, Державним комітетом лісового господар-

ства, Державним комітетом з державного матеріального резерву, Вищою атестаційною комісією, Державним комітетом фінансового моніторингу, Фондом державного майна, Закарпатською, Київською, Чернівецькою обласними держадміністраціями.

Головне управління державної служби є основним замовником на здійснення підготовки магістрів за спеціальністю “Державна служба” в освітній галузі “Державне управління” і станом на 1 вересня 2006 р. кількість жінок, зарахованих на навчання у 2006 році становить 665 осіб, або 73,8 % від всієї чисельності зарахованих, що на 2,2 % більше у порівнянні з 2005 роком (545 осіб, або 71,6 % від всієї чисельності).

VI. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у праці та одержанні винагороди за неї

Питання рівності прав жінок і чоловіків знайшло свого відображення у проєкті Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про зайнятість населення” (нова редакція), який доопрацьовується Міністерством праці. Відповідно цього законопроекту державна політика зайнятості населення в Україні направлена на забезпечення рівних можливостей громадянам, які проживають на території України, у реалізації їх конституційного права на працю.

Законопроектом, зокрема, передбачено заборону оголошень або реклами про роботу, яка має дискримінаційний характер. Тобто заборонено висувати будь-які вимоги дискримінаційного характеру в оголошеннях про роботу, а також вимагати від осіб, які шукають роботу, відомостей про їх громадянський стан, особисте життя чи сімейні плани.

Проектом Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про зайнятість населення” передбачено додаткові гарантії зайнятості для окремих категорій громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці. До цієї категорії громадян відносяться жінки, які мають дітей віком до 6 років, батьки, які виховують без подружжя дитину віком до 14 років або дітей-інвалідів. Гарантії забезпечуються шляхом встановлення квоти для бронювання на підприємствах, в установах і організаціях до 5 % загальної кількості робочих місць.

Заходи щодо соціального захисту населення від безробіття передбачаються програмами зайнятості населення, які розробляються і затверджуються на державному та регіональному рівнях. Вони передбачають спеціальні заходи сприяння зайнятості для жінок, зокрема: сприяння у підборі підходящої роботи, надання допомоги в отриманні професії, підвищення кваліфікації, перенавчання, організації громадських робіт, надання матеріальної допомоги по безробіттю, а також одноразової виплати допомоги по безробіттю.

За даними обстежень Держкомстату щодо економічної активності населення, рівень зайнятості серед жінок віком 15-70 років в середньому за I півріччя 2006

р. становив 52,9 %, а серед жінок працездатного віку – 62,6 % (серед чоловіків, відповідно, – 63,6 та 69,1 %). Рівень безробіття (за визначенням МОП) серед жінок в середньому за I півріччя 2006 р. дорівнював 6,6 % економічно активного населення, зокрема серед працездатного віку – 7,5 %. (серед чоловіків, відповідно, – 7,0 та 7,3 %).

За даними Державного центру зайнятості, активність жінок щодо пошуку роботи через державну службу зайнятості є вищою (56,0 %), ніж серед чоловіків.

У 2005 році послугами державної служби зайнятості скористалися 1617,0 тис. жінок, з яких 531 тис. працевлаштовано, що становить половину від усіх працевлаштованих службою зайнятості, з них отримали одноразово допомогу по безробіттю для зайняття підприємницькою діяльністю 21,3 тис. жінок.

Протягом I півріччя 2006 р. послугами державної служби зайнятості скористалися 981,6 тис. жінок, з яких 272,3 тис. працевлаштовано або 49% від усіх працевлаштованих службою зайнятості.

Законом України “Про зайнятість населення” передбачено додаткові гарантії зайнятості окремим категоріям громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці. До цієї категорії громадян відносяться жінки, які мають дітей віком до 6 років, одинокі матері, які мають дітей віком до 14 років або дітей-інвалідів. Гарантії забезпечуються шляхом встановлення квоти для бронювання на підприємствах, в установах і організаціях до 5 % загальної кількості робочих місць. На 2006 рік для таких жінок заброньовано 18,9 тис. робочих місць, на які протягом I півріччя 2006 р. працевлаштовано 9 тис. жінок.

Законом України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” передбачено працевлаштування безробітних шляхом надання роботодавцям дотації, на які протягом січня-червня 2006 р. працювало 47,6 тис. безробітних жінок. Отримали одноразово допомогу по безробіттю для зайняття підприємницькою діяльністю 6,2 тис. жінок.

З метою підвищення конкурентоспроможності жінок на ринку праці в 2005 році до професійного навчання було залучено 117,6 тис. жінок, або 60,8 % від загальної чисельності. Протягом січня-червня 2006 р. 71,0 тис. жінок проходили професійне навчання. Професійна підготовка та перепідготовка здійснюється за 568 професіями і спеціальностями, що користуються попитом на ринку праці. Найбільшим попитом серед жінок користуються професії та спеціальності бухгалтерів із знанням міжнародних стандартів та сучасних комп’ютерних програм, секретарів керівників організацій, підприємств, установ), кухарів, кондитерів, перукарів, продавців, кравців тощо. Значна увага приділяється навчанню за професіями, що дозволяють незайнятим громадянам, особливо жінкам, реалізовувати себе в сфері малого бізнесу шляхом самозайнятості, наприклад, пошив одягу, перукарські послуги тощо.

З метою тимчасового працевлаштування та одержання матеріальної підтримки для незайнятих громадян державною службою зайнятості разом із місцевими органами влади організовуються громадські роботи. У 2005 році у них брали участь 284,9 тис. незайнятих жінок, які перебували на обліку в службі зайнятості, або 68 % від загальної чисельності задіяних на громадських роботах. Протягом січня-червня 2006 р. майже 238,8 тис. жінок брало участь у громадських роботах.

Статтею 174 Кодексу законів про працю України передбачена заборона застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт по санітарному та побутовому обслуговуванню).

Не допускається залучення жінок до роботи у нічний час, за винятком тих видів економічної діяльності, де це викликається особливою необхідністю і дозволяється як тимчасовий захід (стаття 175 КЗпП України).

Згідно з Додатком 3 до Генеральної угоди між Кабінетом Міністрів, Всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців і підприємців та Всеукраїнськими профспілками і профоб'єднаннями на 2004-2005 роки доплата за роботу у важких і шкідливих умовах праці встановлюється у розмірах 4,8 та 12 % тарифної ставки (посадового окладу); за роботу в особливо шкідливих умовах праці – 16,2 та 24 % тарифної ставки (посадового окладу); за роботу в нічний час доплата встановлюється в розмірі 35 % годинної тарифної ставки (посадового окладу) за кожну годину роботи в цей час.

Відповідно до статті 8 Закону України “Про оплату праці” умови і розміри оплати праці працівників установ та організацій, що фінансуються з бюджету, визначаються Кабінетом Міністрів.

Кабінет Міністрів своїми постановами затверджує схеми посадових окладів (ставок заробітної плати), які диференціюються в залежності від складності робіт, організаційно-правового рівня посади, від функцій, які виконує підрозділ, в якому працює той чи інший працівник, та інших умов праці. Умови оплати праці працівників установ, організацій та закладів, які фінансуються з бюджету, встановлюються незалежно від походження, соціального та майнового становища, расової та національної належності, статі.

Відповідно до статистичних даних за перше півріччя по Україні, які надає Держкомстат, чоловіки отримують дещо вищу заробітну плату (1130,7 гривень), ніж жінки (819,78 гривні – 72,5 % від заробітної плати чоловіків), тобто гендерний розрив в рівні оплати праці склав 27,5 %. Дискримінація у сфері оплати праці в Україні заборонена, працівники отримують однакову винагороду за ідентичну працю, тому основною причиною розриву у рівні заробітної плати є “вертикальна” професійна сегрегація. При тому, що серед усіх працюючих з вищою освітою жінки становлять 56 %, у багатьох галузях жінки обіймають

нижчі посади, зайняті виконанням низькокваліфікованої роботи з обмеженими можливостями професійного зростання, і внаслідок цього отримують нижчу заробітну плату.

В органах державної податкової служби знаходяться на обліку станом на 1 жовтня 2006 р. 1 963 тис. фізичних осіб-суб'єктів господарювання, з них за оперативними даними близько 46 % підприємців жіночої статі. Зазначена пропорція практично витримується по кожній області.

Готується проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” щодо внесення доповнень до ст. 20 стосовно включення, у разі колективно-договірного регулювання соціально-трудових відносин, до угод (договорів) положень, що забезпечують рівні права та можливості жінок і чоловіків.

Аналіз проходження військової служби військовослужбовцями-жінками в Збройних Силах протягом останніх п'яти років свідчить, що при зменшенні загальної чисельності військовослужбовців чисельність військовослужбовців-жінок має динаміку на збільшення в усіх категоріях.

Станом на 1 липня 2006 р. у Збройних Силах проходили військову службу 19 532 жінок, в тому числі:

- офіцерів – 1 160 осіб;
- прапорщиків – 2 621 осіб;
- сержантів і солдатів за контрактом – 15 660 осіб;
- курсантів – 91 особа.

Кількість жінок-працівників у Збройних Силах на цей час складає 56 059 осіб.

У Міністерстві оборони керівників-жінок першої – третьої категорії немає, четвертої категорії – 6 осіб, п'ятої – 5, спеціалістів п'ятої категорії – 375.

На керівних посадах (штатне найменування посади “начальник...”, “командир...”) осіб офіцерського складу – 422 жінки, прапорщиків (мічманів) – 1001 жінки.

У видах Збройних Сил військовослужбовців-жінок:

Військово-Морські Сили – 2 143; Сухопутні війська – 7 357, Повітряні Сили – 6 644 особи.

Якщо у 2001 році жінки-офіцери складали 0,7 % від загальної кількості офіцерського складу, то у 2006 році – 2,25 %. Загальна чисельність жінок-офіцерів збільшилась майже в двічі, починаючи з 2001 року, з 598 до 1 160 у 2006 році.

Жінки-офіцери проходять військову службу у званні полковник (капітан I рангу) – 4 (0,1 %), підполковник (капітан II рангу) – 32 (0,4 %), майор (капітан III рангу) – 216 (1,7 %), капітан (капітан-лейтенант) – 375 (2,9 %), старший лейтенант – 388 (3,5 %), лейтенант – 100 (2,8 %), молодший лейтенант – 30 (3,4 %).

Збільшилася і чисельність прапорщиків-жінок з 9,3 % від загальної чисельності у 2001 році до 15,6% у 2006 році.

Станом на 2006 рік жінки зазначеної категорії мають військове звання: прапорщик – 2198 (17,8 %), мічман – 249 (29,2 %), старший прапорщик – 257 (6,1 %), старший мічман – 31 (19,6 %).

З них мають рівень підготовки бакалавр і вище – 523 (40,9 %), молодший спеціаліст – 717 (18,1 %).

На цей час загальна чисельність військовослужбовців-жінок, які проходять військову службу за контрактом, – 15 660 (44,1 %). З них мають повну вищу освіту (спеціаліст, магістр) – 1 405 жінок (9,5 %), базову вищу освіту (бакалавр) – 1 441 жінка (9,4 %).

За відгуками командирів військових частин та підрозділів саме військовослужбовці-жінки найбільш ретельно та старанно виконують свої службові обов'язки.

Основними позитивними моментами у військовій службі жінок, за оцінками їх колег, є велика працездатність, внутрішня самодисципліна, відповідальність за доручену справу та професіоналізм. Їх присутність значно пом'якшує морально-психологічну атмосферу у військових колективах, змушує командирів та начальників бути більш стриманими і головне – значно підвищується культура взаємостосунків між військовослужбовцями в самому колективі. Частка порушень військової дисципліни жінками – мінімальна.

У міжнародних миротворчих операціях з 1992 року взяли участь 42 військовослужбовця-жінки: 5 офіцерів як перекладачі, 2 прапорщика та 35 сержантів і солдатів за контрактом (медичні працівники). На цей час у складі українського миротворчого контингенту жінок немає.

Статистичні дані проведеного соціологічного опитування у структурних підрозділах видів Збройних Сил свідчать, що найбільша кількість військовослужбовців-жінок проходять службу за контрактом. Слід зазначити, що на відміну від чоловіків освітній рівень військовослужбовців-жінок значно вищий.

Основні причини призову жінок:

- перше – жінка є дружиною військовослужбовця або членом сім'ї військовослужбовця – 47,44 % опитаних. Має місце ситуація, коли працевлаштуванням жінки займається чоловік або батьки;
- друге – рівень грошового забезпечення військовослужбовців – 34,62 % опитаних;
- третє – неможливість працевлаштуватися у цивільних структурах – 23,08 %.

Далі йдуть – рівень пенсійного забезпечення військовослужбовців – 19,23 % та існування певної системи пільг та заохочень для військовослужбовців – 17,95 %.

Саме тому, в своїй більшості, в Збройних Силах проходять військову службу дружини, доньки та родичі військовослужбовців.

VII. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у агропромисловому комплексі

Сільське населення України становить 15 052 тис. чоловік, з них чоловіків – 7 010 тис. осіб, а жінок – 8 042 тис. осіб, тобто жінок на 14,7 % більше ніж чоловіків.

Чоловіків в агропромисловому виробництві працює 577 292 особи, а жінок – 330 751 особа, або на 42,8 % менше ніж чоловіків.

Від загальної кількості осіб, які займають керівні посади в агропромисловому комплексі, чоловіків – 58,8 %, а жінок – 41,2 %.

Середньомісячна заробітна плата жінок в сільському господарстві в 2005 році становила 459,83 гривень, а чоловіків – 496,77 гривень. Співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків у сільському господарстві становить 92,6 %.

Державна підтримка соціальної сфери села, яка передбачена Законом України “Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві” та рядом інших законодавчих актів, не забезпечується фінансуванням з державного бюджету.

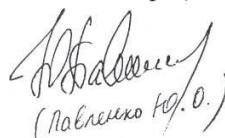
Зміна форм господарювання призвела до практично повної відсутності капітальних вкладень як з боку реформованих сільгосппідприємств, так і з боку держави на покращення стану соціальної сфери села.

Такий стан соціальної інфраструктури унеможлиблює доступ дедалі більшої кількості селян, в тому числі жінок, до життєво необхідних послуг з охорони здоров'я та освіти, призводить до обезлюднення та відмирання сіл, не забезпечує підтримку молодих сільських підприємців, зокрема жінок.

На підтримку розвитку соціальної інфраструктури в сільській місцевості та покращення умов проживання сільського населення, в тому числі жінок, впроваджувались бюджетні програми підтримки індивідуального житлового будівництва на селі “Власний дім” і реформування та розвитку комунального господарства у сільській місцевості, здійснювалась державна підтримка фермерських господарств, розвитку фізичної культури та спорту в сільській місцевості та оздоровлення і відпочинку дітей працівників агропромислового комплексу.

За сприянням Науково-методичним центром аграрної освіти розроблено та направлено до навчальних закладів АПК навчальні плани та програми курсів “Основи малого підприємництва”, “Організація малого бізнесу у сферах аграрного ринку” та “Економіка”. На базі Інституту інноваційного менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Василенка, до складу якого входить бізнес-інкубатор, проводяться безоплатні курси та тренінги для студентів, зокрема жінок.

ВНЗ Мінагрополітики I–IV рівня акредитації організовують залучення молоді, зокрема жінок, до виконання громадських та сезонних сільськогосподарських робіт, в тому числі і за кордоном (Великобританія, Швеція, Польща, Швейцарія) тощо.

(Павленко І.О.)

Соціальна справедливість

(у %)

	Який розмір зарплати повинні отримувати наступні працівники порівняно з іншими особами, за аналогічну роботу?											
	більший				на тому ж рівні				менший			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006
Жінки (порівняно з чоловіками)	9,6	9,0	9,0	8,6	86,3	86,5	86,5	85,9	4,1	4,5	4,5	5,5
Працівники, яким більше 50 р. (порівняно з працівниками, яким 30-49 рр.)	14,2	13,3	13,2	13,7	81,3	81,7	81,3	80,7	4,5	5,0	5,5	5,6
Працівники, яким 30-49 рр. (порівняно з працівниками, яким менше 30 р.)	16,3	16,5	15,7	16,1	81,9	80,3	81,3	80,3	1,8	3,2	3,0	3,6
Жінки з дітьми (порівняно з жінками без дітей)	38,4	33,6	33,9	31,9	59,8	63,4	62,9	65,1	1,8	3,0	3,2	3,0
Мігранти у межах України (порівняно з постійними мешканцями)	2,8	2,5	2,9	3,7	79,3	79,2	79,3	81,0	17,9	18,3	17,8	15,3
Іммігранти в Україну (порівняно з особами, які народилися в Україні)	2,0	2,5	2,7	3,5	76,8	75,9	75,2	75,9	21,2	21,6	22,1	20,6
Жінки (порівняно з чоловіками)	14,2	11,3	13,2	11,5	73,7	74,1	73,7	75,3	12,1	14,6	13,1	13,2
Працівники, яким більше 50 р. (порівняно з працівниками, яким 30-49 рр.)	12,1	10,8	11,9	9,4	65,1	67,8	65,8	67,2	22,8	21,4	22,3	23,4
Працівники, яким 30-49 рр. (порівняно з працівниками, яким менше 30 р.)	12,0	9,8	11,3	9,2	73,3	75,0	72,9	75,0	14,7	15,2	15,8	15,8
Жінки з дітьми (порівняно з жінками без дітей)	38,2	30,4	34,2	30,1	51,8	58,0	54,3	58,3	10,0	11,6	11,5	11,6
Мігранти у межах України (порівняно з постійними мешканцями)	4,3	5,0	5,3	4,8	67,3	67,5	63,9	67,6	28,4	27,5	30,8	27,6
Іммігранти в Україну (порівняно з особами, які народилися в Україні)	4,5	5,9	5,3	4,8	61,9	63,0	58,4	62,5	33,6	31,1	36,3	32,7

	Чи потрібно надавати перевагу при прийомі на роботу?											
	обов'язково				не має значення				не обов'язково			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006
Жінки (порівняно з чоловіками)	14,2	11,3	13,2	11,5	73,7	74,1	73,7	75,3	12,1	14,6	13,1	13,2
Працівники, яким більше 50 р. (порівняно з працівниками, яким 30-49 рр.)	12,1	10,8	11,9	9,4	65,1	67,8	65,8	67,2	22,8	21,4	22,3	23,4
Працівники, яким 30-49 рр. (порівняно з працівниками, яким менше 30 р.)	12,0	9,8	11,3	9,2	73,3	75,0	72,9	75,0	14,7	15,2	15,8	15,8
Жінки з дітьми (порівняно з жінками без дітей)	38,2	30,4	34,2	30,1	51,8	58,0	54,3	58,3	10,0	11,6	11,5	11,6
Мігранти у межах України (порівняно з постійними мешканцями)	4,3	5,0	5,3	4,8	67,3	67,5	63,9	67,6	28,4	27,5	30,8	27,6
Іммігранти в Україну (порівняно з особами, які народилися в Україні)	4,5	5,9	5,3	4,8	61,9	63,0	58,4	62,5	33,6	31,1	36,3	32,7

Середній вік жінок та чоловіків*(на початок року, років)*

	Все населення		Міське населення		Сільське населення	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
1979	38,0	32,4	35,7	31,4	41,3	34,0
1989	38,9	33,6	36,8	32,6	43,1	35,8
1995	39,5	34,5	37,9	33,8	42,8	35,9
2000	40,6	35,6	39,5	35,3	42,9	36,3
2001	40,9	35,9	39,9	35,6	42,9	36,4
2002	41,2	36,2	40,3	35,9	43,1	36,9
2003	41,4	36,4	40,6	36,1	43,2	37,0
2004	41,6	36,6	40,9	36,4	43,3	37,2
2005	41,8	36,8	41,1	36,6	43,4	37,3
2006	42,0	37,0	41,3	36,7	43,5	37,4

Середня очікувана тривалість життя при народженні*(років)*

	Все населення		Міське населення		Сільське населення	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
1958-1959	72,6	66,1	73,0	66,1	72,3	66,0
1978-1979	74,1	64,9	73,9	65,3	74,0	63,9
1988-1989	75,2	66,1	75,1	66,7	75,0	64,8
1994-1995	72,7	61,8	72,6	62,0	72,7	61,3
1999-2000	73,6	62,4	73,6	62,9	73,4	61,5
2000-2001	74,1	62,8	74,1	63,2	73,9	61,8
2001-2002	74,1	62,7	74,2	63,1	73,9	61,9
2002-2003	74,1	62,6	74,2	62,9	73,8	62,0
2003-2004	74,1	62,6	74,2	63,0	73,8	61,8
2004-2005	74,0	62,2	74,2	62,8	73,5	61,1

Рівень освіти

Освітні рівні	Міські поселення							
	2002		2003		2004		2006	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Початкова	4,2	2,0	3,1	2,4	3,2	1,6	1,0	0,5
Неповна середня	8,8	6,2	8,2	6,7	6,3	4,8	4,5	2,5
Середня загальна	19,0	20,8	19,4	19,7	20,0	20,3	18,6	20,6
Середня спеціальна	30,6	28,3	28,6	27,3	30,1	29,9	31,5	27,7
Незакінчені вища	5,2	5,9	6,5	5,8	6,5	6,3	7,8	7,6
Вища	32,2	36,8	33,5	37,5	33,3	36,5	36,4	40,5
Наукове звання		—	0,7	0,6	0,6	0,6	0,2	0,6
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Освітні рівні	Сільська місцевість							
	2002		2003		2004		2006	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Початкова	13,5	6,5	13,0	6,1	12,7	6,7	6,1	4,4
Неповна середня	14,1	12,0	16,3	14,5	16,9	11,2	14,6	13,1
Середня загальна	22,6	28,5	22,4	29,1	21,2	23,7	23,4	28,8
Середня спеціальна	29,6	30,0	26,9	28,5	28,1	33,7	30,6	28,0
Незакінчені вища	2,2	2,1	2,1	2,6	2,6	1,9	3,4	3,1
Вища	18,0	20,9	19,3	19,2	18,5	22,8	21,9	22,5
Наукове звання	—	—	—	—	—	—	—	0,1
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Розподіл одружених за віковими групами

(у %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Жінки							
Всього одружених у тому числі у віці, років	431731	274523	309602	317228	370966	278225	332143
до 20	152136	70799	72694	72804	78395	55552	59671
20-24	152433	106250	124256	128996	156493	115168	139990
25-29	45561	37901	45768	48021	59132	45059	57893
30-34	25404	17283	20755	21994	26153	20398	26066
35-39	17287	10857	12488	12341	14112	10754	13319
40-49	20495	15479	17390	17341	19864	15673	18718
50-59	11543	8051	8631	8822	9837	9035	10634
60 і старші	6872	7903	7620	6909	6980	6586	5852
Чоловіки							
Всього одружених у тому числі у віці, років	431731	274523	309602	317228	370966	278225	332143
до 20	32389	13306	13638	13767	14367	10155	11404
20-24	215277	117651	127627	127476	148115	107035	123511
25-29	79868	63671	76809	82161	99431	73515	91599
30-34	35711	25849	31069	33096	40198	31079	38930
35-39	21290	15558	17747	17852	20264	15889	19541
40-49	23360	18128	21324	22036	25718	19872	24453
50-59	13127	9170	10284	10460	12236	10711	13032
60 і старші	10709	11190	11104	10380	10637	9969	9673

Питома вага окремих вікових груп у загальній чисельності населення

(на початок року)

	1939	1959	1979	1989	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Жінки												
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі												
у віці												
0-9	19,2	16,6	13,1	13,3	11,9	9,3	8,9	8,5	8,2	8,1	7,9	7,9
10-19	21,5	13,9	13,8	12,7	13,3	13,9	13,9	13,8	13,5	13,1	12,6	12,1
20-24	8,3	9,0	7,3	6,0	6,4	6,6	6,6	6,6	6,8	7,0	7,3	7,4
25-29	10,3	7,5	7,0	7,2	6,0	6,5	6,5	6,6	6,6	6,7	6,7	6,8
30-34	8,5	9,2	5,3	7,1	7,1	6,1	6,2	6,2	6,4	6,5	6,6	6,7
35-39	7,5	6,8	6,5	6,9	7,3	7,3	7,0	6,8	6,6	6,4	6,3	6,3
40-44	5,6	5,8	7,6	5,1	6,9	7,4	7,6	7,7	7,7	7,6	7,5	7,2
45-49	4,6	7,3	6,3	6,2	5,6	7,0	7,0	7,1	7,2	7,4	7,5	7,8
50-54	3,8	6,2	7,7	7,2	5,4	5,7	6,4	6,7	7,0	7,1	7,1	7,1
55-59	3,5	5,4	5,8	5,9	7,6	5,4	4,8	4,5	4,6	5,0	5,6	6,3
60-69	4,7	7,3	10,4	11,9	11,6	12,3	12,3	12,6	12,5	12,4	12,3	11,7
70 і старші	2,5	5,0	9,2	10,5	10,9	12,5	12,8	12,9	12,9	12,7	12,6	12,7
Чоловіки												
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тфму числі												
у віці												
0-9	21,1	21,7	16,1	16,1	14,4	11,4	10,9	10,4	10,1	9,9	9,8	9,7
10-19	22,8	17,5	17,3	15,3	15,8	16,9	16,8	16,8	16,5	16,0	15,4	14,9
20-24	8,8	10,8	8,7	7,1	7,6	7,7	7,9	7,9	8,2	8,5	8,8	9,0
25-29	10,3	8,7	8,2	8,3	6,9	7,5	7,6	7,6	7,6	7,8	7,9	8,1
30-34	9,0	9,1	6,0	8,1	8,0	6,9	7,0	7,1	7,3	7,4	7,5	7,6
35-39	7,1	5,4	7,0	7,7	8,0	8,0	7,7	7,4	7,2	7,1	7,0	7,1
40-44	5,4	4,4	8,4	5,5	7,4	8,0	8,1	8,2	8,2	8,1	8,0	7,6
45-49	4,2	5,6	6,6	6,3	5,8	7,2	7,2	7,3	7,4	7,6	7,7	7,9
50-54	3,5	4,9	6,8	7,3	5,2	5,5	6,2	6,5	6,8	6,9	6,8	6,8
55-59	2,6	3,7	3,9	5,5	7,1	4,8	4,2	4,0	4,1	4,5	5,1	5,7
60-69	3,5	5,2	6,3	8,2	9,1	10,0	10,0	10,2	10,0	9,7	9,5	9,0
70 і старші	1,7	3,0	4,7	4,6	4,7	6,1	6,4	6,6	6,6	6,5	6,5	6,6

Чисельність дівчат і жінок серед учнів, студентів та аспірантів по регіонах на початок 2004/05 навчального року

(осіб)

	Денні загально- освітні навчальні заклади*	Професій- но-технічні навчальні заклади**	ВНЗ		Аспі- ран- тура
			I-II рів- нів акре- дитації	III-IV рів- нів акре- дитації	
Україна	2755285	201529	292194	1100662	14815
АР Крим	114223	5935	5685	32368	269
Вінницька	104396	9058	9120	20980	181
Волинська	73114	4630	6796	12104	138
Дніпропетровська	195824	15228	19709	72690	812
Донецька	222858	23085	29386	87616	849
Житомирська	87622	4538	11414	15193	142
Закарпатська	90618	4070	5659	9781	103
Запорізька	104093	10303	10547	41891	406
Івано-Франківська	95539	4667	8809	22124	254
Київська	109486	5369	8061	14553	180
Кіровоградська	64470	5011	6558	11028	175
Луганська	122195	14596	15281	41886	283
Львівська	167879	14106	17840	58846	1101
Миколаївська	74542	6807	5705	15948	98
Одеська	144136	6643	10341	61464	975
Полтавська	91216	7334	7598	29907	217
Рівненська	86029	4318	6506	23542	124
Сумська	67452	7051	4646	33315	172
Тернопільська	73245	5227	6550	32710	250
Харківська	145843	11099	17305	127375	1962
Херсонська	71489	5607	5693	16250	148
Хмельницька	89053	6030	6305	20685	140
Черкаська	82098	4391	8697	20944	208
Чернівецька	60131	3291	6919	14399	126
Чернігівська	66541	3917	9012	14723	91
м. Київ	132620	7788	40222	241010	5354
м. Севастополь	18573	1403	1830	7330	57

* Без учнів, що навчаються у спеціальних школах (школах -інтернатах), санаторних школах та спеціальних класах, організованих при загальноосвітніх навчальних закладах.

** На кінець 2004 року.

Без учнів, що навчаються у спеціальних школах (школах-інтернатах), санаторних школах та спеціальних класах, організованих при загальноосвітніх навчальних закладах. На кінець 2005 року.

Чисельність дівчат і жінок серед учнів, студентів та аспірантів по регіонах на початок 2005/06 навчального року

	Денні загально-освітні навчальні заклади*	Професійно-технічні навчальні заклади**	ВНЗ		Аспірантура
			I-II рівнів акредитації	III-V рівнів акредитації	
Україна	2594886	196346	263639	1203174	16258
АР Крим	105451	5868	6011	32913	258
Вінницька	98886	8883	9511	21528	224
Волинська	70329	4426	6469	13856	140
Дніпропетровська	182867	14341	17450	76555	870
Донецька	207654	22265	27464	90597	883
Житомирська	83615	4393	11683	15756	172
Закарпатська	87231	4151	4224	11855	114
Запорізька	96823	9909	10192	47334	433
Івано-Франківська	91683	4648	9421	22946	309
Київська	103112	5207	6090	14959	191
Кіровоградська	60558	4805	6591	11045	189
Луганська	113052	14250	14543	45764	397
Львівська	159599	13870	16430	66157	1178
Миколаївська	69961	6686	5824	16987	123
Одеська	136582	7130	10774	64441	1105
Полтавська	85496	7218	7247	32004	231
Рівненська	82799	4207	6681	24491	130
Сумська	62890	6846	4413	32632	175
Тернопільська	69635	5058	5439	32534	268
Харківська	135632	10097	14321	135618	2047
Херсонська	67402	5377	5751	16834	178
Хмельницька	84920	5908	6234	21894	174
Черкаська	76827	4451	9343	21715	233
Чернівецька	57313	3320	7021	15584	145
Чернігівська	62130	3895	7975	15631	99
м. Київ	125157	7826	24672	294277	5926
м. Севастополь	17282	1311	1865	7267	66

* Без учнів, що навчаються у спеціальних школах (школах -інтернатах), санаторних школах та спеціальних класах, організованих при загальноосвітніх навчальних закладах.

** На кінець 2004 року.

Без учнів, що навчаються у спеціальних школах (школах-інтернатах), санаторних школах та спеціальних класах, організованих при загальноосвітніх навчальних закладах. На кінець 2005 року.

Питома вага дівчат і жінок серед учнів, студентів та аспірантів по регіонах на початок 2004/05 навчального року*(у % до загальної чисельності тих, хто навчається)*

	Денні загальноосвітні навчальні заклади*	Професійно-технічні навчальні заклади**	ВНЗ		Аспірантура**
			I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	
Україна	49,5	39,7	53,3	54,3	52,1
АР Крим	49,7	35,4	53,4	56,8	51,4
Вінницька	49,1	42,9	53,4	55,1	50,3
Волинська	49,1	38,4	56,9	59,1	55,9
Дніпропетровська	49,9	38,8	53,2	50,1	49,5
Донецька	49,9	39,4	49,6	56,2	53,9
Житомирська	49,4	36,8	51,4	55,1	50,2
Закарпатська	49,2	39,8	67,1	56,7	41,7
Запорізька	49,9	41,2	53,5	56,2	53,5
Івано-Франківська	49,2	37,0	51,7	53,9	46,7
Київська	49,5	36,1	52,9	53,5	43,8
Кіровоградська	49,3	42,6	53,7	54,1	63,2
Луганська	49,9	40,3	51,7	52,8	51,5
Львівська	49,4	42,3	53,9	51,2	54,0
Миколаївська	49,6	43,3	55,9	49,5	53,8
Одеська	49,7	35,6	49,2	51,1	51,2
Полтавська	49,2	40,8	50,2	54,6	48,0
Рівненська	49,4	38,4	60,6	59,4	57,4
Сумська	49,7	44,0	68,9	57,1	54,8
Тернопільська	49,6	40,5	60,7	57,6	56,8
Харківська	49,5	40,6	53,4	51,9	50,8
Херсонська	49,7	44,8	36,8	56,5	51,0
Хмельницька	48,9	40,9	58,4	56,2	51,1
Черкаська	49,4	40,4	53,0	55,8	57,3
Чернівецька	49,3	38,9	51,5	59,2	56,5
Чернігівська	49,4	38,7	52,4	59,7	58,0
м. Київ	49,3	34,1	56,0	55,9	52,8
м. Севастополь	50,6	38,0	64,7	42,6	37,5

* Без учнів, що навчаються у спеціальних школах (школах-інтернатах), санаторних школах та спеціальних класах, організованих при загальноосвітніх навчальних закладах.

** На кінець 2004 року.

Без учнів, що навчаються у спеціальних школах (школах-інтернатах), санаторних школах та спеціальних класах, організованих при загальноосвітніх навчальних закладах. На кінець 2005 року.

Питома вага дівчат і жінок серед учнів, студентів та аспірантів по регіонах на початок 2005/06 навчального року

(у % до загальної чисельності тих, хто навчається)

	Денні загальноосвітні навчальні заклади*	Професійно-технічні навчальні заклади**	ВНЗ		Аспірантура**
			I-II рівнів акредитації	III—IV рівнів акредитації	
Україна	49,5	39,5	52,2	54,6	54,4
АР Крим	49,7	35,3	53,7	61,7	51,2
Вінницька	49,0	41,9	53,4	54,2	54,5
Волинська	49,2	37,6	58,8	58,3	55,8
Дніпропетровська	49,9	37,1	53,6	49,0	51,6
Донецька	50,0	39,5	48,4	56,5	54,9
Житомирська	49,4	36,7	51,4	55,2	52,9
Закарпатська	49,2	40,8	60,4	59,0	45,6
Запорізька	49,7	41,4	53,8	56,8	53,0
Івано-Франківська	49,3	37,2	51,6	54,4	53,5
Київська	49,6	36,6	53,8	51,8	44,2
Кіровоградська	49,5	42,4	53,6	53,0	66,1
Луганська	49,9	41,1	51,9	52,9	57,2
Львівська	49,3	41,7	53,4	51,8	55,9
Миколаївська	49,5	43,3	55,8	50,7	58,3
Одеська	49,8	37,2	43,5	53,9	55,0
Полтавська	49,2	40,2	50,8	54,4	48,7
Рівненська	49,3	36,4	60,5	57,1	55,6
Сумська	49,7	43,4	67,0	55,1	55,0
Тернопільська	49,3	39,4	57,4	56,7	57,6
Харківська	49,4	42,0	48,9	52,8	52,5
Херсонська	49,7	43,9	38,3	56,7	57,1
Хмельницька	49,0	38,5	57,2	55,5	55,1
Черкаська	49,4	40,4	52,3	55,2	58,1
Чернівецька	49,3	40,7	51,7	60,5	59,2
Чернігівська	49,2	40,3	51,9	58,5	61,5
м. Київ	49,3	33,8	54,7	56,0	55,3
м. Севастополь	50,5	37,4	64,4	41,6	42,9

* Без учнів, що навчаються у спеціальних школах (школах-інтернатах), санаторних школах та спеціальних класах, організованих при загальноосвітніх навчальних закладах.

** На кінець 2004 року.

Без учнів, що навчаються у спеціальних школах (школах-інтернатах), санаторних школах та спеціальних класах, організованих при загальноосвітніх навчальних закладах. На кінець 2005 року.

Розподіл жінок-студентів вищих навчальних закладів І—ІІ рівнів акредитації по регіонах

(на початок навчального року, осіб)

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Україна	285401	300346	309300	311770	292194	263639
АР Крим	7962	7267	7961	8066	5685	6011
Вінницька	11172	11893	12331	13013	9120	9511
Волинська	6108	6728	7110	6975	6796	6469
Дніпропетровська	19005	20281	21270	22166	19709	17450
Донецька	26217	28244	28964	28796	29386	27464
Житомирська	9515	10143	10855	11240	11414	11683
Закарпатська	5280	5359	5589	5097	5659	4224
Запорізька	10297	10952	11548	11420	10547	10192
Івано-Франківська	10311	11053	10268	10515	8809	9421
Київська	6802	8258	8816	9202	8061	6090
Кіровоградська	6318	6748	6695	6794	6558	6591
Луганська	13694	14296	14950	15532	15281	14543
Львівська	18195	17119	18092	18205	17840	16430
Миколаївська	6389	6832	6861	7195	5705	5824
Одеська	14045	14238	14316	14577	10341	10774
Полтавська	9460	9994	9959	9754	7598	7247
Рівненська	7617	8229	8464	8308	6506	6681
Сумська	7686	8135	8385	6769	4646	4413
Тернопільська	6461	6694	6891	6336	6550	5439
Харківська	17125	17793	17628	17255	17305	14321
Херсонська	5969	6140	6534	6258	5693	5751
Хмельницька	5919	6231	6598	6621	6305	6234
Черкаська	9128	9734	9331	9640	8697	9343
Чернівецька	7414	7056	7047	7193	6919	7021
Чернігівська	8914	9166	9142	9037	9012	7975
м. Київ	26462	29492	31325	33502	40222	24672
м. Севастополь	1936	2271	2370	2304	1830	1865

Розподіл жінок-студентів вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації по регіонах

(на початок навчального року, осіб)

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Україна	737576	826033	913376	1003933	1100662	1203174
АР Крим	24477	27437	30866	33145	32368	32913
Вінницька	14195	15516	16655	18419	20980	21528
Волинська	10721	11726	11712	12387	12104	13856
Дніпропетровська	54184	59574	64148	69299	72690	76555
Донецька	67636	73592	78491	85430	87616	90597
Житомирська	11626	13175	14376	15937	15193	15756
Закарпатська	8092	8905	9465	10881	9781	11855
Запорізька	28044	30123	33863	36697	41891	47334
Івано-Франківська	13976	16003	20321	20631	22124	22946
Київська	9458	10247	11612	12077	14553	14959
Кіровоградська	9655	9985	10402	11033	11028	11045
Луганська	26166	30423	35102	38505	41886	45764
Львівська	42578	48473	51538	58711	58846	66157
Миколаївська	11919	13820	15320	16560	15948	16987
Одеська	46390	46978	49663	53216	61464	64441
Полтавська	21114	23587	25317	27706	29907	32004
Рівненська	13668	15943	18377	20141	23542	24491
Сумська	15179	17961	22356	28403	33315	32632
Тернопільська	24049	25557	27971	33057	32710	32534
Харківська	86015	96620	105162	116625	127375	135618
Херсонська	13674	15234	16133	16935	16250	16834
Хмельницька	15295	16384	17841	19205	20685	21894
Черкаська	13028	15414	20109	21663	20944	21715
Чернівецька	10278	12582	13917	15044	14399	15584
Чернігівська	11767	13384	14106	12963	14723	15631
м. Київ	129573	152105	171867	192550	241010	294277
м. Севастополь	4819	5285	6686	6713	7330	7267

Питома вага жінок серед студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації

(на початок навчального року; у % до загальної чисельності студентів)

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Україна	54,0	53,5	53,1	52,6	53,3	52,2
АР Крим	56,4	53,2	51,9	52,9	53,4	53,7
Вінницька	49,1	49,3	49,6	49,8	53,4	53,4
Волинська	57,3	57,8	57,9	57,8	56,9	58,8
Дніпропетровська	51,4	51,2	51,1	52,6	53,2	53,6
Донецька	51,3	51,1	50,0	47,9	49,6	48,4
Житомирська	54,4	53,3	53,4	52,1	51,4	51,4
Закарпатська	64,3	62,5	62,5	59,4	67,1	60,4
Запорізька	55,8	55,2	55,3	55,3	53,5	53,8
Івано-Франківська	53,2	52,6	53,3	52,8	51,7	51,6
Київська	53,2	54,5	54,7	54,9	52,9	53,8
Кіровоградська	56,4	56,1	53,8	54,3	53,7	53,6
Луганська	54,8	54,3	53,5	53,9	51,7	51,9
Львівська	54,4	54,0	54,7	54,1	53,9	53,4
Миколаївська	48,8	50,3	50,3	49,9	5,9	55,8
Одеська	50,9	48,7	48,6	46,8	49,2	43,5
Полтавська	52,6	51,5	50,6	49,8	50,2	50,8
Рівненська	59,4	59,6	59,4	57,9	60,6	60,5
Сумська	52,9	53,1	53,5	59,4	68,9	67,0
Тернопільська	58,9	58,2	57,5	58,0	60,7	57,4
Харківська	54,9	55,2	55,0	54,1	53,4	48,9
Херсонська	41,9	38,0	38,7	36,2	36,8	38,3
Хмельницька	61,3	60,2	60,8	60,9	58,4	57,2
Черкаська	56,2	55,0	53,3	53,4	53,0	52,3
Чернівецька	54,6	53,7	53,7	51,1	51,5	51,7
Чернігівська	56,9	54,8	53,0	52,6	52,4	51,9
м. Київ	58,9	59,0	57,1	56,6	56,0	54,7
м. Севастополь	48,5	54,3	52,3	52,7	64,7	64,4

Питома вага жінок серед студентів вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації

(на початок навчального року; у % до загальної чисельності студентів)

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Україна	52,6	53,4	54,1	54,4	54,3	54,6
АР Крим	57,7	59,3	59,1	58,4	56,8	61,7
Вінницька	55,3	56,7	56,4	56,4	55,1	54,2
Волинська	59,1	62,0	61,2	59,1	59,1	58,3
Дніпропетровська	50,6	50,4	50,5	50,9	50,1	49,0
Донецька	56,2	56,0	56,9	57,7	56,2	56,5
Житомирська	57,9	59,0	57,5	58,1	55,1	55,2
Закарпатська	56,0	56,5	56,1	58,9	56,7	59,0
Запорізька	54,4	54,2	55,4	54,4	56,2	56,8
Івано-Франківська	57,1	57,7	59,6	55,7	53,9	54,4
Київська	51,1	51,1	54,0	51,8	53,5	51,8
Кіровоградська	54,7	54,5	54,7	53,9	54,1	53,0
Луганська	50,0	50,7	52,2	52,3	52,8	52,9
Львівська	50,8	51,9	51,9	53,3	51,2	51,8
Миколаївська	55,0	53,8	53,7	53,9	49,5	50,7
Одеська	52,5	51,0	53,3	52,9	51,1	53,9
Полтавська	54,9	55,8	54,9	56,1	54,6	54,4
Рівненська	59,8	61,4	60,5	60,4	59,4	57,1
Сумська	56,2	57,4	58,5	57,7	57,1	55,1
Тернопільська	54,9	53,9	53,8	56,4	57,6	56,7
Харківська	48,7	49,9	50,8	51,8	51,9	52,8
Херсонська	54,2	57,7	56,2	56,3	56,5	56,7
Хмельницька	53,3	54,0	55,1	55,5	56,2	55,5
Черкаська	53,8	55,5	59,3	58,9	55,8	55,2
Чернівецька	58,4	58,4	58,5	58,8	59,2	60,5
Чернігівська	60,5	61,9	60,5	54,9	59,7	58,5
м. Київ	49,9	52,0	53,3	54,1	55,9	56,0
м. Севастополь	38,4	36,5	39,4	38,7	42,6	41,6

Питома вага жінок та чоловіків у загальній чисельності осіб, які навчалися у навчальних закладах різного рівня

(на початок навчального року, %)

	2000/01		2001/02		2002/03		2003/04		2004/05		2005/06	
	ж.	ч.	ж.	ч.	ж.	ч.	ж.	ч.	ж.	ч.	ж.	ч.
Всього навчалися	49,7	50,3	49,8	50,2	50,0	50,0	50,1	49,9	50,2	49,8	50,3	49,7
у загальноосвітніх навчальних закладах	49,5	50,5	49,4	50,6	49,4	50,6	49,3	50,7	49,3	50,7	49,3	50,7
у тому числі:												
денних	49,7	50,3	49,6	50,4	49,5	50,5	49,5	50,5	49,5	50,5	49,5	50,5
вечірніх (змінних), включаючи тих, хто навчався заочно	43,6	56,4	42,2	57,8	41,6	58,4	39,8	60,2	39,0	61,0	38,5	61,5
у професійно-технічних навчальних закладах*	40,0	60,0	40,2	59,8	40,2	59,8	39,8	60,2	39,8	60,2	39,5	60,5
у вищих навчальних закладах												
1-М рівнів акредитації	54,0	46,0	53,5	46,5	53,0	47,0	52,6	47,4	53,3	46,7	52,2	47,8
III-IV рівнів акредитації	52,6	47,4	53,4	46,6	54,1	45,9	54,4	45,6	54,3	45,7	54,6	45,4

* Дані щодо ПТОЗ наведені на початок 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 років.

Вміння користуватися комп'ютером

(у %)

Категорія респондента	Так		Ні	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
2002				
Безробітні	31,9	20,9	68,1	79,1
Непрацюючі пенсіонери	1,9	3,5	98,1	96,5
Студенти	78,8	86,2	21,2	13,8
Працівники промисловості	45,9	36,5	54,1	63,5
Працівники с/г	14,4	10,9	85,6	89,1
Працівники невиробничої сфери	37,8	40,9	62,2	59,1
Працівники сфери послуг	51,0	41,7	49,0	58,3
2003				
Безробітні	31,7	28,8	68,3	71,2
Непрацюючі пенсіонери	2,7	3,2	97,3	96,8
Студенти	84,1	86,7	15,9	13,3
Працівники промисловості	57,3	43,9	42,7	56,1
Працівники с/г	20,0	14,6	80,0	85,4
Працівники невиробничої сфери	44,6	50,5	55,4	49,5
Працівники сфери послуг	53,9	46,3	46,1	53,7
2004				
Безробітні	41,3	33,0	58,7	67,0
Непрацюючі пенсіонери	2,0	2,2	98,0	97,8
Студенти	91,2	96,1	8,8	3,9
Працівники промисловості	59,9	50,9	40,1	49,1
Працівники с/г	32,8	18,9	67,2	81,1
Працівники невиробничої сфери	52,5	54,8	47,5	45,2
Працівники сфери послуг	55,0	51,0	45,0	49,0
2006				
Безробітні	45,8	38,2	54,2	61,8
Непрацюючі пенсіонери	8,6	5,1	91,4	94,9
Студенти	92,1	94,5	7,9	5,5
Працівники промисловості	65,0	60,4	35,0	39,6
Працівники с/г	39,4	28,1	60,6	71,9
Працівники невиробничої сфери	62,6	61,8	37,4	38,2
Працівники сфери послуг	63,8	57,5	36,2	42,5

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Україна	138000	136959	136211	136544	135936	136067
АР Крим	6970	6972	6768	6813	6803	6783
Вінницька	4697	4609	4652	4751	4755	4771
Волинська	2321	2283	2277	2217	2229	2214
Дніпропетровська	11268	11282	11001	10955	10776	10895
Донецька	14453	14282	13939	13798	13626	13675
Житомирська	3066	2978	3081	3041	3049	3055
Закарпатська	2952	2946	2950	3016	3102	3029
Запорізька	6078	5894	5734	5566	5463	5422
Івано-Франківська	3819	3553	3397	3326	3311	3527
Київська	3585	3572	3522	3574	3462	3627
Кіровоградська	2140	2254	2214	2195	2111	2106
Луганська	6991	6849	6863	6827	6732	6605
Львівська	8103	8136	8305	8477	8662	8776
Миколаївська	2744	2617	2624	2690	2611	2619
Одеська	6950	6957	7074	6858	6860	6809
Полтавська	4701	4643	4521	4372	4418	4396
Рівненська	2465	2480	2485	2553	2614	2511
Сумська	2822	2754	2742	2650	2652	2611
Тернопільська	2862	2967	2802	2949	2943	3011
Харківська	10126	9378	9864	10202	10025	10160
Херсонська	2388	2380	2336	2363	2262	2280
Хмельницька	2971	2931	2986	3022	3020	2954
Черкаська	3021	3042	3001	2921	2892	2889
Чернівецька	2323	2444	2490	2592	2640	2654
Чернігівська	2662	2623	2579	2457	2531	2493
м. Київ	14058	14613	14580	14908	14983	14840
м. Севастополь	1464	1520	1424	1451	1404	1355

Чисельність жінок лікарів по регіонах

	2000		2001		2002	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
Всього	58,4	68,5	57,7	67,3	57,7	66,7
у тому числі						
15-24	37,3	42,8	36,1	41,3	35,4	41,5
25-29	79,4	90,0	78,1	89,0	77,6	87,4
30-34	84,0	91,0	83,4	89,9	82,4	89,9
35-39	85,6	90,9	86,1	90,1	85,6	88,6
40-44	87,3	90,0	87,1	88,6	86,7	87,9
45-49	83,7	87,6	83,2	86,6	83,0	86,0
50-54	76,3	83,2	73,9	81,1	72,5	79,4
55-59	34,5	69,0	32,7	68,1	33,7	65,9
60-70	16,3	24,7	15,1	24,2	16,4	24,5
	2003		2004		2005	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
Всього	57,6	66,5	57,6	66,8	57,0	67,9
у тому числі						
15-24	35,1	40,5	37,0	43,2	35,5	44,7
25-29	77,1	88,9	75,3	89,4	73,5	89,2
30-34	82,5	88,8	79,4	89,0	77,3	88,6
35-39	85,9	90,1	83,5	88,9	82,4	89,0
40-44	86,2	87,6	84,5	88,6	84,7	87,4
45-49	82,2	84,0	81,7	84,1	81,1	84,3
50-54	72,9	79,0	72,1	78,4	72,9	79,1
55-59	36,2	67,4	39,7	61,3	37,6	67,6
60-70	16,0	24,4	17,7	23,1	20,3	26,7

Рівень економічної активності населення за статтю, по регіонах*(у віці 15-70 років, %)*

	2001		2002		2003		2004		2005	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Україна	57,7	67,3	57,7	66,7	57,6	66,5	57,6	66,8	57,0	67,9
АР Крим	56,0	65,4	58,2	69,2	59,0	67,9	57,6	68,8	56,6	68,6
Вінницька	65,4	73,7	64,3	73,2	65,1	73,4	57,8	67,5	56,5	67,7
Волинська	68,9	74,9	70,5	74,1	67,0	70,0	59,7	67,7	59,2	67,4
Дніпропетровська	58,1	70,5	58,8	68,9	58,8	68,9	56,6	67,5	56,5	68,0
Донецька	57,4	68,2	56,7	66,9	57,7	66,2	57,2	67,3	57,8	68,1
Житомирська	54,6	63,2	54,0	63,3	55,9	60,2	60,4	67,9	61,1	67,5
Закарпатська	49,5	64,4	54,0	68,7	57,2	73,1	59,8	68,4	59,0	70,3
Запорізька	57,0	67,9	58,0	69,7	56,2	66,2	57,6	66,3	56,7	69,0
Івано-Франківська	56,0	64,3	54,1	61,2	49,6	56,9	53,0	60,2	53,6	59,6
Київська	57,9	66,4	55,2	66,8	56,0	66,6	58,0	66,3	57,6	68,5
Кіровоградська	56,2	66,8	59,9	66,8	58,7	65,2	56,3	67,1	57,4	67,0
Луганська	52,7	62,6	53,3	61,5	51,4	61,2	54,8	63,1	54,2	66,8
Львівська	62,8	66,3	60,9	64,2	60,0	65,2	58,1	65,3	56,5	66,2
Миколаївська	58,5	66,7	57,1	67,7	55,8	68,0	59,1	68,4	57,3	69,7
Одеська	55,6	68,2	55,2	66,0	54,6	66,1	54,7	66,8	52,6	65,6
Полтавська	56,8	65,9	53,3	59,9	56,2	66,6	57,5	65,4	57,8	68,7
Рівненська	54,5	63,1	52,8	58,7	53,3	62,9	55,3	64,8	56,9	65,8
Сумська	57,3	65,5	58,3	68,0	63,5	70,3	59,3	68,0	57,8	68,8
Тернопільська	52,2	60,7	49,8	57,9	49,1	57,2	51,4	57,5	54,3	61,8
Харківська	61,1	70,3	62,0	72,9	61,2	69,5	59,3	67,2	56,4	69,3
Херсонська	55,2	67,5	55,2	66,6	54,0	65,1	57,1	66,2	58,1	68,7
Хмельницька	58,2	68,2	59,7	68,0	57,0	65,8	60,3	67,3	59,8	67,3
Черкаська	58,3	65,8	58,6	63,9	56,8	63,1	58,4	67,2	56,3	70,9
Чернівецька	49,1	62,4	47,4	53,1	50,4	58,5	55,4	66,4	53,1	68,7
Чернігівська	61,7	68,1	60,2	67,8	63,2	69,8	60,3	68,6	61,6	68,6
м. Київ	61,5	71,1	62,4	71,3	62,4	73,8	62,5	73,1	60,5	72,6
м. Севастополь	56,5	65,3	59,6	69,0	58,6	62,7	58,4	68,5	57,4	69,2

Рівень зайнятості населення за статтю, по регіонах*(у віці 15-70 років, %)*

	2001		2002		2003		2004		2005	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Україна	51,5	59,9	52,2	60,1	52,6	60,3	52,9	60,9	53,1	62,8
АР Крим	52,1	61,2	55,0	65,9	55,6	63,8	53,7	63,9	52,9	65,5
Вінницька	59,7	66,4	59,5	67,4	61,6	69,1	53,3	62,0	52,9	62,8
Волинська	62,7	68,0	63,8	67,0	60,1	60,6	54,1	59,5	55,0	60,3
Дніпропетровська	53,0	64,6	54,4	63,2	54,2	64,1	53,5	62,6	53,0	64,7
Донецька	50,9	61,8	51,4	61,8	52,8	61,2	53,1	62,3	53,9	64,3
Житомирська	47,0	54,9	47,3	54,6	49,7	51,7	53,8	60,1	56,0	60,0
Закарпатська	43,4	55,7	46,7	60,1	52,4	68,7	54,5	63,1	54,9	65,4
Запорізька	49,9	61,8	52,5	63,8	49,8	59,9	52,4	61,7	53,7	63,2
Івано-Франківська	48,9	56,0	47,5	54,0	44,1	49,5	47,9	53,8	49,4	53,9
Київська	50,1	59,7	49,8	60,2	51,0	59,5	53,4	60,6	54,3	63,5
Кіровоградська	49,1	55,1	54,7	60,3	53,0	58,8	50,5	59,3	53,0	60,5
Луганська	45,5	54,6	47,5	54,9	46,6	55,5	49,0	58,2	49,8	61,7
Львівська	55,6	57,2	54,2	55,1	54,4	57,7	52,6	58,5	52,0	59,9
Миколаївська	51,9	58,9	51,9	59,9	49,2	58,7	52,7	61,3	52,0	63,3
Одеська	51,0	61,0	51,7	61,7	52,1	62,0	51,7	61,2	50,5	61,3
Полтавська	52,4	60,7	49,8	56,9	50,9	61,8	53,6	60,2	53,6	63,6
Рівненська	49,5	56,7	46,2	50,2	47,6	54,0	48,4	56,7	52,2	58,5
Сумська	48,2	54,3	50,9	58,0	57,6	60,3	52,8	61,1	52,5	64,6
Тернопільська	43,3	50,3	44,1	49,5	43,5	48,8	46,0	49,9	49,6	56,0
Харківська	54,1	62,0	55,3	65,2	55,8	62,3	55,5	61,0	53,3	64,0
Херсонська	48,7	57,7	49,2	56,8	47,9	57,1	50,6	59,5	52,6	63,0
Хмельницька	50,5	60,4	51,3	60,0	49,3	57,9	53,1	60,4	54,9	61,2
Черкаська	52,3	57,8	54,2	58,5	50,6	56,0	51,8	59,4	51,3	63,4
Чернівецька	42,3	48,9	42,7	43,2	45,7	52,1	49,5	57,3	49,5	60,1
Чернігівська	55,2	59,2	54,1	59,0	57,6	61,8	54,9	61,6	57,4	62,4
м. Київ	57,8	66,6	58,0	67,3	59,4	70,1	59,7	69,4	58,2	69,3
м. Севастополь	50,8	63,0	53,5	62,4	51,5	55,6	54,5	65,8	54,3	68,2

Рівень економічної активності населення за віковими групами*(у % до населення відповідної вікової групи)*

	Середньооблікова чисельність жінок, тис. осіб		У % до середньооблікової чисельності працівників	
	2004	2005	2004	2005
Всього	5975,7	6015,8	52,8	52,8
Сільське господарство та пов'язані з ним послуги	428,1	373,5	36,5	36,0
Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	18,4	18,0	18,6	18,3
Рибне господарство	3,6	3,1	18,5	18,6
Промисловість	1377,4	1369,4	40,4	40,1
Будівництво	100,1	98,5	22,7	21,4
Оптова й роздрібна торгівля з них роздрібна торгівля побутовими товарами та їх ремонт	314,1	348,4	53,2	51,5
	182,2	190,8	71,4	70,3
Готелі та ресторани	58,1	60,5	74,2	73,6
Транспорт і зв'язок	408,3	412,5	41,6	41,6
наземний	127,6	125,0	34,1	34,0
водний	4,1	4,2	24,5	25,7
авіаційний	4,1	4,5	34,6	35,5
допоміжні транспортні послуги	112,1	115,4	34,5	34,3
пошта та зв'язок	160,4	163,4	63,3	63,1
Фінансова діяльність	129,1	147,7	68,4	68,3
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особами	276,0	283,5	50,7	50,2
з них дослідження та розробки	79,4	79,0	48,5	48,5
Державне управління	373,9	384,3	67,9	67,5
Освіта	1209,1	1232,3	75,7	76,5
Охорона здоров'я та соціальна допомога	1046,8	1049,2	82,3	82,6
Колективні, громадські та особисті послуги	232,3	234,8	62,7	62,4
з них діяльність у сфері відпочинку та розваг, культури та спорту	177,1	182,6	66,0	65,7

* Дані наведено без урахування найманих працівників статистично малих підприємств та зайнятих у громадян-підприємців.

Чи легко буде Вам знайти іншу роботу, подібну до нинішньої?	Міські поселення				Сільська місцевість			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006
Жінки								
В плані рівня заробітку								
дуже легко	3,4	4,8	6,0	3,3	1,6	4,4	3,2	2,3
легко	16,5	19,2	17,9	18,8	10,0	13,5	14,2	12,6
дещо складно	21,3	21,8	27,5	28,7	19,7	19,7	25,7	22,2
складно	30,2	28,1	26,1	27,8	36,2	31,9	32,0	34,7
дуже складно	28,6	26,1	22,5	21,4	32,5	30,5	24,9	28,2
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
В плані умов праці								
дуже легко	1,5	1,8	2,5	1,7	0,8	1,2	0,8	1,3
легко	11,1	14,1	17,2	14,4	11,4	11,9	13,9	10,7
дещо складно	26,6	27,0	29,8	32,6	20,3	24,3	28,4	24,3
складно	36,3	33,8	31,0	32,0	39,0	38,5	36,4	37,6
дуже складно	24,5	23,3	19,5	19,3	28,5	24,1	20,5	26,1
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
В плані використання професійних навичок								
дуже легко	1,8	2,3	2,8	2,4	1,9	1,4	1,7	1,4
легко	18,4	18,8	21,3	21,9	11,4	17,3	18,8	14,5
дещо складно	25,0	26,8	29,4	28,1	21,7	22,6	27,0	23,7
складно	30,2	28,5	27,8	29,5	35,6	33,9	31,7	35,1
дуже складно	24,6	23,6	18,7	18,1	29,4	24,8	20,8	25,3
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Чоловіки								
В плані рівня заробітку								
дуже легко	2,4	5,1	4,4	4,7	2,3	4,6	4,8	3,3
легко	14,5	15,2	16,1	18,1	11,5	16,3	18,5	16,6
дещо складно	25,3	26,7	29,9	31,8	26,6	26,9	24,5	31,7
складно	32,3	28,6	29,6	27,4	34,4	31,8	31,7	30,0
дуже складно	25,5	24,4	20,0	18,0	25,2	20,4	20,5	18,4
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
В плані умов праці								
дуже легко	2,0	3,2	3,3	2,9	1,6	1,7	3,5	1,9
легко	14,6	17,0	19,1	19,9	13,4	18,5	17,7	18,5
дещо складно	29,1	29,7	33,1	33,9	25,2	27,9	29,5	31,7
складно	33,5	30,0	29,2	27,3	39,1	34,0	31,6	30,7
дуже складно	20,8	20,1	15,3	16,0	20,7	17,9	17,7	17,2
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
В плані використання професійних навичок								
дуже легко	2,6	3,7	3,8	4,2	2,2	3,2	4,6	2,9
легко	19,6	19,8	23,8	26,0	19,4	20,0	22,9	23,6
дещо складно	26,3	28,7	30,2	29,0	25,3	26,8	26,0	29,5
складно	31,7	28,7	26,3	24,6	34,9	32,0	27,6	28,1
дуже складно	19,8	19,1	15,9	16,2	18,2	18,0	18,9	15,9
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Прогнозна оцінка гарантії зайнятості респондентів за статтю (на найближчі 12 місяців)

(у % до зайнятих у галузях економіки)

Категорія респондента	Чи впевнені Ви, що не втратите роботу?							
	дуже впевнений				достатньо впевнений			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006
Жінки								
Працівники промисловості	2,7	1,9	2,8	3,2	17,9	11,6	19,9	15,9
Працівники с/г	3,4	2,7	1,2	2,5	15,5	10,3	9,9	10,9
Працівники невиробничої сфери	5,6	4,3	6,0	5,1	33,3	27,2	30,9	30,4
Працівники сфери послуг	2,3	2,5	2,4	2,1	16,8	14,6	14,0	17,0
Чоловіки								
Працівники промисловості	2,8	2,2	3,5	2,9	22,2	16,3	21,3	19,7
Працівники с/г	2,5	2,7	2,4	2,8	17,4	9,7	12,4	14,1
Працівники невиробничої сфери	4,5	3,2	7,4	6,6	37,5	29,8	26,3	37,8
Працівники сфери послуг	3,3	2,8	4,4	1,3	21,4	18,3	18,2	27,6
	не впевнений				не знаю			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006
Жінки								
Працівники промисловості	52,8	52,9	49,6	49,9	26,6	33,6	27,7	31,0
Працівники с/г	50,5	51,3	51,9	54,5	30,6	35,7	37,0	32,1
Працівники невиробничої сфери	35,4	37,5	33,0	32,5	25,7	31,0	30,1	32,0
Працівники сфери послуг	52,2	47,3	49,9	43,8	28,7	35,6	33,7	37,1
Чоловіки								
Працівники промисловості	50,4	48,8	47,1	46,1	24,6	32,7	28,1	31,3
Працівники с/г	45,9	47,5	48,9	44,7	34,2	40,1	36,3	38,4
Працівники невиробничої сфери	32,1	40,2	42,6	29,3	25,9	26,8	23,7	26,3
Працівники сфери послуг	45,3	46,4	43,1	35,7	30,0	32,5	34,3	35,4

Типи трудових контрактів за статтю

(у % до зайнятих у галузях економіки)

Типи контрактів	Працівники промисловості				Працівники сільського господарства			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006
Жінки								
На основі усної домовленості	3,9	3,6	8,7	3,1	6,1	4,4	12,2	5,9
Періодичний, день від дня; випадковий	0,2	—	—	0,2	0,5	—	0,9	0,2
Тимчасовий; менше, ніж 3 місяці	0,5	0,5	0,9	0,2	0,4	0,3	0,4	0,4
Із встановленим строком (3-11 місяців)	1,1	1,1	0,5	0,5	0,2	0,4	0,5	0,1
Із встановленим строком (12 місяців)	1,5	0,7	1,5	1,0	0,7	1,2	2,8	1,5
Із встановленим строком (>12 місяців)	1,9	1,5	4,4	0,7	2,2	1,5	5,5	2,3
Постійний	86,3	88,0	82,5	89,6	79,4	84,7	72,5	83,1
Самозайнятий	—	—	—	—	—	1,1	1,2	1,0
Не знаю	4,6	4,6	1,5	4,7	10,5	6,4	4,0	5,5
Чоловіки								
На основі усної домовленості	3,4	2,8	6,4	2,8	6,4	5,1	12,0	6,3
Періодичний, день від дня; випадковий	—	0,1	0,1	0,2	0,5	0,2	0,8	0,3
Тимчасовий; менше, ніж 3 місяці	0,1	0,2	0,4	0,2	0,4	0,3	0,2	0,1
Із встановленим строком (3-11 місяців)	1,2	0,7	0,6	0,7	0,5	0,3	0,5	0,3
Із встановленим строком (12 місяців)	2,1	0,9	2,0	1,5	1,5	1,4	1,5	1,6
Із встановленим строком (>12 місяців)	2,5	1,9	4,0	1,0	2,9	1,4	6,6	1,5
Постійний	86,3	88,2	84,0	88,8	78,7	81,6	71,2	82,1
Самозайнятий	—	—	—	—	—	2,9	2,5	2,3
Не знаю	4,4	5,2	2,5	4,8	9,1	6,8	4,7	5,5

Типи контрактів	Працівники невиробничої сфери				Працівники сфери послуг			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006
Жінки								
На основі усної домовленості	2,4	3,3	6,3	2,1	5,9	4,8	16,2	5,2
Періодичний, день від дня; випадковий	0,6	0,2	0,4	0,3	0,2	—	—	0,4
Тимчасовий; менше, ніж 3 місяці	—	0,2	0,1	0,2	0,4	0,6	0,7	0,5
Із встановленим строком (3-11 місяців)	0,8	0,3	0,3	0,3	1,0	—	0,7	0,6
Із встановленим строком (12 місяців)	2,3	3,4	2,2	1,2	2,8	1,6	2,2	0,7
Із встановленим строком (>12 місяців)	3,3	5,1	3,8	1,2	2,0	1,3	6,5	1,1
Постійний	86,3	82,6	86,0	90,5	81,6	85,8	71,5	85,0
Самозайнятий	—	—	—	—	—	—	—	—
Не знаю	4,3	4,9	0,9	4,2	6,1	5,9	2,2	6,5
Чоловіки								
На основі усної домовленості	3,1	2,4	5,7	2,5	2,8	4,8	8,8	3,0
Періодичний, день від дня; випадковий	—	—	0,3	0,4	0,2	—	0,7	0,4
Тимчасовий; менше, ніж 3 місяці	0,7	0,4	0,7	—	—	0,6	0,3	0,7
Із встановленим строком (3-11 місяців)	0,7	0,9	—	0,3	1,6	—	1,9	2,8
Із встановленим строком (12 місяців)	2,3	4,4	3,0	1,8	1,9	1,8	2,6	3,1
Із встановленим строком (>12 місяців)	4,7	6,5	9,7	3,3	1,8	1,7	5,8	2,2
Постійний	83,3	82,6	78,8	87,8	87,6	89,1	77,7	82,3
Самозайнятий	—	—	—	—	—	—	—	—
Не знаю	5,2	2,8	1,8	3,9	4,1	2,0	2,2	5,5

Чисельність жінок за видами економічної діяльності*

	Передбачалося вивільнити	Вивільнено	З них, які займали			Із загальної чисельності вивільнених	
			робочі місця	посади службовців	місця, які не потребують професії, спеціальності	жінки	у % до відповідального періоду попереднього року
Україна	447,3	132,5	53,2	58,0	21,3	77,3	95,1
АР Крим	21,5	5,4	2,0	2,6	0,8	2,9	68,1
Вінницька	17,2	5,9	2,5	2,1	1,3	3,2	100,6
Волинська	10,8	2,9	1,2	0,9	0,8	1,6	91,8
Дніпропетровська	26,1	8,2	3,5	3,9	0,8	5,1	109,2
Донецька	30,5	9,7	4,0	4,2	1,5	6,2	93,8
Житомирська	15,3	3,6	1,5	1,4	0,7	2,3	103,4
Закарпатська	7,9	3,2	1,5	1,2	0,5	1,9	108,3
Запорізька	18,5	5,3	1,9	2,6	0,8	3,1	94,3
Івано-Франківська	12,3	3,7	1,7	1,4	0,6	2,1	77,0
Київська	13,9	3,1	1,2	1,5	0,4	1,9	90,5
Кіровоградська	9,9	3,1	1,3	1,3	0,5	1,7	105,1
Луганська	17,6	6,9	2,8	3,0	1,1	4,2	101,5
Львівська	27,2	8,5	3,5	3,5	1,5	4,4	98,2
Миколаївська	11,5	3,7	1,4	1,8	0,5	2,3	88,5
Одеська	22,7	5,9	2,5	2,7	0,7	3,5	89,0
Полтавська	14,8	5,0	2,2	2,1	0,7	2,8	81,0
Рівненська	12,1	4,4	1,9	1,4	1,1	2,6	94,4
Сумська	15,9	5,2	2,2	2,1	0,9	2,9	91,6
Тернопільська	11,9	3,5	1,6	1,1	0,8	1,9	93,6
Харківська	33,4	8,5	3,2	4,1	1,2	5,2	111,4
Херсонська	10,2	3,0	1,0	1,5	0,5	1,8	99,2
Хмельницька	16,4	4,6	1,9	1,8	0,9	2,5	77,3
Черкаська	11,5	4,0	1,7	1,5	0,8	2,3	107,8
Чернівецька	4,2	1,5	0,5	0,8	0,2	0,8	102,2
Чернігівська	14,0	4,1	1,6	1,8	0,7	2,4	91,7
м. Київ	34,1	8,0	2,3	4,9	0,8	4,8	107,5
м. Севастополь	5,9	1,6	0,6	0,8	0,2	0,9	107,9

* За даними Державного центру зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України.

Оцінка гарантії зайнятості за статтю*(у % до зайнятих у галузях економіки)**Продовження таблиці*

	2000		2001		2002	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
Безробітне населення	11,6	11,6	10,8	11,0	9,5	9,8
у тому числі						
15-24	25,3	23,3	22,5	22,1	19,2	19,0
25-29	13,1	15,1	11,2	12,3	10,6	10,5
30-34	12,6	11,7	11,4	11,2	9,5	9,9
35-39	10,9	10,3	10,7	11,2	9,1	10,0
40-44	9,0	9,5	9,3	9,4	8,8	8,6
45-49	9,7	8,7	10,1	7,8	8,6	7,4
50-54	9,6	8,0	8,5	7,9	7,3	6,9
55-59	2,4	6,6	1,1	7,0	1,2	6,6
60-70	1,4	1,0	0,9	0,9	0,7	0,6
	2003		2004		2005	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
Безробітне населення	8,7	9,4	8,3	8,9	6,8	7,5
у тому числі						
15-24	17,1	16,4	15,4	15,9	14,4	15,2
25-29	9,4	10,9	9,6	9,0	7,7	7,5
30-34	8,7	9,5	8,4	7,9	7,3	6,4
35-39	8,2	9,5	8,5	8,8	6,1	6,8
40-44	8,1	7,9	7,9	7,9	5,9	6,7
45-49	8,4	8,4	7,7	7,9	7,2	6,3
50-54	7,5	7,1	6,3	7,6	5,4	6,1
55-59	1,5	6,1	2,3	6,2	0,4	5,1
60-70	0,5	0,8	0,7	0,6	0,2	0,3

Вивільнення працівників по регіонах у 2005 році*

	2001		2002		2003		2004		2005*	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Україна	4,7	2,6	4,8	2,6	4,5	2,5	4,4	2,5	3,8	2,4
АР Крим	3,3	1,3	4,9	2,1	4,6	2,1	4,6	2,1	4,0	1,8
Вінницька	5,6	2,9	4,9	2,6	4,3	2,3	5,6	3,0	5,2	3,4
Волинська	6,6	4,6	5,2	3,1	5,4	3,6	5,3	3,6	4,8	3,2
Дніпропетровська	4,9	2,6	5,0	2,6	4,6	2,4	3,9	2,1	3,0	1,7
Донецька	3,6	1,5	3,8	1,5	3,7	1,4	3,4	1,2	2,7	1,0
Житомирська	6,6	3,8	5,6	3,2	6,3	3,5	6,4	3,6	5,4	3,3
Закарпатська	6,5	3,6	7,2	3,7	6,1	2,8	5,2	2,4	4,7	2,2
Запорізька	4,3	2,6	4,5	2,4	4,3	2,4	4,1	2,4	3,6	2,3
Івано-Франківська	6,4	3,4	6,2	3,3	5,4	3,1	5,6	3,2	5,2	3,0
Київська	5,3	3,1	4,9	2,7	4,0	2,1	3,8	1,9	3,2	1,8
Кіровоградська	5,3	3,0	6,2	3,5	6,8	4,1	6,4	3,7	5,5	3,6
Луганська	4,5	2,0	4,4	1,9	4,0	1,8	3,5	1,5	3,1	1,6
Львівська	5,2	3,0	5,0	2,9	4,8	3,0	4,9	3,1	4,1	2,7
Миколаївська	4,1	2,5	4,2	2,5	4,5	2,9	4,6	3,0	4,7	3,6
Одеська	1,7	0,9	2,5	1,3	2,8	1,5	2,7	1,6	2,5	1,7
Полтавська	6,2	3,6	5,7	3,5	5,3	3,1	5,5	3,3	5,1	3,8
Рівненська	8,3	5,3	7,7	5,4	6,4	4,6	6,8	5,0	5,9	4,5
Сумська	6,7	3,7	6,0	3,1	5,6	2,8	5,6	2,9	5,0	3,2
Тернопільська	7,7	5,0	7,7	5,6	7,1	6,0	8,1	6,9	7,0	6,3
Харківська	4,0	2,4	4,1	2,3	3,8	2,1	3,8	2,1	3,2	2,0
Херсонська	5,1	3,3	7,2	5,0	6,8	4,9	6,0	4,0	4,8	3,2
Хмельницька	4,9	2,3	4,5	2,2	4,7	2,4	5,2	2,9	4,7	2,8
Черкаська	5,5	2,9	6,3	3,4	7,0	4,0	7,1	4,2	6,2	4,3
Чернівецька	5,4	3,4	7,9	5,1	6,4	5,1	6,6	5,5	5,3	4,5
Чернігівська	5,5	3,3	5,3	3,2	5,1	3,1	4,9	3,0	4,6	3,1
м. Київ	1,0	0,3	0,9	0,2	0,7	0,2	0,6	0,2	0,5	0,2
м. Севастополь	1,3	0,4	1,3	0,3	1,3	0,3	1,2	0,3	1,2	0,4

За даними Державного центру зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України.

Показники за статтю та місцевістю не наводяться через високу варіацію вибірки, а відповідно неприйнятні для застосування детальних даних для статистичних цілей.

Рівень безробіття населення за віковими групами*(у % до економічно активного населення
відповідної вікової групи)*

	2001		2002		2003		2004		2005	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Україна	10,8	11,0	9,5	9,8	8,7	9,4	8,3	8,9	6,8	7,5
АР Крим	7,0	6,3	5,6	4,7	5,7	6,0	6,7	7,1	6,5	4,5
Вінницька	8,7	9,9	7,5	8,0	5,3	5,8	7,8	8,1	6,4	7,1
Волинська	8,9	9,2	9,5	9,5	10,3	13,4	9,3	12,2	7,1	10,6
Дніпропетровська	8,8	8,4	7,5	8,3	7,8	7,0	5,4	7,1	6,2	4,9
Донецька	11,3	9,3	9,4	7,6	8,4	7,5	7,1	7,5	6,7	5,7
Житомирська	13,9	13,1	12,3	13,6	11,2	14,2	10,9	11,4	8,3	11,2
Закарпатська	12,3	13,5	13,6	12,6	8,3	6,0	8,8	7,7	7,1	6,9
Запорізька	12,4	9,0	9,5	8,5	11,2	9,4	9,0	6,9	5,3	8,3
Івано-Франківська	12,6	12,9	12,1	11,7	11,0	13,0	9,6	10,8	7,9	9,6
Київська	13,5	10,1	9,8	9,8	8,9	10,6	8,0	8,6	5,8	7,3
Кіровоградська	12,7	17,5	8,7	9,8	9,7	9,9	10,3	11,7	7,7	9,8
Луганська	13,6	12,8	11,0	10,7	9,2	9,3	10,6	7,8	8,0	7,5
Львівська	11,4	13,7	11,0	14,2	9,2	11,4	9,5	10,5	8,0	9,5
Миколаївська	11,3	11,7	9,0	11,5	11,8	13,7	10,9	10,5	9,3	9,3
Одеська	8,4	10,6	6,3	6,5	4,5	6,1	5,4	8,3	4,0	6,5
Полтавська	7,9	7,9	6,6	5,0	9,5	7,2	6,7	8,0	7,2	7,4
Рівненська	9,1	10,2	12,5	14,5	10,8	14,2	12,4	12,6	8,2	11,1
Сумська	16,0	17,2	12,6	14,6	9,3	14,3	10,9	10,1	9,2	6,2
Тернопільська	17,1	17,2	11,6	14,5	11,4	14,6	10,6	13,3	8,7	9,4
Харківська	11,6	11,8	10,8	10,6	8,8	10,3	6,5	9,3	5,5	7,6
Херсонська	11,7	14,4	10,9	14,8	11,2	12,3	11,4	10,2	9,5	8,4
Хмельницька	13,2	11,4	14,0	11,8	13,6	12,1	11,9	10,3	8,3	9,1
Черкаська	10,3	12,3	7,4	8,4	10,8	11,2	11,4	11,5	9,0	10,5
Чернівецька	13,9	21,6	9,9	18,7	9,2	10,9	10,7	13,6	6,8	12,5
Чернігівська	10,5	13,0	10,1	13,0	8,9	11,5	9,0	10,1	6,7	9,1
м. Київ	6,1	6,3	7,1	5,6	4,7	5,0	4,5	5,0	3,9	4,6
м. Севастополь	10,2	3,6	10,3	9,6	12,1	11,3	6,7	3,9	—	—

Рівень зареєстрованого безробіття населення за статтю*(у %, на кінець року)*

	Всього	із загальної чисельності	
		жінки	молодь у віці до 28 років
Україна	981,8	619,9	229,6
АР Крим	40,8	28,0	8,3
Вінницька	41,3	26,6	9,5
Волинська	26,7	15,7	8,0
Дніпропетровська	63,5	41,2	15,0
Донецька	64,3	47,7	17,3
Житомирська	38,4	24,0	9,2
Закарпатська	28,2	19,0	6,6
Запорізька	36,9	23,4	8,3
Івано-Франківська	35,2	22,0	9,0
Київська	29,7	19,3	7,2
Кіровоградська	31,3	19,7	7,1
Луганська	36,9	26,0	9,1
Львівська	60,5	35,9	14,9
Миколаївська	28,3	17,2	6,6
Одеська	31,3	19,6	6,4
Полтавська	40,3	24,9	8,8
Рівненська	39,6	22,5	10,1
Сумська	31,1	20,3	7,1
Тернопільська	48,0	25,5	11,3
Харківська	52,2	33,4	10,4
Херсонська	34,2	20,3	7,6
Хмельницька	31,9	20,2	7,3
Черкаська	43,7	27,4	9,4
Чернівецька	32,0	17,3	6,6
Чернігівська	26,2	15,8	6,4
м. Київ	7,5	5,6	1,6
м. Севастополь	1,8	1,4	0,5

* Зареєстровані безробітні згідно із Законом України “Про зайнятість населення” — це громадяни працездатного віку, які не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів, зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу.

Рівень безробіття населення за методологією МОП за статтю*(у %, на кінець року)*

	Всього	із загальної чисельності		
		жінки	молодь у віці	
			до 28 років	до 35 років*
Україна	881,5	535,6	201,9	360,1
АР Крим	35,4	24,3	7,4	13,2
Вінницька	41,0	24,4	8,7	16,3
Волинська	24,2	14,2	7,2	11,7
Дніпропетровська	49,6	31,2	11,4	20,1
Донецька	52,9	38,5	14,3	23,2
Житомирська	32,9	20,0	7,5	13,7
Закарпатська	25,7	17,2	6,4	10,7
Запорізька	33,7	20,6	7,8	13,6
Івано-Франківська	33,2	20,7	8,8	14,8
Київська	26,2	16,3	6,2	11,4
Кіровоградська	28,4	17,0	6,2	11,4
Луганська	34,3	22,5	8,4	13,9
Львівська	51,6	30,4	12,8	22,3
Миколаївська	31,0	17,5	7,0	13,0
Одеська	31,1	18,2	6,0	11,8
Полтавська	40,1	22,8	8,4	15,8
Рівненська	35,2	19,5	9,4	16,2
Сумська	29,7	17,9	6,4	11,4
Тернопільська	42,6	22,0	9,7	17,4
Харківська	45,9	27,9	9,0	17,0
Херсонська	27,4	16,2	5,7	10,6
Хмельницька	29,3	17,9	6,0	11,3
Черкаська	40,2	23,5	9,1	15,9
Чернівецька	26,1	14,0	5,3	10,1
Чернігівська	25,3	14,7	5,7	10,0
м. Київ	6,7	4,8	1,5	2,5
м. Севастополь	1,8	1,4	0,6	0,8

Розробка даних щодо молоді у віці до 35 років здійснюється починаючи з 2005 року.

Чисельність зареєстрованих безробітних* по регіонах у 2004 році

(у %)

(на кінець року, тис. осіб)

	Чисельність незайнятих громадян, які перебували на обліку впродовж звітного року				З них працевлаштовано			
	Всього	із загальної чисельності			Всього	із загальної чисельності		
		жінки	молодь у віці			жінки	молодь у віці	
			до 28 років	до 35 років*			до 28 років	до 35 років*
Україна	2887,7	1617,0	849,1	1364,8	1049,8	531,0	343,5	543,2
АР Крим	114,4	71,8	31,2	50,1	39,1	23,0	11,9	18,7
Вінницька	121,7	69,4	32,2	54,8	44,1	24,2	12,3	21,2
Волинська	87,0	44,7	31,1	46,9	34,0	15,3	13,6	20,0
Дніпропетровська	192,1	109,2	59,8	94,0	73,5	36,2	25,9	39,8
Донецька	203,6	123,0	71,2	105,7	78,0	38,0	29,6	43,6
Житомирська	109,4	61,2	31,9	52,7	39,8	20,2	12,5	20,6
Закарпатська	80,5	48,7	24,4	37,6	30,5	16,7	10,6	15,8
Запорізька	116,2	64,3	36,0	55,9	44,3	21,9	15,8	23,8
Івано-Франківська	114,2	62,0	36,8	57,1	46,4	21,9	16,5	25,1
Київська	84,6	49,1	25,2	41,5	31,6	16,7	9,6	16,0
Кіровоградська	90,0	49,6	25,0	41,6	31,6	15,6	9,6	16,0
Луганська	117,6	68,0	37,7	57,0	43,9	20,7	15,8	23,7
Львівська	152,4	83,1	44,2	71,8	43,7	21,9	13,7	22,0
Миколаївська	86,1	46,8	24,8	40,5	28,7	14,6	9,2	14,7
Одеська	97,6	54,7	25,3	43,2	36,0	18,6	11,0	17,8
Полтавська	120,3	64,4	34,4	56,6	43,2	20,5	14,8	23,4
Рівненська	105,1	54,8	33,1	52,8	33,0	16,2	11,8	18,1
Сумська	97,9	54,5	27,3	44,0	39,2	19,7	12,1	19,4
Тернопільська	119,0	59,7	31,7	53,2	34,9	16,8	9,3	16,2
Харківська	156,1	90,1	39,9	67,4	59,5	31,8	16,7	28,1
Херсонська	86,0	48,0	22,7	38,2	26,2	13,5	7,9	12,9
Хмельницька	94,3	52,8	26,0	43,2	36,2	18,4	11,0	18,3
Черкаська	124,2	68,5	32,9	56,9	43,7	22,3	12,5	21,7
Чернівецька	73,9	37,6	18,1	31,4	19,6	9,5	5,1	8,7
Чернігівська	81,3	43,8	23,7	37,7	31,6	15,7	10,2	16,3
м. Київ	54,1	31,7	19,6	28,8	34,0	18,8	13,2	19,4
м. Севастополь	8,1	5,5	2,9	4,2	3,5	2,3	1,3	1,9

* Розробка даних щодо молоді у віці до 35 років здійснюється починаючи з 2005 року.

Чисельність зареєстрованих безробітних по регіонах у 2005 році*(на кінець року, тис. осіб)*

	Всього	з них на			із загальної чисельності	
		робочі місця	посади службовців	місця, які не потребують професії, спеціальності	жінки	молодь у віці до 28 років
Всього						
у тому числі:	984,2	527,1	216,5	240,6	496,5	322,9
Сільське госпо- дарство, мис- ливство та лісо- ве господарство	163,0	65,9	17,0	80,1	77,0	39,4
Рибне господарство	2,2	1,6	0,3	0,3	0,6	0,7
Промисловість	309,8	205,0	40,7	64,1	123,5	114,3
добувна	33,5	24,7	3,2	5,6	7,8	14,0
обробна	245,0	156,7	33,7	54,6	102,8	91,5
виробництво електроенергії, газу та води	31,3	23,6	3,8	3,9	12,9	8,8
Будівництво	47,7	30,3	7,6	9,8	11,8	15,6
Оптова й роз- дрібна торгів- ля; торгівля транспортними засобами; пос- луги з ремонту	197,5	112,0	47,5	38,0	125,9	69,0
Готелі та ресторани	12,5	8,2	2,0	2,3	9,8	4,9
Транспорт і зв'язок	51,1	27,0	18,7	5,4	21,5	17,1
Фінансова діяльність	8,6	0,8	7,3	0,5	6,6	3,3
Операції з не- рухомістю, здавання під найм та пос- луги юридич- ним особам	33,3	14,4	11,4	7,5	17,2	10,1
управління	39,2	11,7	20,9	6,6	25,5	12,1
Освіта	35,1	12,4	13,3	9,4	21,0	9,7
Охорона здоров'я та соці- альна допо- мога	47,1	21,7	17,5	7,9	35,6	15,1
Колективні, гро- мадські та осо- .бисті послуги	37,1	16,1	12,3	8,7	20,5	11,6

**Чисельність населення, не зайнятого трудовою діяльністю,
та його працевлаштування по регіонах у 2005 році**

(тис. осіб)

	Всього	з них на			із загальної чисельності		
		робочі місця	посади службовців	місця, які не потребують професії, спеціальності	жінки	молодь у віці	
						до 28 років	до 35 років*
Всього							
у тому числі:	1049,8	567,5	235,5	246,8	531,0	343,5	543,2
Сільське госпо- дарство, мислив- ство та лісове господарство	181,9	77,1	18,3	86,5	84,5	41,1	76,7
Рибне господарство	2,3	1,6	0,3	0,4	0,5	0,7	1,2
Промисловість	312,2	206,7	42,2	63,3	123,8	115,3	172,6
добувна	35,6	27,4	3,1	5,1	7,2	15,4	22,1
обробна	244,9	155,3	35,4	54,2	103,2	91,1	136,8
виробництво електроенергії, газу та води	31,7	24,0	3,7	4,0	13,4	8,8	13,7
Будівництво	48,8	30,2	8,6	10,0	12,2	16,2	24,3
Оптова й роз- дрібна торгів- ля; торгівля транспортними засобами; пос- луги з ремонту	219,5	130,4	56,7	32,4	142,0	79,5	124,9
Готелі та ресторани	17,4	11,3	2,7	3,4	13,9	6,7	9,9
Транспорт і зв'язок	55,5	29,6	19,7	6,2	21,9	18,4	29,0
Фінансова діяльність	8,9	0,8	7,7	0,4	6,9	3,8	5,5
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юри- дичним особам	34,9	13,9	12,8	8,2	17,8	10,9	16,7
Державне управління	44,1	13,5	20,3	10,3	26,8	13,0	21,9
Освіта	38,2	13,6	14,3	10,3	22,7	10,3	17,0
Охорона здо- ров'я та соці- альна допомога	47,6	22,5	17,7	7,4	36,0	15,1	23,5
Колективні, гро- мадські та осо- бисті послуги	38,5	16,3	14,2	8,0	22,0	12,5	20,0

* Розробка даних щодо молоді у віці до 35 років здійснюється починаючи з 2005 року.

Працевлаштування незайнятого населення за видами економічної діяльності у 2004 році

	Всього, осіб	у тому числі:			
		жінки	У % до загальної чисельності державних службовців	чоловіки	у % до загальної чисельності державних службовців
Облікова	247 124	186 393	75,4	60 731	24,6
чисельність					
працівників,					
які займають					
посади					
керівників та					
спеціалістів					
Керівники	64 820	40 760	62,9	24 060	37,1
З них мають					
категорії					
посад:					
першу	297	41	13,8	256	86,2
другу	1 152	275	23,9	877	76,1
третю	3 127	1 129	36,1	1 998	63,9
четверту	7 180	3 264	45,5	3 916	54,5
п'яту	18 086	11 846	65,5	6 240	34,5
шосту	34 978	24 205	69,2	10 773	30,8
Спеціалісти	182 304	145 633	79,9	36 671	20,1
З них мають					
категорії					
посад:					
другу	85	35	41,2	50	58,8
третю	3 117	1 874	60,1	1 243	39,9
четверту	3 215	2 049	63,7	1 166	36,3
п'яту	23 354	16 757	71,8	6 597	28,2
шосту	64 413	51 581	80,1	12 832	19,9
сьому	88 120	73 337	83,2	14 783	16,8

Чисельність посадових осіб місцевого самоврядування за статтю на 31.12.2005

	Всього, осіб	у тому числі:			
		жінки	У % до загальної чисельності посадових осіб	чоловіки	у % до загальної чисельності посадових осіб
Облікова чисельність працівників, які займають посади керівників та спеціалістів	91 925	69 237	75,3	22 688	24,7
Керівники з них мають категорії посад	36 467	21 538	59,1	14 929	40,9
першу	28	—	—	28	100,0
другу	57	5	8,8	52	91,2
третю	906	89	9,8	817	90,2
четверту	10 686	3 088	28,9	7 598	71,1
п'яту	20 525	15 071	73,4	5 454	26,6
шосту	4 265	3 285	77,0	980	23,0
Спеціалісти з них мають категорії посад	55 458	47 699	86,0	7 759	14,0
другу	14	12	85,7	2	14,3
третю	5	—	—	5	100,0
четверту	56	23	41,1	33	58,9
п'яту	2 606	2 105	80,8	501	19,2
шосту	23 523	20 324	86,4	3 199	13,6
сьому	29 254	25 235	86,3	4 019	13,7

Стан умов праці жінок за видами економічної діяльності на 31.12.2005

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	з них працюють під впливом шкідливих факторів* (у % до облікової кількості штатних працівників)13
													Кількість жінок, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам
Всього	384,5	16,8	5,7	4,4	0,8	6,9	5,4	1,2	2,3	4,0	3,9	0,3	
у тому числі													
Добувна промисловість	56,2	39,2	7,3	20,3	2,4	17,3	11,8	2,5	8,0	10,0	10,3	0,1	
видобування енергетичних матеріалів	40,8	41,3	6,7	20,7	1,7	16,8	8,5	2,4	8,1	7,7	9,7	0,1	
з нього видобування кам'яного, бурого вугілля і торфу	38,6	42,7	6,1	22,6	1,8	17,7	8,6	2,2	8,3	7,5	9,7	0,2	
видобування неенергетичних матеріалів	15,5	34,6	8,6	19,5	4,1	18,3	19,1	2,6	7,7	15,0	11,8	0,1	
Обробна промисловість	221,4	21,0	8,5	5,9	1,1	9,7	7,6	1,3	2,4	5,1	4,7	0,3	
харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів	34,9	14,5	2,3	1,6	0,3	5,0	5,9	0,3	1,7	2,4	2,7	0,3	
текстильна промисловість та пошиття одягу	8,1	7,5	0,6	2,1	0,1	4,4	1,2	—	0,4	1,6	1,1	—	
виробництво шкіри та шкіряного взуття	2,0	13,5	10,6	0,8	1,9	6,1	2,2	0,1	0,9	1,9	2,4	—	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
виробництво деревини та виробів з деревини	2,2	20,0	9,8	2,8	1,1	12,5	5,8	0,8	2,0	2,6	1,6	0,1
целюзно-паперова промисловість, видавнича справа	3,5	10,5	2,0	1,1	0,3	5,5	1,5	—	1,0	1,9	1,8	0,1
виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	8,1	41,3	23,2	9,2	0,8	12,8	14,0	5,4	2,0	8,9	8,0	0,2
хімічне виробництво	22,5	35,9	23,5	4,5	1,8	14,8	13,8	2,0	2,3	8,2	9,1	0,7
виробництво гумових та пластмасових виробів	6,0	30,7	16,6	10,8	0,3	17,1	8,0	0,1	3,5	15,4	10,2	0,1
виробництво інших неметалевих мінеральних виробів	16,8	28,3	7,1	12,7	1,8	13,7	9,8	0,6	3,8	7,0	7,5	0,1
металургія та оброблення металу	61,7	39,1	16,0	18,3	3,3	21,5	18,3	6,1	6,5	13,3	11,2	0,6
виробництво машин та устаткування	20,8	16,0	7,1	4,4	0,9	7,5	4,6	0,2	1,4	2,6	2,3	0,3
виробництво електричного та електронного устаткування	13,6	16,6	9,3	2,6	0,5	4,9	4,6	0,2	1,3	2,7	2,6	0,1
виробництво транспортного устаткування	17,7	18,3	10,9	3,6	1,0	9,7	5,6	0,3	2,1	4,2	2,9	0,1
інше виробництво	3,5	16,0	6,9	2,5	0,4	5,4	3,1	0,1	0,6	1,5	6,1	0,1
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	42,4	20,4	6,5	2,0	0,4	8,9	5,9	1,5	1,5	4,4	3,3	0,9
Сільське господарство	24,4	6,9	1,6	0,4	0,2	0,6	1,9	0,3	2,2	0,8	0,8	0,2
Будівництво	8,5	8,9	3,5	2,2	0,2	1,7	1,5	1,4	2,1	2,4	2,0	0,2
Транспорт та зв'язок	31,6	7,4	1,7	0,6	0,1	2,1	1,1	0,8	0,8	2,2	3,3	0,1

* В таблиці працівники враховуються по кожному фактору незалежно від їх кількості, що припадає на одного працівника.

Сексуальні переслідування на роботі*(у % до зайнятих у галузях економіки)*

	Міські поселення				Сільська місцевість			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006

Жінки

Чи зазнали Ви сексуального переслідування на роботі?

так	1,1	0,8	0,1	0,9	0,6	0,7	—	0,4
ні	98,9	97,7	99,0	98,0	99,4	98,8	99,3	97,1
важко відповісти	—	1,5	0,9	1,1	—	0,5	0,7	2,5

Чоловіки

Чи зазнали Ви сексуального переслідування на роботі?

так	0,7	0,1	0,2	1,2	0,5	0,2	—	1,0
ні	99,3	97,7	97,1	96,8	99,5	98,0	98,7	96,8
важко відповісти	—	2,2	2,7	2,0	—	1,8	1,3	2,2

Чисельність потерпілих жінок від травматизму, пов'язаного з виробництвом, по регіонах*

	Усього, осіб					На 1000 працюючих жінок				
	2001	2002	2003	2004	2005	2001	2002	2003	2004	2005
Україна	5414	4705	4639	4264	4206	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7
АР Крим	218	211	158	196	148	0,9	0,8	0,6	0,8	0,6
Вінницька	130	112	125	109	128	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7
Волинська	88	65	72	64	68	0,7	0,5	0,6	0,5	0,6
Дніпропетровська	432	392	442	451	381	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7
Донецька	1186	969	1058	949	1000	1,8	1,4	1,6	1,4	1,5
Житомирська	121	96	105	102	95	0,7	0,5	0,6	0,6	0,6
Закарпатська	30	27	18	20	22	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Запорізька	323	292	289	270	263	1,1	1,0	1,1	1,0	0,9
Івано-Франківська	31	49	52	51	51	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4
Київська	129	122	139	116	107	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5
Кіровоградська	174	124	87	92	111	1,2	0,9	0,6	0,7	0,8
Луганська	509	486	440	402	343	1,5	1,5	1,4	1,3	1,1
Львівська	125	131	135	97	107	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
Миколаївська	153	107	95	68	86	0,9	0,6	0,6	0,4	0,6
Одеська	122	127	113	83	102	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3
Полтавська	202	163	140	109	141	0,9	0,8	0,7	0,6	0,7
Рівненська	64	56	74	48	58	0,5	0,4	0,6	0,4	0,4
Сумська	174	165	151	130	128	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8
Тернопільська	46	36	29	23	36	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3
Харківська	321	243	248	220	215	0,8	0,6	0,7	0,6	0,6
Херсонська	153	93	92	72	68	1,1	0,7	0,7	0,6	0,6
Хмельницька	120	94	69	83	88	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5
Черкаська	111	113	93	75	81	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Чернівецька	20	12	18	35	22	0,2	0,1	0,2	0,4	0,3
Чернігівська	149	135	123	93	92	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6
м. Київ	235	215	225	253	221	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5
м. Севастополь	48	70	49	53	44	1,0	1,4	1,1	1,2	1,0

* З утратою працездатності на 1 робочий день і більше і смертельним наслідком.

Чисельність загиблих жінок від травматизму, пов'язаного з виробництвом, по регіонах

	Усього, осіб					На 1000 працюючих жінок				
	2001	2002	2003	2004	2005	2001	2002	2003	2004	2005
Україна	83	91	63	72	82	0,013	0,015	0,010	0,012	0,014
АР Крим	6	8	2	3	2	0,024	0,032	0,008	0,012	0,008
Вінницька	5	2	—	3	1	0,021	0,009	—	0,016	0,005
Волинська	—	1	2	—	—	—	0,008	0,018	—	—
Дніпропетровська	6	8	11	6	3	0,011	0,015	0,021	0,011	0,006
Донецька	22	17	13	13	19	0,033	0,025	0,020	0,020	0,029
Житомирська	1	—	—	—	1	0,005	—	—	—	0,006
Закарпатська	—	—	—	—	1	—	—	—	—	0,009
Запорізька	2	4	1	8	6	0,007	0,013	0,004	0,030	0,022
Івано-Франківська	1	—	—	1	—	0,007	—	—	0,008	—
Київська	4	1	3	5	1	0,019	0,005	0,015	0,025	0,005
Кіровоградська	1	2	—	3	3	0,007	0,014	—	0,022	0,022
Луганська	5	3	7	7	9	0,015	0,009	0,022	0,022	0,029
Львівська	3	5	4	2	8	0,009	0,015	0,012	0,006	0,028
Миколаївська	2	3	—	1	1	0,012	0,018	—	0,006	0,007
Одеська	2	4	1	3	3	0,008	0,013	0,003	0,010	0,010
Полтавська	2	4	4	1	2	0,009	0,019	0,019	0,005	0,011
Рівненська	—	1	1	1	—	—	0,008	0,008	0,008	—
Сумська	1	4	2	1	1	0,005	0,023	0,012	0,006	0,007
Тернопільська	1	3	2	3	2	0,007	0,025	0,018	0,027	0,019
Харківська	6	7	3	—	4	0,015	0,019	0,008	—	0,011
Херсонська	3	4	—	2	2	0,022	0,029	—	0,017	0,017
Хмельницька	1	—	4	4	2	0,005	—	0,022	0,024	0,012
Черкаська	2	1	—	2	1	0,011	0,006	—	0,013	0,006
Чернівецька	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Чернігівська	4	—	—	—	4	0,023	—	—	—	0,026
м. Київ	3	8	3	2	5	0,008	0,020	0,007	0,004	0,011
м. Севастополь	—	1	—	1	1	—	0,021	—	0,022	0,022

Померлі за основними причинами смерті

Причини смерті	Тисяч осіб		Коефіцієнт смертності (на 100 000 населення)	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
1	2	3	4	5
1995				
Всього померлих від усіх причин	396,5	396,1	1439,2	1651,7
з них від:				
інфекційних та паразитарних хвороб	2,0	8,0	7,2	33,3
новоутворень	44,2	58,3	160,2	243,3
хвороб системи кровообігу	260,3	190,1	944,7	792,8
хвороб органів дихання	15,7	30,5	56,8	127,1
хвороб органів травлення	8,2	14,5	29,7	60,3
вроджених аномалій	1,5	1,8	5,3	7,4
нещасних випадків, вбивств, самогубств та інших зовнішніх дій	17,3	65,4	62,7	272,8
2000				
Всього померлих від усіх причин	375,8	382,3	1420,3	1659,1
з них від:				
інфекційних та паразитарних хвороб	2,0	11,2	7,6	48,7
новоутворень	42,4	55,5	160,1	240,8
хвороб системи кровообігу	267,3	196,5	1010,3	853,0
хвороб органів дихання	11,8	26,1	44,5	113,3
хвороб органів травлення	7,7	14,5	29,2	62,8
вроджених аномалій	1,0	1,4	3,8	6,1
нещасних випадків, вбивств, самогубств та інших зовнішніх дій	15,5	58,1	58,6	252,1
2002				
Всього померлих від усіх причин	369,5	385,4	1427,5	1726,9
з них від:				
інфекційних та паразитарних хвороб	2,4	10,5	9,2	47,0
новоутворень	41,3	53,8	159,4	241,1
хвороб системи кровообігу	263,6	201,7	1018,3	904,0
хвороб органів дихання	9,0	22,8	35,0	102,1
хвороб органів травлення	8,3	15,0	32,0	67,3
вроджених аномалій	0,9	1,2	3,6	5,5
нещасних випадків, вбивств, самогубств та інших зовнішніх дій	16,0	60,3	61,9	270,2
2003				
Всього померлих від усіх причин	378,3	387,1	1472,6	1749,7
з них від:				
інфекційних та паразитарних хвороб	2,7	11,4	10,4	51,5
новоутворень	40,7	52,5	158,3	237,4
хвороб системи кровообігу	271,8	206,9	1058,2	935,0
хвороб органів дихання	8,6	21,7	33,4	98,0
хвороб органів травлення	8,9	16,0	34,7	72,3
вроджених аномалій	0,9	1,2	3,5	5,2
нещасних випадків, вбивств, самогубств та інших зовнішніх дій	15,6	57,0	60,7	257,5

1	2	3	4	5
2004				
Всього померлих від усіх причин	369,9	391,4	1450,3	1783,3
з них від:				
інфекційних та паразитарних хвороб	3,0	12,1	11,8	55,2
новоутворень	40,3	51,8	158,0	236,1
хвороб системи кровообігу	264,3	209,4	1036,3	954,3
хвороб органів дихання	7,8	20,7	30,5	94,4
хвороб органів травлення	9,9	18,2	38,7	83,0
вроджених аномалій	1,0	1,2	3,8	5,4
нещасних випадків, вбивств, самогубств та інших зовнішніх дій	15,1	56,2	59,2	256,2
2005				
Всього померлих від усіх причин	378,5	403,5	1494,1	1853,2
з них від:				
інфекційних та паразитарних хвороб	3,5	13,7	13,9	63,0
новоутворень	40,1	51,7	158,3	237,7
хвороб системи кровообігу	271,2	217,6	1070,3	999,6
хвороб органів дихання	7,4	20,6	29,2	94,7
хвороб органів травлення	11,2	20,5	44,3	94,0
вроджених аномалій	1,0	1,2	3,9	5,5
нещасних випадків, вбивств, самогубств та інших зовнішніх дій	14,8	55,1	58,5	253,2

Кількість абортів по регіонах*

	На 100 пологів*					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Україна	112,9	98,4	88,8	77,5	67,8	62,0
АР Крим	130,7	118,4	99,4	79,3	71,7	69,5
Вінницька	100,4	86,1	82,3	80,0	71,8	73,1
Волинська	57,4	53,0	48,4	44,2	41,0	38,4
Дніпропетровська	152,2	129,7	112,6	97,7	83,0	72,8
Донецька	138,9	122,6	113,8	100,2	86,8	84,3
Житомирська	71,1	71,6	64,8	63,1	56,0	51,2
Закарпатська	49,0	49,4	45,7	34,7	33,7	29,9
Запорізька	168,2	144,0	128,2	105,3	87,8	73,8
Івано-Франківська	46,0	36,7	41,9	31,5	32,9	30,4
Київська	108,8	94,0	90,6	78,5	69,3	64,2
Кіровоградська	127,3	115,8	103,5	104,0	89,5	87,2
Луганська	176,1	150,5	134,2	115,3	100,6	95,5
Львівська	64,1	57,2	52,0	47,8	41,8	36,0
Миколаївська	128,3	106,9	97,5	76,8	72,7	68,7
Одеська	113,0	102,9	95,6	90,2	81,1	76,9
Полтавська	162,5	135,1	115,2	93,9	84,6	77,7
Рівненська	45,6	40,6	37,9	33,1	31,8	31,0
Сумська	106,8	76,2	64,6	47,4	41,9	39,1
Тернопільська	42,8	39,6	34,7	33,5	33,5	29,9
Харківська	176,3	141,0	117,2	100,4	74,7	61,7
Херсонська	140,0	120,9	103,4	89,7	82,6	73,5
Хмельницька	70,1	62,9	63,2	57,1	53,5	52,4
Черкаська	84,6	65,5	62,8	54,7	50,5	49,3
Чернівецька	80,1	72,5	69,4	62,9	55,1	47,1
Чернігівська	149,6	135,9	120,4	107,9	89,6	84,9
м. Київ	138,2	118,8	105,0	93,0	79,3	65,0
м. Севастополь	233,5	212,5	161,8	104,9	88,9	64,4

продовження

	Усього, тис.					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Україна	434,2	369,8	346,0	315,8	289,1	263,6
АР Крим	20,0	17,9	16,0	13,8	12,9	12,5
Вінницька	15,1	12,5	12,4	12,0	11,1	11,1
Волинська	6,8	6,0	5,7	5,2	5,1	4,9
Дніпропетровська	39,2	33,5	30,8	28,4	25,7	21,9
Донецька	41,7	36,7	35,5	33,5	30,8	30,3
Житомирська	8,9	8,4	7,9	8,0	7,4	6,6
Закарпатська	7,1	6,8	6,5	5,1	5,2	4,7
Запорізька	23,4	20,2	19,0	16,1	14,1	11,7
Івано-Франківська	6,7	5,1	5,8	4,4	4,9	4,5
Київська	14,7	12,5	12,6	11,8	11,1	10,6
Кіровоградська	11,6	10,0	9,2	9,5	8,4	7,8
Луганська	28,3	23,9	22,1	20,1	17,9	17,0
Львівська	15,5	13,5	12,5	11,9	10,9	9,3
Миколаївська	13,1	10,6	9,8	8,5	8,0	7,5
Одеська	22,7	21,0	20,3	20,1	18,9	18,3
Полтавська	18,9	15,0	13,3	11,1	10,0	9,3
Рівненська	6,3	5,4	5,1	4,6	4,6	4,5
Сумська	9,9	6,7	5,6	4,3	3,8	3,5
Тернопільська	4,5	4,0	3,6	3,5	3,7	3,3
Харківська	35,1	27,4	24,2	21,5	17,0	13,8
Херсонська	14,3	11,8	10,3	9,4	8,5	7,4
Хмельницька	8,3	7,5	7,6	7,0	6,8	6,5
Черкаська	9,0	6,7	6,5	5,8	5,3	5,1
Чернівецька	7,5	6,5	6,3	5,7	5,3	4,7
Чернігівська	13,2	11,4	10,4	9,5	8,0	7,5
м. Київ	26,1	22,9	22,1	21,6	20,4	17,0
м. Севастополь	6,3	5,9	4,9	3,4	3,3	2,3

* У загальній кількості абортів відображено міні -аборти, тобто аборти, які проведено під час ранніх строків вагітності методом вакуум-аспірації.

Кількість абортів на 1000 жінок фертильного віку* по регіонах

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Україна	34,1	29,4	27,6	25,3	23,2	21,3
АР Крим	35,6	32,7	29,2	25,3	23,7	23,3
Вінницька	35,3	29,3	29,0	28,1	26,2	26,1
Волинська	26,0	22,5	21,1	19,3	18,7	18,0
Дніпропетровська	40,2	35,4	32,6	30,3	27,5	23,6
Донецька	32,4	28,8	28,0	26,7	24,8	24,6
Житомирська	26,2	24,7	23,5	23,6	22,1	19,9
Закарпатська	21,0	20,5	19,6	15,3	15,6	14,2
Запорізька	44,1	39,5	37,3	31,8	28,1	23,5
Івано-Франківська	18,3	14,1	16,2	12,3	13,5	12,5
Київська	31,7	26,8	27,2	25,6	24,1	23,0
Кіровоградська	40,9	36,0	33,2	34,6	30,8	29,1
Луганська	41,4	35,7	33,2	30,6	27,5	26,5
Львівська	22,5	20,0	18,6	17,7	16,2	13,8
Миколаївська	38,6	31,7	29,5	25,7	24,3	22,9
Одеська	34,6	32,4	31,4	31,3	29,5	28,8
Полтавська	45,9	37,2	33,0	27,6	25,0	23,5
Рівненська	21,3	18,0	16,9	15,2	15,2	14,8
Сумська	30,0	20,5	17,1	13,2	11,8	10,9
Тернопільська	16,1	14,0	12,7	12,2	12,9	11,5
Харківська	44,9	35,2	31,2	27,8	22,1	18,1
Херсонська	44,4	38,1	33,4	30,7	28,2	24,9
Хмельницька	24,7	21,6	21,8	20,1	19,5	18,9
Черкаська	25,6	19,4	19,0	16,9	15,6	15,2
Чернівецька	31,1	27,5	26,4	24,0	22,3	19,5
Чернігівська	43,7	39,2	35,8	33,0	28,0	26,5
м. Київ	34,3	29,7	28,6	27,8	26,2	21,7
м. Севастополь	60,0	57,1	47,8	33,6	32,0	23,2

* Жінки віком 15-49 років.

Розподіл виявлених осіб, які підозрювалися у скоєнні злочинів*

	1995		2000		2002		2003		2004		2005	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Всього	17,3	82,7	14,9	85,1	12,5	87,5	12,3	87,7	12,8	87,2	13,2	86,8
Умисні вбивства та замах на вбивство	13,2	86,8	12,0	88,0	10,9	89,1	10,5	89,5	11,2	88,8	11,4	88,6
Умисні тяжкі тілесні ушкодження	10,3	89,7	9,5	90,5	9,0	91,0	10,5	89,5	10,5	89,5	10,4	89,6
Зґвалтування, замах на зґвалтування	0,7	99,3	1,0	99,0	1,0	99,0	0,9	99,1	0,7	99,3	0,6	99,4
Крадіжки	14,7	85,3	8,6	91,4	8,5	91,5	9,0	91,0	8,6	91,4	9,0	91,0
Грабежі	7,0	93,0	6,4	93,6	5,9	94,1	6,1	93,9	5,1	94,9	5,0	95,0
Розбійні напади	5,7	94,3	5,4	94,6	4,9	95,1	5,2	94,8	4,1	95,9	4,0	96,0
Шахрайство	26,1	73,9	37,1	62,9	24,5	75,5	24,0	76,0	20,6	79,4	20,1	79,9
Хуліганство	8,0	92,0	7,6	92,4	6,3	93,7	6,4	93,6	6,5	93,5	6,0	94,0
Хабарництво	22,1	77,9	31,0	69,0	24,7	75,3	25,0	75,0	28,0	72,0	24,8	75,2
Розкрадання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин	3,9	96,1	3,0	97,0	1,7	98,3	9,8	90,2	5,9	94,1	4,0	96,0
Злочини, пов'язані з наркотиками	22,1	77,9	23,3	76,7	23,5	76,5	22,1	77,9	22,9	77,1	21,3	78,7

* Без урахування податкової міліції.

Розподіл засуджених осіб, які скоїли злочини

(у %)

	1995		2000		2002		2003		2004		2005	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Всього	14,4	85,6	13,8	86,2	12,4	87,6	12,1	87,9	13,3	86,7	12,8	87,2
Умисні вбивства та замах на вбивство	11,6	88,4	11,8	88,2	9,1	90,9	9,2	90,8	10,6	89,4	11,3	88,7
Умисні тяжкі тілесні ушкодження	8,3	91,7	10,0	90,0	9,6	90,4	10,2	89,8	11,0	89,0	10,7	89,3
Зґвалтування, замах на зґвалтування	0,6	99,4	0,6	99,4	1,3	98,7	1,8	98,2	0,3	99,7	0,5	99,5
Крадіжки	12,9	87,1	8,3	91,7	8,6	91,4	9,0	91,0	9,4	90,6	9,1	90,9
Грабежі	6,3	93,7	6,3	93,7	6,8	93,2	5,9	94,1	5,9	94,1	5,3	94,7
Розбійні напади	5,1	94,9	4,6	95,4	5,2	94,8	5,1	94,9	4,7	95,3	3,5	96,5
Шахрайство	16,4	83,6	32,0	68,0	23,8	76,2	20,7	79,3	20,3	79,7	18,7	81,3
Хуліганство	6,0	94,0	6,6	93,4								
Хабарництво	16,5	83,5	25,0	75,0	20,6	79,4	23,2	76,8	25,8	74,2	23,1	76,9
Злочини, пов'язані з наркотиками	18,8	81,2	22,8	77,2	24,3	75,7	22,4	77,6	25,4	74,6	22,7	77,3

ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ

РІВНІ ПРАВА ТА РІВНІ МОЖЛИВОСТІ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сесійний зал Верховної Ради України

21 листопада 2006 року, 14 година

Веде засідання Перший заступник Голови
Верховної Ради України МАРТИНЮК А.І.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні учасники парламентських слухань! Ще раз наголошую, ми з вами завершили розгляд одного з надзвичайно важливих питань. Це дуже добре, що ми говорили про це. Проблема, яку ми обговорювали, не є новою, і, як кажуть, ми не відкрили Америки. Однак принаймні нас ще раз почуло суспільство, бо, я нагадую, відбуваються прямі теле- і радіотрансляції наших парламентських слухань. Вся держава дивилася і слухала нашу розмову. Думаю, те, про що ми з вами говорили, треба помножити мінімум на сто.

Пригадую виступ нашої колеги з Великобританії, яка говорила про те, що, за їхніми даними, лише в одному з двадцяти випадків жертви звертаються до тих чи інших органів з приводу насильства. У нас це треба помножити ще разів у п'ять. Крім того, ви абсолютно справедливо говорили, що з боку органів, які повинні реагувати на такі звернення, ще в еній кількості разів ніякої реакції не відбувається.

Думаю, ваші пропозиції будуть ще раз уважно проаналізовані профільним комітетом. Мої колеги депутати вже говорили про те, що є пропозиції стосовно внесення змін до законодавства.

Хоча, на превеликий жаль (і зараз ми переходимо до наступної теми нашої розмови) не завжди законами, а їх у нас достатньо, можна регулювати ту чи іншу проблему. Отже, наступні парламентські слухання на тему: “Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи” якраз і присвячені тому, щоб ми з вами розглянули, що потрібно зробити спільно і громадськості, і державним органам для реалізації Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Цей закон, як відомо, з’явився за підсумками минулих парламентських слухань з цієї проблематики у 2004 році.

Отже, наше завдання зараз, в ході наступних двох годин, – поговорити з вами про те, ще раз наголошую, що необхідно спільними зусиллями зробити для реалізації цього в основному досить доброго, нормального, хорошого закону. На превеликий жаль, він реалізується не повною мірою, як і чимало інших законів, про що ви вже говорили, виступаючи в ході попереднього обговорення.

Схема нашої розмови буде приблизно такою: ми заслухаємо доповідь від профільного міністерства, потім співдоповідь від комітету, після того дамо можливість виступити ініціатору проведення парламентських слухань, а потім знову обговорення – в межах 5 хвилин кожній учасниці.

Запрошую до доповіді заступника міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту Тетяну Вікторівну Кондратюк. Будь ласка, 20 хвилин. Підготуватися Леоніду Грачу.

КОНДРАТЮК Т.В., заступник міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту. Шановний головуючий! Шановні учасниці та учасники парламентських слухань! Дозвольте привітати всіх присутніх на нинішніх парламентських слуханнях і висловити впевненість, що не лише зацікавленість питаннями рівності жінок і чоловіків об'єднує цю залу, а й усвідомлення того, що через розв'язання гендерних проблем українське суспільство здатне вирішити багато інших гострих політичних і соціальних питань, досягти вищого рівня розвитку, забезпечити європейські стандарти життя своїм громадянам – і жінкам, і чоловікам.

Українська держава в процесі розбудови нового суспільного і державного устрою підтвердила свою прихильність до демократичних принципів. Одним з основоположних серед яких є рівність жінок і чоловіків. Політична воля до досягнення гендерної рівності в суспільстві, подолання всіх форм дискримінації за ознакою статі закріплена Конституцією України і законодавчо забезпечена. Підтвердженням цьому є приєднання України до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Цей документ, ратифікований Україною, є найважливішим базовим документом, який регламентує діяльність держави у сфері формування та реалізації політики рівних прав і можливостей.

Україна активно підтримує ініціативи Європейського співтовариства у питаннях забезпечення гендерної рівності. Наша країна майже серед 190 інших приєдналася до цілі розвитку тисячоліття, визначивши для себе забезпечення гендерної рівності як важливу складову подальшого розвитку та один з пріоритетів державної політики. Ознаки, які мають бути досягнуті до 2015 року: забезпечення гендерного співвідношення на рівні не менш як від 30 до 70 тисі чи іншої статі у представницьких органах влади, на вищих щаблях виконавчої влади; скорочення наполовину розриву в доходах жінок і чоловіків. Політична воля держави має бути підтверджена відповідними діями, спрямованими на досягнення міжнародних стандартів, забезпечення реальної можливості для всіх членів суспільства скористатися перевагами рівності.

З метою надання державних гарантій у забезпеченні рівності та ефективності державної політики Верховна Рада України 8 вересня 2005 року прийняла Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, яким вперше в Україні визнано і закріплено такі дефініції, як рівні права жінок і чоловіків, рівні можливості жінок і чоловіків, дискримінація за ознакою статі, гендерна рівність, гендерна правова експертиза, сексуальні домагання, позитивні дії.

Зазначеним законом започатковано роботу над Концепцією гендерного забезпечення розвитку, прогресу і справедливості на заміну Концепції поліпшення становища жінок, що існувала досі.

Хочу зазначити ще й те, що вагомим чинником, який пришвидшив прийняття цього закону, стали парламентські слухання “Становище жінок в Україні: реалії та перспективи”, які відбулися в червні 2004 року.

На сьогодні першочерговим є завдання приведення у відповідність з цим законом чинних нормативно-правових актів та вироблення ефективних механізмів його впровадження. Сподіваємося, що депутатський корпус нового скликання виявить свою професійність та відповідальність і займе активну позицію щодо необхідності удосконалення зазначеного закону.

Формування правових механізмів гендерного розвитку передбачає гендерно-правову експертизу чинного законодавства і створення системи нових норм права з урахуванням гендерного аспекту. З метою здійснення аналізу чинного законодавства України та проектів нормативно-правових документів на відповідність міжнародно-правовим актам у сфері прав прийнято Постанову Кабінету Міністрів України про проведення гендерно-правової експертизи, згідно з якою функції щодо здійснення такої експертизи покладено на Міністерство юстиції України.

На виконання закону розроблено та подано на розгляд Кабінету Міністрів України проект Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року, метою якого є утвердження рівних прав жінок і чоловіків та рівних можливостей їх реалізації як основного права людини. В усіх органах виконавчої влади розпочато формування інституційних механізмів впровадження гендерної рівності.

Постановою Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2006 року функції спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків покладено на Міністерство у справах сім’ї, молоді та спорту.

Вагомий внесок до нормативного інституційного забезпечення гендерної політики зробив Президент України, який у 2005 році видав Указ “Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Указ Президента дав поштовх гендерним перетворенням і фактично створив можливості для включення гендерних питань у всі сфери соціального життя. Міністрами, керівниками

інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначено заступників, на яких покладено виконання обов'язків щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, внесені відповідні зміни до їх посадових інструкцій. При обласних державних адміністраціях закінчується формування консультативно-дорадчих органів з гендерних питань. Підготовлено проект постанови Кабінету Міністрів України щодо створення міжвідомчої координаційної гендерної ради при Кабінеті Міністрів України.

Однак цього не достатньо. Сьогодні ми ініціюємо питання щодо запровадження посад: заступника з гендерних питань уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, радників Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, а також створення в їх складі структурних підрозділів з гендерної рівності. На думку міністерства, необхідно вже зараз, коли формуються бюджети, запропонувати проект чіткого механізму гендерних перетворень на всіх рівнях, предметно переглянути фінансування відповідних заходів і програм. Ми просимо включити цю пропозицію до рекомендацій парламентських слухань.

З метою впровадження гендерної складової в політику та діяльність регіонів продовжується розбудова мережі гендерних ресурсних центрів в регіонах, об'єднань громадян, підвищується рівень зацікавленості громадськості у вирішенні гендерних питань.

Задля привернення уваги представників влади, бізнесу, громадських організацій до врахування гендерних аспектів та застосування гендерного аналізу при розробці програм соціально-економічного розвитку територій розробляється гендерні портрети регіонів, проводяться семінари, "круглі столи", конференції, навчання різних категорій державних службовців, впроваджується гендерний компонент у науку, освіту та просвіту. Проведено наукові дослідження в різних аспектах гендерної проблематики, рекомендації яких знайшли своє практичне застосування. Хочу особливо відзначити внесок Програми рівних можливостей ПРООН з багатьох цих ініціатив.

Міністерством підготовлено проект Державної доповіді про виконання Україною Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Зазначу, що підготовка цієї доповіді базувалася на аналізі тих зауважень, які Комітет ООН з ліквідації дискримінації жінок зробив в Україні за результатами попереднього звіту.

Однак забезпечити впровадження законодавчо закріплених норм у повсякденну практику не завжди вдається. Це завдання потребує вдосконалення законодавчого забезпечення, розробки орієнтованої на конкретний результат програми дії, показників оцінки прогресу. Про це свідчить, зокрема, і контроль, і допомога міжнародних організацій, з якими співпрацює міністерство та уряд в цілому – Програма розвитку ООН, ОБСЄ, Канадське агентство міжнародного розвитку, Шведське агентство міжнародного розвитку та інші.

Мусимо констатувати, в Україні є прояви гендерної дискримінації і у відкритій, і в прихованій формі. Розриви в реальному економічному і майновому становищі жінок і чоловіків, у політичному представництві та доступі до ресурсів і фінансів не можуть бути проігноровані при розробці державних стратегій, програм і проектів. Міністерство усвідомлює свою відповідальність за це.

Серед найбільш гострих нерозв'язаних гендерних проблем – відсутність паритетного представництва жінок у прийнятті рішень на вищих представницьких та управлінських рівнях. За співвідношенням загальної кількості чоловіків і жінок на державній службі переважають жінки, але частка жінок традиційно знижується з підвищенням рівня службових посад. Статистика свідчить, що хоча серед загальної кількості державних службовців жінки становлять 75 відсотків, на посадах найвищої категорії жінок лише 7 відсотків, а на посадах найнижчої категорії – 68 відсотків. Серед керівників першої категорії посад жінок лише 14 відсотків, серед голів обласних державних адміністрацій лише три жінки.

Представництво жінок у Верховній Раді за результатами виборів 2006 року становить лише 8,7 відсотка. Це набагато нижче показника розвинених європейських країн, та й не лише європейських. Низький відсоток представництва жінок в органах влади неминує призводить до зниження їх впливу на прийняття найважливіших державних рішень. Тобто становлячи 54 відсотка населення України, жінки можуть лише несуттєво впливати на формування багатьох аспектів зовнішньої та внутрішньої політики.

Тому наше міністерство рекомендує здійснити гендерний аналіз кадрового складу центральних і місцевих органів виконавчої влади з метою виявлення гендерної дискримінації, при формуванні кадрового резерву та затвердженні на керівні посади в усіх органах влади забезпечувати паритетну представленість чоловіків і жінок.

Далі хочу звернути вашу увагу на економічне становище жінок та прояви дискримінації на ринку праці. Відповідно до трудового законодавства України жінки мають рівні з чоловіками права на працю та рівну винагороду за неї. Проте на практиці середня заробітна плата жінок становить дві третини середньої заробітної плати чоловіків. Критерії оцінки важкості робіт, які часто перебувають під впливом гендерних стереотипів, повинні бути переглянуті. У галузях, де переважно задіяні чоловіки, оплата праці загалом вища, ніж у тих, де працюють жінки. Найнижчий рівень оплати праці спостерігається у традиційно жіночих галузях – легкій промисловості, освіті, медицині, культурі, сфері послуг.

Разом з тим непрестижна низькооплачувана робота, а то й взагалі її відсутність змушують жінок реалізувати себе в неформальному секторі, де їх працює набагато більше, ніж чоловіків, і де вони позбавлені соціальних гарантій.

В Україні останнім часом спостерігається тенденція до зростання неповних сімей внаслідок розлучень і позашлюбних народжень. Фактор фемінізації бідності набуває дедалі більшого значення. Наявність дітей суттєво підвищує ризик

бідності, материнство сьогодні стає економічно небезпечним. Крім того, СНІД на сьогодні має жіноче обличчя. І ми можемо стверджувати, що 60 відсотків ВІЛ-інфікованих – це жінки репродуктивного і працездатного віку, тобто відбувається фемінізація соціально небезпечних хвороб, що, у свою чергу, є зворотною стороною дефемінізації влади. Тому ми впевнені, що соціальні питання повинні вирішувати жінки нарівні з чоловіками.

Ми маємо відповідально ставитися до необхідності вирішення соціальних проблем, дбати про родину. Створення належних умов для поєднання працівниками трудової діяльності з сімейним життям та вихованням дітей сприятиме гармонізації сімейних відносин і розвитку підростаючих поколінь, що, у свою чергу, відповідає принципам соціально орієнтованої економіки.

Гострою є проблема розриву в пенсійному забезпеченні чоловіків і жінок. Переважання жінок серед осіб пенсійного віку, зокрема найстарших вікових категорій, є ще одним фактором фемінізації бідності в Україні. Ми констатуємо розрив у пенсійному забезпеченні жінок і чоловіків. У перспективі ця проблема загрожує стати ще більш серйозною. При тому, що жінки в Україні йдуть на пенсію на п'ять років раніше. Але саме протягом того періоду життя, коли жінка має найвигідніші умови щодо кар'єрного та професійного зростання, вона перериває свою трудову діяльність на народження і виховання дітей. Складається ситуація, що при досягненні відповідного віку жінки мають менший трудовий стаж, нижчу зарплату і, відповідно, пенсійне забезпечення жінок виявляється значно меншим, ніж чоловіків. Якщо до того ж врахувати, що тривалість життя жінок майже на 12 років довша за тривалість життя чоловіків, то стає очевидним, що проблеми незабезпеченої старості загрожують спіткати переважно жінок.

Водночас обставина, що в продуктивному і працездатному віці помирає 38 відсотків чоловіків, загрожує економічній безпеці держави і вимагає перегляду стратегії щодо розвитку трудових ресурсів. Тому врахування гендерного балансу змушує говорити сьогодні і про потребу поліпшення становища чоловіків. Всі окреслені нами сьогодні проблеми потребують глибинного гендерного аналізу.

Шановні учасниці та учасники парламентських слухань! Сьогодні суспільство потребує вироблення гендерної стратегії на всіх рівнях державного будівництва, введення гендерної складової у всі стратегії розвитку, програми та плани на національному і на регіональному рівнях. Формування таких програм – справа не лише Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. До цього мають долучитися всі центральні й місцеві органи виконавчої влади, використовуючи величезний потенціал наукових установ і громадських організацій.

Розуміючи важливість розв'язання актуальних гендерних проблем задля забезпечення розвитку України, ми працюємо над формуванням стратегічних напрямів гендерних перетворень. Проект відповідного документа підготовлений Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту спільно з Програмою рівних можливостей ПРООН, він є у вас в матеріалах.

Користуючись нагодою, дозвольте подякувати всім громадським організаціям, Раді жінок України, особливо раднику міністра з гендерних питань Тамарі Мельник. Дякуємо за нашу спільну роботу (*Оплески*).

І, завершуючи виступ, хотіла б просити учасників парламентських слухань підтримати ініціативу проголошення Року рівних можливостей в Україні. Рішення Ради Європи та Європейського парламенту стосовно проголошення наступного 2007 року Роком рівних можливостей у Європі підтримала 1 червня Європейська комісія. Мета цієї ініціативи – посилити інтерес європейців до відстоювання своїх прав у боротьбі з проявами дискримінації, підвищити правову свідомість європейських громадян і пропагування рівних можливостей у сферах зайнятості та медичного обслуговування, а також показати, яким чином розмаїття впливає на зміцнення ЄС.

Ми впевнені, що ці парламентські слухання та рекомендації за їх результатами, відкрита і чесна співпраця урядовців, народних депутатів, політиків, місцевої влади та громадськості забезпечать краще життя жінкам і чоловікам, а відтак сприятиме подальшому розвитку України.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Тетяно Вікторівно.

Слово для співдоповіді має голова Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин Леонід Іванович Грач. Будь ласка, 15 хвилин. Підготуватися Оксані Білозір.

ГРАЧ Л.І., голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин (*Комуністична партія України*). Шановний Адаме Івановичу! Любі учасниці парламентських слухань! Мої багатостраждальні брати! Думаю, що для сьогоднішньої нашої другої розмови можна було б взяти одне гасло: “Чоловіки мають пильнувати жінок, а вони мають берегти чоловіків”.

Сьогодні наш парламентський день перенасичений питаннями, які нерозривно пов’язані з усім багатоманіттям прав і свобод людини і громадянина, але найголовніше – вони вимагають найшвидшого позитивного розв’язання. Говорячи про рівні права чоловіків і жінок, ми маємо усвідомлювати, що досягнення ідеалу в одному напрямі неможливе без подолання перепон в іншому.

Про яку рівність може йтися, якщо нинішня Україна, нічого не створивши на заміну, зруйнувала все те, що було створено за роки радянської влади? Йдеться передусім про такі визначальні питання, як право на працю, медичне обслуговування, забезпечену старість і дитинство. На жаль, все це в минулому. Тому дуже важко говорити про рівні права жінок і чоловіків, абстрагуючись від реального сучасного життя.

Про яку рівність може йтися, коли основоположні конституційні права громадян (це для тих, хто кричить “Ганьба”) сьогодні не захищаються не тільки державою і законодавчими актами, але й громадськими організаціями, передусім профспілками. Кожен з присутніх може навести приклади рабської праці, соціального приниження громадянина 12-годинним робочим днем сім днів на тиждень з “конвертною” оплатою праці. Оце ганьба!

У нашій країні вже рік діє Закон “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, а таке враження, що проблем стало ще більше, ніж було до його прийняття. Це підтверджує стару істину: актуальність проблематики не вичерпується прийняттям закону, нехай навіть щодо гендерної рівності.

У своєму прагненні потрапити до європейського дому ми часто-густо намагаємося стати святішими, ніж Папа Римський. Намагаючись утвердитися як правова держава, ухвалюючи нові закони, проводячи комітетські й парламентські слухання, ми в морі красивих і правильних слів втрачаємо зміст – для чого ми це все робимо. Переважна більшість громадян України не відчула поліпшення життя.

Наш парламент ще в 1995 році проводив парламентські слухання з питань дотримання Україною вимог Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. У 2004 році – парламентські слухання на тему: “Становище жінок в Україні: реалії та перспективи”. Сьогодні ми обговорюємо рівні права і можливості чоловіків та жінок в Україні. Таким чином ми демонструємо своє розуміння того, що гендерна політика не може розглядатися як політика винятково для жінок, вона є однією з вирішальних чинників стабільного розвитку суспільства в цілому. Гендерна рівність – це рівність і чоловіків, і жінок.

Надлишкове акцентування з трибун радіо і телебачення на проблематиці дотримання прав жінок сьогодні вже спричинило формування нового стереотипу: питання гендерної рівності – це жіноче питання. Разом з тим уже сьогодні в нашому суспільстві існують гострі питання щодо чоловіків. Скажімо, тривалість життя чоловіків на сьогодні на 10 років менша, ніж жінок. Таке страшне явище, як суїцид, більш притаманне чоловікам. Чоловіків-самогубців у 5 разів більше, ніж жінок. А кількість юнаків, які позбавляють себе життя, в 6 разів перевищує цей показник серед дівчат. Усе це – соціально-політичні і гендерні проблеми.

На початку наступного року в плані парламентського контролю ми плануємо на комітетських слуханнях розглянути питання про діяльність Міністерства у справах сім’ї, молоді та спорту, як виконується прийнятий рік тому Закон “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, предметно обговорити основні питання, що стоять перед нами на етапі його впровадження. Мова йтиме не лише про закон. Думаю, парламентарії цікавитимуться питанням повноти виконання рекомендацій парламентських слухань на тему: “Становище жінок в Україні: реалії та перспективи”, які виконані лише в частині ухвалення закону.

Прямо скажу, ми занепокоєні процесом впровадження закону, на його виконання прийнятий лише один підзаконний акт – постанова Кабінету Міністрів “Про проведення гендерно-правової експертизи”. А ще потрібно напрацювати нормативні акти про впровадження гендерної статистики. Досі залишаються невиконаними перехідні положення закону, які зобов’язували уряд подати до Верховної Ради законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв’язку з прийняттям Закону “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Той проект, що подавався попереднім Кабінетом Міністрів, був неповним з точки зору необхідних змін до чинного законодавства та інших параметрів. Він не передбачав санкцій за порушення вимог закону, тобто покарання за здійснене правопорушення за статевою ознакою.

А чим можна пояснити відсутність Національного плану дій, який передбачається законом? Відповідно це стримує реалізацію закону, прийняття галузевих і регіональних програм. І хоча в червні цього року розпорядженням уряду затверджена Концепція Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на 2006–2010 роки, вона не може замінити власне програму, оскільки бюджетні гроші виділяються на реалізацію конкретних програм, а не концепцій. Отже, втрачено ще один бюджетний рік, наступний. Тоді постає запитання: чим займається профільне міністерство?

Потребує поліпшення й інформаційне супроводження гендерної політики. Хочу підкреслити, що найдосконаліші закони чи рішення уряду не будуть ефективні без подолання існуючого в суспільстві низького рівня гендерної культури. У реалізації одного з ключових напрямів гендерної політики – ліквідації стереотипів мають відігравати помітну роль засоби масової інформації. Потрібно створювати просвітницькі програми, соціальні програми і телепроекти, реалізувати їх через держзамовлення. Можливості мас-медіа величезні – і негативного, і позитивного характеру, питання в тому, як вони використовуються. Грубість, насилля, відверта порнографія, секс, реклама алкоголю – це не вичерпний перелік того, що нерідко використовується для приниження людської гідності і жінок, і чоловіків.

У зв’язку з цим хочу скористатися нагодою і звернутися до присутніх і всіх, хто нас слухає: займайте більш активну позицію щодо захисту ваших прав і виконання норм закону! А також хочу особливо звернутися до всіх тих, хто на сьогодні є власниками ЗМІ. Ви несете це зло в суспільство, в цьому злі самі живете, і ваші діти житимуть у цьому пороці.

Хочу сподіватися, що ухвалення відповідного закону ознаменувало початок напруженої копіткої роботи з організації гендерної політики, адже він – рамковий. І чим раніше розпочнеться ця робота щодо його впровадження в галузеве законодавство, тим відчутнішим буде процес реалізації. Окрім того, впровадження цього закону в життя пов’язано з тим, чи зуміємо ми реалізувати соціальні, політичні, культурні права всіх членів суспільства, всіх без винятку, підкреслюю. Державна політика має орієнтуватися не тільки на створення рів-

них можливостей для жінок і чоловіків, з урахуванням міжнародних договорів і стандартів, підписаних Україною, а й враховувати реалії та особливості нашого життя. Ми маємо прагнути до того, щоб гендерна рівність була інтегрована в усі напрями діяльності органів влади, всіх без винятку, що посилить Україну як соціально-правову державу.

На наш погляд, вкрай необхідна державна програма, спрямована на формування образу незалежної, самостійної жінки з активною соціальною позицією, яка охоплюватиме освітянський процес, сприятиме розвитку культури. Муніципальні бюджети великих міст повинні зосередити кошти на розвитку позашкільного виховання, а малим містам треба допомогти за рахунок регіональних бюджетів. Потрібна політика сприяння молодим сім'ям, а також одиноким чоловікам і жінкам, які виховують дітей, у забезпеченні житлом.

Ще я хотів висловити власну точку зору, що сьогодні ми з вами – ті, хто тут присутній, хто слухає, і ті, хто почує пізніше, – прожили марно, тому що це початок великої усвідомленої розмови. Але за початком обов'язково повинні розпочатися наші спільні дії.

Дякую за увагу (*Оплески*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Леоніде Івановичу.

Запрошую до виступу ініціатора проведення зазначених парламентських слухань народного депутата України Оксану Володимирівну Білозір (*Оплески*).

БІЛОЗІР О.В., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України у закордонних справах (Блок “Наша Україна”). Шановне товариство! Шановні учасники парламентських слухань! Нас сьогодні в залі багато, це є свідченням того, що є проблема, але це й свідчення того, що є багато свідомих людей, які спроможні дати відповідь на ті виклики, які формує нам життя.

Хочу звернутися до вас, шановний Адаме Івановичу, і, спираючись на позицію голови Комітету з питань прав людини, наголосити, що парламентські слухання з питань гендерної політики, з питань забезпечення рівних прав і рівних можливостей – це не жіночі питання, це питання рівних і збалансованих ролей чоловіків і жінок (*Оплески*).

Більш як два роки тому ми збиралися з вами в цьому залі на парламентські слухання “Становище жінок в Україні: реалії та перспективи”. Переконана, що ці парламентські слухання стали одним з тих консолідуючих моментів, які привели нас до законодавчого врегулювання проблеми рівності прав – прийняття парламентом Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”.

Нашим завданням тоді було виокремити проблему, показати її масштаби і привести суспільство до розуміння того, що цю проблему необхідно розв'язу-

вати. Але лежала вона тоді в соціальній площині. А слухання, які ми проводимо з вами сьогодні, щодо забезпечення рівних прав і рівних можливостей, – уже набагато вищого якісного рівня, тому що вони лежать у правовій площині.

Ми бачимо, що ситуація з фактичної реалізації політики рівних прав суттєво не поліпшилася, ми чули про це в багатьох виступах, які були і ще будуть. Українське суспільство переживає величезну кількість проблем через неналежну збалансованість у ньому ролей чоловіка і жінки. Давайте проаналізуємо, якою є сьогодні Україна в цій проблемі, і по горизонталі, і по вертикалі.

Що стосується горизонтальної площини, тобто що лежить на поверхні. Я цілком погоджуюся з Миколою Томенком, який сказав про політичну складову. Сьогодні жінка не присутня в політиці, вона не має можливості впливати на політичні процеси, вона не має можливості застосовувати свій інтелект у тому, щоб виробляти державну стратегію розвитку. Вона не присутня в бізнесі. Вона не бере участі в розподілі державних ресурсів. І ще багато-багато питань ми можемо ставити, і відповіді на них ми разом з вами повинні дати.

Чому так відбувається? Ніби є закон, яким ми пишаємося, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Наш закон, до речі, визнаний одним з найкращих у Європі, але ми сьогодні бачимо: він не працює. Чому? Та тому що немає дієвого, реального механізму впровадження закону в життя. У нас немає відповідних інституцій, які могли б здійснювати контроль за дотриманням прав, немає адекватної системи покарань за недотримання цих прав. І в цьому сенсі ми сьогодні повинні серйозно говорити про те, що в Україні має бути окремий спеціальний орган виконавчої влади, який об’єднав би всі ці питання (*Оплески*).

Друга проблема, яку ми повинні обговорювати – це низька активність жінки. Скажіть мені: а звідки вона візьметься, якщо держава не дає запиту на жіночий інтелект, на людину як на людський капітал, на її освіченість і фаховість? А звідси й відсутність жіночої солідарності. А звідси й відсутність жіночого лобі, нашого з вами лобі, яке має бути і в політиці, і в бізнесі (*Оплески*).

Наступна проблема – інформування суспільства. Так, є проблема. Ми бачимо, вона масово лине сьогодні із засобів масової інформації. Але ми з вами повинні давати ці просвітницькі ініціативи через засоби масової інформації, через систему міжнародних і громадських організацій, через систему освіти, це наше завдання!

А тепер що стосується вертикальної площини, тобто що знаходиться всередині проблеми. Передовсім ми говоримо про проблему соціального статусу, соціального забезпечення, соціальних гарантій. Ці питання турбують кожного громадянина, незалежно від статі. І ці питання, повірте, торкаються кожного народного депутата, який працює в цій залі.

Уже було сказано, що зарплата жінки становить 72 відсотки зарплати чоловіка. Але така дискримінація посилюється і найбільш відчутна в пенсійному віці. Внаслідок тривалої декретної відпустки мати, яка виховує дитину, виховує

громадянина для своєї держави, зазнає пенсійних та інших соціальних втрат. І ця практика не стимулює бажання чоловіка йти в декретну відпустку, а це примушує саме жінку відсторонюватися від її фахової належності, від професійного розвитку. Хоча за статистикою у нас кількість жінок, які мають закінчену вищу освіту, а то й не одну, вища, ніж чоловіків. Це стимулює те, що наше молоде покоління не пов'язує сьогодні своїх перспектив з реалізацією власного потенціалу в Україні. І це величезна загроза, перед якою ми ще тільки стоїмо.

Ми говоримо про проблеми чоловіків, вони надзвичайно серйозні. Сьогодні вже називали цифри, скільки помирає чоловіків. Хочу вам сказати, от мені щойно дали цифри: 31 відсоток чоловіків помирає у віці від 40 до 60 років. Це люди, які відбулися, 31 відсоток! Ми справді повинні сьогодні подумати про чоловіків, і це чоловіча проблема, Адаме Івановичу.

Також ми повинні говорити про вирівнювання пенсійного віку. Думаю, Олено Федорівно, що один з наших наступних законопроектів буде присвячений цій темі за результатами нинішніх парламентських слухань.

Ще одна проблема: демографічна ситуація, в основі якої лежить сім'я, – і зростання кількості розлучень, і розпад сімей, і що кожна третя дитина виховується самотньою матір'ю, і що багатодітна сім'я в Україні ототожнюється з бідністю. І тут ми повинні сказати про надзвичайно високу ефективність тих державних програм, тих пріоритетів, які поставив перед нами Президент України Віктор Андрійович Ющенко у своїй програмі “Десять кроків назустріч людям” – це і підтримування народжуваності, це й дитячі будинки сімейного типу, це й питання усиновлення.

Сьогодні були закиди до Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту. А хто ж це робить? Це вони роблять! У тих маленьких, обмежених можливостях, які виділені їм для цих завдань, вони роблять максимально ефективну для суспільства роботу. Я прошу їм подякувати за це (*Оплески*).

Також ми повинні говорити, і вже говорили сьогодні, про паритетність сім'ї у вихованні дітей. Після розпаду половини сімей тато на другий день взагалі забуває, що в нього є дитина. Тому держава, власне, саме парламент зобов'язаний запровадити спеціальні заходи у вигляді нормативно-правових актів у наше життя. Наприклад, у Швеції за батьком чи матір'ю, які перебувають у декретній відпустці, зберігається 80 відсотків зарплати. У Німеччині компенсація декретної відпустки розглядається як повноцінна материнська зарплата, її отримують чи тато, чи мама, немає значення.

Хочу вам сказати, що за сприяння й підтримки Програми розвитку ООН в Україні у Верховній Раді 29 листопада вперше відбудеться міжнародний міжпарламентський “круглий стіл” на тему: “Забезпечення рівних прав і рівних можливостей: міжнародний досвід”. Депутати з дев'яти країн будуть ділитися своїми результатами. І ті, які ми з вами виберемо, які актуальні, – адаптуємо до українських реалій і впровадимо в нашому суспільстві.

Проблемою є також дисбаланс на ринку праці. Ви знаєте, не я перша кажу про те, що 87 відсотків трудових мігрантів становлять жінки. Тоді в мене запитання до чоловіків: що трапилося з українськими чоловіками, які відпускають своїх жінок? Це також запитання, запитання до чоловіків. Так само наявний дисбаланс на ринку праці всередині самої України.

Проблема охорони здоров'я також сьогодні обговорювалося. Народна приказка каже: “Хто хворів? Жінка. Хто помер? Чоловік”. Так воно є в Україні. Депресія, алкоголізм, СНІД, серцево-судинні захворювання мають чоловіче обличчя.

На завершення хочу сказати, що ми повинні зробити, що нам необхідно. Спеціальний уповноважений орган потрібен нам на сьогодні? Вносити зміни до законодавства потрібно? Підтримувати громадські рухи в активній взаємодії з міжнародними організаціями потрібно? Для чого? Для того щоб ми з вами вийшли на розробку і прийняття стратегічного документа – Закону України “Про основні засади державної політики у сфері рівних прав, рівних можливостей чоловіків і жінок”.

Маємо з вами багато роботи, але переконана, що будемо її робити з любов'ю і повагою один до одного.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Оксано Володимирівно. Ви знаєте, гадаю, я висловлю думку всіх чоловіків-учасників, що другі парламентські слухання набагато кращі, ніж перші. Бо під час перших слухань чоловіки були переважно під пресом критики, а в ході других ми стали об'єктом вашої зацікавленості і захисту (*Оплески*). Це нас радує, спасибі.

Переходимо до обговорення. Запрошую до слова Лілію Степанівну Григорович, народного депутата України, фракція “Наша Україна”. Підготуватися Бондарчуку.

ГРИГОРОВИЧ Л.С., *перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я (Блок “Наша Україна”).* Доброго дня! Шановний Адаме Івановичу! Шановні, дорогі посестри! Шановні гендерно солідарні панове! Дозвольте оприлюднити позицію фракції і партії “Наша Україна”, Союзу українок – однієї з найстаріших жіночих громадських організацій, яку я маю честь очолювати, та свою власну щодо предмета наших нинішніх парламентських слухань.

Насамперед хочу сказати, що це дуже добре, що ми пов'язали проблему насильства в сім'ї, у суспільстві з питаннями гендерної рівності. Бо хочеться знати одну з оптимальних відповідей на запитання: “А як подолати оте насильство?” Через прийняття паритетних рішень – ось один з кардинальних шляхів

до подолання насильства в суспільстві, в сім'ї. До речі, де в суспільстві одна з найнижчих зарплат і пенсій, і жінка не бере участі у процесах державотворення – там обов'язково буде насильство.

Ще одне, на чому я хотіла б наголосити, – що ми, починаючи з 1996 року, з часу прийняття Конституції, відповідної статті, яка регламентує гендерну рівність, або рівність за статтю, пройшли унікальний шлях. Особливо два останні роки виявилися по-справжньому щедрими і в законодавчому, і в практичному полі для жінок і дітей. Багато говорили сьогодні про допомогу при народженні дитини в розмірі 8,5 тисячі гривень, яку ми зберегли. А я хотіла б наголосити на законі про забезпечення гендерної рівності, прийнятому парламентом 2005 року, і на відповідному указі Президента України.

Шановні друзі, якісні зміни відбуваються в часі. І сьогодні хочу доповісти вам, що фракція “Наша Україна” не словом, а ділом доводить те, що жінки й чоловіки мають бути представлені у кожній десятці та п'ятірці виборчих списків. У нас 80 народних депутатів, у першій десятці – чотири жінки, ми маємо 8 жінок на 80 членів нашої фракції. Чи це мало? Мало. Але ми до цього йшли певний час. Я – народний депутат четверте скликання поспіль і хочу сказати, що дуже неадекватно реагували політики другого скликання, трошки краще – третього, а на сьогодні всі п'ять фракцій українського парламенту є гендерно свідомими, гендерно рівними і гендерно адекватними. Тому наступний закон, який регламентуватиме участь представників тієї й іншої статі у п'ятірках та десятках, буде прийнятий цим парламентом, я в цьому не сумніваюся. І ще раз наголошую, що якісні зміни відбуваються в часі.

Водночас я хотіла б поговорити, дорогі посестри, про механізми. Бо напишемо, приймемо закон, а ми все-таки сьогодні в суспільстві маємо дивний факт. Коли 8–10 років тому перестали платити зарплати і пенсії, українська жінка не питала дозволу в чоловіка – господаря, батька сімейства, а просто поїхала до Греції, Іспанії, Італії заробляти гроші, щоб вчити своїх дітей. Сьогодні я знову-таки хочу звернутися до вас: не чекайте запиту країни (15 років прочекали – годі!), вставайте і йдіть. Тому що так, як ви кинулися допомагати своїм дітям, сьогодні треба допомагати чоловікам, країні.

В основному рішення чоловічі, в основному присутність в органах влади – чоловіча, а про проблеми з віком та із здоров'ям ви почули. Тому жінці сьогодні треба законодавчим чином дати можливість більше працювати, і працювати в усіх сферах, бо така об'єктивна реальність і потреба в Україні. Тому не чекайте запрошення, а йдіть!

І з огляду на те, я хотіла б звернутися до вас, дорогі посестри. Формуються місцеві бюджети. Сьогодні дуже доречно було б сформувати механізми реалізації гендерної рівності на рівні суспільних, громадських, у тому числі мас-медійних, проєктів, передбачивши в місцевих бюджетах відповідне фінансування.

І на завершення я хотіла б наголосити на тому, що справжнє розуміння і

сповідування паритетної демократії творять не гендерно стурбовані тітоньки, а батько й мама від колиски дитини, педагоги, засоби масової інформації і суспільство. Адже цілком зрозуміло, що коли 75 відсотків суспільства розуміє й усвідомлює потребу паритетної рівності, можна і закону не приймати. Так що працюймо на це, і хай нам допоможе Бог!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Ліліє Степанівно.

Слово має Іван Миколайович Бондарчук, голова Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та праці. Підготуватися Горбуновій.

БОНДАРЧУК І.М., голова Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та праці (Соціалістична партія України). Шановні учасниці та учасники парламентських слухань! Хочу висловити деякі міркування стосовно проблем, які сьогодні розглядаються в нашому парламенті. Основною з них, і це, по суті, відзначали тією чи іншою мірою всі промовці, є декларативний характер гендерної рівності та формальність прав жінок. Тому сподіваюся, що розгляд даної проблематики спонукатиме парламентаріїв, суспільство, політичні партії, громадські організації до того, щоб перейти від слів до конкретних справ у цій сфері.

Відомо, що чинне законодавство де-юре гарантує чоловікам та жінкам України вільні права й можливості. Проте чи допомагають вони жінкам реально відчувати себе вільними і рівними в політичній, культурній, соціальній, економічній сферах, у працевлаштуванні та повсякденному житті? Фактично ситуація поки що суттєво відрізняється від того, що декларується.

Принцип гендерної рівності, про це говорилося, задекларований у цілому ряді статей Конституції України, які передбачають рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Окрім цього, Україна ратифікувала, починаючи з 1979 року, загалом шість міжнародних конвенцій, хартій тощо. До речі, парламент нинішнього скликання у вересні ратифікував Європейську соціальну хартію, взяв на себе відповідні зобов'язання перед Європейським співтовариством стосовно запровадження європейських соціальних стандартів, а також дав згоду на добровільний постійний моніторинг щодо виконання тих статей, які ми ратифікували. На жаль, ці нормативні акти теж поки що не вплинули на розвиток гендерної рівності в нашій країні, бо відсутні, і це головна причина, механізми реалізації цих документів.

Найбільш відчутна гендерна нерівність у двох сферах – праці та зайнятості і у сфері політики.

Отже, перша проблема – жінка і влада. Прекрасна стаття становить 53 відсотки населення країни, кількість жіночих організацій зростає, а кількість жінок в органах влади зменшується – на жаль, така статистика. На сьогодні в Україні немає жодної жінки, яка займає пост міністра. Тому я не знаю, чи ми передба-

чимо, як пропонувала щойно Лілія Степанівна, в законі якісь механізми, але якщо політичні партії та блоки, які будуть формуватися на наступні вибори, знаючи, що від партії, яка долає 3-відсотковий бар'єр, проходить близько 20 депутатів, у першу двадцятку включають 10 жінок і 10 чоловіків, то ми в цілому ситуацію поправимо. Бо всі ті партії, які пройдуть, сумарно дадуть необхідну кількість жінок-депутатів. Тут присутня колишня Голова Президії Верховної Ради Української РСР Валентина Семенівна Шевченко, вона пам'ятає, що тоді в парламенті була третина жінок. Тоді були інші механізми, зараз маємо застосувати інші.

Друга проблема жінки – це праця і зайнятість. За даними Держкомстату, зайнятість серед жінок у віці 15–70 років – лише 52,9 відсотка, серед чоловіків – 63,6. Коментарі зайві. Я хотів би сказати, що зараз у нас в комітеті на виході Трудовий кодекс України, а також нова редакція Закону “Про зайнятість населення”. Тому я пропонував би, щоб жінки безпосередньо або через свої громадські організації активно долучилися до опрацювання цих законопроектів.

І останнє. Якщо пов'язувати тематику слухань з предметом відання комітету, то хочу сказати, що на даний час ми працюємо ось над чим. По-перше, над удосконаленням законодавства у сфері матеріальної підтримки матерів. Тому що допомога при народженні – це добре, але потрібна й надалі реальна підтримка. По-друге, над здешевленням вартості комунальних послуг, тому що на сьогодні в проекті бюджету передбачається 15 відсотків сумарного доходу витратити на оплату комунальних послуг. Ми пропонуємо і будемо наполягати понизити цю планку до 12 відсотків. І по-третє, в напрямі професійного зростання.

Вважаю, що показовим свідченням розуміння нашими парламентаріями жіночих проблем буде голосування за Державний бюджет 2007 року.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Іване Миколайовичу.

Слово має Лідія Миколаївна Горбунова, заступник міністра юстиції України. Підготуватися Петру Павличенку.

ГОРБУНОВА Л.М., заступник міністра юстиції України. Шановні учасники парламентських слухань! Сьогоднішнє обговорення свідчить про те, що розвиток українського суспільства на демократичних засадах потребує нового змісту правових норм як важливого чинника регулювання взаємин між статями у суспільстві. Нагальною потребою на сьогодні є прийняття правових норм, які забезпечили б розвиток статей як рівних, а гендерних відносин як рівноправних. Оскільки правове становище жінки в суспільстві, в сім'ї є показником розвинутої суспільства (і політичного, і соціального) та загалом правового державного устрою. При цьому ідея рівноправності може бути втілена за допомогою саме державного механізму реалізації та забезпечення гендерної рівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства через систему державних структур.

Державна політика на сьогодні, можна сказати, вже більш орієнтована на створення рівних можливостей жінок та чоловіків. При цьому вона провадиться з урахуванням міжнародних стандартів, міжнародних документів, до яких приєдналася Україна, – це, зокрема, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та інші. Серед основних нормативно-правових документів України – звичайно, Конституція України, яка закріпила рівність прав жінки й чоловіка, що передбачає надання жінкам рівних з чоловіками прав та можливостей.

І саме на реалізацію принципу рівності прав жінки і чоловіка, встановленого статтею 24 Конституції України, Верховна Рада 8 вересня 2005 року прийняла Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Цей закон визначив основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а також механізм впровадження рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у громадсько-політичній та соціально-економічній сферах.

Крім того, статтею 4 закону передбачено проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів, які розробляються на сьогодні. Кабінет Міністрів України своєю постановою від 12 квітня 2006 року встановив, що гендерно-правову експертизу чинного законодавства та всіх проектів нормативно-правових актів з прав людини в усіх сферах законодавства, що стосується прав і свобод людини, проводить Мін’юст України. Оскільки законодавство, базоване на гендерних принципах, може встановлювати рівний підхід до прав та можливостей жінок і чоловіків, визнання та підготовка такого законодавства потребує проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів.

На даний час Мін’юстом здійснюється гендерно-правова експертиза всіх проектів нормативно-правових актів. Наказом Міністерства юстиції від 12 травня 2006 року затверджено Інструкцію з проведення гендерно-правової експертизи та Висновок гендерно-правової експертизи актів законодавства. Ця інструкція визначає механізм проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів і спрямована, зокрема, на проведення комплексного дослідження чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів, що стосуються прав людини, щодо принципу дотримання рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, підготовку обґрунтованих висновків щодо відповідності цьому принципу, а також запобігання нормативно-правовим актам, які містили б дискримінаційні положення за ознакою статі.

За результатом проведеної гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів можна з упевненістю сказати, що всі проекти, які проходять гендерно-правову експертизу на сьогодні, відповідають принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Проте уточнення змісту і перегляду потребують положення чинних нормативно-правових актів,

які були прийняті до сьогодні. На даний час Мін'юст проводить роботу з підготовки пропозицій до Плану проведення гендерно-правової експертизи на наступний рік.

За попередніми результатами зрозуміло, що потрібно внести зміни до багатьох чинних нормативно-правових актів – це Сімейний кодекс, Основи законодавства про охорону здоров'я, закони “Про вибори народних депутатів України”, “Про відпустки” та багато інших.

На даний час є також велика проблема щодо розроблення методики визначення єдиних критеріїв та підходів до цих питань. З цією метою ми залучили також міжнародні організації. Крім того, Міністерством юстиції розроблено законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону “Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків”.

МАРТИНЮК А.І. Дякую, Лідіє Миколаївно.

Слово має Павличенко Петро Гаврилович – старший програмний менеджер ПРООН. Підготуватися Олені Бондаренко.

ПАВЛИЧЕНКО П.Г., *старший програмний менеджер ПРООН в Україні.* Шановний пане головуєчий! Шановні народні депутати! Шановні учасниці та учасники сьогоднішніх парламентських слухань! Передовсім дозвольте подякувати за можливість виступити з такого важливого питання, як забезпечення гендерної рівності, що лежить у площині практичного забезпечення прав людини та її свобод.

На цей виклик сьогодення ООН запропонувало відповідну концепцію колективних зусиль 189 країн світу, яка має назву “Цілі розвитку тисячоліття”. Україна приєдналася до цього документа, і в українському контексті маємо два завдання – наближення до паритетного представництва жінок і чоловіків у представницьких органах влади на всіх рівнях прийняття рішень, а також скорочення вдвічі розриву в заробітній платі. Розв'язання першого завдання посилить демократичні засади держави, другого – її економічну спроможність.

Для ілюстрації цього скажу, що аналіз основних показників розвитку людини, здійснений ПРООН 2006 року і представлений в Доповіді про розвиток людини, свідчить, що саме ті країни, в яких показник забезпечення рівності жінок і чоловіків найвищий, посідають першість у рейтингу за рівнем людського потенціалу.

Низка економічних досліджень, проведених у світовому контексті, також довела, що рівень економічного розвитку країн зростає з підвищенням гендерної рівності. Зокрема, усунення бар'єрів для жінок на ринку праці знімає перепони для економічного зростання держави. Все це підтверджує закономірність

зв'язку між розвитком та забезпеченням рівності.

Дослідження, проведене ООН з питань управління, показало, що дисбаланс у представницьких органах влади, а саме різниця домінанта чоловічої статі, призводить до того, що реальні потреби і проблеми домогосподарств не знаходять свого відображення ні в державних програмах, ні в бюджетах, ні в регіональних та місцевих планах розвитку, внаслідок чого вони є мало соціально орієнтованими, а відповідна політика не є дієвою та ефективною. Це відбувається переважно через те, що чоловіки здебільшого просто не знають реальних потреб домогосподарств або не надають їм пріоритетного значення.

Іншим важливим аспектом питання є розширення ролі жінок в управлінні приватним сектором. Знову-таки дослідження світового масштабу показали, що така практика приводить до досягнення позитивних якісних змін рівня життя.

Програма розвитку ООН, яка проводить системний гендерний аналіз українського суспільства, починаючи з 1999 року, серед результатів, отриманих дослідженням за підтримки Центру соціальних експертиз, показали і такі основні наслідки ліквідації гендерної нерівності: жінки зможуть більшою мірою реалізувати свій професійний та особистий потенціал, державний бюджет стане більш соціально орієнтованим, взаємини між чоловіками і жінками будуватимуться на принципах взаємоповаги та партнерства, і це зробить людей щасливішими, а родину – стабільнішою. Збільшиться представництво жінок в політичних партіях, що відповідно зумовить їх більшу гуманістичну орієнтацію.

Проблема нерівності є досить гострою для України, так само як і для інших країн. І хоча рівність в оплаті праці та рівність щодо зайнятості, участі в політичному житті формально закріплені в чинному законодавстві, немає дієвих механізмів їх реалізації.

Водночас є нове, але не менш важливе явище останніх років, що динамічна стресова сучасність породжує гострі соціальні проблеми чоловічого соціуму, без розв'язання яких суспільство не вирішить нагальних проблем розвитку. Надмірні очікування, неможливість відповідати усталеним стандартам призводить до глибокої психофізіологічної кризи серед чоловіків, а як наслідок – до нестабільності соціуму в цілому. Необхідно визнати, що гендерна політика в Україні лише набуває певного оформлення, через це існує цілий ряд проблем.

Експерти найбільш високо оцінюють лише вітчизняне законодавство з питань забезпечення прав та можливостей. Найнижче оцінюється практика захисту від гендерної дискримінації через судові справи, подачу скарг уповноваженим, бюджетне фінансування, рівень інформаційно-просвітницької роботи.

Дослідження, проведене в рамках ЄС, яке аналізувало чоловічий та жіночий стиль управління, виявило, що чоловіки витрачають менше часу на справи, не пов'язані з роботою, ніж жінки-управлінці. І це зв'язано не з психологічними відмінностями, а з так званими подвійними витратами жінок за межами робочого часу. Тому що жінка, крім продуктивної праці, чи виробничої функції, вико-

нує так само репродуктивну, пов'язану із збереженням сім'ї та вихованням дітей. І це потребує спеціальної опіки та прийняття спеціальних програм.

Серед проблем і пріоритетів, визначених на основі аналізу, – приведення українського законодавства у відповідність з конституційними принципами, здійснення інвентаризації законів на основі гендерної експертизи, використання певних антидискримінаційних норм та санкцій.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. У вас було ще 3 секунди, вже немає. Дякую.

Слово має Бондаренко Олена Федорівна, народний депутат України, фракція “Блок Юлії Тимошенко”. За нею виступатиме Ольга Матвієнко.

БОНДАРЕНКО О.Ф., *голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин (Блок Юлії Тимошенко).* Дорогі подруги, дорогі друзі! Я маю честь представити позицію фракції Блоку Юлії Володимирівни Тимошенко стосовно тих важливих питань, про які ми сьогодні будемо говорити. Я маю честь представити свою власну позицію як керівник підкомітету з гендерної політики нашого парламенту.

Без перебільшення, визначним є ухвалення Закону “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, з огляду на ту роль, яку він має відіграти в регулюванні суспільних відносин і формуванні гендерної політики держави. Проте цей закон може залишитися переліком добрих намірів, якщо ми не долучимося до імплементації його положень в інші законодавчі акти, щоб створити гендерно чутливе законодавство.

Потребують змін Кримінальний кодекс, Кодекс про адміністративні правопорушення в частині запровадження санкцій за сексуальні домагання, дискримінацію за статевою ознакою. Потребують змін Кодекс законів про працю, закони “Про політичні партії в Україні”, “Про державну статистику”, “Про Центральну виборчу комісію”, “Про освіту”, “Про державну службу” та ще ціла низка законодавчих актів. У парламенті вже зареєстрований законопроект про внесення змін до деяких законів України, яким передбачається обов’язкове забезпечення представництва у виборчому списку в кожній п’ятірці кандидатів у депутати і жінок, і чоловіків.

Обов’язковим є здійснення гендерно-правової експертизи законопроектів і чинного законодавства, але це потребує відповідних коштів. На жаль, наш комітет не отримав жодного звернення щодо підтримки фінансового запиту Мініюсту на ці цілі.

Немає таких листів на адресу комітету і від Міністерства у справах сім’ї, молоді і спорту щодо підтримки його позицій у виділенні фінансування на реа-

лізацію цього закону. У проекті Державного бюджету на 2007 рік переважна більшість позицій розподілу видатків по міністерству передбачає фінансування спорту і мало передбачено фінансування заходів для забезпечення рівних прав і можливостей. На мою думку, час відновити Державний комітет спорту, а нинішнє міністерство перетворити на Міністерство у справах сім'ї, молоді та забезпечення рівних можливостей (*Оплески*).

Запроваджується ведення гендерної статистики, що дасть можливість через накопичення статистичних даних виявляти проблемні галузі. Тож Державний комітет статистики має зробити певні кроки для розробки та впровадження механізмів збору, обробки і поширення інформації.

Гостро бракує фахівців з питань гендерної проблематики. На сьогодні є велика потреба у закріпленні відповідальності за гендерні питання за тими працівниками і працівницями апарату Верховної Ради, які вже не перший рік, нерідко винятково з власної ініціативи, працюють над інтегруванням гендерної проблематики у роботу відповідних комітетів. Я звернулася з листом до Голови Верховної Ради України з пропозицією внести до їх посадових інструкцій положення щодо відповідальності за гендерне інтегрування в межах відання комітетів, бо всі комітети Верховної Ради, я підкреслюю, всі, мають у тому чи іншому обов'язку гендерну складову.

Будь-який закон пробуксовує, якщо не виробити механізму його реалізації. Настав час створення відповідного структурного підрозділу в Секретаріаті Кабінету Міністрів України. Вкрай потрібне запровадження посад радника Президента України, радника Голови Верховної Ради України з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (*Оплески*). Найвищі посадовці держави мають усвідомити нагальну необхідність включення до своїх команд таких радників як наполегливу вимогу часу.

Актуальним є створення посади Уповноваженого Верховної Ради України з питань рівних прав і можливостей жінок і чоловіків (*Оплески*) та введення в усіх органах виконавчої влади посад координаторів із забезпечення рівних можливостей, а також структурне посилення діяльності в парламенті підкомітету з гендерної політики (*Оплески*). Від Кабінету Міністрів ми очікуємо якомога швидшого ухвалення Національного плану дій стосовно впровадження гендерної рівності.

Шановні колеги! Дорогі друзі і подруги! Я звертаюся сьогодні до своїх колег депутатів, насамперед до депутатів-жінок, з проханням виявити солідарність і підтримати ініціативу створення міжфракційного об'єднання, щоб разом творити законодавство рівних можливостей і відстоювати права людей – жінок і чоловіків (*Оплески*).

Звертаюся до вас, українські урядовці, відповідальні за питання, які є індикатором нашого правового, ментального, культурного доростання, з пропозицією реальної співпраці заради творення суспільства рівних можливостей.

Я звертаюся до вас, подвижниці і подвижники громадського руху, із закликом об'єднати свої руки і серця, здібності, ідеї заради великої мети – творення світу рівних можливостей! (*Оплески*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Ольга Василівна Матвієнко, доктор педагогічних наук, професор Київського національного лінгвістичного університету.

МАТВІЄНКО О.В., професор Київського національного лінгвістичного університету. Доброго дня! Тональність мого виступу буде дещо іншою. Шановний головуючий! Вельмишановні пані і панове! Я справді представник Київського національного лінгвістичного університету, професор кафедри педагогіки, але представляю тут Центр правових досліджень гендерної політики Інституту держави і права ім. Корецького.

Хочу сказати, чому. Тоді, коли Організація Об'єднаних Націй проголосила цілі третього тисячоліття в галузі розвитку, де серед восьми третє місце відведено саме сприянню досягненню рівності чоловіків і жінок та розширенню прав і можливостей жінок, амбітний академік Національної академії наук України, директор Інституту держави і права ім. Корецького Юрій Сергійович Шемшученко в рамках наукового інституту створив Центр правових досліджень гендерної політики.

Центр серйозно напрацьовує методологію проблеми за напрямками компаративістики зарубіжного та експертизи вітчизняного законодавства, а також освітньо-виховного процесу. Незважаючи на відповідний рівень академічності, центр виявився мало запитаним, хоча пропонував і постійно пропонує свої послуги. Це від того, на наш погляд, що в Україні на державному рівні немає державної програми, а відповідно концепції для системної роботи, а тому всі діють поодиноці. Хоча це не так і погано, бо за законами синергетики будь-які процеси самоорганізуються в систему.

Велика вдячність ініціаторам таких парламентських слухань, це свідчення уваги високих державних чинників до проблеми і ознайомлення з нею широких верств населення. Це по-перше.

По-друге, вважаю за необхідне зупинитися на двох проблемах.

Перша – це розмежування категорій “рівність” і “однаковість” та психолого-педагогічні проблеми запиту на рівність. Категорія “рівність” є іншою, ніж категорія “однаковість”. Ми так любимо діяти екстремально, що ще не розрізняємо, що претендувати на рівність – це зовсім не за рахунок втрати своєї особливості, своєї жіночності, своєї життєвої функції, своєї природної відповідальності аж до набуття чоловічих ознак. З іншого боку, це не означає, що жіноцтво перестає поціновувати, а головне – претендувати і впливати на чоловічу шляхетність, що

включає силу розуму, силу знань і силу можливостей. І тут головне – гармонія, поєднання чоловічого “рацію”, жіночого “моцію” і, напевне, як ніколи раніше, а саме в епоху, названу футурологами епохою інформаційного суспільства, коли інтуїція стає основою детермінації людини в сучасному світі, ця превалююча жіноча особливість стає надто запитаною, надто актуальною для обох, заради обопільної користі та щастя.

Хочу підкреслити, що система дії має базуватися на глибокому розумінні категорії рівності та однаковості всіма членами суспільства. У нас об’єктивно немає запиту на рівність, а жіноцтво приречене на вторинність. Причини цього ганебного явища криються в системі стереотипного виховання, яке прямо та опосередковано наповнює зміст сімейного, дошкільного, шкільного, вузівського, соціального та інших форм і видів виховання.

Як відомо, основи виховання закладаються в ранньому віці, переважно, за різними авторами, від п’яти до семи років. Ці роки припадають на виховання дитини в сім’ї та дитячому садочку. У сім’ї ця місія відведена, як правило, мамі, а тому дівчаткам не доводиться індивідуалізуватися так швидко, як така індивідуалізація відбувається з хлопчиками, бо вони іншої статі. А дівчатка у своїй більшості не мають можливості виховання батьком і відповідно не вміють або значно запізнюються в умінні грати за правилами, а саме батько є носієм філософії логіки, або алгоритму гри за правилами.

Далі – школа. Там теж переважно жінки, які, крім того, що забезпечують навчально-виховний процес, часто також здійснюють його змістовне наповнення. Індивідуалізація дівчинки, як правило, припадає на період юності, тоді як на цей час правила індивідуальної гри хлопці вже давно засвоїли. А поки, на превеликий жаль, все за Фройдом, а хотілося б – за гендерною рівністю. Висновок: необхідна програма залучення чоловіків до виховного процесу.

На нашу думку, нові виклики епохи вимагають включення всіх незадіяних активних ресурсів, особливо ресурсів людського інтелекту. А в цьому плані жіночий потенціал є найбільшим резервом. І це не наша жіноча забаганка, це потрібно суспільству, бо чоловіки – носії кількості, жінки – носії якості.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Кобець Ольга Семенівна, почесний голова Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олени Теліги. Підготуватися Тонгуєвій Світлані.

КОБЕЦЬ О.С., почесний голова Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олени Теліги. Шановна президіє! Шановні народні депутати України! Шановні закордонні гості! Пані та панове! Питання рівних прав і рівних можливостей в Україні не вперше стоять на розгляді парламентських слухань у Верховній Раді України. І тому, мабуть, не всі народні депутати прийшли сьогодні до цього залу, оскільки вони вважають, що це питання для них уже пройдене. А між тим ми

маємо чимало проблем із статтю саме на законодавчому рівні.

Ось відповідні факти. Готуючись прийти на сьогоднішні парламентські слухання, я вчора підійшла до звичайного газетного кіоску і подивилася, що ж там у нас виставлено. І ось на рівні очей, не бачачи назв журналів, прочитала: “секс-купони”, “гарячий секс”, “утренний секс-етикет”, “аксесуари для сексу”. Я повікавилася газетними матеріалами і знайшла в них ви знаєте що, на останній сторінці.

Але це ще не все. У той самий день мені довелося побувати в будівельному магазині і там я теж зустріла ось такий малюнок-рекламу. І це ще не все. Коли я придбала відповідні речі в будівельному магазині, мені запропонували ось такий календарик. Я хотіла, щоб його показали на екран, а потім посоромилася. Мені стало незручно, що всі ми, хоч тут більшість жінок, побачимо, до якого рівня можна принизити жінку і як підло використати її прекрасне тіло.

Кажу це не тому, що мені, можливо, неприємно говорити про сексуальні відносини чи про те, що вони ось так використовуються. Але власник цієї мережі магазинів, такий собі Олексій Миколайович Жарков, він що, не розуміє, що робить, пропонуючи таку рекламу? Між іншим, це не все, що я сьогодні принесла до залу. У нього є ще й гірші зразки.

Постає запитання: чому в нас це можливо? Тому що в нас немає відповідного законодавства, спрямованого на боротьбу з порнографією, із зображеннями насильства щодо жінок і дітей в засобах масової інформації.

З усім цим мотлохом уже не справляються суспільна мораль і громадські інституції, і це найгірше. Є в нас спеціальні видання, які спеціалізуються на стиранні меж між добром і злом. І вже зло, аморальність, вульгарність, як їх подає пан Гордон у своєму “Бульварі”, не розпізнаються суспільством як шкідливі для загального розвитку. Я хочу, щоб мене зрозуміли правильно: я не проти матеріалів про секс і сексуальні відносини, але вони повинні продаватися у відповідних секс-шопах.

Я звертаюся до нашої нинішньої виконавчої влади. До речі, представників антикризової більшості і Партії регіонів у цьому залі, на жаль, немає, тому я передаю вам, Адаме Івановичу, як найвищій посадовій особі від антикризової коаліції всі ці матеріали, щоб проаналізували.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Головне, не спокушайте.

КОБЕЦЬ О.С. Так от, може й запитаємо Прем’єр-міністра Віктора Януковича, який так рекламує свою набожність, чому його міністри, зокрема зв’язку, архітектури, будівництва і транспорту, голова Державного комітету телебачення і радіомовлення, до речі, і Міністерство юстиції не впроваджують державну політику щодо суспільної моралі, викладену як у відповідних законах, так і в підпи-

саному ним Універсали? Чому саме аморальність, неписані закони злочинних місць стали нині державною політикою?

Пропонувалося сьогодні створити у Верховній Раді окремий Комітет гендерної політики – я підтримую. Кабінету Міністрів – розробити стратегію гендерної політики, Президентові України – створити Комісію з гендерної політики, Верховній Раді – створити відповідний механізм виконавчої влади, розділивши Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту на два відомства, з яких одне мало б відповідати і за ті проблеми, про які ми сьогодні говоримо.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Слово має Тунтуєва Світлана Володимирівна, директор Ресурсного гендерного центру (м. Луганськ). За нею виступатиме Гармаш.

ТУНТУЄВА С.В., *директор Ресурсного гендерного центру (м. Луганськ).* Шановний Адаме Івановичу! Шановні присутні учасники та учасниці парламентських слухань! Я хотіла б зараз перенести вас, тих, хто творить державну політику, у площину тих, хто її реалізує.

Я представляю Луганську область. Це, мабуть, найскладніша в Україні область щодо розподілу трудових ресурсів, яка має характерну професійну сегрегацію на традиційні жіночу та чоловічу види економічної діяльності. Чоловіки Луганщини представляють 46 відсотків населення і становлять меншість серед загальної кількості зайнятих в економіці. Вони мають більш низький рівень освіти, ніж жінки Луганської області, не завжди, а інколи й зовсім не несуть на собі тягар подвійної зайнятості, але водночас отримують більшу зарплатню та займають більш високі посади. Ви скажете, що така ситуація характерна для всієї України. Я з вами погоджуся. Проте шляхи виходу з такої ситуації можуть бути різними.

У 2003 році керівництво Луганської області, до речі, представлене на той момент лише чоловіками, ініціювало підписання тристороннього Меморандуму про співпрацю з Міністерством України у справах сім'ї та молоді та Проектом рівних можливостей Програми розвитку ООН в Україні щодо впровадження політики рівних прав і можливостей жінок та чоловіків. Звичайно, що на цей крок наше керівництво пішло тому, що цій події передувала копітка щоденна робота жіночих громадських організацій, яка відтоді набула нового змісту та нового значення. До впровадження гендерної політики в області долучилися місцеві органи влади, органи місцевого самоврядування, структурні підрозділи обласної адміністрації та навчальні заклади всіх рівнів акредитації.

Сьогодні Луганщина має ряд досягнень, які сприяли розширенню мережі партнерських організацій і підвищенню інтересу з боку і державних, і неурядових структур. Луганська область стала однією з перших щодо проведення гендерних досліджень та моніторингу на рівні місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Так, проведено гендерний аналіз обласного бюджету. За попередніми висновками фахівців, передбачені в обласному бюджеті кошти переважно спрямовуються на вирішення соціальних питань, що в цілому позитивно впливає на утвердження гендерної рівності. Проте така соціальна спрямованість бюджету спричинена не високою гендерною чутливістю розробників і депутатів, а колом повноважень обласної ради у цій сфері.

З погляду гендерної рівності, статистичні дані, диференційовані для різних гендерних груп, чітко вказують на значні відмінності у статусі жінок і чоловіків та дають змогу простежити, яким чином відбуваються зміни. З 2003 року ми щороку робимо гендерний портрет Луганської області, який з точністю відображає становище чоловіків і жінок та різницю в цьому становищі.

З метою вивчення ситуації на ринку праці у вугледобувних містах Луганської області та опису гендерного аспекту цієї проблеми проведено відповідне соціологічне дослідження, яке дало можливість виявити, що, незважаючи на високий рівень незайнятості в шахтарських містах, населення самостійно виробляє механізми пристосування за рахунок зайнятості у своїх присадибних господарствах, незареєстрованому бізнесі, на тимчасових роботах, які, до речі, не завжди оформлюються офіційним чином, а це призводить до зловживань з боку роботодавців.

В області створені та успішно діють Ресурсний гендерний центр, Центр гендерної освіти та центр “Чоловіки проти насильства”. Завдяки діяльності цих центрів гендерні питання знаходять відображення у програмах навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Все вищевикладене стало потужним підґрунтям для розроблення і прийняття Програми забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок Луганської області на 2006–2009 роки. Ми не стали чекати на державну програму, бо її можна не дочекатися взагалі ніколи, а розробили свою. І я дуже вдячна тим, хто брав участь у прийнятті Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, бо саме він дав нам змогу прийняти свою програму. З обласного бюджету на фінансування програми передбачено 1,5 мільйона гривень. Прийняття програми стало можливим завдяки розумінню з боку депутатського корпусу та керівництва області. Крім того, гендерна політика включена до Програми соціально-економічного розвитку Луганської області на 2007 рік.

Тема наших слухань: “Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи”. Про наші реалії ви вже почули. А от чи є у нас перспективи на державному рівні – залежить від того, наскільки продуманою і збалансованою буде державна політика в цьому напрямі.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні народні депутати! Я звертаюсь до тих, хто наполягає на виступі: одержать слово по одному представнику від кожної фракції. Я хотів би, щоб ми

послухали інших учасників парламентських слухань, у вас є можливість виступати на пленарних засіданнях, тому більш як по одному представнику від кожної фракції не надаватиму слова.

Гармаш Галина Федорівна, народний депутат України, позафракційна. Будь ласка. За нею виступатиме Лідія Мазур.

ГАРМАШ Г.Ф., *член Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України (Соціалістична партія України)*. Шановні учасниці та учасники парламентських слухань! Незалежна Україна робить впевнені кроки як держава, що розбудовує демократичне суспільство, сповідує європейські цінності. Серед цих цінностей особлива роль належить гендерній політиці держави. Про її здобутки, а в основному проблеми, йшлося у попередніх виступах, я ж хочу зупинитися на такій важливій проблемі: жінка в політиці.

Розпочну з гендерного аналізу результатів парламентських та місцевих виборів 2006 року порівняно з результатами попередніх виборів. Маю з цього приводу цікаву свіжу інформацію щодо гендерних результатів місцевих виборів, яка ще ніде не оприлюднювалася. Ці дослідження – результат співпраці Всеукраїнської громадської організації “Жіночий консорціум” під керівництвом Наталки Самулевської, високопрофесійної, талановитої, творчої жінки, та група експертів з міжнародного та виборчого права, а також Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. Велика вдячність їм за цю роботу.

Отже, що ми маємо. Представництво жінок у Верховній Раді України здійснювалося таким чином: 1990 рік – 3 відсотки, 1994 рік – 5,7, 1998 рік – 8,1, 2002 рік – 5,1, 2006 рік – 8,5. Тенденція зростання є, але доволі незначна. До речі, за цим показником Україна займає передостаннє місце серед країн – членів Ради Європи. На останньому місці Туреччина.

За результатами місцевих виборів що ми маємо. Для скорочення, щоб вкласитися у регламент, я називатиму дві цифри: перша – показники виборів 2002 року, а друга – 2006 року. Серед депутатів місцевих рад усіх рівнів обрано жінок відповідно 41,7 та 43,3 відсотка. Зокрема, обласних рад – 9,7 та 10,9 відсотка, районних рад – 20,7 та 19,7 відсотка, районних рад у містах – 21,7 та 20,5 відсотка, міських рад обласного значення – 21,7 та 20,5 відсотка, міських рад районного підпорядкування – 35,4 та 33,6 відсотка, селищних рад – 46,7 та 46,6 відсотка, сільських рад – 46,9 та 50,3 відсотка. Така сама тенденція щодо виборів сільських, селищних і міських голів.

До речі, ремарка. Для чого жінкам потрібна влада? Безумовно, не задля влади, а для того щоб жити в нормальній, демократичній державі, де комфортно, достойно жити кожному і всім.

Які висновки можна зробити, виходячи з цього аналізу?

Перше. Незважаючи на загальне збільшення представництва жінок як у парламенті, так і в обласних та сільських радах, загалом влада в Україні була і, на превеликий жаль, залишається дуже патріархальною. У державних органах України найбільше жінок працюють на посадах найнижчого рівня, чи вища посада – тим менше жінок. Яскрава ілюстрація того – Кабінет Міністрів, де жодної жінки-міністра, жінки-віце-прем'єр-міністра немає. У судовій гілці влади теж ситуація складна: у Конституційному Суді – 16,7 відсотка жінок, у Верховному Суді – 15,7 відсотка, таких прикладів дуже багато.

Друга причина – недосконалість і виборчого законодавства, ті Закону “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, про це вже йшлося.

Третє – подвійні стандарти в діяльності більшості партій. Тобто у програмах партій, у промовах лідерів проголошується гендерна рівність, а коли відбувається формування списків на вибори, жінки опиняються в непрохідній частині.

І психологічні аспекти, про це говорили. Хороша дружина, добра мати, домогосподарка – це ті функції, яке суспільство сьогодні визначило жінці як слабкій статі, яка не може бути рівною чоловіку в політиці.

Я назвала кілька чинників, але їх значно більше.

Що треба робити? Досвід країн – членів ЄС у сфері забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі показують, що є два загальновизнаних способи досягнення адекватного представництва обох статей у виборних органах: законодавче закріплення гендерних квот при висуванні і реєстрації кандидатів та встановлення квот представництва гендерних груп безпосередньо політичними партіями. І в цьому напрямі треба об'єднати зусилля жінок – народних депутатів України. Гадаю, що ми законодавчо затвердимо ці норми.

І передостаннє стосовно рекомендацій наших парламентських слухань. Поруч зі мною – поважна жінка, колишній редактор багаторічного журналу “Радянська жінка” Галина Архипівна Литвинова сказала, що рекомендації конкретні, нормальні. Але ми не зважали і не робили аналізу...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Все, всі жінки сьогодні рівні, вибачте. Якби чоловіки виступали, я дав би можливість.

Слово має Мазур Лідія Юріївна, перший заступник голови Співки жінок України, головний редактор журналу “Жінка”. Підготуватися Ларисі Кобилянській.

МАЗУР Л.Ю., перший заступник голови Співки жінок України, головний редактор журналу “Жінка”. Шановне товариство! У канадійському акті про рівні

права і можливості записано: якщо не буде використаний інтелектуальний, творчий, професійний, освітній потенціал і чоловіків, і жінок, то про достойне місце держави у світі годі мріяти. Думаю, що Україні, доки не буде повністю використаний цей потенціал в самих різних іпостасях, також буде важко здолати всілякі негаразди.

Тому Спілка жінок України підтримує пропозиції, які були висловлені щодо того, аби відновити у Верховній Раді Комітет у справах гендерної рівності. До речі, саме наша організація виходила з такою пропозицією до Робочої групи з проведення першого засідання Верховної Ради нинішнього скликання. Ми також підтримуємо думку про те, що при Кабінеті Міністрів треба створити департамент чи управління із забезпечення рівних прав і можливостей. Цілком і повністю схвалюємо пропозиції щодо запровадження квот для жінок на виборах і до Верховної Ради, і до місцевих рад. Тому що тут звучало, що наші жінки більш освічені, але є ще одна деталь – вони постійно здобувають нові знання, працюють над собою.

Ми просили б розглянути питання фінансової підтримки державою Національної ради жінок. Національна рада жінок – це потужне об'єднання, до якого входять 24 жіночі організації із 44 всеукраїнських організацій. Також підтримуємо всі ті пропозиції, які сьогодні прозвучали.

Як головний редактор багаторічного журналу “Жінка”, який має дуже широку географію, я маю право донести вам думку щодо гендерних підходів, гендерних рівних прав і можливостей, мабуть, із найвіддаленіших куточків нашої держави.

Так от, панове, один лист надійшов буквально тижнів зо два тому з колишньої гетьманської столиці. Жінка пише: “Пані, що то за гендер? Ви що, думаете, що хтось про нього знає в селах, у містах, у районах, чи когось обходить ця проблема? Ви говорите через те, що хочете посісти місця у Верховній Раді, ви обговорюєте цю проблему лише між собою...” Подивіться в зал, і це не вперше ми обговорюємо між собою.

На це я хотіла б сказати, що в чомусь, мабуть, пані права. І ще вона сказала: “Подивіться, якою мовою пишуться ваші посібники, ваші буклети і ваші інші талмуди...” “Талмуди” – так і сказано в листі.

То я хочу сказати, що коли аналізувала законодавство Канади, країн Європи та членів ЄС – колишніх республік Радянського Союзу, то перепрошую, панове, там на першому місці йдеться про рівні права і можливості жінок на працю, на реалізацію себе як особистості, на соціальний захист, зокрема на робочому місці, і головне – можливість реалізувати себе і як мати, і як спеціаліст. І особливо мені подобається в цих законодавствах те, що є механізм контролю за дотриманнях всіх законодавчих актів. Створюються спеціальні групи, зокрема в Норвегії, до яких входять представники і короля, і обов'язково профспілок.

У зв'язку з цим я хотіла б також коротко сказати про нашу гендерну свідомість. Про гендерну свідомість важко говорити. І я погоджуюся з нашою дописувачкою, яка каже: "Шановні пані, дуже складна термінологія, на одному листку її і не добереш".

І наостанок я хотіла б сказати, що гендерна рівність має бути в усьому. Мають бути вулиці, мають бути публікації жінок нарівні з чоловіками. Має бути вулиця Діни Проценко, має бути вулиця княжни Віри Гедройц. Тоді ми не будемо потрапляти в таку ситуацію, як наша міська влада, коли почали вимагати назвати вулицю іменем Єжи Гедройца.

Перепрошую, час закінчився, я щиро бажаю, щоб ви були всі щасливі і мали право...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Лідіє Юріївно.

Слово має Кобилянська Лариса Станіславівна, керівник Програми рівних можливостей ПРООН. За нею виступатиме Лобанова.

КОБИЛЯНСЬКА Л.С., керівник Програми рівних можливостей Програми розвитку ООН в Україні. Шановний пане головуєчий, учасниці та учасники наших парламентських слухань! Багато хто з виступаючих, фактично майже всі, говорили про необхідність вдосконалення національного інституційного забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. У своєму виступі я хотіла б наголосити на одному з таких механізмів, який залишається поза увагою, незважаючи на те, що фактично всі про нього говорять.

На жаль, використати розвитковий механізм наша країна фактично досі ще не спромоглася, оскільки непомітно для себе пройшла повз 25-ту річницю ратифікації Україною Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. І проблема не в тому, що Україна не святкувала цієї події, хоча була однією з тих країн, які приймали цю конвенцію, оскільки Україна і в ті часи була самостійним членом Організації Об'єднаних Націй. Проблема в тому, що за 25 років Україна не імплементувала цієї конвенції. І це фактично є виявленням подвійного стандарту, оскільки тільки тепер у законі визначено поняття дискримінації. І тому для країни, яка не використовує такий потенціал, дійсно є дуже багато суперечностей у можливостях забезпечення, які інші країни світу використали, хоч імплементували конвенцію лише кілька років тому.

Особливо я хотіла б наголосити на такому механізмі, як здійснення тимчасових спеціальних заходів, що зафіксовано і вимагається відповідно до пункту 1 статті 4 цієї конвенції. Хочу сказати, що уряд, звітуючи поспіль кожні чотири роки перед Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок Організації Об'єднаних Націй, завжди звітує за певною схемою, за кожною статтею. Так от зауваження комітету, як правило, починаються завжди з цієї статті. Тобто є механізм прямої дії – міжнародна норма, відповідно до якої введення тимчасових

заходів прямої дії є не просто можливістю, а зобов'язанням уряду, зобов'язанням державних органів влади, про що записано в конвенції.

І якби таким чином ця конвенція розумілася і виконувалася, ми давним-давно зняли б питання про те, чи можна вводити квоти і чи є вони дискримінацією. Ні, квоти не є і ніколи не були дискримінацією. Це механізм, завдяки якому на певний час встановлюється певна норма задля того, щоби привести до певної відповідності представлення жінок і чоловіків там, де воно не може бути забезпечено іншими засобами.

Хочу сказати, що фактично складова рівності – це не лише політична можливість для суспільства скористатися з переваг обох статей, переваг участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень. Це ще й величезна економічно потужна система розвитку для суспільства, країни, держави. На жаль, наші економісти поки що не спромоглися порахувати, який потенціал не використовують наша економіка і наше суспільство. Але наші демографи вже порахували, що за кілька десяти років країна втрачатиме не лише в своєму людському потенціалі, вона втрачатиме в економічному потенціалі, оскільки у віці від 28 до 46 років кожен четвертий хлопчик на сьогодні не доживе до пенсії. Країна поступово ставатиме біднішою, вона недовикористає ті можливості, які слугували б розвитку суспільства на користь і жінок, і чоловіків.

Хочу закликати народних депутатів України, плануючи заходи щодо гармонізації українського законодавства з європейськими нормами, пам'ятати, що однією з кардинально важливих демократичних норм європейського і світового законодавства є норми забезпечення рівних можливостей для обох статей.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Лобанова Людмила Сергіївна, голова Всеукраїнської громадської організації “Всеукраїнський жіночий центр інформації та соціально-економічної адаптації”. Підготуватися Сорокопуд.

ЛОБАНОВА Л.С., голова Всеукраїнської громадської організації “Всеукраїнський жіночий центр інформації та соціально-економічної адаптації”. Шановний головуючий! Шановні колеги і колежанки! Шановні присутні! Багатий світовий досвід ринкового господарювання виділяє найважливішу сферу державного регулювання розвитку суспільства – бюджетну систему. Саме через бюджети всіх рівнів держава впливає на стан суспільства, його розвиток і реалізує свої політичні наміри.

В економіці розвинутої демократії держава не лише декларує поліпшення суспільних благ, а й завдяки прозорості бюджетного процесу має позитивно впливати до добробут людей. І завжди в усіх демократичних країнах формування бюджетів всіх рівнів є об'єктом максимального загострення індивідуальних, групових і національних інтересів, джерелом боротьби ідеологій, політичних переконань та уявлень про справедливість.

Бюджетна система має багато функцій. Найважливішою з них, я вважаю, є те, що бюджет має бути орієнтиром розвитку суспільства і утвердження в суспільстві певного кодексу справедливості. Така соціогуманітарна функція бюджету і саме вона має бути відповідальною за реалізацію гендерної рівності в суспільстві.

Творчий колектив нашого центру провів гендерний аналіз Державного бюджету за роки незалежності України. За браком часу наведу тільки деякі приклади, які демонструють, що в Україні реальна державна політика не відповідає проголошеним публічно зобов'язанням України щодо впровадження гендерної рівності як на національному, так і на міждержавному рівні.

Перше. У Бюджетному кодексі України (це основний законодавчий акт, який регламентує бюджетну систему) не враховується гендерна проблематика, що сприяло б реальному наповненню державної політики гендерним змістом.

Друге. Гендерна структура депутатського корпусу Верховної Ради всіх скликань красномовно свідчить про те, що голоси жінок-депутатів не мають впливу на прийняття Державного бюджету країни. Те саме стосується прийняття рішень на всіх вищих рівнях державної влади, де жінок дуже мало. Що стосується місцевих бюджетів – там більше жінок. І я думаю, що на рівні місцевих бюджетів рішення на користь гендерної рівності треба вже сьогодні впроваджувати.

Третє. В Україні реалізацію політики щодо впровадження гендерної рівності покладено на Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту. Як свідчить гендерний аналіз, усі програми, тією чи іншою мірою пов'язані з гендерною рівністю (дитячі, юнацькі, жіночі), фінансувалися з Державного бюджету України щороку на рівні 0,02 відсотка. Якщо зобразити у вигляді графіка, то сплески були тільки перед виборами Президента Кучми і перед виборами Верховної Ради. Для порівняння наведу одну цифру: на Філіппінах на програми, пов'язані з підтримкою, впровадженням гендерної рівності, з державного бюджету щороку виділяють 5 відсотків всіх видатків.

Четверте. Аналіз Державного бюджету України показав, що дохідна частина щороку недоотримує 10–15 мільярдів гривень тільки за рахунок нерівності жінок на ринку праці.

У світі існує така технологія, як гендерний бюджет, і ми маємо до нього підійти, це – наше завдання. Він діє вже в багатьох країнах – в Австралії, США, Канаді, Великій Британії. На часі – створення гендерного бюджету в Україні.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Сорокопуд Ярослава Володимирівна, координатор програми тренінгів Міжнародної благодійної фундації *Heifer Project International* в Україні. За нею виступатиме Тамара Мельник.

СОРОКОПУД Я.В., координатор програми тренінгів Міжнародної благодійної фундації *Heifer Project International* в Україні. Дякую дуже. Вельмишановні пані і панове! Шановні колеги і колежанки! Хочу сказати, що, напевне, ми сьогодні достатньо мали нагоду відчутти, що означає бути присутнім у цьому залі, а ще й нести певну відповідальність після цього. Тому, не затримуючи ваш час, базуватиму свою доповідь на досить конкретних фактах, які побудовані на соціо-економічному гендерному аналізі нашої організації, що працює на теренах України вже десять років і займається, власне, проблемами села.

Почну частково з емоцій. Знаєте, ця сільська жінка, про яку ми говоримо і використовуємо, можливо, для того, щоб пролобіювати певні інтереси, так чи інакше разом з чоловіком у рівних правах і в рівних можливостях – і вона сама, і чоловік мають думати, що їм робити з ранку до ночі, яким чином вижити. І це дуже важливий аспект, яким чином держава поставила питання їхнього самозабезпечення. Самозабезпечення як термін є, а от нормативних актів, економічного і бюджетного підґрунтя абсолютно під це немає.

У результаті, знову-таки емоції, хочу сказати, що ця жінка в сауні перебуває не 5–7 хвилин, як рекомендують медики, а протягом цілого року. Її робочий час становить 16–18 годин на добу. Крім того, вона отримує чудові масажі від своєї корови, хвіст якої допомагає їй разом з молоком ці маски приймати. Тому вона не завжди, звичайно, як тут було сказано, розуміє, про що йдеться, коли говорять про політику рівних прав і рівних можливостей. Разом з тим через політику рівних прав і можливостей ми можемо чи прямо, чи опосередковано їй допомогти, залучити і жінку, і чоловіка в сільській місцевості до рівня прийняття рішень аналогічно до своєї можливості самозабезпечення, без якихось вагомих вкладень.

Про що ми говоримо? Ми говоримо про те, що гендерні аспекти охоплюють політичні, економічні й соціальні сфери діяльності.

Почну з економічної сфери діяльності. Найперше, що потрібно сільській родині, – високоякісна тварина, яка дасть можливість отримувати продукти харчування і надлишки продукції продавати. Цих тварин на сьогодні в Україні практично немає, при тому що це сільськогосподарська країна. Надання високоплемінних тварин, що робить наша організація, дає можливість сім'ї вижити. Разом з тим довготривалий розвиток самозабезпечення через створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів дає можливість людям продавати якісь надлишки продукції. Цього достатньо хоча б на перших етапах для звичайної сільської сім'ї, для того щоб запобігти структурному, прямому насильству – культурному насильству, яке побутує в стереотипних напрямках. Та, на жаль, якщо б зараз поставити оцю пляшку води, і те молоко, яке здають як надлишок продукції, і те молоко, яке продається в магазині... Ви добре знаєте, що те молоко, яке купують у жінок, коштує 60 копійок, а вода – втричі дорожче.

Щодо соціальних аспектів. Наше міністерство розробило багато програм, але дуже важливо запровадити моніторинг за їх виконанням, визначити ситуацію,

на чому ми сьогодні стоїмо. Тоді вже планувати, тоді вже впроваджувати і знову моніторити.

Що стосується політичної сфери діяльності. У сільських радах жінок дуже багато, але уявіть собі, що парламент сьогодні не той, який прийде завтра, а ось такий. Чи всі...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Мельник Тамара Михайлівна, радник міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту. За нею виступатиме Наталія Кравченко.

МЕЛЬНИК Т.М., *радник міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту.* Дякую. Шановне товариство! Останніми роками гендерні проблеми в Україні стали справді предметом суспільного, державного розгляду і розв'язання. Цим самим країна входить в систему впорядкування гендерних відносин у національному та світовому просторі. Державні гендерні перетворення відбувалися під впливом національних гендерних структур і структур міжнародного рівня, Програми розвитку ООН в Україні.

При цьому важливо відзначити, що останні роки характеризуються дещо пришвидшеними темпами та активізацією гендерної діяльності структур законодавчої і виконавчої влади, чого не скажеш про владу судову. Однак ці темпи можна назвати пришвидшеними порівняно з попередньою гендерною бездіяльністю, а не з потребами сучасних соціальних перетворень та потребами планування і прогнозування майбутнього України. Така соціально-політична ситуація зумовлена тим, що гендерні перетворення є уповільненими у зв'язку з уповільненням в Україні всієї системи перетворень соціальної сфери. Драматизм такої ситуації полягає в тому, що в результаті надалі погіршується соціальне становище жінки, чоловіка, ускладнюються гендерні відносини.

Стратегічна недооцінка державними структурами ролі соціальної політики, ігнорування світових процесів зосередження особистості жінки і чоловіка на самотворенні власного життя та самостворенні власної особистості, зумовлює в Україні відсталість гендерної політики, відсутність аналізу гендерних змін і гендерного розвитку та відстежування самої державної діяльності щодо гендерних перетворень. Гендерна політика не стала органічною потребою в діяльності держави тому, що такою потребою не стало для державної, загальнонаціональної політичної діяльності визначення особистісних людських пріоритетів, що відбувається в усіх розвинених країнах світу з високим матеріальним добробутом сьогодні і в часи становлення такого добробуту. Така ситуація в Україні пов'язана з пануванням і поширенням технократичного мислення, що абсолютизувалося за радянських часів і наслідуються у свідомості багатьох у владних структурах.

Прогресивний світ сьогодні визначальними і прогресивними вважає гуманістичне мислення і гуманістичні підходи, базовані насамперед на системі

гуманітарних знань. І драма сучасної України – в запізненому і уповільненому підході до гуманістичних вимірів загальнодержавної діяльності у всіх сферах життя, а отже і до оцінки її результатів щодо гендерних перетворень.

Необхідно зазначити, що відносини в Україні перебувають у стані гендерних руйнацій, що властиво для всього світового і, зокрема, європейського співтовариства. Та не можна не бачити, що гендерна “ломка” в Україні часто більш глибока і навіть карколомна: велика різниця, як відзначалося, у тривалості життя жінки й чоловіка – 12 років, коли в Європі 4–5; поява цілих територій з працею лише жінок або чоловіків, чого не знає Європа; зростання кількості безбаченків, розлучень та інше. Це потребує від держави концептуального бачення гендерних перетворень і гендерних перспектив, про що свідчать сьогоднішні виступи доповідачів.

Прийняття такої концепції відповідатиме потребі прискореного відходу від концепції поліпшення становища жінок, що історично вичерпала себе і яка, на жаль, залишається ще живучою в партійній та державній політиці, про що свідчили програми політичних партій під час виборів, потребі конкретизації і предметного визначення гендерних стратегій людського розвитку, потребі комплексного підходу до аналізу становища чоловіків і жінок, хлопчиків і дівчаток, потребі гармонізації гендерного розвитку України з гендерним розвитком європейського співтовариства і з урахуванням цього – здійснення гендерного наповнення всіх сфер політики.

Україна потребує більш чіткого окреслення політичних гендерних пріоритетів – політичних, ідеологічних, організаційних, правових, фінансових механізмів управління в усіх сферах суспільного життя. Особливо важливого значення набуває чітке юридичне окреслення гендерної компетенції державних структур.

Сучасне становище України, як ніколи раніше, потребує становлення і розвитку гендерного права, забезпечення його застосування і правоохоронно-юридичної впорядкованості гендеру в країні. Україна перебуває у стані розростання гендерних проблем, які деформують багато процесів вже сьогодні, а при нехтуванні управлінням ними стануть справжньою міною у майбутньому. Зокрема, розгортається і поглиблюється трагедійне становище сучасного чоловіка, руйнівні процеси соціуму якого вже лягають і ще більше ляжуть тягарем на плечі української жінки.

У сучасних умовах стоїть завдання виховати свідомих демократів, здатних за... *(Оплески)*.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Наталя Адамівна Кравченко, виконавчий директор Українського жіночого фонду. Будь ласка.

КРАВЧЕНКО Н.А., виконавчий директор Українського жіночого фонду. Шановний пане головуєчий! Шановні учасники та учасниці парламентських слухань! Шановні народні депутати! Прийняття Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” є значним кроком у забезпеченні гендерної рівності в українському суспільстві. Ми вважаємо, що прийняття цього закону було на часі, і тепер дуже важливо забезпечити його реалізацію на всіх рівнях. На жаль, маємо констатувати, і попередні промовці вже говорили про це, що механізми реалізації закону, на жаль, недосконалі.

Так, координатори з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в органах виконавчої влади на місцях, як правило, не є фахівцями з гендерних проблем, у них немає достатньо знань, для того щоб проводити аналіз стану забезпечення гендерної рівності в регіоні. Інша проблема, яка існує, на жаль, до цього часу, – часта зміна управлінських кадрів. Ми вважаємо, що важливим напрямом у вирішенні цієї проблеми є співпраця органів місцевого самоврядування з жіночими громадськими організаціями, які на сьогодні мають достатньо знань та досвіду щодо моніторингу стану дотримання рівних прав чоловіків і жінок в усіх сферах суспільного життя.

Для організації такої співпраці Українським жіночим фондом цього року започатковано новий напрям грантової програми, який називається “Практики впровадження інституційних механізмів забезпечення гендерної рівності”. Цей напрям передбачає взаємодію неурядових організацій з місцевими державними інституціями щодо впровадження і вдосконалення діючих та ініціювання нових інституційних механізмів забезпечення гендерної рівності з метою досягнення системних змін на національному та місцевому рівнях. Проекти, підтримані за цим напрямом, спрямовуватимуться, зокрема, на підвищення рівня залученості жінок Миколаєва до процесу прийняття рішень місцевою владою, а також на розроблення та лобіювання гендерної стратегії розвитку міста.

Ще один проект передбачає вдосконалення інституційних механізмів забезпечення гендерної рівності в Південноукраїнському регіоні. У процесі реалізації цього проекту буде проведено регіональний моніторинг виконання чинного законодавства, сформовано громадську коаліцію жіночих неурядових організацій, а також тих організацій, які опікуються гендерними проблемами, створено жіночий центр правової допомоги.

Ми плануємо широко висвітлювати результати цих проектів і поширювати інформацію про кращий досвід співпраці влади та громади через наші інформаційні центри та інші ресурси, які ми маємо, для того щоб ефективні моделі такої співпраці могли бути впроваджені в інших регіонах України. Ми вважаємо, що дуже важливо й надалі підтримувати таке міжсекторальне партнерство. Досвід зарубіжних країни, зокрема Литви, з якою тісно співпрацює Український жіночий фонд, доводить ефективність такого партнерства.

Взагалі, хотілося б відзначити, що діяльність громадських організацій, зокрема жіночих неурядових організацій, значно вплинула на творення гендерної

політики держави, на прийняття гендерного законодавства, на проведення гендерної експертизи, на поширення гендерної освіти серед народних депутатів та представників сфери державного управління. Тому для нас дуже важливі сьогодні підтримка і розуміння важливості співпраці з жіночими неурядовими організаціями з боку держави. Ми вважаємо, що влада має активно залучати до співпраці жіночі неурядові організації. Така співпраця сприятиме реалізації Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” і, звичайно, сприятиме досягненню позитивних гендерних перетворень в українському суспільстві. Ми, зі свого боку, готові до такої співпраці і надалі плануємо сприяти тісній взаємодії з питань гендеру між неурядовими жіночими організаціями та державними структурами через реалізацію наших грантових програм.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні учасники слухань! Ми вже більше двох годин відвели на обговорення цього питання. Я все чекав, коли ми виконаємо обіцянку, яку майже всім залом хотіли. Я чекав, хто з вас, кого я оголошую до виступу, скаже: “Я віддаю своє слово Комаровій”. Не виявилось такої.

Тому за рахунок часу, відведеного для головуючого, я надаю 5 хвилин Комаровій. Будь ласка.

КОМАРОВА А.І., директор Науково-дослідного інституту “Проблеми людини”. Дякую. Вельмишановні друзі і колеги! Сьогоднішній розгляд питання гендерного насильства – це, по суті, екстраполяція, на жаль, підміна головного – насильства держави, влади поки що як непереборної сили звуженим, частковим питанням насильства в сім’ї. Безумовно, питання дуже актуального і дуже важливого. Підтвердженням того є й рекомендації наших парламентських слухань, які стосуються тільки проблеми гендерного насильства в сім’ї, відкрийте їх і подивіться.

Чому так з боєм мені довелося опинитися тут? Тому що тема мого виступу: “Проблема подолання, запобігання гендерному насильству правоохоронними органами, прокуратурою і судами України”. А як відомо, наш шановний Президент на Всесвітньому форумі українців підкреслив, що найбільш корумпованими державними органами в Україні як були, так і є міліція, прокуратура і суд.

Сьогоднішня наша тема – насильство, а насильство, як відомо, – це вплив на людину проти її волі, що спричиняє їй фізичну і моральну, майнову шкоду, передовсім дуже поширену в сучасних умовах в Україні – протизаконне відібрання майна, або містить у собі загрозу заподіяння зазначеної шкоди зі злочинною метою. Наприклад, рейдерство – напади з метою знищення, переважно механізмами суд-

дівства. Суддями як опорою рейдерства ухвалюються незаконні рішення, на підставі яких захоплюється чужа власність, тобто здійснюється насильство. Або “біотероризм” нашого сьогодення – вбивство, розшматування людей, переважно дітей, заради продажу людських органів. Такий вплив здійснюється вчиненням певних умисних діянь насильницькими діями, тобто застосуванням або погрозою застосування психічного впливу, фізичної сили, зброї. І передовсім головний суб’єкт насильства – держава, насильство держави і правоохоронних органів.

Однак предмет нашого розгляду – насильство не взагалі, а зокрема насильство гендерне. Нагадаємо, що “гендер”, як відомо, походить з грецької мови і означає “рід”. І в нашому випадку гендерне насильство – це насильство проти чоловіків і насильство проти жінок.

Що в цих двох різновидах насильства, за науковою методологією, є загальним і особливим? Загальним є те, що всі прояви насильства проти людини – це дії для досягнення злочинної мети. Тому в житті суспільства іншого не дано – подолання насильства, насамперед тими державними органами, до компетенції яких це належить, – правоохоронні органи, суд і прокуратура.

Ми сьогодні чули виступ заступника міністра України, до компетенції якого належать питання державної безпеки. Він слова не сказав, що справжньою небезпекою є насильство проти народу. Тероризм проти народу, передовсім правоохоронними органами, міліцією, на чолі з Луценко.

Отже (на жаль, немає часу), зараз єдиний вихід – провести довгоочікувану судову реформу, де ми поставимо питання, вже ставимо – антикорупційний центр, науковці, відомі державні діячі – реформування суду, формування суддівського корпусу, відповідальності суду перед державою, відповідальності прокуратури перед державою.

І найголовніше – якщо фігуранти захисту насильства не стануть перед законом... Перш за все Луценко – це перший піарник. У нас досліджено 18 тисяч фактів, коли Луценко...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, сідайте будь ласка, вас все одно не чують.

Шановні учасниці парламентських слухань! Оскільки я свій час передав, підведу підсумки дуже коротко. Я бачу, у нас в залі є чарівні жінки в погонах, і дуже шкода, що сьогодні ми не почули жодної з них. А шкода ось чому, назву цікаві факти. Коли ви цілком справедливо говорили, що в нас зменшується чисельність жінок у всіх сферах управління, чи то на вищому державному рівні, чи то в органах місцевого самоврядування, хоч як дивно (мабуть, нехай вчені вивчають, в чому тут причина), але у нас різко збільшилася кількість жінок в армії. За останніх п’ять років чисельність жінок-офіцерів в армії зросла удвічі. Щоправда, поки що їх не так багато, трохи більше як 1100, але серед них 4 полковники, близько 80 підполковників, 216 майорів. Хотілося б, щоб були й генерали, то, може, буде позитивний приклад і в інших сферах.

Я вам щиро дякую за те, що у вас болить душа, що у вас рветься серце за такі проблеми, про які ви тут говорили. Ми з вами поплакалися, виговорилися, і я сподіваюся, що, як і після парламентських слухань 2004 року, це обов'язково буде втілено в закони. На превеликий жаль, ми можемо тільки жалкувати (і ми сьогодні, на жаль, мало про це говорили), що закони є, але вони не виконуються. Тому давайте спільно, і ви – жінки, і ми – представники влади, будемо вимагати від тих, хто зобов'язаний виконувати ці закони, щоб вони виконувалися.

На цьому парламентські слухання оголошуються закритими. На все добре, нехай вам щастить!

Матеріали, передані до Секретаріату Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

“Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”

АНТИПОВ О. М.,

народний депутат України,

Збалансована участь жінок і чоловіків у процесі прийняття управлінських рішень у державно управлінській сфері є невід’ємною частиною прав людини та елементом соціальної справедливості, а також необхідною умовою ефективного функціонування та розвитку демократичного суспільства. Хоча необхідність забезпечення збалансованого представництва чоловіків і жінок у директивних органах на всіх рівнях одержала загальне визнання, як і раніше, існує невідповідність між юридичною і фактичною рівністю.

Представництво чоловіків і жінок в органах державної влади є одним із показників демократичного суспільства. Дотримання принципу гендерної рівності дозволяє при прийнятті рішень враховувати інтереси різних категорій населення. Сьогодні в державній службі жінки становлять більшість. Поки що кількість жінок у державноуправлінській сфері виглядає у формі піраміди: чим вище, тим їх менше, а на вершині вони практично відсутні. Серед загальної кількості державних службовців частка жінок зменшується відповідно до підвищення службових посад (частка жінок-спеціалістів складає 81 %, а жінок, які обіймають посади керівників середнього рівня – 52,5 %). Серед вищих категорій посад державних службовців (I-II категорій посад) частка жінок становить лише 14,7 %. Натомість приємно відзначити, що серед п’яти фракцій Верховної Ради України – дві фракції (БЮТ і Партія регіонів) очолюють жінки, хоча кількість жінок у парламенті становить лише 8,7 % від загального складу парламенту. Наведена статистика свідчить про низький рівень залучення жінок до процесу прийняття відповідальних державних рішень. Україна помітно відстає за рівнем гендерного розвитку, внаслідок обмеження представництва жінок на керівних посадах. Українські тенденції підтверджують, що представництво жінок у процесі прийняття управлінських рішень, суттєво не збільшується.

Статистичні дані про участь жінок у процесі прийняття управлінських рішень є показником того рівня, якого досягла країна в галузі з рівності між чоловіками і жінками. Світовим досвідом доведено, що представництво жінок в органі влади

повинно досягнути критичної маси (30 %), щоб вони могли реально впливати на прийняття рішень. Недостатнє представництво жінок на вищих рівнях влади не лише суперечить принципам паритетної демократії, а й знижує ефективність державного управління, послаблює увагу до проблем соціальної політики.

Проблема паритетного представництва та участі жінок в опрацюванні політичних й економічних рішень полягає не стільки в недостатній кількості наявних юридичних прав, скільки у відсутності державної стратегії щодо просування жінок на керівні посади та механізмів, які забезпечували б рівне представництво чоловіків і жінок у всіх органах влади. Необхідність створення таких механізмів зумовлена певними чинниками, насамперед, закладеними у суспільній свідомості громадян міцного стереотипу негативного ставлення до громадсько-політичної діяльності жінок.

Здійсненню ініціатив і програм щодо залучення жінок у прийняття управлінських рішень, перешкоджають також недостатність

- розуміння в суспільстві важливості забезпечення збалансованого представництва жінок і чоловіків на керівних посадах;
- фінансових ресурсів для професійної підготовки та навчання жінок навичкам участі у політичному житті;
- усвідомлення необхідності участі жінок у процесі прийняття рішень;
- прагнення до налагодження діалогу та співпраці органів влади з гендерними громадськими організаціями;
- належних організаційних і політичних структур, що дають змогу жінкам брати участь у прийнятті рішень;
- та основне підзвітності обраних посадових осіб і політичних партій, що займаються впровадженням рівності між чоловіками і жінками. Ще вагомою перешкодою є те, що передвиборчі програми політичних партій і блоків не містять положень, які б стосувалися гендерної проблематики. Це дає підстави стверджувати про неготовність більшості партій вирішувати гендерні проблеми, що у підсумку призводить до гендерної нечутливості представницьких органів влади.

Бар'єри, які виникають на шляху досягнення гендерної рівності, можна подолати тільки шляхом наділення жінок реальними правами і створення умов для конструктивного діалогу між жінками і чоловіками у процесі прийняття рішень. Основними каталізаторами тут мають стати правові та інституційні механізми.

На сьогодні забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у громадсько-політичній сфері регулюється Конституцією України, Законом України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” та Указом Президента України “Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”.

Серед політичних прав громадян особливо значущим у сучасних умовах є право обирати й бути обраним, оскільки жінки за це право боролися дуже довго. Рівні права та можливості жінок і чоловіків у виборчому процесі забезпечує ст. 15 Закон України “Про забезпечення рівних прав жінок і чоловіків та рівних можливостей їх реалізації”. Згідно із цією статтею, політичні партії, виборчі блоки тільки під час висунення кандидатів у народні депутати України в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі повинні передбачати представництво жінок і чоловіків у відповідних виборчих списках. Вагомим недоліком згаданої норми закону є те, що в ній не вказано кількісне співвідношення представництва жінок і чоловіків, яке буде вважатися виконаним. Адже формально до виборчого списку може входити лише одна жінка. Зрештою, жінок може бути і половина виборчого списку, але всі подані у “непрохідній частині”. Окрім цього, у законі не визначено порядок формування виборчих списків кандидатів у депутати місцевих, районних і обласних рад. Внаслідок нечіткості зазначеної вимоги виглядає незрозумілим і недоцільним контроль виборчих комісії за її виконанням, тому реалізація рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі відбувається не належним чином. Це підтверджують реалії сьогодення.

Діючі Закони України “Про політичні партії в Україні”, “Про вибори народних депутатів України”, “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” не визначають механізму формування списків кандидатів у депутати, не забезпечують паритетне представництво жінок і чоловіків у керівних органах політичних партій, а також не містить вимог щодо формування списків кандидатів у депутати. Відсутність у законах процедури формування партійного списку та порядку розподілу місць у ньому не забезпечує жінкам рівних можливостей з чоловіками бути обраними до представницьких органів. Це питання є важливим, оскільки, формування політичною партією гендерно збалансованого списку є однією із процедур, що забезпечує рівні можливості жінок і чоловіків у політичній діяльності відповідно до вимог Конституції України. Тому конституційне та законодавче право бути обраним, яке гарантується і жінкам, і чоловікам, залишаються, здебільшого, декларативним для жінок.

Для вирішення цього питання вважаю, що варто підтримати запропоновані народними депутатами (Стасів Л. В., Бондаренко О. Ф., Білозір О. В., Сухий Я. М., Шибко В. Я.) законопроекти про внесення змін та доповнень до Законів України “Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків”, “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” та “Про вибори народних депутатів України” щодо забезпечення представництва у виборчих списках у кожній п’ятірці кандидатів у депутати як жінок, так і чоловіків.

Вагому роль у регулюванні гендерних відносин і формуванні інституційних механізмів має відіграти нещодавно ухвалений Закон України “Про забезпечення

рівних прав і можливостей жінок і чоловіків”, де визначені інституції, які мають відповідні повноваження у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Згідно із згаданим законом перелічені суб’єкти гендерної політики мають сприяти збалансованому представництву обох статей в управлінні та ухваленні рішень. Вважаю, що до вказаних суб’єктів варто додати ще Президента України, оскільки йому належить важливе місце у галузі державної гендерної політики. Здійснюючи свої повноваження, Президент може регулювати окремі питання організації у цій сфері через відповідні укази та законопроекти. Так, своїм Указом “Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” Президент доручив міністрам, керівникам інших центральних і місцевих органів виконавчої влади визначитись із конкретною кандидатурою щодо виконання обов’язків по забезпеченню рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. На жаль, цей указ неефективно виконується, оскільки радники з гендерних питань є лише в Міністерстві внутрішніх справ (2004 р.) і Міністерстві у справах сім’ї, молоді та спорту (2000 р.).

У складі Верховної Ради гендерними питаннями здебільшого займається Комітет з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. Важливо відзначити, що вперше в історії українського парламенту у 2005 р. в секретаріатах комітетів визначені працівники, які мають займатися гендерними проблемами на систематичній основі. Це вказує на системний підхід щодо вирішення гендерних проблем у Верховній Раді України. Недоліком тут є лише те, що ці працівники закріплені формально, а потрібно, щоб вони працювали на підставі Положення про секретаріат, де були б визначені повноваження щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Окрім цього вважаю, що варто у кожному комітеті Верховної Ради України закріпити хоча б одного депутата як експерта з гендерних питань.

Проведення єдиної державної політики у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків забезпечує Кабінет Міністрів України через Міністерство України у справах сім’ї, молоді та спорту. Процес формування виконавчої влади у сфері гендерних перетворень відбувається дуже складно. У процесі реформування системи державного управління Міністерство України у справах сім’ї, молоді та спорту було неодноразово реорганізовано, втрачаючи гендерні позиції. На жаль приходить констатувати, що міністерство як уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків не виконує належним чином повноваження визначені у ст. 11 Закону України “Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків”. Від активності позицій Міністерства у справах сім’ї, молоді та спорту залежить формування та реалізація гендерної політики держави загалом, оскільки процес ініціювання та розроблення гендерних програм є двобічним: і з боку Кабінету Міністрів України шляхом доручень Міністерству підготувати проект тієї чи іншої програми, і з боку самого Міністерства до уряду – через підготовку різних пропозицій.

У деяких обласних центрах рівні діють гендерні ресурсні центри у структурі управління у справах сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації. Їхня діяльність є не завжди ефективною. Здебільшого вони займаються поширенням гендерних знань, підвищенням рівня гендерної культури та свідомості тощо. Окрім цього на рівні областей створені координаційні ради з гендерних питань і проблем сім'ї при обласних державних адміністраціях. На жаль, ці ради існують тільки формально. На районному рівні не створені гендерні інституції, хоча там є багато проблем, які потребують вирішення.

Український досвід формування спеціалізованих органів управління є поки що показником відсутності органічного бачення органами державної виконавчої влади гендерної проблематики у системі політики, розрахованої на перспективу. Сьогодні в Україні відсутній цілісний національний механізм забезпечення, реалізації та контролю за виконанням відповідного законодавства щодо гендерної рівності. Оскільки, інституційний механізм забезпечення рівноправності жінок і чоловіків у сфері управління вимагає, щоб усі міністерства, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади, а також парламентські комітети враховували у своїй діяльності гендерний підхід. Практичний досвід підтверджує, що зусиль створених публічних і громадських структур недостатньо для вирішення гендерних питань. Основою цього національного механізму має бути Кабінет Міністрів України, який розробляє та здійснює загальнодержавні програми. Реалізація пропозицій щодо діяльності уряду в сфері гендерних перетворень вимагає прийняття Закону України "Про Кабінет Міністрів України", в якому необхідно закріпити низку повноважень щодо розробки та реалізації гендерної політики, координації роботи всіх інституцій виконавчої влади з питань забезпечення рівноправності жінок і чоловіків, а також встановити відповідний механізм формування гендерно збалансованого складу уряду. Аналогічна система має бути запроваджена і при формуванні інших органів виконавчої, законодавчої, судової влади та органів місцевого самоврядування.

Ще хотів би звернути увагу на гендерні тенденції у сфері національної безпеки та оборони як один із напрямів державного управління. Сьогодні вже у нікого не викликають сумніви щодо необхідності участі жінок у військовій службі в якості повноправних суб'єктів військової діяльності. Їх присутність значно пом'якшує морально-психологічну атмосферу у військових колективах, а основне – значно підвищує культуру взаємостосунків між військовослужбовцями.

Сучасні збройні сили більшості країн світу уже немислимі без жіночої участі. Суспільство поступово руйнує патріархальні стереотипи. Для більшості країн, які мають боездатну армію, питання прямої дискримінації у військовій кар'єрі в основному зняте. Для прикладу, у таких країнах, як Норвегія, Швеція, Чилі, Франція військовими відомствами керують жінки. Із 1997 р. у норвезьких ВМС торпедною субмариною "Ковбен" С-318 командує жінка, яка є капітаном третього рангу. У Королівських ВМС Великобританії дві жінки командують

бойовими кораблями. На початку 2005 р. жінки становили 18 % від загальної чисельності Збройних Сил США і ця цифра продовжує збільшуватися. У Росії сьогодні кожним шостим військовослужбовцем є жінка. В Україні станом на 01.01.2006 р. у Збройних Силах проходили військову службу біля 20 тисяч жінок. Аналіз проходження військової служби військовослужбовцями-жінками в Збройних Силах України упродовж останніх п'яти років свідчить, що чисельність військовослужбовців-жінок має динаміку до збільшення. Разом із тим у керівних органах вони відсутні.

Питання необхідності участі жінок у всіх миротворчих операціях ООН вперше за всю історію обговорила Рада Безпеки та Рада Безпеки одностайно ухвалила Резолюцію 1325 про жінок, мир і безпеку (31 жовтня 2005 р.). Ухвалення цієї історичної резолюції є значним кроком щодо визнання ролі жінок у процесах врегулювання конфліктів, підтримки та формування миру. Суть документу зводиться до надання реальної можливості жінкам брати участь у миротворчих процесах. На сьогодні не можна сказати, що Резолюція активно діє, реально впливає на повістку дня переговорів чи склад учасників переговорів. З іншої сторони, ми добре бачимо, що нема змісту чекати, коли хтось там запросить. Потрібно активно діяти і самим жінкам, використовуючи зокрема і такий інструмент, як Резолюція 1325.

У військовій діяльності необхідно систематично проводити гендерний аналіз та напрацьовувати на його основі рекомендації, що сприятиме вирішенню питань із забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Для того, щоб впровадити основні гендерні принципи в усі сфери життя, необхідно створити комплексну систему управління органів публічної влади, а саме – спеціальний орган із забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок, який займався би впровадженням в життя ідей гендерної рівності та координував співпрацю між державними і громадськими структурами, які працюють у цій сфері. Він повинен сприяти не тільки “гендерному потеплінню”, але й лобіюванню позицій із забезпечення рівних прав і можливостей.

Всі заходи, орієнтовані на формування суспільної думки про переваги гендерної рівності для суспільства в цілому, повинні підтримуватися державою і всіма її структурами. Ефективними інструментами для встановлення рівноправності між жінками і чоловіками є:

- формування державної стратегії щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків;
- внесення поправок запропонованих народними депутатами до Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”;
- внести відповідні зміни у положення про секретаріати щодо працівників, які мають займатися гендерними питаннями;

- створення дієвих органів, установ та організацій у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків;
- збір і поширення інформації про позитивну практику досягнення гендерної рівності;
- проведення наукових досліджень у цій галузі;
- розроблення механізмів збору та поширення гендерної статистики;
- розроблення механізмів проведення гендерної експертизи;
- інтегрування гендерних питань в офіційну систему освіти та навчальні плани на всіх рівнях;
- створення стійких механізмів співпраці між органами публічної влади та громадським сектором.

Однак у будь-якому випадку для досягнення паритетного представництва в політичних структурах необхідно розвивати громадянську ініціативу самих жінок, набувати досвіду політичної діяльності та лідерських навиків.

Тому в нашій країні на часі стоїть побудова нової моделі розвитку держави, заснованої на партнерській солідарності чоловіків і жінок. Утвердження рівноправності жінок і чоловіків потребує нового мислення, в межах якого усуваються стійкі гендерні стереотипи про роль та місце жінки і чоловіка в суспільстві, політичній сфері, прийнятті рішень тощо. Повноцінна участь жінок і чоловіків у всіх сферах управління державою може стати гарантією євроінтеграції, запорукою рівноправного входження України до гурту економічно-розвинутих цивілізованих держав світу. Необхідно зрозуміти, що жінки є частиною людського потенціалу, а його треба використовувати повністю!

Дякую аспірантці Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління, інтерну Програми сприяння Парламенту України Ірині Лазар за надання матеріалів власних досліджень з гендерної тематики.

“Проблеми імплементації Закону України “Про забезпечення рівних прав та рівних можливостей чоловіків та жінок”

ЛЕВЧЕНКО К.Б.,

народний депутат України, президент Міжнародного жіночого
правозахисного центру “Ла Страда – Україна”

У своєму виступі я зупинюся на питаннях реалізації Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок в Україні”, зокрема: проблемах виконання положень Закону, проблемах контролю за його виконанням, проблемах відповідальності за його невиконання чи за неналежне виконання. Сформулюю основні тези.

1. Необхідність проведення гендерної експертизи усіх законопроектів, які подаються на розгляд Верховної Ради України.

Вважаю, що Головне наукове-експертне управління Верховної Ради України має приділяти увагу цим проблемам.

Поки мій досвід депутатської діяльності не дає підтвердження факту залучення Головного науково-експертного управління Верховної Ради України до здійснення гендерної експертизи законопроектів. З цього напрошується висновок – чи депутатам нічого невідомо про роботу ГНЕУ в цьому напрямку, чи така робота ним не ведеться.

Тому в проект рекомендацій Парламентських слухань необхідно включити положення про обов’язкове виконання Закону України про здійснення ГНЕУ гендерної експертизи усіх законопроектів, які поступають на розгляд Верховної Ради.

2. Вважаю за необхідне запропонувати створити робочу групу з депутатів, вчених, юристів, представників зацікавлених міністерств та відомств, громадських організацій для розробки та внесення пропозицій в усі законодавчі акти, які були предметом гендерної експертизи, здійсненою Міністерством юстиції України в 2004 р. і в яких були виявлені норми, що суперечать принципам гендерної рівності.

3. Необхідність включення гендерної проблематики в порядок денний зустрічей на міжнародному рівні.

Мій перший досвід участі у роботі осінньої сесії Парламентської Асамблеї ОБСЄ, конференція якої з проблем нелегальної міграції та культурного різноманіття проходила 17-20 листопада 2006 р., знайомство з документами цієї організації показало, що ОБСЄ намагається використовувати принцип включення гендерних питань у порядок денний будь-яких зустрічей, не виокремлюючи ці питання. Але я не обмовилася, говорячи, “намагається”. Так, під час конференції, гендерна проблематика лунала, з моєї точки зору, недостатньо, частіше за все в контексті загально прийнятих визначень, наприклад, коли мова йшла про тор-

гівлю людьми, особливо жінками та дітьми. Водночас гендерні аспекти міграції, в тому числі нелегальної не обговорювалися, хоча ця тема має ярко виражений гендерний контекст. Тому задекларований дуже важливий принцип на практиці також слабо імплементується в життя. Виходячи з принципу інтеграції гендерного компоненту, важливо більш активно посувати його в будь-яких заходах не тільки на національному, але й міжнародному рівнях.

4. Залишається актуальною проблема радників з гендерних питань, а також осіб, відповідальних за реалізацію гендерної політики на рівні центрального органу виконавчої влади, обласних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування. Цю проблему я піднімала вже неодноразово, вважаючи закладений в Законі механізм неефективним, за підтвердженням чого далеко йти не потрібно.

Так, у статті 12 Закону України “Про забезпечення рівних прав та рівних можливостей чоловіків та жінок” закріплена норма про те, що органи виконавчої влади можуть призначати радників з гендерних питань. Але ця норма не є імперативною. Це означає, що можуть призначати, а можуть і не призначати, що вони й роблять. Але чи готове сьогодні суспільство до внесення змін до цього Закону та інституалізації посад радників з гендерних питань, введення їх до штатного розкладу центральних органів виконавчої влади та обласних державних адміністрацій, а також призначення на громадських засадах на рівні міст та районів. Внести таку законодавчу ініціативу можна, але чи набереться достатньо осіб, які усвідомлено пропагують та втілюють у життя ідеологію гендерної рівності, щоб заповнити усі можливі посади в якості прийняття такого закону? Для мене це питання залишається відкритим.

Але в проект рекомендацій слухань пропоную внести відповідне положення щодо запровадження обов’язкових посад радників з гендерних на рівні центральних органів виконавчої влади, обласних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

5. Хочу звернути увагу на можливості використання Громадських Рад та Громадських колегій для просування ідей гендерної рівності та формування та впровадження гендерної політики. Важливо включати в Громадські Ради та Громадські колегії, які зараз активно створюються як при органах центральної виконавчої влади, так й при обласних державних адміністраціях спеціалістів в сфері гендерної проблематики та захисту прав жінок. Це можуть бути як представниці жіночих громадських організацій, так і вчені, дослідники, які займаються дослідженням цих проблем.

В цьому плані існує позитивний досвід МВС України, до складу Громадської Ради якого входить віце-президент Центру “Ла Страда – Україна” Калашник О.А., яка є уповноваженою Громадської Ради з питань запобігання насильства, торгівлі людьми та впровадження гендерної рівності.

Тому пропоную від імені Парламентських слухань рекомендувати центральним органам виконавчої влади, обласним державним адміністраціям при

створенні громадських рад та громадських колегій включати до їх складу представників жіночих громадських організацій, організацій, вчених, які займаються гендерними дослідженнями для імплементації гендерної проблематики в сфері відання відомства та в роботу ОДА.

6. Ще одне питання, яке є принципово важливим для діяльності громадських організацій України, перш за все жіночих – це питання фінансування. Ви знаєте, що сьогодні воно неможливо в силу існуючих норм Бюджетного Кодексу України, зокрема статті 87. Закон дозволяє здійснювати державну фінансову підтримку лише програм молодіжних та дитячих організацій, які спрямовані на захист прав і жінок в тому числі, але забороняє це іншим громадським організаціям, в тому числі – жіночим. Така норма, з моєї точки зору, є дискримінаційною. І тому я прошу підтримати зміни до статті 87 “Видатки, що здійснюються з Державного бюджету України” Бюджетного Кодексу України, які я пропоную внести відповідним законопроектом.

Чи готові сьогодні громадські організації підтримати та лобювати такі зміни? І чи готовий Парламент до таких новацій. Зрозуміло, що подібні пропозицію зустрінуть велику кількість супротивників, але також зрозуміло, що не можна залишати без змін існуючу ситуацію.

Моя позиція полягає у тому, щоб фінансування відбувалося не лише для існування організацій. Подібна практика призведе лише до збільшення корупційних дій, нездоровій конкуренції між організаціями. Я вважаю, що громадські організації повинні мати право на рівних з державними брати участь в реалізації державних програм. Тоді не будуть виникатимуть перекося, які виникають у зв’язку з існуванням механізму фінансування молодіжних організацій, які фактично є додатками політичних партій. Кошти виділяються великі, а де організації? Де результати їх діяльності? Чи потрібні їх програми та проекти суспільству? Питання риторичні, але відповіді на них напрошуються самі по собі. Так що зрозуміло, що потрібно міняти механізми фінансової підтримки громадських організацій, в тому числі і жіночих, про що варто також наголосити в рекомендаціях Парламентських слухань.

7. До речі, декілька слів про державні цільові програми. Необхідно якомога скоріше затвердити плани дій до вже існуючих та затверджених Концепції державної цільової програми протидії торгівлі людьми та державної цільової програми сприяння гендерній рівності. Це ганьба для Уряду В.Януковича, не звертати уваги на такі суттєві соціальні проблеми на тлі чергового перерозподілу власності та сфер впливу. Затримка з їх затвердженням призвела до того, що в проекті Закону України про бюджет на 2007 рік відсутнє їх фінансування, хоча концепції цих програм були затверджені ще попереднім Урядом на чолі з Ю.Єхануровим у першій половині 2006 р. Затримка з затвердженням програм означатиме, що навіть в разі їх підписання Урядом України до кінця 2006 р., на них не буде виділене бюджетне фінансування. А це означатиме, що нібито новий механізм вирішення важливих державних проблем буде працювати по старому.

8. Вважаю також необхідним рекомендувати розробити окрему державну цільову програму з питань попередження та протидії гендерному насильству. Це є настільки важливе питання, яке не може бути вирішеним лише одними методами міліцейського впливу, а потребує комплексної діяльності для попередження.

9. Враховуючи позитивний досвід та наслідки проведення Парламентських слухань, вважаю за необхідне рекомендувати провести громадські слухання з питань гендерного насильства та впровадження гендерної рівності в радах всіх рівнів по всій Україні.

10. Надати статус державної акції “16 днів проти гендерного насильства”, зробивши її щорічною державною акцією.

11. До мене зверталася Спілка сільських жінок з проханням запровадити День сільської жінки в Україні 15 жовтня щороку. Я міркувала над цією пропозицією. І вважаю, що вона варта уваги та підтримки. Враховуючи той жалюгідний стан, в якому знаходиться сільське господарство України, складні умови, в яких знаходяться наші громадяни, які живуть в сільській місцевості, рівень перевантаженості сільських жінок, які фактично не мають доступу до комунальних благ цивілізації, вважаю доцільним підтримати цю пропозицію. І пропоную включити це окремим пунктом до Рекомендацій Парламентських слухань.

І останнє. Сьогодні в залі лунало багато несправедливих слів на адресу Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту. Присутні в цьому залі добре знають роботу цього Міністерства, і можуть самостійно та об’єктивно оцінювати її, оскільки воно відкрито до співпраці з громадськістю, чого не скажеш про інші. Саме завдяки зусиллям його працівників, їх толерантності та професійності, які всупереч одинадцяти реорганізаціям зуміли напрацювати багато позитивного. І критика можлива лише тому, що вони багато зробили, і є що критикувати. І за це варто подякувати і працівників, і Міністра.

Бажаю всім, щоб наші рекомендації були втілені у життя до наступних Парламентських слухань

“Теоретико – педагогічні аспекти гендерної рівності”

МАТВІЄНКО О.В.,

д. пед. н, професор Київського національного
лінгвістичного університету

Паралельно моменту, коли ООН проголосила цілі 3-го тисячоліття в галузі розвитку, де серед восьми цілей – третє місце відведено “Сприяння в досягненні рівності чоловіків і жінок і розширення прав і можливостей жінок”, амбітний академік НАН України, директор інституту держави і права ім. В.М. Корецького Ю.С. Шемшученко в рамках наукового інституту створює “Центр правових досліджень гендерної політики”.

Центр серйозно напрацьовує методологію проблеми за напрямками компаративістики зарубіжного права та експертизи вітчизняного законодавства, а також освітньо-виховного напрямку.

Центр, не дивлячись на відповідний рівень академічності виявився мало запитаним, хоча пропонував і пропонує свої послуги постійно. Все від того, на наш погляд, що в Україні на державному рівні не існує державної програми, а відповідно й концепції для системної роботи, а від того всі діють по одинці, але це не так погано, бо за законами синергетики всякі процеси самоорганізуються в систему. Велика вдячність ініціаторам й організаторам таких парламентських слухань, це свідчення про увагу високих державних чинників і ознайомлення з нею широких верств населення. Це по-перше,

по – друге, вважаю за необхідне зупинитися на двох проблемах:

Розмежування категорій “рівність” і “однаковість”;

та Психолого-педагогічних проблемах запиту на “рівність”.

Перше: категорія “рівність прав і можливостей” є іншою, ніж категорія “однаковість прав і можливостей”. Ми так любимо діяти екстремально, що ще не розрізняючи, що претендувати на рівність, це зовсім не за рахунок втрати своєї особливості, своєї жіночності, своєї життєвої функції, своєї природної відповідальності, аж до набуття чоловічих ознак. З іншого боку – це не означає, що жіноцтво перестає поціновувати, а головне претендувати і впливати на чоловічу шляхетність, що включає силу розуму, силу знань і силу можливостей і тут головне - **гармонія** - поєднання чоловічого “раціо” і жіночого “моціо” і напевно, як ніколи раніше, а саме в епоху названу футурологами епохою інформаційного суспільства, коли інтуїція стає основою детермінації людини в сучасному світі ця превалююча жіноча особливість стає надто запитаною (актуальною) для обох заради обоюдної користі і щастя. **Висновок:** система дії повинна базуватися на глибокому розумінні категорій “рівності” й “однаковості” всіма членами суспільства.

Друге: у нас об’єктивно немає запиту на “рівність”, а жіноцтво приречене на вторинність, причини цього ганебного явища скриті в системі стереотипного

виховання, яке явно й опосередковано наповнює зміст, як сімейного, дошкільного, шкільного, вузівського, соціального та інших форм і видів виховання. Як відомо основи виховання закладаються в ранньому віці, в основному (за різними авторами) до 5-ти, 7-ми років. Ці роки припадають на виховання дитини в сім'ї та дитячому садочку. В сім'ї ця місія відведена, як правило, мамі, а тому дівчаткам не приходится індивідуалізуватися так швидко, як така індивідуалізація відбувається з хлопчиками, бо ж вони іншої статі, а от дівчатка не мають в своїй більшості, можливості виховання батьком, а відповідно й не вміють, або запізнюються вмінню "грати" за правилами, а саме батько є носієм філософії логіки, або алгоритму гри за правилами. Далі – школа, там теж в основному жінки, які крім того, що забезпечують навчально-виховний процес часто також займаються і його змістовим наповненням. Індивідуалізація дівчинки., як правило, припадає на період юності, а правила індивідуальної гри хлопці вже давно засвоїли. А потім, на превеликий жаль, все за Фройдом..., а хотілося б за гендерною рівністю.

Висновок: Необхідна програма включення чоловіків у виховний процес.

Загальний висновок: на нашу думку нові виклики епохи вимагають включення всіх незадіяних активних ресурсів, особливо ресурсів людського інтелекту, а в цьому плані жіночий потенціал є найбільшим резервом і це не є наша жіноча забаганка, а це потрібно суспільству.

“Сучасні гендерні виміри в українському суспільстві”

ОНИЩЕНКО Н.М.,

доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, заслужений юрист України

Оскільки я системник права за фахом, то у своєї доповіді хочу запропонувати системний підхід проблематики рівності прав та можливостей жінок і чоловіків. В такому випадку слід розглядати: а) зовнішній, навіть зовнішньоінтеграційний ракурс проблеми, та б) внутрішній (внутрішньодержавний, національний).

Щодо зовнішнього аспекту подолання відмінностей, виключень та обмежень за ознакою статі, слід наголосити на наявності певної усталеної, визнаної платформи дій, що включає, по-перше, нормативну базу, мова іде в даному випадку, про історичну Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. Є знаковим, що у червні 2006 року її ратифікували вже 183 країни. А учасницями, прийнятого в 1999 році Генеральною асамблеєю ООН Факультативного протоколу до Конвенції в червні 2006 року, стали 75 держав.

Конвенцію вважають певною енциклопедією розвитку гендерних відносин на національному рівні, нормативно – правовою базою, що сприяє зміцненню відповідних конституційних положень, створенню комісій по експертизі законодавства і розробці спеціальних заходів тимчасового характеру для розширення участі жінок в різних сферах життя.

По-друге, глобальною методологічною основою для діяльності по досягненню рівності між жінками і чоловіками, розширенню можливостей жінок, формуванню громадянського суспільства на цих засадах слугує Платформа дій, що була прийнята в Пекіні в 1995 році.

Нарешті третьою складовою зовнішньої Програми, де визначені цілі і завдання гендерного розвитку є Декларація тисячоліття 2000 року, що мобілізує уряди, міжнародні організації, інших суб'єктів, визначає конкретні терміни дій, кількісні показники, демонструє значущість гендерних питань в національних планах розвитку і звітах, сприяє продуктивним партнерським стосункам і розширенню можливостей користування ресурсами.

Це, що до зовнішнього аспекту. Щодо внутрішнього (внутрішньодержавного): не викликає сумніву той факт, що існує нагальна необхідність у проведенні широкої стратегії гендерної політики в Україні. Проте, будь-яка стратегія не є життєздатною без обґрунтованої наукової концепції.

Мова іде про ті теоретичні засади, без яких неможливий магістральний розвиток та глобальні зрушення. Не викликає сумніву і те, що, наприклад, для проведення гендерної експертизи нормативно – правових актів (це дуже важливо в сучасних умовах державо – та правотворення в Україні), слід визначитися, в першу чергу, з категоріальним апаратом, дефініціями тощо. При чому уніфікувати такі категорії, як гендерні відносини, гендерні права, гендерне право врешті решт. Сучасна правова доктрина, і це є аксіоматичним, визнає, що кожному праву кореспондує, тобто відповідає певний обов'язок. Як би ми не вболівали про розвиток гендерних прав і можливостей, поки не будуть окреслені відповідні обов'язки, в першу чергу з боку держави, міркування щодо подолання гендерних асиметрій і викривлень, нажаль, є марними. В сучасному українському праві відсутні розробки єдиної наукової концепції гендерної складової розвитку правової системи. Це означає, що відповідальність, обов'язки держави за певні недоліки гендерного розвитку взагалі, і подолання відмінностей, виключень та обмежень за ознакою статі конкретного суб'єкта ще далеко не на належному рівні.

На сам кінець хотілося б звернути увагу на діяльність єдиного державного Центру правових досліджень гендерної політики Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, що має відповідний науковий потенціал і готовий до співпраці з науковцями, політиками, державними діячами та практичними робітниками країни.

**ПОСТАНОВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

Про Рекомендації парламентських слухань
на тему: "Рівні права та рівні можливості в Україні:
реалії та перспективи"

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я е**:

1. Схвалити Рекомендації парламентських слухань на тему: "Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи" (додаються).
2. Кабінету Міністрів України до 1 травня 2008 року проінформувати Верховну Раду України про стан виконання Рекомендацій за підсумками парламентських слухань "Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи".
3. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.

Голова Верховної Ради України
О.МОРОЗ

м. Київ, 27 червня 2007 року
N 1241-V

СХВАЛЕНО Постановою Верховної Ради України
від 27 червня 2007 року N 1241-V

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ СЛУХАНЬ “Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи”

Учасниці та учасники парламентських слухань на тему: “Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи”, які відбулися 21 листопада 2006 року (далі – учасниці та учасники парламентських слухань), відзначили, що за останні роки в Україні було досягнуто помітних зрушень у сфері гендерної політики.

26 липня 2005 року був виданий Указ Президента України “Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” (1135/2005), а 8 вересня 2005 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” (2866-15), які визначили інституційно-правові засади гендерних взаємовідносин у суспільстві.

Розпочато гендерну експертизу чинного законодавства, впроваджується гендерний компонент в науку, освіту та інформаційно-просвітницьку діяльність, здійснюються розробка і формування механізму управління гендерними процесами в системі законодавчої та виконавчої влади, національне законодавство у сфері гендерної рівності дедалі більше гармонізується з міжнародними правовими стандартами.

Разом з тим темпи і якість впровадження гендерної політики не відповідають потребам часу, що перешкоджає подальшій демократизації та соціальному розвитку.

Учасниці та учасники парламентських слухань вважають, що діяльність у сфері гендерних перетворень потребує ґрунтовного аналізу державної політики у всіх сферах життя суспільства із застосуванням гендерних показників. Потрібно з’ясувати, яким чином державні стратегії, програми та заходи у всіх галузях впливають на становище чоловіків та жінок, як враховуються інтереси обох груп при формуванні державних інститутів, чи дотримується принцип рівних прав та можливостей при визначенні тих чи інших державних пріоритетів.

Не менш важливою є потреба гендерного аналізу Державного бюджету України, що дозволить, зокрема, виявити і попередити ті підходи, які поляризують відмінності між статями та ведуть до гендерного дисбалансу і дискримінації.

Учасниці та учасники парламентських слухань наголосили, що незважаючи на відсутність комплексної картини щодо стану забезпечення гендерної рівності в Україні, існує кілька пріоритетних завдань, які повинні бути реалізовані.

Насамперед це сприяння реалізації прав жінок, зокрема виконання рекомендацій парламентських слухань 2004 року “Становище жінок в Україні: реалії та перспективи” та Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” (2866-15), щодо ліквідації проявів гендерної дискримінації та розширення можливостей жінок у політичній, економічній та соціальній сферах.

Гендерний дисбаланс виражений, зокрема, в такому – представництво жінок у законодавчій владі становить 8,5 відсотка, у складі Кабінету Міністрів України немає жодної жінки. В економічній сфері вся велика власність перебуває в руках чоловіків, які контролюють 90-95 відсотків економічних ресурсів. Жінки становлять 38 відсотків усіх підприємців, які займаються індивідуальною діяльністю. Вони очолюють 26 відсотків малих підприємств, 15 відсотків – середніх, 12 відсотків – великих. У промисловому бізнесі жінки обіймають 2 відсотки керівних посад. Жіноча заробітна плата є меншою від чоловічої на третину. У соціальній сфері в найближчі 20-30 років передбачається постійне зниження пенсій жінок порівняно з пенсіями чоловіків. Найявний глибокий гендерний розрив у системі міграції: переважну більшість емігрантів становлять жінки. Ескаляція такого процесу призведе до багатьох непередбачуваних ситуацій економічного, соціального та культурного характеру.

Беручи до уваги вищезазначені показники, бажано було б вдатися до вжиття тимчасових позитивних заходів у сферах, де гендерний дисбаланс є найбільш відчутним.

Не менш важливим пріоритетом, який досі не обговорювався окремо, є захист прав чоловіків. Неврахування потреби активізації зусиль, спрямованих на захист прав чоловіків, дискредитує ідею гендерної рівності та сприяє формуванню стереотипу, що питання гендерної рівності є “жіночими питаннями”.

Найбільш гостро в даному аспекті постають проблеми зниження рівня психологічного та фізичного насильства у житті чоловіків, захисту їхнього здоров’я, боротьби зі шкідливими звичками, що негативно впливають на якість життя і здоров’я чоловіків.

В Україні середня тривалість життя чоловіків на 10-12 років менша від тривалості життя жінок, у 4 рази більша порівняно з жінками смертність чоловіків працездатного віку (28-45 років). Різниця у тривалості життя жінок та чоловіків пов’язана насамперед із недостатньою увагою до охорони здоров’я чоловіків та до профілактики негативних впливів. Наприклад, українські чоловіки мають проблем з репродуктивним здоров’ям не менше, а в деяких випадках навіть більше від жінок. Чоловіки психологічно важче переносять економічні негаразди, а саме: безробіття, яке тривалий час в Україні сягає 8-10 відсотків, невіддале кар’єрне просування й низьку заробітну плату тощо. Суттєве погіршення екологічної ситуації, з урахуванням наслідків аварії на ЧАЕС, високі темпи поширення епідемій ВІЛ/СНІДу, туберкульозу, інфекцій, які передаються статевим шляхом, також відобразилися на здоров’ї чоловіків, включаючи його

репродуктивну складову. У Національній програмі “Репродуктивне здоров’я 2001-2005”, схваленій Указом Президента України від 26 березня 2001 року, N 203/2001 (203/2001), фактично не передбачалося окремих цільових заходів, спрямованих на наукове вивчення та розробку конкретних державних механізмів з охорони репродуктивного здоров’я чоловіків. За результатами соціологічних досліджень в Україні з 868 тисяч безплідних подружніх пар 40-50 відсотків є безплідними через безплідність чоловіків. Чоловіки становлять 60 відсотків хворих на захворювання, які передаються статевим шляхом, зокрема 6 з 10 ВІЛ-позитивних в Україні – чоловіки.

Чоловіки частіше за жінок вдаються до фізичного насильства та здійснюють кримінальні злочини, що впливає як на психологічне, так і на фізичне здоров’я та скорочує тривалість життя, ведуть ризикований спосіб життя, який часто призводить до травм, каліцтва або загибелі, вживають спиртні напої та наркотики.

Реформування української армії також тісно пов’язане із захистом прав чоловіків. Поза належною увагою залишаються проблема самогубства у війську, застосування насильства (так звана “дідівщина”), що призводять до психічних, моральних та фізичних травм молодих чоловіків.

Існує також проблема маргіналізації чоловіків внаслідок припинення їх професійної діяльності через обставини, що від них не залежать. В Україні до таких категорій чоловіків можна віднести військовослужбовців, звільнених у зв’язку із скороченням Збройних Сил України, шахтарів, які втратили роботу через закриття шахт, та інші категорії.

Наведені вище пріоритетні аспекти захисту прав чоловіків потребують урахування їх у діяльності органів влади, спрямованої на реалізацію політики рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема щодо розробки і реалізації відповідних цільових програм.

У виступах учасниці та учасники парламентських слухань зазначали, що в Україні існує відчутний гендерний дисбаланс у процесі виховання дітей. Майже третина дітей в Україні виховується самотніми матерями, ці діти не відчувають турботи і присутності батька у своєму житті. Питома вага власне “батьківських” сімей – близько 1 відсотка.

Право батька опікуватися дитиною, гарантоване Конституцією (254к/96-ВР), Сімейним кодексом України (2947-14), на практиці часто порушується. Так, 95-97 відсотків дітей після розлучення батьків живуть з матір’ю. При цьому побажання батьків, котрі мають задекларовані рівні права, до уваги беруться досить рідко. Діти залишаються з батьком найчастіше лише тоді, коли матері самі від них відмовляються.

Незалежно від типу сім’ї для матерів та батьків складно поєднувати продуктивну працю з материнськими чи батьківськими обов’язками. Учасниці та учасники парламентських слухань вважають доцільним через державні програми підтримки, адаптації, підвищення кваліфікації, кредитування, надання

пільг при прийнятті на роботу для осіб, які перебували у відпустці по догляду за дитиною, сприяти залученню обох батьків до виховання дитини та формуванню ефективних механізмів захисту професійних інтересів батьків та матерів, у яких є малолітні діти.

Ще однією важливою сферою, що потребує уваги та урахування гендерних підходів, є освіта. Незважаючи на наявний позитивний досвід впровадження гендерного компонента в науку та освіту, ще досить часто в системі освіти побутують стереотипи дискримінаційного характеру, які впливають на формування світогляду юнаків та дівчат. Донині школи вдаються до гендерної сегрегації, зокрема на курсах трудового навчання. Шкільні підручники практично з усіх дисциплін містять гендерні стереотипи, що призводить до узвичаєння практик гендерної дискримінації.

Окремої уваги заслуговує сфера інформації. Тиражування засобами масової інформації порнографії, сцен відвертого насильства над жінками, реклами, що містить дискримінаційні твердження, призводить до негативних тенденцій у суспільстві. Усвідомлюючи цінність свободи слова, учасниці та учасники парламентських слухань наголосили, що держава має виробити демократичні механізми подолання дискримінації за ознакою статі в інформаційній сфері та впливу на формування гендерної культури.

Таким чином, учасниці та учасники парламентських слухань підтвердили, що в Україні є прояви гендерної дискримінації у відкритій чи прихованій формі, спрямованій на обмеження у правах та можливостях тієї чи іншої статі. Вони наголосили, що гендерна ситуація в країні потребує активізації гендерної політики, поглиблення гендерних перетворень, спрямованих на подолання гендерної нерівності у соціально-статевому розвитку українського суспільства, відмінності у становищі жінок та чоловіків у різних галузях та регіонах, подолання гендерного розриву у всіх сферах життя, в усуненні розбіжностей у рівності статей перед законом, у доступі чоловіків і жінок до матеріальних, економічних, соціальних та інших ресурсів.

Учасниці та учасники парламентських слухань рекомендують органам державної влади в межах повноважень:

1. Верховній Раді України:

1) передбачити у новому Трудовому кодексі України положення щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (реєстр. N 0913);

2) внести зміни до деяких законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" (2866-15);

3) при формуванні складу делегацій на міжнародні заходи враховувати гендерний чинник.

2. Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини:

здійснювати контроль за дотриманням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

3. Кабінету Міністрів України:

1) під час розробки проектів законів про Державний бюджет України на 2008 рік та на наступні роки в установленому порядку передбачати виділення коштів на фінансування заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

2) ініціювати зміни до чинного законодавства України відповідно до результатів гендерно-правової експертизи чинного законодавства України;

3) вивчити гендерні аспекти міграції за кордон громадян України та розробити пропозиції щодо демографічної стабільності та попередження еміграції;

4) розробити механізм економічного стимулювання роботодавців на досягнення збалансованого співвідношення жінок і чоловіків у всіх сферах трудової діяльності;

5) дотримуватися принципу забезпечення гендерної рівності при призначенні, формуванні кадрового резерву на заміщення посад державних службовців, а також здійснювати просування їх по службі із забезпеченням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

6) спрямувати діяльність відповідних органів виконавчої влади на виконання заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема:

Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту –

- сприяти розробці державних цільових програм та регіональних програм щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у різних сферах життя суспільства;
- проводити моніторинг виконання заходів Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 року N 1834 (1834-2006-п);
- узагальнювати позитивний досвід впровадження гендерної політики центральними та місцевими органами виконавчої влади та поширювати його в регіонах;
- забезпечити розгляд звернень громадян з питань дискримінації за ознакою статі та узагальнення порушених у них проблем;
- залучати громадські організації до реалізації гендерної політики;
- проводити навчання працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади з питань гендерної рівності;
- організувати проведення у засобах масової інформації інформаційної кампанії, спрямованої на попередження ризикованої поведінки чоловіків, залучення їх до збереження здоров'я та на формування здорового та безпечного способу життя;

Міністерства охорони здоров'я України –

- забезпечити реалізацію положень Державної програми “Репродуктивне здоров'я нації” на період до 2015 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 року N 1849 (1849-2006-п);
- сприяти створенню центрів репродуктивного здоров'я чоловіків та жінок в Автономній Республіці Крим та у всіх областях України;
- провести дослідження щодо чинників, які негативно впливають на репродуктивне здоров'я чоловіків;
- забезпечити урахування гендерної складової у програмах профілактики ВІЛ та інших хвороб, що передаються статевим шляхом, зокрема у програмах для ВІЛ-позитивних вагітних жінок та для ув'язнених;

Міністерства культури і туризму України –

- з метою сприяння формуванню гендерної культури в Україні підтримати (ініціювати) створення національних документальних та художніх фільмів, проведення мистецьких конкурсів та виставок, присвячених питанням забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, формуванню відповідального ставлення до материнства та батьківства, профілактиці ризикованого способу життя чоловіків, підвищенню соціального статусу жінок;

Міністерства закордонних справ України –

- інформувати українське суспільство про діяльність міжнародних організацій, спрямовану на утвердження гендерної рівності;
- сприяти вивченню міжнародного досвіду у сфері прийняття гендерного законодавства та впровадження його в життя;

Міністерства юстиції України –

- розробити заходи, спрямовані на зростання правової культури населення щодо гендерної рівності;
- забезпечувати проведення гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів;

Міністерства освіти і науки України –

- забезпечити проведення експертизи навчальних програм, підручників та навчальних посібників для навчальних закладів щодо відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- збільшити обсяг видань, зокрема наукових, з питань гендерної рівності;
- включити до навчальних програм вищих навчальних закладів, курсів перепідготовки кадрів дисципліни з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- розпочати підготовку фахівців для здійснення гендерного аналізу в соціально-економічній сфері;

Міністерства праці та соціальної політики України –

- сприяти включенню до генеральної, регіональних, галузевих угод та колективних договорів положень, що забезпечують рівні права та можливості жінок і чоловіків;

Державного комітету статистики України –

- забезпечити збір, опрацювання, аналіз, збереження, захист та використання статистичних даних щодо показників становища жінок та чоловіків у всіх сферах життя суспільства, групуючи їх за статями, зокрема за показниками рівня доходів, розподілу бюджетних коштів, участі у прийнятті політичних рішень, доступу до охорони здоров'я, освіти, культури, житла, транспорту, побутового обслуговування, дотримання прав і свобод;

Державного комітету телебачення і радіомовлення України –

- розробити систему ефективних засобів щодо залучення засобів масової інформації до висвітлення гендерної проблематики;
- створити, забезпечити показ та трансляцію на умовах державного замовлення тематичних теле- і радіопередач щодо рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- забезпечити поширення соціальної реклами, спрямованої на реалізацію рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків;
- здійснювати моніторинг щодо відповідності змісту телерадіопрограм Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” (2866-15);

Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій –

- розробити та прийняти програми впровадження гендерної рівності та забезпечити їх виконання;
- посилити співробітництво з громадськими організаціями, що опікуються питаннями гендерної рівності, та сприяти їх діяльності.